

TANGRITAG

2003.3
天尔塔格

«سارى» قا قارشى ئۇرۇش
ياشاپ باقه، بهرنا

«دهريا بويى» نىڭ سىرى
ئوسمانجان ساۋۇت شېئىرلىرى ھەققىدە
غالجىر بۇقا ۋە شېرىپ تەلۋە

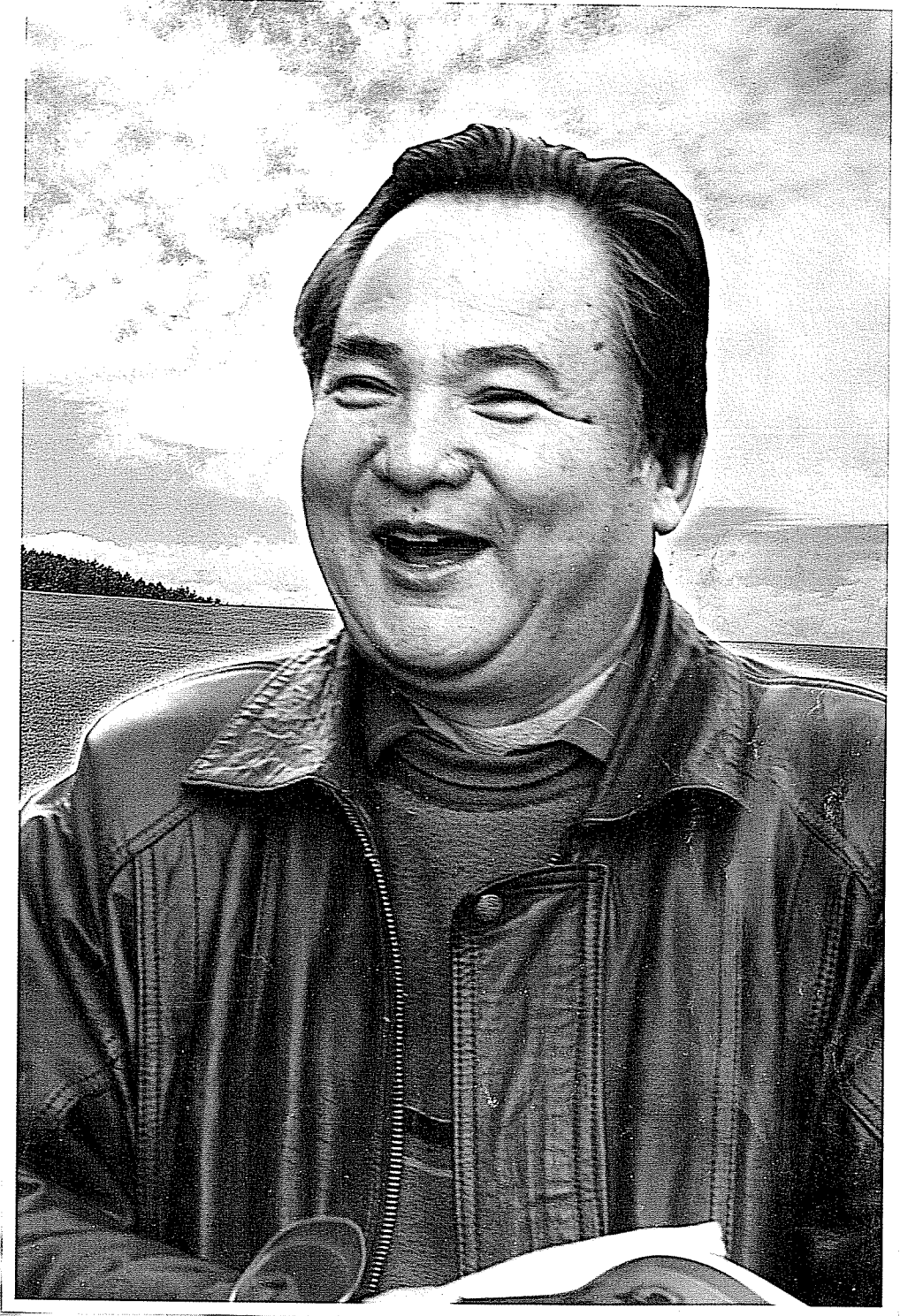
تەلۋە

ISSN 1004-1745

9 771004 174028

ئىلىم ئۆسمەنجان ساقۇت

نەشرىيات باشلىقى: ھەبىبۇللا مۇھەممەت
باش مۇھەررىر: پولات ھېۋزۇللا

تەڭرىتاغ

دەۋىرىي نەشرىيات، يەرلىك خۇسۇسىيەت
باشلانغان ئالاھىدىلىكى، مىللىي ئۇنۋان

2003.3

تۇرۇمچى شەھەرلىك نەشرىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى چقاردى «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى نەشرىياتى تۈزۈپ نەشر قىلدى

مۇندەرىجە

مەخسۇس ئەسەر

(4) ئىس - تۈتەكسىز جەڭ - «سارس» قا قارشى ئۇرۇش .....

پوۋېست، ھېكايىلەر

(9) ياشاپ باقە، بەرنا (پوۋېست) .....

(71) ياۋا كەپتەر (ھېكايە) .....

شېئىرلار

(40) ئوسمانجان ساۋۇت شېئىرلىرى .....

(41) غەزەللەر .....

(65) ئىشقىنامە .....

(66) باغرىمدا چېچەكلەر ھىجران .....

(67) ئۈچ شېئىر .....

(67) كۆزلەر بالاسى .....

نەسرلەر

(68) تاش ساداق .....

مەسئۇل مۇھەررىر: ئەركىن نۇر

بۇ ساننىڭ مۇھەررىرلىرى: ئەزىزى (تەكلىپلىك)،

ئەكبەر سالىھ، ئىمىرھەسەن مەخمۇت

مەسئۇل كوررېكتور: خەلچەم ئابلىمىت

ئىشخانا خادىمى: سەنەۋەر ئۆمەر

كۆزەل سەنئەت مۇھەررىرى: ئەكبەر سالىھ

تارقىتىش خادىمى: ئىمىرھەسەن مەخمۇت

ئېلان خادىمى، فوتوگراف: ئالىم خالىدىن

98 - سان ئومۇمىي (قوش ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال)

چەت ئەل ئەدەبىياتىدىن

يارلانغان سوقرات ..... ب. بېرشت (98)

مۇھاكىمە سالۇنى

ئوسمانجان ساۋۇت ۋە ئۇنىڭ شېئىرلىرى ھەققىدە سۆھبەت ..... (44)
شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنى چۈشىنىش ..... ئاھىل تۇنىياز (56)
باشقىلارنىڭ چاپىنىدا تەرلىگىلى بولامدۇ؟ ..... ئەزىزى (112)

ئانا يۇرت ئەسۋەرلىرى

ئۇيغۇر خەلق ناخشىسى ..... ۋاڭ مېڭ (77)
ئارىمىنىڭ يۈرىكىدىكى ئوت ..... ئۆمەر جان ئىمىن (80)

ئەسلىمىلەر

غالجر بۇقا ۋە شېرىپ ئەلۋە ..... ئەزىز ساۋۇت (94)

تۇرمۇشتا نەزەر

مۇھەببەت - بىر خىل راھەت ۋە ھۇزۇر دېمەكتۇر ..... ئوشۇ (110)

ئادرېس: ئۈرۈمچى جەنۇبىي شىنخۇا يولى 16 - نومۇر

تور ئادرېس: <http://www.tangritagh.net>

E-mail: editor@tangritagh.net

polat@tangritagh.net

تېلېفون: 2818897، 2819490 پوچتا نومۇرى: 830002

شىنجاڭ كىشىلەر ۋاقت گېزىتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى

جۇڭگو خەلقئارا نەشرىيات سودا باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ

(782 - خەت ساندۇقى)

خەلقئارادا بىرلىككە كەلگەن نومۇرى: ISSN1004-I745

مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن نومۇرى: CN65-1012/I

پوچتا ۋاكالىت نومۇرى: 83 - 58

پارچە سېتىلىشى: 5.00 يۈەن

ئىسى - تۆتە كىسىز جەڭ -

«سارس» قا قارشى ئۇرۇش

تەھرىر بۆلۈمىمىز تەييارلىغان

«سارس» نىڭ خىرىسى

خاراكتېرلىك نەپەس يولى ياللۇغى كېسەللىكى بولۇپ، يېقىنقى مەزگىلدە دۆلىتىمىزنىڭ قىسمىن رايونلىرىدا كۆرۈلگەن. نۆۋەتتە تېخى كېسەللىكنىڭ سەۋەبى ئېنىقلانمىغان بولسىمۇ، ئەمما كېسەللىكنىڭ ئاساسلىق كلىنىكىلىق ئىپادىسى تېز سۈرئەتتە ئوتتۇرىغا قويۇلدى. بۇ كېسەلدە ئادەم قىزىيدۇ، توكلاپ تىترەيدۇ، بېشى ئاغرىيدۇ، پۈتۈن بەدىنى سىرقىراپ ئاغرىيدۇ، ماغدۇرسىزلىنىدۇ، قۇرۇق يۆتىلىدۇ. كېسەللىكنىڭ نەپەس ئېلىشى قىيىنلىشىدۇ. ھەتتا نەپەسلەنگەندە زورۇقۇش ئەھۋاللىرى كۆرۈلىدۇ. ئۆپكەسىنى رېنتىگىندە تەكشۈرگەندە ئوخشىمىغان دەرىجىدە كېسەللىك ئالامىتى كۆرۈلىدۇ.

دۇنيا سەھنىيە تەشكىلاتىنىڭ يېقىندا ئاشكارىلىشىچە، ھازىر نۇرغۇن دۆلەت ۋە رايون «سارس» كېسەللىكىنىڭ زەربىسىگە ئۇچرىغان بولۇپ، يۇقۇملىقلارنىڭ سانى بىر نەچچە مىڭ ئادەمدىن ئاشىدىكەن.

ھەر كۈندىكى خەۋەر ۋە ستاتىستىكىلاردىن قارىغاندا تاكى ھازىرغىچە، (بىز بۇ ئەسەرگە قەلەم تەۋرىتىۋاتقان 5 - مايغىچە) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىمىز، شۇنداقلا شىزاڭ، چىڭخېي قاتارلىق رايونلار سارسىن مۇستەسنا رايونلار بولۇپ سانالماقتا. ئەمما بۇنىڭلىق بىلەن بىز ھوشيارلىقىمىزنى ۋە پۈتكۈل مەسلىكەت بويىچە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئالدىنى ئېلىش جېڭىدىن ئۆزىمىزنى سىرتتا قالدۇرساق بولمايدۇ، ئەلۋەتتە.

دېمەك، «سارس» نىڭ تەھدىتى ئالدىدىكى سەزگۈرلۈك، ئۇنى چۈشىنىش، رايونىمىزغا تارقىلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش جەھەتتە بىز ئۈچۈنمۇ ئىنتايىن مۇھىم. يېقىنقى خەۋەرلەرگە قارىغاندا، جۇڭگو، ئامېرىكا، گېرمانىيە قاتارلىق دۆلەتلەر بايقاش، ھەقىقىي رېتسېپنى تېزدىن دۇنياغا جاكارلاش ئۈچۈن تىرىشىۋاتقان بولسىمۇ، ئۇنىڭ زادى قاچان رويپاچا چىقىشىنى ھېچكىم ئېيتىپ بېرەلمەيدۇ. 4 - ئاينىڭ 12 - كۈنى گۇاڭجۇ شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلگەن «سارس» كېسەلى ئۈستىدىكى تەتقىقات يىغىنىدا مۇتەخەسسسلەر ھازىر «سارس» ئۈستىدە دەسلەپكى نەتىجىلەر بارلىققا كېلىشكە باشلىغان بولسىمۇ، تېخى ئۇنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبىنىڭ يەنىلا ئىزدىنىش باسقۇچىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويغان. بەلكىم ھازىرقى پەن - تېخنىكا تەرەققىياتىدا ئۇزۇنغا بارماي ئۈنۈملۈك داۋاسى تېپىلىشىمۇ مۇمكىن. ئەمما ھازىرقى

ئىنسانىيەت بارلىققا كەلگەندىن تارتىپ ئىنسانلارغا ھازىرغىچە زور ئاپەتلەر ئىچىدە كېسەللىكلەر يەنىلا ئەڭ چوڭ تەھدىت بولۇپ كەلدى. يېقىنقى زامان تارىخىدا يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرنىڭ ئىنسانلارغا كەلتۈرگەن زىيىنى باشقا ھەرقانداق زىياندىن ئېشىپ كەتتى. مەسىلەن، 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدىن بۇرۇن ئۇرۇش بىلەن ئۆلگەنلەرگە قارىغاندا، ئۇرۇش كەلتۈرۈپ چىقارغان يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر بىلەن ئۆلۈپ كەتكەنلەرنىڭ سانى كۆپ بولغان. 2002 - يىلىلا دۇنيا بويىچە ئۆپكە ئۆبېر كۇليوز بىلەن يۇقۇملىغان 9 مىليون كىشى ئىچىدە 2 مىليون كىشى ئۆلۈپ كەتكەن. ئەپدىز كېسىلى بىلەن ئۆلۈپ كەتكەنلەرنىڭ سانى تېخىمۇ كۆپ، ئەلۋەتتە. ئەمما، ئىنسانىيەت بۇ قورقۇنچلۇق كېسەللىكلەر ئالدىدا ھېچقاچان بەل قويۇۋەتمىدى. 1885 - يىلى غالجىرلىق كېسەللىكىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋاكسىنىسى كەشىپ قىلىندى. 1890 - يىلى بوغما ئاتتىتوكسىن بارلىققا كەلدى، 1921 - يىلى بولسا ئۆبېر كۇليوزنىڭ ئالدىنى ئالدىغان كالمېت گۇبېرن ۋاكسىنىسى ياسىلىپ چىقىلدى. 1928 - يىلىغا كەلگەندە پېنىسىللىن كلىنىكىلىق داۋالاشقا ئىشلىتىلدى. . .

دەرۋەقە، ئىنسانلارنىڭ كۆز ئالدىدىكى خىلمۇ خىل قورقۇنچلۇق كېسەللەرنى بىر - بىرلەپ باش ئەگدۈرۈشىگە ئەگىشىپلا، يېڭى - يېڭى يۇقۇملۇق كېسەللەرنىڭ تىپلىرى يەنە مەيدانغا كېلىشكە باشلىدى. ئەمەلىيەتتە بۇ ياشاش شارائىتىنىڭ ئۆزگىرىشى، ئىقتىسادنىڭ يەر شارلىشىشى نەتىجىسىدە ساياھەتچىلىك يوللىرىنىڭ مۆلچەرلىگۈسىز دەرىجىدە تەرەققىي قىلىشى، مەدەنىيەت، ئىقتىسادىي ئالاقىلارنىڭ چەك - چېگرىلارنى بۇزۇپ تاشلىشى بىلەن ئادەم ئېقىمىنىڭ تېزلىشى ۋە ئېكولوگىيەلىك تەڭپۇڭلۇقلارنىڭ بۇزۇلۇشى قاتارلىق يېڭى شارائىتتا پەيدا بولغان يېڭى تىپتىكى يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر ئىدى. «سارس» كېسەللىكى ئۇشتۇمتوت پەيدا بولۇشى جۇڭگولۇقلارنىلا ئەمەس، دۇنيانىمۇ چۆچۈتتى. كېسەللىك خەلقنىڭ ھاياتىغا بىۋاسىتە تەھدىت ئېلىپ كېلىپلا قالماي، دۇنيا جۈملىدىن دۆلىتىمىز ئىقتىسادىغىمۇ بەلگىلىك تەسىر كۆرسەتتى.

«سارس» - بىر خىل تېز يۇقىدىغان، جىددىي

رىئاللىقتا بىز ئۇچۇن ئەڭ مۇھىم چارە كېسەللىكنىڭ باشقا رايونلارغا، شۇنداقلا كەڭ دائىرىدە تارقىلىشىنى توسۇش بولماقتا.

«پىدائىي»لار

«سارس» كېسەلى ئىنسانىيەتكە، بولۇپمۇ جۇڭگو خەلقىگە چوڭ تەھدىت بولدى. بۇ ئايەت ئالدىدا پۈتكۈل جۇڭگونى ۋە تەنپەرۋەرلىك جەڭگىۋارلىقى قاپلىدى. بارلىق ئورگان، ساھە، تارماقلار بىرلىكتە ئالدىنى ئېلىش كۈرىشىگە ئاتلاندى. ئۇرۇشتا ئالدىنقى سەپتە جەڭچىلەر ھاياتىنىڭ خېيىمخەتەرگە ئۇچرىشىغا قارىماي ئاتلىنىدۇ، لېكىن بۇ قېتىملىق «جەڭ» دە بولسا ئالدىنقى سەپكە ئاق خالتىلىق پەرىشتىلەر ئاتلاندى. بەزىلەر بۇ جەڭدە ئىسسىق چېنىدىن ئايرىلدى. شۇنداقتىمۇ نۇرغۇن دوختۇر، سېستىرالار ئۆزلىرىنى «پىدائىي» بولۇپ كېسەلنىڭ ئالدىنقى سېپىگە بېرىشقا تىزىملاشتى. دوختۇر، سېستىرالار ئۆز كەسپىگە مۇجەسسەملىگەن ئۇلۇغۋارلىقىنى ھېچقاچان ھازىرقى دەۋردىكىدەك نامايان قىلمىغان. ئۇلار ئۆز مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىپ، مىللەت ۋە خەلققە بولغان چەكسىز مەسئۇلىيەت روھى بىلەن «سارس» نىڭ ئالدىنى ئېلىش خىزمىتىنى ئىشلىپ كەلدى. پېنسىيىگە چىققان مۇتەخەسسسلەرنىمۇ قايتىدىن داۋالاش بۆلۈمىدە تەييار بولدى. بۇنىڭغا سېلىشتۇرما ھالدا بەزىلەر قايناق شەھەرلەردە ھەممە يەرگە پىتتە - پاسات تېرىدى، ئوت ئۈستىگە ياغ قويۇپ خەلقنى قاتتىق ساراسىمىگە سالدى. بەزىلەر توپىلاڭدىن توغاج ئوغرىلاپ بېيىش ئۈچۈن ساختا مەھسۇلاتلارنى تۆكۈپ قىلىپ ۋە زورۇر ماتېرىياللارنىڭ باھاسىنى ئاشۇرۇپ سېتىپ ھارامدىن پۇل تاپماقچى بولدى. مۇناسىۋەتلىك فۇنكسىيەلىك تارماقلار «سارس» قا قارشى كۈرەشتە جەمئىيەتنىڭ نورمال تەرتىپىنى قوغداش سېپى بويىچە جەڭنى قانات يايدۇرۇپ، بۇلارنىڭ خىيالىنى بىتچىت قىلماقتا. دەرۋەقە «سارس» بىزگە ئەمەلىيەتتىكى ساداقەتەنلىك بىلەن پەسكەشلىك، ئاق كۆڭۈلۈك بىلەن زەربىلىكنى ھەقىقىي تونۇتتى.

«سارس» كېسەلى بىلەن يۇقۇملانغان بىمارلارنى داۋالاش جەريانىدا نۇرغۇنلىغان دوختۇر ۋە سېستىرالار يۇقۇملاندى. ئاشۇ باتۇر ئاق خالتىلىق پەرىشتىلەر ئۆزلىرىنىڭ يۇقۇملىنىپ قېلىشىدىن كەنسىرىمەي ئۆزىنى پىغىشلىغان تەسىرلىك ئىش - ئىزلىرى ئادەتتىكى روھ ئەمەس، بەلكى ھازىرقى ۋاقىتتا، بۈگۈنكى دەۋردە ياغراۋاتقان قەھرىمانلىق مېلودىيىسى!

4 - ئاينىڭ 17 - كۈنى، بېيجىڭ شەھىرى پىڭتەي رايونىدىكى دوختۇرخانا «سارس» كېسەلى بىلەن يۇقۇملانغانلارنى داۋالايدىغان مەركىزىي دوختۇرخانا قىلىپ بەلگىلەندى. بۇ بەلگىلىمە ئۇقتۇرۇلۇشى بىلەنلا ئىشچى - خىزمەتچىلەر جىددىي، كەسكىن ئېلىپ بېرىلىدىغان «سارس ئۇرۇشى» غا ئاقابىل تۇرۇش ۋە غەلبە قىلىش ئۈچۈن جىددىي تەييارلىقلارغا كىرىشىپ كەتتى. شىنخۇا شى. مۇخبىرى بۇ دوختۇرخانىنى زىيارەت

قىلىۋاتقىنىدا، بۇ دوختۇرخانا پارىتگۇرۇپىسى مەلۇم بىر سېستىرانىڭ مۇنداق «ئىلتىماس» نى تاپشۇرۇپ ئالغانلىقىنى كۆردى. ئۇ «پىدائىيلىق ئىلتىماسى» دا مۇنۇلار يېزىلغانىدى:

«خەلق ئېغىر ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغان مۇشۇنداق بىر يەتتە، مەن ئۆزۈمنىڭ ئەسلىدىكى ئازادە، بىخەتەر خىزمىتىمنى ئۆزۈمگە تاشلاپ ئۆزۈمنى (سارس) ئۇرۇشىنىڭ ئالدىنقى سېپىگە ئاتاش نىيىتىگە كەلدىم. مەن بىر سېسترا، شۇنداقلا ئامما ئارىسىدىكى ئىلغار ياش بولۇش سالاھىيىتىم بىلەن بۇ «ئۇرۇش» تا قاچاق ئەسكەر بولۇشنى ئەمەس، ئالدىنقى سەپكە قاتنىشىدىغان «پىدائىي» بولۇش ئىرادىسىگە كەلدىم. مەن ئۆز ئەمەلىيىتىم ئارقىلىق پارتىيە ۋە خەلقىمنىڭ سىناقلىرىنى قوبۇل قىلىشنى ئاكتىپلىق بىلەن تەلپ قىلىمەن. ئەگەر مەن قۇربان بولۇپ كەتسەم، مېنى كوممۇنىست دەپ بىلىشىڭلارنى ھەندە قىزىمغا ئېتىبار بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

ھۆرمەت بىلەن:

خاۋ يەنپىي»

بۇنداق «پىدائىيلار» نى ئېلىمىز دە يەنە ئۇچرىتالايمىز.

بېيجىڭ ئۈنۋېرسىتېتى تېببىي ئىنستىتۇتىنىڭ ئوقۇغۇچىسى جىڭ شېن ئون نەچچە ساۋاقداشلىرى بىلەن ئۆزۈكىدىن تەشكىللىنىپ، بېيجىڭ شەھەرلىك «120» قۇتقۇزۇش مەركىزىگە ياردەملىشىشكە باردى. ئۇلار بۇ يەردە ئاممىدىن «سارس» ھەققىدە سورالغان مەسىلىلەرگە ئۆزلىرى مەكتەپتە ئۆگەنگەن ئىلمىي بىلىملىرىگە ئاساسەن جاۋاب بېرەتتى. ئۆزلىرى كۆرۈپمۇ باقمىغان، ھەتتا ئاڭلاپمۇ باقمىغان ناتونۇش كىشىلەرنىڭ سورىغان سوئاللىرىغا سەۋرچانلىق بىلەن جاۋاب بېرىشكە، ھەر كۈنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 100 دىن ئارتۇق كىشىنىڭ تېلېفونىنى قوبۇل قىلىپ، نەچچە سائەتلىپ ئۆزمەي سۆزلىشىشكە توغرا كېلەتتى.

بېيجىڭ شەھىرىدىكى كېسەللىك ئەھۋالى ئېغىرلاشقانسىمۇ ئۆزلىرىنى مەلۇم قىلىپ، ئالدىنقى سەپتە «پىدائىي» بولۇشنى تەلپ قىلغان ۋە ئىشلەۋاتقانلار كۈنساينى كۆپىيىپ، ھازىر ئۇلار 10 مىڭدىن ئېشىپ كەتتى. ئۇلار سەر ساھە، ھەر كەسىپلەردىن ئۆزۈكىدىن ئالدىنقى سەپكە ئاتلانغان «پىدائىي» لاردۇر.

شىنجاڭلىق ھەربىي دوختۇرخانا بېيجىڭغا ئىللىقلىق يەتكۈزدى

شىنجاڭ ھەربىي رايونىدىن بېيجىڭغا ئەۋەتىلگەن 34 نەپەر دوختۇر - سېستىرالار بېيجىڭ «سارس» نىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە داۋالاش نۇقتىلىق دوختۇرخانىسى - شياڭتاي شەنگە كەلگەن بىرنەچچە ھەپتىدىن بۇيان بىرەر قېتىم خاتىرجەم ئۇخلاپ باقمىدى. شىنجاڭ سىڭدۇرۈلگەن ئەھمىي بىكارغا كەتتى. شىنجاڭ

جەمئىيەتكە، دۆلەتكە مەسئۇل بولۇش پرىنسىپى ئاساسىدا بىرقاتار مۇھىم تەدبىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى.

دۆلەت رەئىسى خۇ جىنتاۋ تەكىتلەپ: «سارس» نىڭ ئالدىنى ئېلىش خىزمىتىنىڭ غەلبىسى پارتىيىمىز ۋە ھۆكۈمىتىمىزنىڭ مۇرەككەپ ۋەزىيەتتىكى يېتەكلىش ئىقتىدارى ھەم پۈتكۈل پارنىيە ئەزالىرىنىڭ پۈتكۈل مەسئەلەگە خەلقى بىلەن بىرلىكتە قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ داۋاملىق ئالغا ئىلگىرىلەش ئىرادىسى ۋە جاسارىتىگە قويۇلغان سىناق. پارنىيە مەركىزىي كومىتېتى ۋە گۇۋۇيۈەننىڭ مۇستەھكەم رەھبەرلىكىدە پۈتكۈل پارنىيە، پۈتكۈل مەسئەلەگە خەلقىنىڭ ئورتاق تىرىشچانلىقى بىلەن ئاممىغا ۋە پەن - تېخنىكىغا تايىنىپ، بىر نىيەت - بىر مەقسەتتە ئىرادە شېپىلىنى بەرپا قىلىپ بىز چوقۇم «سارس» كېسەلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش جېڭىنىڭ غەلبىتىنى قولغا كەلتۈرىمىز» دەپ جاكارلىدى.

4 - ئاينىڭ 13 - كۈنى بېيجىڭدا مەسئەلەگە «سارس» كېسەلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى داۋالاش خىزمىتى يىغىنى ئېچىلدى. يىغىندا گۇۋۇيۈەننىڭ زۇڭلىسى ۋىن جىياۋۋا ھەرقايسى تارماقلاردىن تۆۋەندىكى بىرقانچە نۇقتىلىق خىزمەتنى ياخشى تۇتۇشنى تەلەپ قىلدى:

1. كەسكىن تەدبىر قوللىنىپ، يۇقۇملۇق كېسەلنىڭ تارقىلىشىنى تىزگىنلەش كېرەك. . . . . يۇقۇملۇق كېسەلنى تىزگىنلەشتە ئاچقۇچ - «تۆت بالدۇر» نى، يەنى بالدۇر بايقاش، بالدۇر دوكلات قىلىش، بالدۇر ئايرىۋېتىش، بالدۇر داۋالاشنى ئىشقا ئاشۇرۇش. تۆمۈر يول، تاشيول، سۇ قاتنىشى، چۆڭ - ئوتتۇرا تىپتىكى شەھەرلەر ۋە مۇھىم ئاۋىئاتسىيە ئورۇنلىرى نۇرۇشلۇق جايلاردا بىمارلارنى تەكشۈرۈش پونكىتى قۇرۇش. زۆرۈر ئەسلىھەلەرنى ۋە خادىملارنى سەپلەش، تەكشۈرۈش، بىر تەرەپ قىلىش لايىھىسى تۈزۈپ كېسەل ۋە ئوخشىشىپ كېتىدىغان كېسەلنى ۋاقتىدا ئايرىپ كۆزىتىش كېرەك.

2. تۈزگە ئايرىپ يېتەكلەشتە چىڭ تۇرۇپ، ئالدىنى ئېلىشنى ئومۇميۈزلۈك كۈچەيتىش كېرەك. جايلارنىڭ ئوخشىمىغان ئەھۋاللىرىغا ئاساسەن تۈزگە ئايرىپ يېتەكچىلىك قىلىشنى يولغا قويۇپ، قاراتمىلىقى بولغان تەدبىرلەرنى قوللىنىشى كېرەك.

3. كۈچ تەشكىللەپ ئۆتكەلگە ھۇجۇم قىلىپ، ئۈنۈملۈك داۋالاش ئۇسۇلىنى بالدۇرراق تېپىپ چىقىش كېرەك.

4. قۇتقۇزۇش، داۋالاش خىزمىتىنى كۈچەيتىپ، داۋالاش ئۈنۈمىنى ئۆستۈرۈش كېرەك.

5. مەسئەلەگە مۇناسىۋەتلىك ئاممىۋى سەھىيە ۋە قەلبىگە تاقابىل تۇرۇش بويىچە جىددىي بىر تەرەپ قىلىش مېخانىزمى بەرپا قىلىشنى چىڭ تۇتۇش كېرەك.

6. خەلقئارا ۋە رايونلار ئارا ئالدىنى ئېلىش ۋە داۋالاش خىزمىتى بويىچە ھەمكارلىق ۋە ئالاقىنى كۈچەيتىش كېرەك».

4 - ئاينىڭ 23 - كۈنى گۇۋۇيۈەن زۇڭلىسى ۋىن

ھەربىي رايون دوختۇرخانىسى بېيجىڭغا ئالاهىدە ئەۋەتكەن دوختۇر - سېستىرالارنىڭ كۆڭۈل قويۇپ داۋالاشىغا ئەگىشىپ 7 - ماي كۈنى «سارس» بىلەن يۇقۇملانغان 42 بىمارنىڭ ھەممىسى خەتەردىن قۇتۇلدى. كېسەللىك ئەھۋالىمۇ ئاساسىي جەھەتتىن تىزگىنلەندى.

يۇقۇملىنىش نىسبىتىنى تۆۋەنلىتىش ئۈچۈن دوختۇر - سېستىرالار دىجورىيلىق قىلغان ئالتە سائەت ئىچىدە سۇ ئىچىشى ۋە ھاجەتخانغا بېرىشى مەنئىي قىلىناتتى. بۇنىڭغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن ئۇلار چوقۇم ئىشقا چۈشۈشتىن بەش سائەت بۇرۇن سۇ ئىچمەسلىككە توغرا كېلەتتى.

ئۈچ قەۋەت ناھايىتى قىلىن بولغان مۇداپىئەلىنىش كېيىن ئادەمنىڭ دىمىنى سىقىپلا قالماي، بەلكى يەنە نەپەسلىنىشىمۇ قىيىنلاشتۇرۇۋەتتى. بىر ھەپتىدىن بۇيان بېيجىڭنىڭ تېمپېراتۇرىسى 20 گرادۇستىن يۇقىرى بولۇپ كەلگەچكە، ئىشقا چۈشۈشتىن ئىككى سائەت ئاۋۋال پۈتكۈل ئەزىزى تەرلەشكە باشلىسا، ئىككى سائەتتىن كېيىن ئاران قۇراتتى. بۇ ۋاقىتتا بىر ئاز ئازادلىك ھېس قىلىمۇ، لېكىن ئۇزۇن ئۆتمەي بەدىنى توڭلاشقا باشلايتتى.

ھازىر كۆپچىلىكنىڭ ھەممىسى بۇنداق تۇرمۇشقا كۆنۈپمۇ قالدى.

بارلىق كېسەللەرنى ھەر بىر سائەتتە بىر قېتىم، ئېغىرراق كېسەللەرنى ئون نەچچە مىنۇتتا بىر قېتىم تەكشۈرىدىغان بولغاچقا، ئۇلار كېسەلخانىسىدا گويىا پىرقىرىغۇچى تەختىماتىن ئايلىناتتى. چۈنكى كېسەللەرنىڭ بىرىگە سۇ ئىچكۈزسە، شۇ ۋاقىتتىكى خاتىرىلەشكە، يەنە بىرىنىڭ قىزىتىشىنى تۆلچەشكە توغرا كېلەتتى. مانا مۇشۇنداق تۈگمەس ئىشلار ئۆپەيلى ئۇلار قاتتىق چارىچىغانلىقتىن بەزىدە ئۇخلىيالمىمۇ قالاتتى. مەلۇم بىر كېسەل ئايال گې شىۋېنغا مۇنداق دېدى: «مۇشۇ كۈنلەردە پەقەت سىلەرنىڭ بىز چۈپ كۆزۈڭلارنىلا كۆرۈپ كەلدىم. مېنىڭ بىر ئارزۇيۇم بار. يەنى كەلگۈسىدە سىلەرنى كۆرگىلى بارغان چېغىمدا چىرايىڭلارنى ئېنىق بىر كۆرۈپ باقسام».

مەركىزىي كومىتېت ۋە ھۆكۈمەت ۋە ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرى «سارس» كېسەلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش توغرىسىدا بىرقاتار جىددىي تەدبىر - چارىلەرنى تۈزۈپ چىقتى

«سارس» كېسەلى - ئاپەت خاراكتېرلىك يۇقۇملۇق كېسەللىك سۈپىتىدە ئاشكارىلانغاندىن كېيىن، جۇڭخۇا مىللەتلىرى ئېغىر سىناققا دۇچ كەلدى. دەل مۇشۇنداق ھەل قىلغۇچ ۋاقىتتا پارنىيە مەركىزىي كومىتېتى ۋە گۇۋۇيۈەن كېسەلنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە داۋالاش خىزمىتىگە يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ، پارنىيە، ھۆكۈمەت، ئارمىيە ۋە ھەرقايسى تەشكىلاتلار، جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرى، شۇنداقلا ھەر بىر يۇرتنىڭ ئۆزىگە، ئائىلىسىگە،

كېسىلدىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە ئۇنى داۋالايدىغان ئۈنۈملۈك خىزمەت مىخانىزمى ئورنىتىپ، خىزمەتلەرنىڭ تەرتىپلىك ئىشلىنىشىگە كاپالەتلىك قىلىش كېرەك؛ ئىككىنچى، ئالدىنى ئېلىش ۋە كۆزىتىش، تەكشۈرۈشنى كۈچەيتىپ، كېسەللىكنىڭ ئاپتونوم رايونىمىزغا تارقىلىپ كېرىشىدىن قاتتىق ساقلىنىش كېرەك؛ ئۈچىنچى، تارقىلىشچان يۇقۇملۇق كېسەللەرنى جىددىي بىر تەرەپ قىلىش تەييارلىق لايىھەلىرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ۋە ئەمەلىيلەشتۈرۈشكە كاپالەتلىك قىلىش لازىم؛ تۆتىنچى، تارقىلىشچان يۇقۇملۇق كېسەللىكتىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە ئۇنى داۋالاشقا دائىر تەشۋىقاتنى كۈچەيتىش كېرەك».

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە داۋالاش بويىچە نۆۋەتچىلىك تېلېفون نۇقتىلىرى تەسىس قىلىپ خەلق ئاممىسىنىڭ «سارس» كېسىلىنى چۈشىنىش، ئالدىنى ئېلىش ۋە قوغدىنىش بويىچە ھەر ۋاقىت مەسلىھەت بېرىش شارائىتى يارىتىپ بېرىلدى. نۆۋەتتە، ئاپتونوم رايونىمىز يەرلىكىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىنى چىقىش قىلغان ھالدا ھەرقايسى سەيلەرنى ئورتاق سەپەرۋەر قىلىش، «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە داۋالاش خىزمىتىنى قاراتمىلىق بولغان ھالدا قانات يايدۇرۇپ، خەلق ئاممىسىنىڭ بىخەتەرلىكىنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويۇپ بۇ ئاپتەت ئۈستىدىن غەلبە قىلىش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسەتمەكتە.

پارتىيىمىزنىڭ خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش ئەنئەنىسى بار. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ خەلقنى دەرھال سەپەرۋەر قىلىشتەك ئەنئەنىسى بۇ قېتىملىق ئۇرۇشتا ياخشى ئۈنۈم بەردى. يۈتكۈل خەلق، يۈتكۈل ساھە تېزلا ئۇرۇش تەييارلىقىغا ئۆتتى. بۇ ئۇرۇش نوقۇل داۋالاش جېڭى بولۇپلا قالماستىن، ئالدىنى ئېلىش، ئالاھىدە شارائىتقا ماس تازىلىق، تۇرمۇش ئادىتىنى ماسلاشتۇرۇش جېڭى. بۇ ئۇرۇش يەنە بارلىق ئاۋام خەلقىنىڭ تەن ساغلاملىقىنى ئاشۇرۇش جېڭى ۋە ئاۋام خەلقىنىڭ ئۆزئارا مېھىر - مۇھەببەت يەتكۈزۈش جېڭى ئىدى.

بىز «سارس» تىن قانداق مۇداپىئەلىنىمىز؟

1. «سارس» ئىنتايىن كۈچلۈك يۇقۇملىنىش خاراكتېرىدىكى كېسەللىك بولۇپ، كىشىلەر توپلىشىپ تۇرغان جايدا ئۇنىڭ تارقىلىشىمۇ تېز بولىدۇ. شۇڭا بۇنداق چاغدا ئاماننىڭ بارىچە يۈز تۇرانە ئالاقىنى ئازايتىش كېرەك. ھازىر دوستلار ئارا كومپيۇتېر تورى، تېلېفون، خەت - ئالاقە... ئارقىلىقىمۇ بىخەتەر، ئۈنۈملۈك ئالاقىلاشقىلى بولىدۇ.
2. زىيادە قورقۇپ، ئۆيدىن تالغا چىقىمايلىق بەزى كىشىلەر يېمەك - ئىچمەكنى ئۆيىگە ئەكىلىۋېلىپ، سىرت بىلەن ئالاقىنى ئۇزۇش ئارقىلىق كېسەللىكتىن مۇداپىئەلىنىشنى مۇۋاپىق كۆرۈۋاتىدۇ.

جىبابۇنىڭ رىياسەتچىلىكىدە گوۋۇيۈەن دائىمىي ئىشلار يىغىنى ئېچىپ، «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى داۋالاش خىزمىتىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش، «سارس» كېسىلىگە مۇناسىۋەتلىك تەدبىر، بەلگىلىمىلەرنى ئۈنۈملۈك ماسلاشتۇرۇپ، تەجرىبە - ساۋاقلارنى ئەتراپلىق يەكۈنلەپ، كېسەلنى ئىمكاقتە تېز تىزگىنلەش ئۈچۈن گوۋۇيۈەندە «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى داۋالاشقا قومانداىلىق قىلىش شتابى قۇرۇلدى. يىغىندا يەنە «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى داۋالاش فوندى تەسىس قىلىش، فوندى ئۈچۈن 2 مىليارد يۈەن ئاجرىتىش قارار قىلىندى.

پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ۋە گوۋۇيۈەننىڭ «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى داۋالاش ھەققىدىكى جىددىي كۆرسەتمىلىرىنى چىقىش قىلغان ھالدا دۆلىتىمىزدىكى ھەرقايسى ساھە ۋە كەسىپلەر بىردەك ھەرىكەتكە كېلىپ، «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى داۋالاش جەھەتتە خەلقنىڭ سالامەتلىكى ۋە بىخەتەرلىكىنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويۇپ، ئۆزىگە خاس مۇھىم تەدبىر ۋە بەلگىلىمىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. ھەرقايسى ئۆلكە، ئاپتونوم رايون ۋە بىۋاسىتە قاراشلىق شەھەرلەردە مۇتەخەسسسلەرنى تەشكىللەپ مەخسۇس «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى داۋالاش ئاپپاراتلىرى تەسىس قىلدى. ھەرقايسى ئورۇنلاردا «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش بويىچە مەسلىھەت بېرىش نۇقتىلىرىنى تەسىس قىلدى. يۈتكۈل مەملىكەت بويىچە «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش مەقسەت قىلىنغان ئاممىۋى ۋە تەنپەرۋەرلىك تازىلىق ھەرىكىتىنى قانات يايدۇردى. ھەر خىل تەشۋىقات ۋاسىتىلىرىنىڭ رولىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىپ، يۈتكۈل جەمئىيەت كىشىلىرىنىڭ «سارس» كېسىلىگە بولغان تونۇشى ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىرى ھەققىدىكى سەۋىيىسى چوڭقۇرلاشتۇرۇلدى.

ئاپتونوم رايونىمىز «سارس» كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە داۋالاش جەھەتتە بىر يۈرۈش ئەمەلىي خىزمەتلەرنى ئىشلىدى. ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى 4 - ئاينىڭ 19 - كۈنى چۈشتىن كېيىن تېلېۋىزور، تېلېفون يىغىنى ئېچىپ، «سارس» كېسىلىدىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە ئۇنى داۋالاش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، ئاپتونوم رايوننىڭ رەئىسى ئىسمائىل تىلمۇلدى يىغىندا سۆز قىلىپ: «ھەر مىللەت ئاممىسىنىڭ جىسمانىي ساغلاملىقى ھەم ھاياتىنىڭ بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش، شىنجاڭنىڭ ئىسلاھات، تەرەققىيات، مۇقىملىق ۋەزىيىتىنى قوغداش يۈكسەكلىكىدە تۇرۇپ، خەلققە قەتئىي مەسئۇل بولۇش پوزىتسىيىمىز بىلەن «سارس» كېسىلىدىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە ئۇنى داۋالاش خىزمىتىنى پۇختا ئىشلىتىمىز لازىم» دەپ كۆرسەتتى.

ئىسمائىل تىلمۇلدى ئۆز سۆزىدە مۇنداق ئۆت ئىشنى ياخشى ئىشلەشنى تەلپ قىلدى: «بىرىنچى، «سارس»

7. تازىلىققا ئەھمىيەت بەردۇق دەپ دېزىنېكسىيە سۈيۈقلۈقىنى زىيادە كۆپ ئىشلىتىش «سارس» باكتېرىيىلىرىنىڭ ئۇزۇن مەزگىل كېسىم - كېچەك ياكى باشقا نەرسىلەرگە چاپلىشىپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا ئېنىق ئىسپات يوق. شۇڭا ئەتراپتىكى ھەممە نەرسىنى يۇقۇملىنىش ئۈچۈن ئېلىپ تاشىش دەپ بىلىۋېلىشنىڭ ھاجىتى يوق. پەقەت ئىلمىي ئۇسۇلدا تازىلىق ئادىتى يېتىلدۈرۈشكۈز، يەنى قولى دائىم يۇيۇپ تۇرۇش، كىيىمنى ئالماشتۇرۇپ تۇرۇش، ئىممۇنىتېت كۈچىنى ئاشۇرۇش قاتارلىقلار ئارقىلىق ئۈنۈملۈك ھالدا «سارس» نىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ.

خاتىمە

كىشىلەرگە ۋەھىملىك بىلىنىدىغىنى «سارس» نىڭ ئادەمنىڭ ئۆلۈشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىش نىسبىتىنىڭ ئۈچ - تۆت پىرسەنت بولغانلىقى ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ «يېڭى كېسەللىك باكتېرىيىسى» ئىكەنلىكى ۋە يۇقۇشچانلىقىنىڭ يۇقىرى بولغانلىقى.

نۇرغۇن كىشىلەر تاسادىپىي ھادىسىلەر مېڭىگە قان چۈشۈشتىنمۇ خەتەرلىك، قەستكە ئۇچراش دىئابىت كېسەلىدىنمۇ خەتەرلىك دەپ قارايدۇ. ئەمەلىيەتتە، ئەزراڭنىڭ «ھۇزۇرى» غا كەتكەنلەرنىڭ ئىچىدە مېڭىسىگە قان چۈشكەنلەر تاسادىپىي ھادىسىگە ئۇچرىغانلاردىن كۆپ، دىئابىت كېسەلى بىلەن قازا قىلغانلار قەستكە ئۇچرىغانلارنىڭ ئىككى ھەسسىسىگە توغرا كېلىدۇ.

بۇلاردىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، ئىنسانلار تارىخىدىكى يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر ئىچىدە «سارس» ئانچە چوڭ كېسەل ھېسابلانمايدۇ. بۇ كېسەلنىڭ ئۆلۈمىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىش نىسبىتى پەقەت ئۈچ - تۆت پىرسەنتلا، خالاس.

پەن - تېخنىكىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ئىنسانلار چوقۇم خەتەرلىك كېسەللىكلەرنى بويسۇندۇرۇپ، تېخىمۇ يۇقىرى تېخنىكىغا ئېرىشىدۇ. پەن - تېخنىكىدىكى ھەر بىر قېتىملىق يېڭى بايقاشنىڭ ھەممىسى ئىنسانلارنىڭ ئەركىنلىكىگە ئالغان يېڭى بىر قەدىمى ھېسابلىنىدۇ.

جەمئىيەتنىڭ ئىزچىل تەرەققىي قىلىشى ۋە پەن - تېخنىكىنىڭ ئىلگىرى سۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ، ئىنسانلار چەكلىمىلەرگە ئەمەس، بەلكى تېخىمۇ كۆپ ئەركىنلىكلەرگە ئېرىشىدۇ. شۇڭا بىز ئەتراپىمىزدىكى كېسەللىكلەرگە نىسبەتەن بىخودلۇق ياكى زىيادە قورقۇش پوزىتسىيىدە بولماستىن، ئاكتىپ مۇئامىلە قىلىشىمىز كېرەك. شۇنى چۈشىنىشىمىز كېرەككى، ئىنسانلار بىلەن يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر ئارىسىدىكى جەڭ مەڭگۈ داۋاملىشىدۇ!

بۇنچۇلا ئېھتىياتچان بولۇپ كېتىشنىڭ ئۈنۈمى زادى قانداق بولار؟ مۇتەخەسسسلەرنىڭ قارىشىچە، زىيادە ئېھتىياتچان بولۇش كېسەلگە بولغان ئىممۇنىتېت كۈچىنى ئاجىزلاشتۇرۇۋېتىدىكەن. مۇۋاپىق مىقداردا سىرتلاردا پائالىيەت قىلىش، يەنى ھاۋاسى ساپ، مۇھىتى ياخشى بولغان جايلاردا پائالىيەت ئېلىپ بېرىش ۋە بەدەن چېنىقتۇرۇپ تۇرۇشنىڭ سالامەتلىككە ۋە كېسەللىككە بولغان ئىممۇنىتېت كۈچىنى ئاشۇرۇشتا پايدىسى بار ئىكەن.

3. «سارس» تىن مۇداپىئەلىنىش ئۈچۈن ھەممىلا يەردە قېچىپ يۈرۈش

يۇقۇملۇق كېسەل تارقىلىۋاتقان مەزگىلدە سەپەرگە چىقىشنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلالايمىز. نۆۋەتتە بىز دېزىنېكسىيەلىك تەدبىرلىرىنى قوللىنىۋاتقان بولساقمۇ، لېكىن ئادەملەر زىچ جايلاشقان مۇھىتتا «سارس» بىلەن يۇقۇملىغان كىشى بىلەن ئۇزۇن ۋاقىت بىرگە بولۇش ھەر ۋاقىت «سارس» تىن يۇقۇملىنىش خەۋپىنى پەيدا قىلىدۇ. شۇڭا، ئۆزى ۋە باشقىلارنىڭ بىخەتەرلىكى ئۈچۈن شەھەر بىلەن شەھەر، شەھەر بىلەن يېزىلار ئارىسىدىكى بېرىپ كېلىشنى ئامال بار ئازايتىش كېرەك.

4. كېسەل تۇرۇپمۇ دوختۇرغا بارماسلىق بەزى كىشىلەر دوختۇرخانىنى ناھايىتى خەتەرلىك دەپ قاراپ كېسەل كۆرسىتىشتىن قورقىدىغان بولۇپ قالغان. كېسەلنى ۋاقىتدا داۋالىمىسا كېيىنكى ئەھۋال تېخىمۇ خەتەرلىك بولۇشى مۇمكىن. ئەمما دوختۇرخانىغا كىرىشتىن ئاۋۋال ماسكا تاقىشىڭىز، قايتىپ چىققاندا قوللىڭىزنى پاكىز يۇيۇشىڭىز، دېزىنېكسىيەلىشىڭىز كېرەك. پۇل تۇتقاندا، باشقىلار بىلەن ئالاقە قىلغاندا، سىرتتا ئۇيناپ كىرگەندە، نەرسە - كېرەك سېتىۋالغاندا ۋە شۇنىڭدەك باشقا ئەھۋاللاردا چوقۇم قولى پاكىز يۇيۇش تولىمۇ مۇھىم.

5. قالمايىقان دورا يېيىش بەدەننىڭ ئىممۇنىتېت كۈچىنى ئاشۇرۇش «سارس» تىن مۇداپىئەلىنىشنىڭ ئۈنۈملۈك ئۇسۇلى ئىكەنلىكى ئوتتۇرىغا قويۇلۇش بىلەن، نۇرغۇن كىشىلەر ئوزۇقلۇق تولۇقلىغۇچى دورىلار ۋە ۋىتامىن دورىلىرىنى سېتىۋېلىشتى. مۇتەخەسسسلەر شۇنى ئاگاھلاندۇردىكى، ئوزۇقلۇق تولۇقلىغۇچى دورىلارنى دوختۇرخانىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە يېيىش كېرەك. بولمىسا ئۇ خىلدىكى دورىلارنىڭ ئەكس تەسىر پەيدا قىلىشى مۇمكىن.

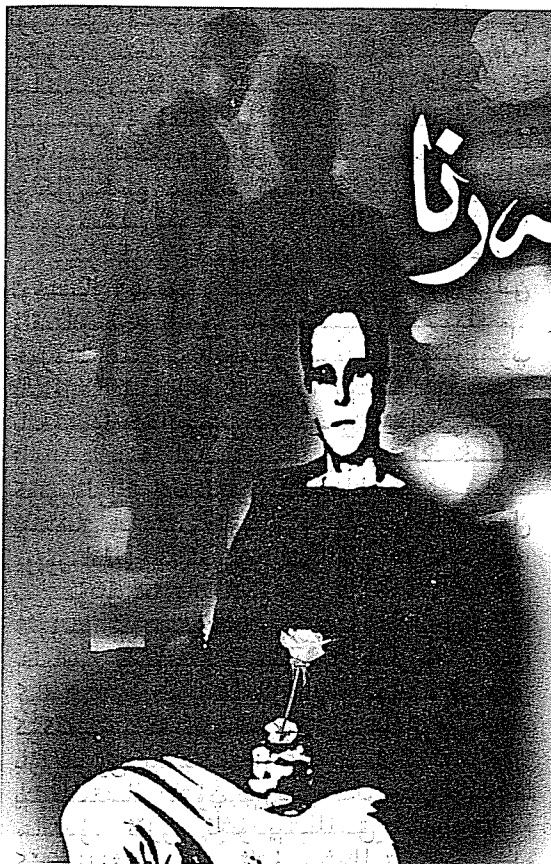
6. ماسكا تاقاش مۇتەخەسسسلەرنىڭ قارىشىچە، كىشىلەر ئاممىۋى ئايتوبۇس، پويىز ۋە شۇنىڭدەك قاتناش ۋاسىتىلىرىغا ئولتۇرغاندا، دوختۇرخانا ياكى كىشىلەر بىرقەدەر زىچ بولغان جايلاردا ياخشى ماسكا تاقىۋېلىش كېرەك. لېكىن ماسكا تاقاشتىمۇ ئىلمىيلىك بولۇشى كېرەك.

ياشاپ باقمە، بىرنا

(پوۋېست)

مۇھەممەدسالھ مەتروزى

بۇ تراگېدىيە ئاخىر يۈز بەردى.
بۇ تراگېدىيە يۈز بەرمەسلىكى كېرەك ئىدى.

ئەمما ئۇ ئاخىر يۈز بەردى.

نورمال تۇرمۇشۇم، ئۆز قىممىتى ۋە چەك - چېگرىسى بىلەن يېنىك شامالدا بىر خىللا ئايلىنىۋاتقان شامالدۇرغۇچتەك ئۈزلۈكسىز داۋاملىشىۋاتقان كۈنلىرىم، ئۆز رىزقى، تەمىناتى بىلەن بىر ئوبدان ياشاۋاتقان ھەرقانداق بىر ئادەم باشتىن ئۆتكۈزۈپ تۇرىدىغان كەچمىش - كەچۈرمىشلىرىم، ئىشقىلىپ مەن ياشاۋاتقان بوشلۇق ۋە دائىرىدىكى ھەممە نەرسە بىردىنلا داۋالغۇپ كەتتى. يۈرىكىم ئۆرتەندى. ۋۇجۇدۇم ئاچچىق سىقىلدى. گويلا قىزىتىلغان تۆمۈر ئۈستىگە تاشلانغان بىر تال مويىدەكلا.

بۇ شەرمەندىچىلىكنىڭ سۈس يامغۇرلۇق ئاخشىمىدا كۆز ئالدىمىدىلا يۈز بەرگىنىنى ئويلىسام، تېنىم شۈركىنىدۇ. بىرەيلەن مۇسكۇللىرىمغا ئۆرۈك ئوتۇنىنىڭ چوغىنى ياققاندا كىلا ئىچ - ئىچىمدىن ئازابلىنىپ كېتىمەن، پۈچۈلىنىمەن.

مەن يامغۇرنى ئاچايىپ ياخشى كۆرەتتىم. يامغۇرلۇق پەسلىنىڭ كائىناتتىكى تۈرلۈك - تۆمەن تەبىئەت ھادىسىلىرى ئىچىدىكى ئەڭ گۈزەل ۋە ئەڭ مۇكەممەل پەسل ئىكەنلىكىگە شەكسىز ئىشەنگىنىم ئىشەنگەندى.

ئەزىزىمدە يامغۇر پەسلى پەسلىلەر گەركىسى، مۇھەببەت پەسلى، روماننىڭ قىز - يىگىتلەرنىڭ ئوتلۇق ھاياجان ئىلكىدىكى بىر تۇتام ئەتىرگۈل پەسلى ئىدى. ئىنسان ھۈزۈرلىنىشقا تېگىشلىك بارلىق گۈزەللىك ۋە جىمى تاتلىق

ئەسلىمىلەر يامغۇر پەسلىدىلا، بولۇپمۇ يامغۇرلۇق ئاخشامدىلا ئۆز لاتاپىنى كۆرسىتەتتى مەن شۇنداق قارايتتىم.
ئەمما، ئۇنىڭ ئەكسىچە يامغۇر پەسلىدە ھەتتا بېرىپ بىر گۈزەل يامغۇرلۇق ئاخشامدا كۆڭۈلنى ۋەيران قىلىدىغان شەرمەندىچىلىكنىڭ يۈز بېرىشى.

ئۇ جىمىلا قالدى. سۆزىنىڭ داۋامىنى يۈتۈۋەتتى. شام يورۇقىدا ئۇنىڭ قىزارغان چىرايلىرى بارغانسېرى قىزىرىۋاتقاندا كۆرۈنەتتى. ئۇ ئالدىدىكى پىۋا رومكىسىنى ئالدى ۋە گۈپ قىلىپ كۆتۈرۈۋەتتى. مۇزىكا يېنىك ياڭراپ تۇراتتى. تاملاردىن چۈشۈۋاتقاندا بىلىنىدىغان نۇر شولىلىرى، كۆزلىرىدىن، مەڭزىلىرىدىن ۋە لەۋلىرىدىن مۇھەببەت ھەم سۆيگۈ تەپچىپ تۇرغان قىز - يىگىتلەرنىڭ تاتلىق پاراڭلىرى، پاكىز كىيىنگەن مۇلازىملارنىڭ ئەدەپ ۋە سىپايە بىلەن خىزمەت سوراپ تۇرۇشلىرى، ھەر بىر ئۈستەلدە ئاچىز نۇر چېچىپ يېتىۋاتقان خۇستال شامداندىكى شاملار، بۇلۇڭ بۇلۇڭلاردىن، تورۇس، تۈۋرۈك، يوللاردىن روماننىڭ شەكىللەر كۆرۈنۈپ

يوپۇرماق بولۇپ تۇرىلىپ قالغىنىغا، يامغۇر تامچىلىرى ئاستىدا قالغىنىغا خۇشاللىنىمەن. خۇشاللىنىۋېتىپ يەنە ئازابلىنىمەن. بۇ ئازاب يامغۇرنىڭ يېشىللىقىنى يۇيۇپ ئۆتكىنىگە ئوخشاش يەنە تېزلا يۈرىكىمدىن تاراپ كېتىدۇ.

ئادەم دېگەندە ئاجايىپ خىياللار، غەلىتە - غەلىتە نۇيغۇلار بولىدىكەن. مېنىڭ خىياللىرىم ۋە ھېس - ئۇيغۇللىرىم يامغۇردىن باشلىنىپ يەنە يامغۇردا ئاخىرلىشىدۇ. يامغۇر بىلەن يېشىللىق، يېشىللىق بىلەن يامغۇر گويا ئۆزۈم بىلەن يامغۇر ۋە يامغۇر بىلەن ئۆزۈم ئوتتۇرىسىدىكى چېتىشما باغلىنىشقا ئوخشاش مەڭگۈ داۋاملىشىپ بارىدىغاندەكلا، ھاياتىمنىڭ پۈتكۈل بىر قانۇنىيىتىدەكلا مەۋجۇتلۇقى مەۋجۇت.

ئەمما، بۇ قانۇنىيەتنى مەن ياخشى كۆرگەن ئاشۇ يامغۇرلۇق ئاخشىمى بۇزۇۋەتتى. ئۆزۈم ياخشى كۆرگەن يامغۇرلۇق پەسلىنىڭ قاباھەتلىك چۈشكە ئوخشاش يۈرىكىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىشىنى خالىمايتتىم. ئەمما ئۇ كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. مەڭگۈلۈككە كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.

شۇ تاپتا ئۇ ئەتراپتىكى ھەرقانداق بىر ئۆزگىرىشكە پەرۋا قىلىنغاندەكلا پات - پات ماڭا تىكىلىپ قاراپ قويۇپ، ئۇنىڭ سۆزىگە قىزىققان ياكى قىزىقىغانلىقىمنى بىلمەيچى بولغاندەك، سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتاتتى. قىزىل ھاراقىنى ئۇنىڭ رومكىسىغا تولدۇرۇپ - تولدۇرۇپ قويۇپ قويىمەن. ھەر ئىچكىنىدە بىراقلا كۆتۈرۈۋېتىدۇ. راسا ھۇزۇر بىلەن كۆتۈرۈۋېتىدۇ.

ئازابلاندىم، ئۇنىسىز ياش تۆكتۈم. بىر ئەرەك، ھەقىقىي بىر ئەرەككە تۇرۇپ بۇ چۈشكە - قىلپاھەتلىك بۇ چۈشكە بەرداشلىق بېرەلمىدىم. ئاشۇ يامغۇرلۇق ئاخشىمىدىكى شۇنچە قىسقا پۇرسەتتە يۈز بەرگەن پوستى - پوستىغا، قات - قېتىغا رەھىمسىز رېئاللىق سىڭگەن، قايتا تەكرارلىنىش مەۋجۇتلۇقىنى ئادەم ئەسلا خالىمايدىغان بۇ چۈش ھەممىنى ۋەيران قىلىۋەتتى. ئويلىسام - ئويلىسام ساراڭدەكلا بولۇپ قالدىم. بۇ چۈشنىڭ تەكتى، سىرىنى ھېس قىلالمايمەن، يېشىلمەيمەن.

شۇ كۈنى ئىشخانىمىڭ دېرىزىسىدىن خېلى ئۇزۇنغىچە يامغۇرلارنى، يوپۇرماقلارنى، يامغۇرلار بىلەن يوپۇرماقلار ئوتتۇرىسىدىكى دەقىق ئارىلىقىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان سانسىز قېتىملىق كەچۈرمىشلەرنى كۆزىتىپ تۇردۇم. يامغۇر تامچىلىرىنىڭ يوپۇرماقلار ئۈستىگە تاراسلاپ چۈشۈشىدىن ھەر خىل خىياللارغا، ئويلارغا چۆكىۋەتتىم. خىياللار بىلەن

تۇرىدىغان قەھۋەخانا ئىچى كۆڭۈلىنى سۆيۈندۈرىدىغان ئۆزگىچە بىر مۇھىت پەيدا قىلغانىدى. ئۇنىڭ ئالدىدىكى رومكا كەينى - كەينىدىن قۇرۇق قالدى. ئۆزۈم پات - پات رومكىغا لېۋىمنى تەڭكۈزۈپ قويدۇم، ئىچمىدىم. پۈتكۈل ئەس - يادىم ئۇنىڭ دەپ بېرىۋاتقان كەچۈرمىشلىرىدە ئىدى.

شۇ كۈنى يامغۇر ئولىمۇ ئۇزۇن ياغدى. توختىماي ياغدى. ئىشخانا دېرىزىسىدىن خېلى ۋاقىتلارغىچە يامغۇر تاماشىسى قىلىندى. خىزمەتداشلىرىم يامغۇرلۇقلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ بالدۇرلا ئۆيلىرىگە ئالدىراپ كېتىپ قېلىشتى. يامغۇر ياغقاندا دېرىزىدىن سىرتقا قارىسىڭىز، ئاجايىپ خۇشاللىنىدىكەنسىز، رومكىڭىز كۆتۈرۈلۈپلا قالدىكەن. ئىشخانا دېرىزىسىنىڭ يېنىدىلا بىر تۈپ ئاق تېرەكنىڭ قويۇق يېشىل يوپۇرماقلىق شاخلىرى پانتۇ بوي سوزغانىدى. مەن مۇشۇ ئىشخانىغا كۆچۈپ كىرگەندىن بېرى، ئۆزۈممۇ سەزمىگەن ھالدا بۇ يېشىل يوپۇرماقلارغا خىيالەن باغلىنىپ قالغانىدىم. باھارنىڭ يېتىپ كېلىشى بىلەن شاخلاردىن يۇمران بىخىلار كۆكلەيدۇ. كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى شاخلارغا بارا - بارا قويۇق يېشىللىق ئېلىپ كېلىدۇ. يېشىللىقنىڭ ئاۋۇپ بېرىشى قەلبىمنى ھاياجانغا سالىدۇ، ئۆزۈم ئاشۇ يېشىللىق ئىچىدە كۆتۈرۈلۈۋاتقاندا، ئاشۇ يېشىللىق ئىچىدە تۇرمۇشۇم يېڭى - يېڭى مەنىلەر بىلەن تولۇۋاتقاندا، ئۆزۈممۇ ئاشۇ يېشىللىق بىلەن تەڭلا كۆكلەۋاتقاندا ھېس قىلىمەن.

ھەر كۈنى ئەتىگىنى ئىشخانىمغا بالدۇرلا كېلىپ، دېرىزىدىن مەن ياخشى كۆرگەن كۆز ئالدىمىدىكى بۇ گۈزەل يېشىللىقتىن ھۇزۇرلىنىش ئۆزۈممۇ سەزمىگەن ھالدا ئادىتىمگە ئايلىنىپ قالغان. يېشىللىقتىن ھۇزۇرلىنىشتا بەلكىم دېرىزىدىن قاراپ ھۇزۇرلىنىشقا ھېچنەمە يەتمەسە كېرەك. يامغۇر ياغقان يامغۇرلۇق كۈنلەردىكى يېشىللىقتىن ھۇزۇرلىنىش ئادەمنى يەنە بىر خىيالەن گۈزەل دۇنياغا باشلاپ كىرىدىكەن. يوپۇرماقلار ئۈستىدىكى چاڭ - توزانلار يۇيۇلۇپ، ئولىمۇ يېڭى بىر پاكىز يېشىللىق كۆز ئالدىڭىزدا پەيدا بولىدىكەن. مەن ھەر قېتىم يامغۇر ياغقاندا يامغۇر تامچىلىرى چۈشۈپ تەۋرىنىۋاتقان يوپۇرماقلارغا قارىغىنىمچە تەڭسىز خىياللارغا چۆكىشىم چۆككەن. ھەر خىل - ھەر خىل خىياللارغا غەرق بولۇپ تۇرۇۋاتقىنىمدا سېزىدىغىنىم - يوپۇرماقلارغا چۈشۈۋاتقان يامغۇر تامچىلىرى يۈرىكىمگە چۈشۈۋاتقاندا، قەلبىمنى داۋالغۇتاقچى بولغاندەكلا. ئۆزۈمنىڭ

قەدەر تونۇش. بىردىنلا ئايالىم بىلەن سەيلە قىلغۇم كېلىپ قالدى. ئىككىمىز تۇرمۇش قۇرغاندىن بېرى بەزى - بەزىدە ئالاھىدە ئەھۋالدا كوچىلاردا بىرگە ماڭمىساق، ئۆز خىزمەتلىرىمىزنىڭ ئالدىراشلىقى ۋە باشقا ھەر خىل سەۋەبلەر تۈپەيلى سەيلە قىلىشقىمۇ ۋاقىت چىقىرالماي كېلىۋاتاتتۇق. گەپنىڭ ئۇچۇقىنى ئېيتقاندا، تويىدىن كېيىنكى رومانىكىلىق بىزگە ناھايىتى ئاز نېسىپ بولدى.

بۈگۈنكى بۇ يامغۇرلۇق ئاخشامنىڭ قەلبىمدىكى رومانىكىلىق ھېسسىياتىنى ئويغىتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىدىم. ئايالىمغا تېلېفون بەرمەكچى بولدۇم. يول بويىدىكى ماگنىت كارتىلىق تېلېفوندىن ئۇنىڭ قول تېلېفونىغا تېلېفون قىلىسام، تېلېفوننى ئېتىكلىك. ئۆيگە تېلېفون ئالدىم. تېلېفون ئالدىغان ئادەم يوق. دېمەك، ئايالىم تېخى ئۆيگە قايتىپ كەلمەپتۇ. ئىشتىن چۈشىدىغان ۋاقىتتىن ئاللىبۇرۇن ئۆتۈپ كەتكەن بولغاچقا، ئىشخانىسىغا تېلېفون ئۇرمىدىم، چۈنكى ئۇ بۈگۈن كەچلىك ئىسمىنا ئىشلىمەپتتى. بىردەم كوچا ئايلىغاچ ساقلىماقچى بولدۇم. كوچىلارنى مەقسەتسىز ئايلىنىشقا باشلىدىم، بىرنەچچە نۆۋەت ئۆيگە تېلېفون ئالدىم. قايتا - قايتا ئالدىم. تۈرۈپكا يەنىلا جاۋابسىز. قول تېلېفوننى ئېتىكلىكلا. ئىچىم سىقىلىپ كەتتى. كوچا ئايلىنىۋېرىپ كۆپ مېڭىپ كەتتىم. ئەمما ھارغىنلىق ھېس قىلىمىدىم. چۈنكى ئەتراپ ئاجايىپ گۈزەل ئىدى. ئۇيۇقسىز چاقىرغۇم تىترەپ، چۆچۈپ كەتتىم. چاقىرغۇمنى سىگنال كەلسە ئىترەيدىغان قىلىپ قويغانىدىم. چاقىرغۇ ئېكرانىغا قارىسام، «بۈگۈن كەچرەك قايتىمەن، ماڭا قارماي تاماق يەۋېرىڭ» دېگەن ئۇچۇر ئىكەن. بۇشىشىپلا كەتتىم. ۋۇجۇدۇمنى ھارغىنلىق قاپلاشقا باشلىدى. ئەمما يولۇمنى داۋام قىلىۋەردىم.

«مۇشۇ تاپنىڭ ئۆزىدە ئايالىم بىلەن بىرگە كوچا ئايلىنىپ سەيلە قىلغان بولسام، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى...» دېگەنلەرنى ئويلىدىم ئىچىمدە. قەدەملىرىم بارغانسېرى ئېغىرلاپ كېتىۋاتاتتى. قورسىقىمنىڭ ئاچقانلىقىنى ھېس قىلىدىم. بۈگۈنكىدەك يامغۇرلۇق گۈزەل ئاخشامدا كوچا ئاپتوبۇسى ياكى تاكسىدا ئولتۇرۇشنىڭ ئۆزى ئەخمەقلىق ئىدى. خېلى مېڭىپ ئۆزۈم ئادەتتە كۆپرەك تاماق يەيدىغان بىر تاماقخانىغا كىردىم. بۇ تاماقخانا ھەشەمەتلىك بېزەلگەن بولۇپ، تاماقخانىدا تاماق يەۋاتقانلار كۆپ، كۆپىنچىسى قىز - يىگىتلەر ئىدى. ئىشىك ئالدىدا تۇرغان خۇشچىراي مۇلازىم قىزنىڭ باشلىشى

بولۇۋېتىپ، يامغۇر تامچىلىرىنىڭ ئازىيىپ قالغانلىقىنى، كوچا چىراغلىرىنىڭ نۇرلىرى پاكىز بۇيۇلغان يوپۇرماقلارغا شولا چۈشۈرۈپ تۇرغانلىقىنى ھېس قىلىدىم.

بىردىنلا روھىم كۆتۈرۈلۈپ قالدى. دېرىزە ئەينىكىدىن سىرغىنىپ چۈشۈۋاتقان يامغۇر تامچىلىرىمۇ ئازىيىپ قالغان. كوچا چىراغلىرىنىڭ شولىلىرى يوپۇرماقلارغا، دېرىزە ئەينەكلىرىگە سۈس تۆكۈلۈپ تۇرىدۇ. قايتىپ كەتمەكچى بولدۇم. ئۈستىلىمدىكى ماتېرىياللارنى چىرايلىق رەتلەپ قويۇپ، كومپيۇتېرنى ۋە توكنى ئۆچۈرۈۋەتتىم. ئىشخانىغا كوچا چىراغلىرىنىڭ نۇرى خېلى كۈچلۈك كىرگەندەك بولدى. دېمەك، بۇ شەھەردە بۈگۈنكى كەچ باشلانغانىدى. ئىشتىن چىقتىم. قەدەملىرىم يېنىكلا، ئىشتىن قۇلۇپلىۋەتتىم. ئىشتىن قۇلۇپلىنىشى خىياللىرىمنىڭ قۇلۇپلىنىشى قىلىشىدەكلا بىلىندى. ئۇزۇن كاردوردىن ئۆتۈپ پەلەمپەي بىلەن چۈشۈپ كەتتىم.

پۈتكۈل دۇنيا يۇيۇلۇپ پاكىزلانغان. ئاندا - ساندا يامغۇر تامچىلىرى چۈشۈپ تۇرۇپتۇ. كوچىلار، يوللار باشقىچە گۈزەل ئۈسكە كىرىپ قاپتۇ. ئەتراپقا قارىسا كۆڭۈل سۆيۈنۈپ كېتىدۇ. روھىم بارغانسېرى كۆتۈرۈلۈپلا قالدى. مەن ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان يامغۇر پەسلىنىڭ بىر ئاخشىسى. ئۇياق - بۇياققا ئالدىراش كېتىۋاتقان كىشىلەر. ئادەتتىكىدىن خېلى كەچ ئىشتىن چۈشۈپ ماڭغاندىكى قەدەملىرىم. ئېغىر ساپان سۆرىگەن ھارغىن كالىدەك بىر توختاپ - بىز مېڭىپ، پىراق - پىراققا سوزۇلغان قىستا - قىستىڭا كوچا ئاپتوبۇسلىرى. كوچا چىراغلىرىنىڭ شولىلىرىدا يالتىراپ مېڭىۋاتقان تاكسى، پىكاپلار. رەڭگارەڭ ۋالىلداپ تۇرغان بىر - بىرىدىن ئۆزگىچە ئېلان تاختايلىرى، كوچا - كوچىلارنى كۈندۈزدەك چاقىنىتىپ يورۇتۇۋەتكەن رەڭدار چىراغلار. پىيادىلەر يولى بويىدىكى ياپيېشىل چىملىقلار، چىرايلىق شەكىل چىقىرىپ تىزىلغان ئەشتەكلىك گۈللەر. يوپۇرماقلىرىدىن پات - پات سىرغىپ - سىزغىپ يامغۇر تامچىلىرى چۈشۈپ تۇرغان ئىزەن دەرەخلىرى. ھەممىسى تېخى ھېلىلا يامغۇر قويىدا يۇيۇلۇپ چىققان. ھەممە ئەتراپقا نەزەر سالغىنىمچە پىيادە كېتىۋاتىمەن. كوچا ئاپتوبۇسىغا ئولتۇرمىدىم. يامغۇردىن كېيىنكى شەھەر كوچىلىرىنىڭ گۈزەللىكى مەن بۇ شەھەردىكى ئەڭ ياقتۇرىدىغان گۈزەللىك كارتىنىلىرىدىن ئىدى.

كېتىۋاتىمەن. كۆز ئالدىمدىكى ھەممە نەرسە شۇ قەدەر گۈزەل، شۇ قەدەر يېقىملىق ۋە شۇ

بىلەن بىر چەتتىكى قوش كىشىلىك تاماق ئۈستىلىگە بېرىپ ئورۇنلاشتىم. ئالدىمىدىكى ئۈستەلدە نازۇك بىر رەڭدار لوڭقىغا سېلىنغان بىر تال قىزىل ئەتىرگۈل تۇرۇپتۇ. ئەتىرگۈل كۆزۈمگە باشقىچە ئۆز كۆرۈندى. ناۋادا ئايالىم بىلەن بىرگە سەيلە قىلالىغان بولسام، ئۇنىڭغا چوقۇم ئەتىرگۈل سوۋغا قىلىشىم مۇمكىن ئىدى. چۈنكى مەن بۈگۈن ناھايىتى خۇشال. كۈتكۈچى قىز قېنىق دەملەنگەن قىزىق چاي قويدى. تاماق بۇيرۇتۇپ بولۇپ، چاپىدىن ئوتلىغاچ باشقا ئۈستەللەرگە دىققەت قىلىدىم، تاماققا كىرگەنلەرنىڭ ھەممىسى شۇ قەدەر خۇشال، چىرايلىرىدىن تەبەسسۇم يىغىپلا تۇرىدۇ، گویا ئالدىمىدىكى ئەتىرگۈلدەكلا. ئىلگىرى دىققەت قىلىدىمىمۇ ياكى بوقىمىكىن بىلمىدىم، بۈگۈن ھەممە تاماق ئۈستەللىرىدە بىر تال قىزىل ئەتىرگۈل سېلىنغان رەڭدار لوڭقا تۇرۇپتۇ. ئەتىرگۈل قىزلارنىڭ سىمۋولى، قىزىل ئەتىرگۈل بولسا چىرايلىق قىزلارنىڭ سىمۋولى. شۇ ئايىتا ئايالىم يېنىمدا بولغان بولسىدى، ئۇمۇ يېنىمدا ئالدىمىدىكى ئەتىرگۈلدەك ئولتۇرغان بولاتتى. ئەمما ئۇ بۈگۈن ئەتىرگۈل بولالمىدى. قىزىل ئەتىرگۈلگىمۇ ئېرىشەلمىدى. تامىقىمنى يەۋاتىمەن. يەۋاتقان تامىقىمنىڭ تەملىك ياكى تەمسىزلىكىنى دەپ بېزەلمەيمەن، ئىشقىلىپ يەۋاتىمەن. تاماقخانىدا يالغۇز ئولتۇرۇپ تاماق يېيىشنىڭ شۇ قەدەر مەززىسىزلىكىنى بۈگۈن ئۈنچى قېتىم ھېس قىلىۋاتىمەن. ئەتراپىمىدىكىلەرگە قارىدىم، پەقەت مەنلا يالغۇز تاماق يەۋىتىپتىمەن. باشقىلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك جۈپ - جۈپ بولۇپ ياكى بىرنەچچە پەلەن بىرگە ئولتۇرۇپ تاماق يەۋاتاتتى. قىزلارنىڭ ھەممىسىنىڭ دېگۈدەك قوللىرىدا ئەتىرگۈل تۇرىدۇ. چوقۇمكى، يېڭىلىرى سوۋغا قىلغان ئەتىرگۈللەر، دەپ ئويلىدىم. بۇ شەھەردە يېڭىتلەر قىزلارغا ئەتىرگۈل سوۋغا قىلىش مودا. قىزلارنىڭ كۆڭۈللىرىنى ئەتىرگۈل ئارقىلىق ئوۋلىيالايسىن. يامغۇرلۇق ئاخشامدا رومانىتىكلىق ياشاشنى باشقىلار بەلكىم مەندىن بەكرەك بىلسە، ئۇلارمۇ يامغۇرلۇق كۈنلەرنى مەندىن بەكرەك ياخشى كۆرسە كېرەك. تاماق پۇلىنى تۇلۇپتۇتۇپلا چىقىپ كەتتىم. خىيالىم يەنە شۇ ئەتىرگۈللەردە. بولۇپمۇ قىزلارنىڭ قوللىرىدىكى ۋە تاماق ئۈستەللىرىدىكى رەڭدار لوڭقىلارغا سېلىپ قويۇلغان ئەتىرگۈللەردە قالدى.

بىلەن بىر چەتتىكى قوش كىشىلىك تاماق ئۈستىلىگە بېرىپ ئورۇنلاشتىم. ئالدىمىدىكى ئۈستەلدە نازۇك بىر رەڭدار لوڭقىغا سېلىنغان بىر تال قىزىل ئەتىرگۈل تۇرۇپتۇ. ئەتىرگۈل كۆزۈمگە باشقىچە ئۆز كۆرۈندى. ناۋادا ئايالىم بىلەن بىرگە سەيلە قىلالىغان بولسام، ئۇنىڭغا چوقۇم ئەتىرگۈل سوۋغا قىلىشىم مۇمكىن ئىدى. چۈنكى مەن بۈگۈن ناھايىتى خۇشال. كۈتكۈچى قىز قېنىق دەملەنگەن قىزىق چاي قويدى. تاماق بۇيرۇتۇپ بولۇپ، چاپىدىن ئوتلىغاچ باشقا ئۈستەللەرگە دىققەت قىلىدىم، تاماققا كىرگەنلەرنىڭ ھەممىسى شۇ قەدەر خۇشال، چىرايلىرىدىن تەبەسسۇم يىغىپلا تۇرىدۇ، گویا ئالدىمىدىكى ئەتىرگۈلدەكلا. ئىلگىرى دىققەت قىلىدىمىمۇ ياكى بوقىمىكىن بىلمىدىم، بۈگۈن ھەممە تاماق ئۈستەللىرىدە بىر تال قىزىل ئەتىرگۈل سېلىنغان رەڭدار لوڭقا تۇرۇپتۇ. ئەتىرگۈل قىزلارنىڭ سىمۋولى، قىزىل ئەتىرگۈل بولسا چىرايلىق قىزلارنىڭ سىمۋولى. شۇ ئايىتا ئايالىم يېنىمدا بولغان بولسىدى، ئۇمۇ يېنىمدا ئالدىمىدىكى ئەتىرگۈلدەك ئولتۇرغان بولاتتى. ئەمما ئۇ بۈگۈن ئەتىرگۈل بولالمىدى. قىزىل ئەتىرگۈلگىمۇ ئېرىشەلمىدى. تامىقىمنى يەۋاتىمەن. يەۋاتقان تامىقىمنىڭ تەملىك ياكى تەمسىزلىكىنى دەپ بېزەلمەيمەن، ئىشقىلىپ يەۋاتىمەن. تاماقخانىدا يالغۇز ئولتۇرۇپ تاماق يېيىشنىڭ شۇ قەدەر مەززىسىزلىكىنى بۈگۈن ئۈنچى قېتىم ھېس قىلىۋاتىمەن. ئەتراپىمىدىكىلەرگە قارىدىم، پەقەت مەنلا يالغۇز تاماق يەۋىتىپتىمەن. باشقىلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك جۈپ - جۈپ بولۇپ ياكى بىرنەچچە پەلەن بىرگە ئولتۇرۇپ تاماق يەۋاتاتتى. قىزلارنىڭ ھەممىسىنىڭ دېگۈدەك قوللىرىدا ئەتىرگۈل تۇرىدۇ. چوقۇمكى، يېڭىلىرى سوۋغا قىلغان ئەتىرگۈللەر، دەپ ئويلىدىم. بۇ شەھەردە يېڭىتلەر قىزلارغا ئەتىرگۈل سوۋغا قىلىش مودا. قىزلارنىڭ كۆڭۈللىرىنى ئەتىرگۈل ئارقىلىق ئوۋلىيالايسىن. يامغۇرلۇق ئاخشامدا رومانىتىكلىق ياشاشنى باشقىلار بەلكىم مەندىن بەكرەك بىلسە، ئۇلارمۇ يامغۇرلۇق كۈنلەرنى مەندىن بەكرەك ياخشى كۆرسە كېرەك. تاماق پۇلىنى تۇلۇپتۇتۇپلا چىقىپ كەتتىم. خىيالىم يەنە شۇ ئەتىرگۈللەردە. بولۇپمۇ قىزلارنىڭ قوللىرىدىكى ۋە تاماق ئۈستەللىرىدىكى رەڭدار لوڭقىلارغا سېلىپ قويۇلغان ئەتىرگۈللەردە قالدى. كېتىۋاتىمەن، ھاۋا سەل سوغۇق. ئۈستۈمىدىكى كىيىملەر يېنىڭ بولغىنى بىلەن توڭلىنىدىم. بىنالار دېرىزىلىرىدىن كۆرۈنۈۋاتقان

ئۆيگە يەنە تېلېفون ئۇرۇپ باقتىم. تېلېفون ئالدىغان ئادەم يوق. ئايالىمنىڭ قول تېلېفونى ئىلگىرىكى كۆپ ۋاقىتلار دېكىگە ئوخشاش يەنىلا ئېتىكىلىك. ئايالىم ئۆيدە يوق بولغاندىكىن، مەنمۇ كەچرەك قايتاي. يا ھېلىراق «بىرەر يەردە كۆرۈشەيلى» دەپ چاقىرغۇ ئۇرۇپ قالار، شۇنچە كۆڭۈللۈك بىر ياخشى يامغۇرلۇق ئاخشامدا نېمە ئىشىمۇ قىلارمەن ئۆيدە يالغۇز، دېگەن خىياللار بىلەن ئۇدۇللا بىر قەھۋەخانىغا قاراپ ماڭدىم. شەھەر مەركىزىدە بويىتاق ۋاقىتلىرىدا پات - پات كېلىپ ئولتۇرۇپ كېتىدىغان بىر قەھۋەخانا بار ئىدى. شۇ قەھۋەخانىنى نىشانلاپ ماڭدىم. قەھۋەخانا ئالدىغا كېلىپ قارىسام، قەھۋەخانىنىڭ ئىشىكى باشقىدىن ياسىلىپتۇ. ئىشىك ئۈستىدىكى رەڭدار چىراغلىرىمۇ ئالماشتۇرۇلۇپ، باشقىچە چىرايلىق بولۇپ كېتىپتۇ. ئىشىكىمۇ ئۆزگەرتىلىپتۇ. ئىلگىرىكى «ئاي شولىسى قەھۋەخانىسى» دېگەن ئىسىم «ئەتىرگۈل قەھۋەخانىسى» دەپ ئۆزگەرتىلىپتۇ. قەھۋەخانىغا كىردىم. يېنىك ساكسى مۇزىكىسى داۋام قىلىۋاتقاندىن. ئادەممۇ ئانچە كۆپ ئەمەس. بىر بۇلۇڭدىكى غۇۋا چىراغ نۇرى چۈشۈپ تۇرغان ئۈچ بۇرجەك ئۈستەلگە كېلىپ ئولتۇردۇم. بۇ ئۈستەلدىكى شامدان بىلەن تۇتاش لوڭقىمۇ بىر تال ئەتىرگۈل سېلىپ قويۇلغانىدى. بۇ شەھەر ئەتىرگۈل شەھىرى بولۇپ قالغاندەك ھەممە يەر ئەتىرگۈل بىلەن

باشقا ئۈستەللىرىگە قاراپ، مەندەك يالغۇز ئولتۇرۇپ كەيپ سۈرۈۋاتقان بىرەرسىنىمۇ كۆرمىدىم. ئايالىم ئەمدى قايتىپ كەلگەندۇ. ئۇدۇل مۇشۇ قەھۋەخانىغىلا كەلسۇن. بۇ يەردىكى ھاياتنىڭ بەيزىنى ئۇمۇ سۈرۈپ باقسۇن. كۆڭلى باشقىچە ئېچىلىپ قالار. كۈتكۈچى قىزغا ئورنۇمنى باشقىلارغا بېرىۋەتمەسلىكىنى تاپىلاپ، قەھۋەخانا مۇلازىمەت پۈككىنى يېنىدىكى ماگنىت كارتۇچىلىق كىچىك تېلېفونىغا كىرىپ، ئۇنىڭ تېلېفون نومۇرىنى باسسىم، يەنىلا جىمجىت. ئۆزۈمگە ئىشەنمەي، يەنە قايتا - قايتا ئىككى نۆۋەت باسسىم. جىمجىتلا. تېلېفونخانىدىن يېنىپ چىقىپ ئۆز ئورنۇمغا بېرىپ ئولتۇردۇم. «قول تېلېفونىنى ئېچىۋەتسىچۇ» دېدىم ئىچىمدە. يەنە بىر - بىر ئۆلۈك قىزىل ھاراق كەلتۈردۈم.

بارغانسېرى يالغۇز سىراپ كېنىۋاتىمەن. يىغلىغۇملا كېلىدۇ. ھاراق ئىچكەن ئادەمنىڭ كۆڭلى ئازۇكلشىپ كېتىدىغان چىغى، كۆز ئالدىغا ئايالىملا كېلىۋالدى. ئۇنىڭغا بۈگۈن ئەتىرگۈل سوۋغا قىلماقچى، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە سەيلە قىلماقچىتىم، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە سىرتتا كەچلىك تاماق يېمەكچى، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە قەھۋەخانىدا ئولتۇرماقچىتىم. ئەپسۇسكى، خىياللىرىم خىيال پېتى قېلىۋەردى. بىر ئەر ئۈچۈن بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق ئىزا بارمۇ؟ بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق كۆڭۈلسىزلىك بارمۇ؟ مېنىڭ يامغۇر پەسلىنى، بولۇپمۇ يامغۇرلۇق ئاخشامنى ياخشى كۆرىدىغىنىمنى ئۇ بىلىشى كېرەك ئىدى. بۈگۈنكىدەك يامغۇرلۇق كەچتە ئۇ چوقۇم مەن بىلەن بىرگە بولۇشى، مەن سۆيگەن بۇ ھايات مەزمۇنىنى ئۇمۇ سۆيۈشى كېرەك ئىدى. قەھۋەخانا تاملىرىدىكى يالىڭاچ ئاياللارنىڭ

توشۇپ كەتكەن. كۈتكۈچى قىزغا قىزىل ھاراق، تاماكا ۋە بىر نەخسە تاۋۇز ئۇرۇقى بۇيرۇتتۇم. قەھۋەخانىدا ئولتۇرغانلارنىڭ ھەممىسى ياش شۇتاق قىز - ئوغۇللار ئىدى.

«ئەتىرگۈل قەھۋەخانىسى» دا شۇ تاپنىڭ ئۆزىدە ئۆزۈم خان، ئۆزۈم بەگ. ئۆزۈمگە ئۆزۈم مېھمان، ئۆزۈمگە ئۆزۈم ساھىبخان. مۇزىكا تولىمۇ مۇڭلۇق ۋە ھەسرەتلىك. غۇۋا چىراغ يورۇقىدا ئادەم بىراقىتىن ئۆزئارا بىر - بىرىنى تولۇق پەرقلەندۈرگىلى بولمايدۇ. شەھەر دېگەن شۇنداق بولىدىغان چىغى. كىشىلەر يورۇقلۇقنى تاشلاپ قويۇپ غۇۋا قەھۋەخانىلارغا ئامراق بولىدىغان. ئادەمنى ئۆزىگە تارتىدىغان بۇ يەردىكى رەڭگارەڭ تۇرمۇش، رەڭگارەڭ ھايات.

مۇڭلۇق مۇزىكا ۋە غۇۋا چىراغ نۇرى ئادەمگە غەملىك ئېلىپ كېلىدۇ. قەھۋەخانىغا كىرمىگىلى ياكى بۇنداق روماننىڭ مۇھىتىنى كۆرمىگىلى ئۆزۈن بولغاچقىمۇ، قەھۋەخانىدا ھەممە ئادەم ماڭا قاراۋاتقانداك ئۆزۈمچە ئەندىكىپ كەتتىم. كەينى - كەينىدىن بىرنەچچە رومكا ئىچىۋېتىپ، بەدەنلىرىم قىزىشقا باشلىدى. قەھۋەخانىدا يالغۇز ئولتۇرۇپ كەيپ قىلىشىمۇ تاماقخانىدا يالغۇز تاماق يېگەنگە ئوخشاشلا ئەس ئىكەن، ياكى ماڭا ھازىر شۇنداق ئەس ئۇيۇلۇۋاتامدېكىن. توي قىلغىنىمغۇمۇ بىرنەچچە يىل بولۇپتۇ. كۈندىلىك خىزمەت ۋە ئائىلە بېسىمى ھەلەكچىلىكىدە بىر خىل ياشاۋاتىمەن. دوست - ئاغىنىلىرىمۇ ئانچە كۆپ ئەمەس. بولۇپمۇ توي قىلغاندىن بېرى بارغانسېرى ئازلاپ كەتتى. توي قىلىشتىن ئىلگىرىكى بىرنەچچە ئاغىنەم بىلەنلا بېرىش - كېلىش قىلىۋاتىمەن. چاي، كەچلىك ئولتۇرۇش دېگەنلەرگە كۆڭلۈم تارتمايدۇ. بەزىدە ئايالىم ئۆيگە ۋاقىتدا قايتالمىغاندا ياكى خىزمەت ئالدىراشلىقى بولۇپ كەتكەندە، ئاندىن تاماقخانىدا - رىغا كىرىپ تاماق يەيمەن. باشقا ۋاقىتلاردا تاماقنى ئۈچ ۋاق دېگۈدەك ئۆيدىلا يېيىشكە ئادەتلەنگەنمەن. گەرچە خېلى كۆپ ۋاقىتلاردا قۇرۇق ناننى چاي بىلەن يېسەممۇ. ئولتۇرۇپ - ئولتۇرۇپ بىر - بىر بونۇلكا قىزىل ھاراقنى تۈگىتىپ بولغىنىمنى ئۇمىيمايمەن. بەدەنلىرىم قىزىشىپ كەتتى. مېنى بىر - خىل خۇش كەيلىك چىرىم - ۋالدى. يالغۇز سىراشقا باشلىدىم.

ئالدىراشلىقى بولۇپ كەتكەندە، ئاندىن تاماقخانىدا - رىغا كىرىپ تاماق يەيمەن. باشقا ۋاقىتلاردا تاماقنى ئۈچ ۋاق دېگۈدەك ئۆيدىلا يېيىشكە ئادەتلەنگەنمەن. گەرچە خېلى كۆپ ۋاقىتلاردا قۇرۇق ناننى چاي بىلەن يېسەممۇ. ئولتۇرۇپ - ئولتۇرۇپ بىر - بىر بونۇلكا قىزىل ھاراقنى تۈگىتىپ بولغىنىمنى ئۇمىيمايمەن. بەدەنلىرىم قىزىشىپ كەتتى. مېنى بىر - خىل خۇش كەيلىك چىرىم - ۋالدى. يالغۇز سىراشقا باشلىدىم.

سۈرەتلىرىگە پات - پات قاراپ قويمىمەن. تاماكانى ئارقا - ئارقىدىن چېكىۋاتىمەن. يېنىمدىكى ئۈستەلدە ئولتۇرغان ئىككى قىزمۇ تاماكا چېكىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرسى بىر قولىدا ئېچىلغان يۇلتۇزنىڭ، يۈكەي ئۈستىدىكى نورۇسقا ئېسىپ قويۇلغان تېلېۋىزورنى كۆرگەچ، يەنە بىر قولىنىڭ بارماقلىرىنىڭ ئارىلىقىغا قىستۇرۇلغان تاماكانى چېكىپ، ئېغىر سۈكۈت بىلەن ئولتۇرىدۇ. تاماكا ئىسمى خۇشياقمىغان ھالەتتە ئېچىلغان لەۋلىرى ئارىلىقىدىن بوشلا لەپلەپ چىقىپ تۇرىدۇ. يەنە بىر قىز بولسا تاماكانى كۈلدانغا تاشلاپ قويۇپ، تاماكا چوغىدىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان سۇس ئاق تۇتۇنغا تىكىلگىنىچە تاۋۇز ئۇرۇقىنى خۇشياقمىغاندەك چېقىپ ئولتۇرۇپتۇ. ھەي، بىچارە قىزلار.

- بولىدۇ.
ئۆزۈم بىر ئاز تىترەپ چىقتى. ئۆزۈمنى سەل - پەل ئوڭشىدىم.
قىز سول مۇرىسىدىكى سومكىسىنى يان تامىدىكى ئىلغۇچقا ئېلىپ قويدى. قولىدىكى يامغۇرلۇقنى يىغىپ، ئۈستەل يېنىغا قويدى. ئۈستىدىكى ئۇزۇن، نېپىز پىلاشنى يەم بىلەن سېلىپ ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىگە ئارتتى.
- رەھمەت.

قىز ئەكەللىۈپ بىلەن ئولتۇرۇۋېتىپ ئاسما چىراغنى نۆۋەتكە تارتىپ قويدى؛ چىراغ نۇرىدا قىزنىڭ چېھرى كۆز ئالدىمدا تولۇق نايامان بولدى. قىزنىڭ كۆزلىرىدىن بىر خىل سېھرىي نۇر تۆكۈلەتتى. ئۆز - ئۆزۈمدىن خىجىل بولىدۇم. قىزغا قاراۋېرىشتىن نومۇس كۈچى غالىب كەلدى. قىز كۈتكۈچى قىزغا دەپ ئېچىلمىك ۋە ئۇششاق يېمەكلىك ئەكەلدۈردى. ناتونۇش بىر قىز بىلەن ئايرىم - ئايرىم پۇل تۆلەپ، بىر ئۈستەلدە ئولتۇرۇپ كەيپ سۈرۈشتىن ئوڭايىسىزلىنىپ كەتتىم. كەيپلىكىم ئەڭ نۆۋەن ھالەتكە چۈشتى. قوللىرىم بىلەن چاچلىرىمنى تۈزەشتۈرۈپ قويدۇم. ئىختىيارىي ئولتۇرۇش ھالىتىم سەل تىزگىنلەندى.
- سىرتتا يامغۇر يېغىۋاتىدۇدۇ؟
مەندىكى جۈرئەت نەدىن كەلدىكىن، قىزدىن سورايدۇم.

- يېغىۋاتىدۇ، - قىز قولىدىكى يۇمشاق ئاق قەغەزە لېۋىنى سۈرتۈۋېتىپ، خۇشچىراي جاۋاب بەردى، - سىم - سىم يامغۇر يېغىۋاتىدۇ، - قوشۇپ قويدى كەينىدىنلا.

ھاياجانلىنىپ كەتتىم. سىم - سىم يامغۇر يېغىۋېتىپتۇ ئەمەسمۇ، مەن تېخىمۇ ياخشى كۆرىدىغان سىم - سىم يامغۇر. ئۇرۇپلا يەنە ئايالىمنى سېغىنىپ قالىدىم. ئالدىمدا ئولتۇرغان قىزنى ئايالىم ئورنىدا قىياس قىلىدىم. ئايالىم بىلەن ئىككىمىز مۇھەببەتداشلاردەك مانا مۇشۇنداق ئولتۇرۇپ كەتسەك، باشقىلار بىزگە زوقلانسا.

مەن ئايالىم بىلەن سىم - سىم يامغۇر ئاخشىمى ئۈنچى مۇھەببەتنىڭ تەمىنى تېتىغان، ئۆمرۈمدە ئۈنچى قېتىم ئەڭ ئۇتۇلماس بەختىيار دەقىقىلەرنىڭ ئىگىسى بولغان. مەن يامغۇرغا، بولۇپمۇ سىم - سىم يامغۇرغا شۇنچا ئامراق، يامغۇر پەسلى مەن ئۈچۈن بەختلىك ھايات پەسلى، مۇھەببەتنىڭ باشلانغان پەسلى. يۈرىكىم بىلەن يامغۇر، يامغۇر بىلەن يۈرىكىم ئوتتۇرىسىدىكى باغلىنىش مەڭگۈلۈككە ئۈزۈلمەيدىغان چىنىڭ رىشتە، مەھكەم باغلىنىش ئىدى. يامغۇر مەن

قىزلارنى 17 - 18 ياشلاردا دەپ يەملىدىم. تېلېۋىزوردا چەت ئەلنىڭ مودا كىيىملىرى مۇسابىقىسى بېرىلىۋېتىپتۇ. مودېل قىزلار بىر - بىرىدىن كېلىشكەن، بىر - بىرىدىن نازىن. پەنمىچە، ئالدىمدىكى تېلېۋىزورغا تىكىلىپ ئولتۇرغان ھېلىقى قىز خىيالىدا ئۆزىنى تېلېۋىزوردىكى ئاشۇ قىزلار ئارىسىدا كۆرۈۋاتىدۇ، ئۆزىنى مەغرۇر قەدەم تاشلاپ، ھېچنېمىنى مەنسىتىمگەن ھالدا ئۇياق - بۇياققا يۈكس چىقىرىپ مېڭىۋاتقان ئاشۇ مودېل قىزلارنىڭ گۈل تاجىسى ئورنىدا كۆرۈۋاتىدۇ. ئۇ قىزغا تىكىلىپ قارىدىم. نېمىشقىكىن قىزلار ئاسما لامپۇچكىنى ئۆزلىرىنىڭ باش ئۈستىگىلا تارتىپ قويۇپتۇ.

چىراغ نۇرى غۇۋا بولسىمۇ، ئۇ قىزنىڭ چىرايىنى ھەر ھالدا كېنىق كۆرگىلى بولاتتى. چىرايى شۇنچە سۈزۈك، ئاپئاق بىر قىز. ئۇ چوقۇمكى ئۈستىخانلىرى كېلىشكەن بىر قىز. ئۇنىڭ ئولتۇرۇش ھالىتىدىن گۈزەللىكى چىقىپلا تۇرىدۇ. قويۇق چاچلىرى قۇلاقلىرىنى يېپىپ ئۈستەل ئۈستىگە تاشلانغان. نازۇك بارماقلىرى ئارىسىدا قىستۇرۇلغان ئىنچىكە پاپىروسنىڭ خانىم - قىزلار پاپىروسى ئىكەنلىكى ئېنىق. ئۇ چوقۇمكى بىر دەردەمەن قىز. دەردى يوق قىزلار تاماكا چەكمەيدۇ. 17 - 18 ياشلىق قىزلارغا دەرد نەدىن كەپتۇ ئەمدى. ئون گۈلنىڭ بىرى ئېچىلماي تۇرۇپ...

- بۇ ئورۇندا ئولتۇرسام بولامدۇ؟
تۇيۇقسىز سورالغان سوئالدىن ئەندىكىلا كەتتىم. ھېلىقى دەردەمەن قىزدىن ئىتتىكلا كۆزۈمنى يۆتكىدىم. ئالدىمدا غۇنچە بوي بىر قىز تاتلىق كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپتۇ.

ئۈچۈن ئوتۇلغۇسىز ھېس - تۇيغۇلارنىڭ ئەسلىمىسى بولۇپ، يۈرىكىمنىڭ ئەڭ چوڭقۇرىغا ئورۇنلاشقاندى.

ئالدىدا ئولتۇرغان قىز راستىنلا چىرايلىق ئىدى. ئادەمگە تەبەسسۇم قىلغاندا ئىككى مەڭزىدە پەيدا بولىدىغان چىرايلىق قوش زىناق. ئىككى قۇلىقىدىكى كېيىنەكسىمان كىچىك ھالقا، ئېگىز بۇرنى، سۆيۈشكە تەمىشلىپ تۇرغاندەكلا كۆرۈنىدىغان نېپىز لەۋلىرى. كۆزلىرىدىن تارقاپدىغان سېھىرلىك نىگاھ. شۇ تاپتا قىز بىر گۈزەل ھەيكەلدەكلا كۆرۈنۈپ كەتتى. يەنىلا ئايالمنىڭ سىماسى ھەممىنى بېسىپ چۈشتى. قىز ماڭا يېنىنى قىلىپ ئولتۇرغىنىچە تاۋۇز ئۇرۇقىنى چېقىۋېتىپ، تېلېۋىزوردىن كۆزىنى ئۈزەي ئولتۇراتتى. ئولتۇرۇشى شۇنچە ئەركىن، شۇنچە بەخىرلىق، ھەممىنى ئۇنتۇپ كەتكەندەكلا، ھەتتا مېنىمۇ ئۇنتۇپ كەتكەندەكلا. قىزىل گىلاس ۋە مۇز سېلىنغان چوڭ رومكىلىق ئۈزۈم ھاراقىنى پات - پات ئوتلاپ قوياتتى. ئىككىمىز ئارتۇق پاراڭ قىلىشىمىدۇق.

قىزلارمۇ ئەركىن بولۇپ كېتىپتۇ، ئۆزلىرى خالىغانچە قەھۋەخانلارغا كىرىپ مۇزىكا ئاڭلاپ، كەيپ قىلىشىپ چىقىپ كېتىشىدىغان ئاجايىپ شەھەردە بۇ. باياتىن بېرىقى مەندىكى نەگدۈر يوقالغان يالغۇزسىراش يەنە ئەسلىگە كەلدى. راستىنلا يالغۇزسىراشقا باشلىدىم. ئايالىم كۆرۈمگە ئوت بولۇپ كۆرۈندى. ناتونۇش بىر قىز بىلەن ئولتۇرغىنىمنى بىرەرسى كۆرۈپ قالسا، مېنى نېمىدەپ قالار، دېگەن خىيال كالىمدىن «پالت» قىلىپ ئۆتتى. ئۆزۈمچە ئەندىكىپ كەتتىم. يا بۇ قىزنى مەن تەكلىپ قىلىپ ئەكەلمەسەم، يا ئىككىمىز ئۆزئارا تونۇشمىساق. يەنىلا ئۆزۈمگە تەسەللى بېرىپ گويا ھېچ ئىش بولمىغاندەكلا ئولتۇرۇۋەردىم.

ھازىرغىچە ئۆمرۈمدە نۆت قىز بىلەن مۇھەببەتلىشىپتىمەن. ئەڭ ئاخىرقى مۇھەببىتىم، يەنى ھازىرقى ئايالىم بولىدۇ. ئىلگىرىكى قىزلار بىلەن مۇھەببەتلەشكەن ئاناققا كىرگىنىم بىلەن بىر - بىرىمىزگە ھەقىقىي كۆڭۈل بېرىشكىنىمىز پەقەت ئايالىم بىلەن ئىككىمىزلا.

تۈگمەس خىياللار بىلەن بولۇپ ۋاقىتنىڭ بىر يەرگە بېرىپ قالغىنىنى تۇيماپتىمەن. ئىشقىلىپ ناھايىتى ئۇزۇن ئولتۇردۇم.

خوش، مەن قايتاي، ۋاقىت بىر يەرگە بېرىپ قاپتۇ.

قىز كۈلۈپ تۇرۇپ شۇنداق دېدى ۋە ئورنىدىن تۇردى. مەنىمۇ ئەدەپ يۈزىسىدىن

ئورنىمىدىن تۇردۇم، ئىككىمىز شۇنداقلا خوشلاشتۇق. قىزنىڭ ئارقىسىدىن قاراپلا قالدىم. قىز گويا مېنىڭ بىر ئەزىز نەرسەمنى ئېلىپ كەتكەندەكلا كۆڭلۈم بىر قىسىملا بولۇپ قالدى. ياكى قىزلارنىڭ مېھرى شۇنداق بولامدىكىن. ئىككىنچى بوتۇلكا ھاراقمۇ بىرىمىدىن ئازراق قالغاندى، سائىتىمگە قارىدىم. ۋاقىت خېلىلا كەچ بولۇپ كېتىپتۇ. چاقىرغۇمۇ ئايالىم سۆز قالدۇرغاندا تىترىگەندىن باشقا قايتا تىترىمىدى. بۈگۈنكى بۇ يامغۇرلۇق ئاخشامدا ھەممە كىشى مېنى ئۇنتۇپ كەتكەندەكلا، ھېچكىم مېنى ئەسكە ئالمىغاندەك. بىر مەنلا يالغۇز. ھېلىقى ناتونۇش قىزمۇ كېتىپ قالدى. ئۇزىتىپ چىقىمىغىنىمغا ياكى ئىسمىمى، نېمە ئىش قىلىدىغىنىنى سورىۋالمىغىنىمغا كۆڭلۈم بېرىم بولدى. ئۇمۇ مەندەك يالغۇزسىراپ بۇ يەرگە كىرگەن بولغىنىتى. يەنىلا ئۈزۈم ئەيىبلىك. ئەر كىشىدەك ئىش قىلماپتىمەن. ئۇ قىز بەلكىم، ئۆيىگە كېتىۋېتىپ ماڭا ئىچىدە كۈلگەندۇ.

ئۇدۇلۇمدىكى قىزلارمۇ ئورنىدىن تۇردى. سومكىلىرىنى كۆتۈرۈپ مېڭىشتى. قەھۋەخانا ئىچىدە ئادەم بارغانسېرى ئاز قېلىۋاتاتتى. مەنىمۇ قايتماقچى بولدۇم. قەدەملىرىم بىلىنەر - بىلىنمەس ئېغىرلىشىپ قالغاندەك، لېكىن مېڭم تامامەن ئوچۇق ئىدى. ئۈستەلدىكى ئەتىزگۈل يالغۇزلا قالدى. «ئۇمۇ ماڭا ئوخشاشلا يالغۇزسىراپ قالدىغان بولدى» دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە ئورنىمىدىن تۇرۇۋېتىپ.

ئەتىزگۈلنى ئالغىچ كېتەمسىز؟ كۈتكۈچى قىزنىڭ كەينىمىدىن كېلىپ ئېيتقان سۆزى بىلەن قەدىمىنى توختاتتىم. قىزچاق ھېلىلا مەن ئولتۇرغان ئۈستەلدىكى گۈلدانغا سېلىپ قويغان ئەتىزگۈلنى ئېلىپ كەپتۇ.

بۇ ئەتىزگۈل سىزنىڭ - قىزچاق ئالدىدا ئەتىزگۈلنى تۇتقىنىچە كۈلۈپ تۇراتتى، - ئېلىپ كەتسىڭىز بولىدۇ. - رەھمەت!

قىممەت باھالىق بىر نازۇك بۇيۇمنى تۇتقاندەكلا ئەتىزگۈلنى ئاۋايلاپ ئېلىپ ماڭدىم. قەھۋەخانا ئىشىكىدىن چىقىشىمغا يۈزۈمگە يېنىك شامال ئۇرۇلدى. يامغۇر توختىماپتۇ. ئاسماندا سىم - سىم يامغۇر ناھايىتى سۇس چۈشۈۋاتىدۇ. يامغۇردا مېڭىپ باشقىدىن يېنىككەلا قالدىم. باياتىنقى خۇش كەيلىكىمىدىن خېلىلا خالاس بولۇپ قالغاندىم. سىم - سىم يامغۇر چاچلىرىمغا، يۈزلىرىمگە يېنىك چۈشۈۋاتىدۇ. قولىمدا ئەتىزگۈل. ئۇنى ئايالىمغا سوۋغا

قىلماقچى بولدۇم. ئەتراپ يەنىلا شۇ قەدەر گۈزەل. شۇ قەدەر راھەتلىك سىم - سىم يامغۇر. ئاستا كېتىۋاتىمەن. ھېچنەمە بىلەن كارىم يوق. پۈتكۈل خىيالىم قولۇمدىكى ئەتىراپنى ئايلىمغا سوغا قىلىش ۋە سىم - سىم يامغۇرنىڭ ھۇزۇرىنى سۈرۈش. ئايلىمنىڭ ئەتىراپىنى قوبۇل قىلغان چاغدىكى خۇشاللىقنى كۆرۈشكە ئىنتىلىۋاتىمەن. ئىككىمىزنىڭ ئوي خاتىرە كۈندىلا ئاندىن ئايلىمغا گۈل ئەقدىم قىلىپ كەلگەنمەن. باشقا ۋاقىتلاردا ئايلىمغا گۈل ئەقدىم قىلىشنى ئويلاپ كۆرمىپتىكەنمەن، بۈگۈن ئۇ جەزمەن قەۋەتلا خۇشال بولۇپ كېتىدۇ.

خىلمۇخىل تاتلىق خىياللار بىلەن بولۇپ ئۆيگە يېقىنلاپ قالىمەن. ئۆيىمىز تۆمۈر ۋادەك ئىچىگە ئېلىنغان چوڭ بىر قورۇدا ئىدى. تۆمۈر ۋادەكلىك دەرۋازىنىڭ يان ئىشىكىدە باشقا ئائىلىلىكلەرگە ئوخشاشلا ئۆيىمىزگە ئۆلىنىدىغان كۈنۈپكا بار ئىدى. كېلىپ كۈنۈپكىنى باسىمەن. جاۋاب يوق. قايتا - قايتا باسىمەن. يەنىلا جاۋاب يوق. ئايالىم تېخىچىلا قايتىپ كەلمەپتۇ. بىزدىنلا جۇدۇنۇم ئوتتى. بۈگۈن ئۇنىڭ بۇنچە كەچ كېلىشىنى ئەقلىمگە سىغدۇرالمىدىم. قولۇمدىكى گۈلگە قارىدىم. گۈل بىلەن خوتۇن خوتۇن بىلەن گۈل. بۇ بىر - بىرىگە چەمبەرچاس باغلايدىغان بىر جۈپ گۈزەللىك ئىدى. يەنىلا ئۆزۈمنى بېسىۋېلىش، روھى كەيپىياتىمنى ئەڭشەش نىيىتىگە كەلدىم. يانچۇقۇمنى ئاقتۇرسام قولۇمغا تاماكا چىقىمىدى. تۆمۈر ۋادەكلىك دەرۋازىنىڭ قارشى تەرىپىدىكى كېچىلىك بوتكىدىن ئىلگىرى ئۆزۈم چېكىپ ئادەتلەنگەن تاماكىدىن بىر قاپ سېتىۋالدىم. ۋە چاقمىقىمنى ياندۇرۇپ بىر تالنى تۇتاشتۇردۇم. سىرتتا بىردەم ساقلايمۇ يا، دېگەننى خىيال قىلدىم. قورۇ دەرۋازىسى ئالدىدىكى يولدىن ئاندا - ساندا تاكىتلار ئۆتۈشۈپ ئورانتى. ئايلىمنىڭ بۇنچىۋالا كەچ قالغانلىقى ئۈچۈن چوقۇم تاكىسدا كېلىدۇ دەپ ئويلىدىم. بىر قولۇمدا ئەتىراپنى شىمىمنىڭ يانچۇقىغا گۈلنىڭ بېغىشىنى سېلىپ قويۇپ تاماكانى چېكىپ تۇرىمەن. سىم - سىم يامغۇر بارغانسېرى ئاجىزلاپ قالغان. يامغۇر شامىلىدىن بىر خىللا توڭلاۋاتقانلىقىمنى ھېس قىلدىم. ئۆيگە كىرسەممۇ شۇ تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇرىدىغان گەپ، ئەڭ ياخشىسى يامغۇرلۇق ھاۋانىڭ ھۇزۇرىنى سۈرگەچ، ئۆتكەن - كەچكەنلەرنى تاماشا قىلىپ مۇشۇ يەردىلا خوتۇنۇمنى ساقلاي، دېدىم. تاماكا چېكىشكە ئۆزۈمنى بەك ئۇرۇپ كەتمەيدىغان بولۇپ قالغانىدىم. مەندە خۇمار دېگەن نەرسە ئاجىزلاپ

كەتكەن ئوخشايدۇ. ئەمما بۇ قېتىم كەينى - كەينىدىن بىرنەچچە تال تاماكانى چېكىپ تۈگەتتىم. ئايالىم قايتىپ كەلمەيۋاتتى. دەرۋازىنىڭ يان ئىشىكىدىكى بىر تال يۇمىلاق پانۇسىمان چىراغ سۇس يېنىۋاتىدۇ. كالىمغا ھەر خىل خىياللار كىرىۋالدى. خىيالىمنىڭ ھەممىسىنى تەرك قىلىپ يولغا، ھەر بىر تاكىسنىڭ توختىشىغا قاراپ تۇردۇم. بىر چاغدا دەرۋازا ئالدىدا بىر تاكىس توختىدى. ئورغان جايىدىن ئىتتىكلا تاكىس تەرەپكە ماڭدىم. تاكىسدىن باشقا بىرەيلەن چۈشتى. ئاستا كېتىپ قالدىم. تېخى ئەمدىلا باياتىن ساقلاپ تۇرغان ئورنۇمغا كېلىپ تۇرۇشۇمغا، يەنە بىر تاكىس دەرۋازا ئالدىدا توختىدى. ئالدىغا بىر قەدەر چامداپ يەنە تۇرۇپ قالدىم. تاكىس توختاپ كەينى ئىشىكتىن يەنە بىرەيلەن چۈشتى. ئۇمۇ ئايالىم ئەمەس. ئۇمۇدىسىزلىنىشكە باشلىدىم. توڭلاپ كېتىۋاتىمەن. ئۆيۈمگە كىرىپ كەتمەكچى بولدۇم، ئەمدى بىر قەدەر ئېلىشىمغا يەنە بىر تاكىس دەرۋازا ئالدىدا توختىدى. ئۆز جايىدىن قوزغالمىدىم. خېلىدىن كېيىن تاكىسنىڭ كەينى ئىشىكى ئېچىلىپ بىر ئايال ۋە بىر ئەر چۈشتى. ئەر ئىشىكىنى خېلىدىن كېيىن ئاندىن ياپتى. ئۇ ئايالىمغا! ئايالىم تاكىس ئىشىكىدىن بىرنەچچە قەدەمچە يىراققا - قاراڭغۇراق جايغا بېرىپ تۇردى. تاكىس كەينىچە قوزغالدى ۋە يولغا چىقىپ توختىدى. مەن ناھايىتى كېھنىيات بىلەن بونكا يېنىدىكى چىراغسىز ئىستولبا يېنىغا كېلىۋالدىم. مېنىڭدىن چاقماق تېزلىكىدە مەن ئىلگىرى قىلىپ باقمىغان بىرنەچچە خىيال ئەگىپ ئۆتتى. ئېرنىڭ قولىدا بىر بۇلاق نەرسە، نېمىلىكىنى پەرق قىلالىدىم. ئۇلار ئىككىسى بىر - بىرىگە يېقىن تۇرۇپ قېسىقلا پاراڭلاشقاندىن كېيىن، ئەر ئايالىمنىڭ ئېشىكىنى سىلاپ قويدى ۋە تېزلا خوشلىشىپ تاكىسغا چىقتى. ئايالىم بىر قولىدا ھېلىقى بۇلاقنى ئۇتۇپ، يەنە بىر قولىدا تاكىسغا خوشلىشىش ئىشارىسى قىلدى. ۋۇجۇدۇم غەزەپتىن تىترەپ كەتتى. ئېتىلىپ بېرىپ تاكىس دېرىزىسىنى چىقىۋېتىپ ھېلىقى ئەبلەخنى ئۇرماقچى بولدۇم، يەنە تېزلا توختاپ قالدىم. تاكىس قوزغالدى. ئايالىم تاكىسنىڭ قارىسى يېتىكۈچە تۇرغان جايىدا قاراپ تۇردى. ئاندىن ئىتتىك قەدەملەر بىلەن مېڭىپ دەرۋازىنىڭ يان ئىشىكىدىكى كۈنۈپكىنى باستى. ئۆيىدىن ئاۋاز چىقىمىغاندىكىن يانچۇقىنى ئاقتۇرۇشقا باشلىدى. ئاچقۇچ ئىزدەۋاتقانلىقىنى پەللىدىم. چىراغ

نۇرىدا ئايالىمنىڭ قولىدىكى ھېلىقى بولاقنىڭ گۈلدەستە ئىكەنلىكىنى يىراقتىن كۆردۈم. ئايالىم دەرۋازا ئىشىكىنى ئېچىپ، قورۇ ئىچىگە كىرىپ كەتتى. ئۆزۈمچە تىترەپ، چىشلىرىمۇ كاراسلاپ كەتتى. نېمە ئىش بولغىنىنى بىلەلمەيلا قالدىم. تومۇرلىرىمنىڭ شاپىشۋانقانىلىقىنى ئۇقۇپ تۇرغىنىم. يۈرىكىم كۈچلۈك سېلىۋاتىدۇ. بىر خىل ئەنسىزلىك مېڭىمنى چۇلغۇۋالدى. مەن ئۆمرۈمدە كۆرمىگەن، ھەتتا خىيال قىلىپمۇ باقمىغان بىر مەنزىرە تېخى ھېسلا كۆز ئالدىمدا پەيدا بولدى. ئەمەسمۇ؟ بەدەنلىرىم تىكەنلىشىپ كەتتى. مۇشۇنۇمۇ ئۈگۈلۈپ، بارماقلىرىم كىرىشىپ كېتىشتى. شىمىمنىڭ يانچۇقىدىكى ئەتىراپىم بېغىشىنىمۇ ئۈزۈۋەتتىم. ئۆز جايىمدا تۇيۇلا قالدىم. بۇلارنى ئەقلىمگە زادىلا سىغدۇرالمايتتىم. بۇنداق كۆرۈنۈشلەرنى كىنولاردىن كۆرگەنمەن، ھېكايىلەردىن ئوقۇغانمەن. لېكىن مېنىڭ تۇرمۇشىمدا، يەنە كېلىپ مېنىڭ قانۇنلۇق خوتۇنۇم بىلەن يات بىر ئەر ئوتتۇرىسىدا يۈز بېرىشىنى تەسەۋۋۇر قىلىمىغانىدىم. ۋۇجۇدۇم لەرزىگە كەلدى. ئادەم قىلىشقا بولىدىغان، شۇنداقلا قىلالايدىغان، بارلىق يالغان ئىشلارنى، بارلىق ئوچ ئېلىش ئۇسۇللىرىنى ناھايىتى تېزلا ئويلاپ بولىدۇم. ئۆز - ئۆزۈمگە غەزىپىم تاشتى. تېخى ھېسلا يات بىر ئەر مېنىڭ ئەزەللىك غۇرۇرۇمغا چاقچاق قىلىدىغۇ. مېنى قارىتىپ تۇرۇپ ئۆزىنى كۆز - كۆز قىلىدىغۇ. ئويلىغانىمىز ئىچ - ئىچىمىدىن غەزەپ، ئاچچىق ۋە خورلۇق تۇيغۇسى ھەسسىلەپ كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى.

قولىمىدىكى ئەتىراپنىڭ ياپراقلىرىنى ئالىقنىمدا مېچىۋەتتىم. مېچىپ - مېچىپ يەرگە تاشلىدىم ۋە دەستىم ئېزىۋەتتىم. چىشلىرىم كىرىشىپ كەتتى. شۇ تاپتا بىرەر سىنىنى ئۇرۇۋالسام ياكى بىرەر لۈكچەك بىلەن مۇشلىشىۋالسام پۇخادىن چىقىدىغاندەكلا. لېكىن يېنىمدا ئۆزۈمدىن باشقا ھېچكىم يوق. يالغۇز بىر ئۆزۈملە. تاماكامدىن بىر تالنى ئالدىم. چاقىقىمىدىن ئوت تۇتاشتۇرماقچى بولىۋىمۇ، يەنە بارماقلىرىمدا ئېزىپ - ئېزىپ يەرگە تاشلىۋەتتىم. يەنە بىر تال ئالدىم. تاماكامغا ئوت تۇتاشتۇرۇۋېتىپ چاقماقنىمۇ ئېزىۋەتتىم. ئالىقلىرىم پىچاق تىلىۋەتكەندەك ئېچىشىپ ئاغرىپ كەتتى. ئالىقلىرىمغا چاقماقنىڭ پارچىلىرى كىرىپ كېتىپتۇ. كىرىسىن پۇرىقى بۇرۇنۇمغا يۇرىدى. قولىمنى قاتتىق بىر سىلكىپ چاقماق پارچىلىرىنى چۈشۈرۋەتتىم. چاقماق

پارچىلىرى ئالىقلىرىمنى شىلىۋېتىپتۇ. شىلىنىپ كەتكەن جايدىن چىققان قانلار كىرىسىن بىلەن بىرلىشىپ، قولىمنى بارغانسېرى ئاچچىق ئاغرىتىۋەتتى. يەنىلا چىدىدىم. شىمىمنىڭ يانچۇقىدىن قول ياغلىقىمنى ئېلىپ چاقماقنى ئېزىۋەتكەن ئالىقنىمغا تۇرمەكلەپ تۇتۇم ۋە مۇشۇنىمىنى تۈگۈپ تۇردۇم. قولىمنىڭ ئاغرىقى بىلەن ئاچچىقىم بىر ئاز پەسىيىپ قالدى. ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىرىپ ئايالىمنىڭ چىچىدىن ئۆتىنىمچە تەستەك بىلەن راسا كېلىشتۈرۈپ ئىككىگە نەچچىنى ئۇرماقچىمۇ، ئۆي ئىچىدىكى بارلىق نەرسە - كىرەكلەرنى چىقىپ، كۆكۈم - تالغان قىلىۋەتمەكچىمۇ بولىدۇم. ھەتتا ئايالىمنى قاتتىق ھاقارەتلىگەن يېتىسى ئۆيىدىن ھەيدەپ چىقىرىۋەتمەكچىمۇ بولىدۇم. گادىرماچ خىياللار مېڭىمنى چاقماق تېزلىكىدە بەنت قىلىۋالدى. يەنىلا ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىشنى مۇۋاپىق كۆردۈم. مەن ئاشۇنداق قىلالايدىغاندەكلا بىر خىل تۇيغۇ ھەرىكىتىمگە ھۆكۈمران دەكلا تاماكامنىمۇ چىكىپ بولىدۇم. ئالىقنىمىدىكى ياغلىق ھۇل بولۇپ كەتكەندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. قان چىقىۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى. ئاستا - ئاستا پەسكويغا چۈشتۈم ۋە ئۆيگە گويا ھېچ ئىش بولمىغاندەك كىرمەكچى بولىدۇم، بېرىپ چوڭ تۆمۈر دەرۋازا يېنىدىكى ئىشىك كۈنۈپكىسىنى باستىم.

- كىم؟
- مەن. ئىشىكىنى ئېچىڭ، بەرنا.
دەرۋازا «تارق» قىلىپ ئېچىلدى.
دەرۋازىدىن كىرىپ كەتتىم. سىم - سىم - سىم يامغۇرنىڭ توختاپ كەتكىنىنىمۇ تۇيماپتىمەن. بىنا بەلمىسىدىن تەسلىكتە مېڭىپ 6 - قەۋەتكە چىقتىم. باياتىنقى غەزىپىم جېنىپ قالمىسۇن دەپ خېلى كۈچىدىم. بەلمەيەدىن چىقىۋېتىپ ئالىقنىمغا قارىدىم، قول ياغلىق قان بولۇپ كېتىپتۇ. ئەمما ھېچ كۈچلۈك ئاغرىق سەزمىدىم. قولىمنىڭ تومۇرلىرى كۆپۈپ كەتكەندەك تۇيۇلدى. ئىشىك ئالدىغا كېلىپ بىردەم توختاپ تۇردۇم. كاللامدا يەنە ئىككى خىل خىيال ھۆكۈم سۈرەتتى. ئۆيگە ھېچ ئىش بولمىغاندەك كىرىۋېرىمۇ ياكى كىرىپلا ئايالىمنى سوراق - سوئالغا تارتىپ دۇمبالاۋېرىمۇ؟ قانداق قىلىشىمنى بىلەلمىدىم ۋە خىياللىرىمنى جاۋابسىزلا قالدۇرۇپ ئىشىك قوڭغۇرىقىنى باستىم.

ئايالىم ئۇخلاش كىيىمىنى كىيگەن ھالدا ئىشىك ئالدىدا تۇرۇپتۇ. چىرايىدىن خۇشاللىق تەپچىيدۇ.
- ۋاي - ۋاي، چىرايىڭىز قارىدايلا

يوپۇرماقلار مۇنچىنىڭ ئىسسىق سۈيىدە يۇيۇنمىسىمۇ پات پات تەبىئەت سۈيىدە، يامغۇر تامچىلىرىنىڭ مېھرىدە ياكىزلىنىپ تۇرىدۇ. يامغۇر تامچىسى، كۈن نۇرى، كوچا چىراغلىرىنىڭ شولىلىرى، شامالار ئۇ ئۇچرىشىدىغان مەۋجۇداتلار ھېسابلىنىدۇ. مەن ئۇچراتقان قىسمەت يېشىل يوپۇرماقلارغا كۆز تاشلىمايدۇ. مەن ئەزەلدىن سوغۇق سۇدا يۈيۈنۈشقا ئادەتلەنگەندىم. بولۇپمۇ ياز پەسلىدە. ئەمما شۇ كۈنى ئىسسىق سۇدا يۈيۈندۈم. سۇنىڭ ئىسسىقلىقىنى ئۇيۇپ تۇرىمەن. ئەمما بۇ ئىسسىقلىق ئۆزىنىڭ ھارازىتىنى تېرىلىرىمگە يەتكۈزەلمەيۋاتقاندەك، بىر خىل سوغۇق ئېقىم تومۇرلىرىمدا ئېقىۋاتقاندەكلا. بەدەنلىرىم ھېچبىر يېنىكەپ قالدىغاندەك، ۋۇجۇدۇمنى قىيناۋاتقان ئازابلىق خىياللار كاللامدىن ھېچبىر چىقىپ كېتىدىغاندەك ئەمەس. مۇنچىنىڭ ئاپئاق چاقچۇقلىق تاملىرى كۆزۈمگە باسقۇچ سوغۇق، باشقىچە رەھىمسىز، باشقىچە كۆرۈمىسىز كۆرۈنۈپ كېتىدۇ. ئىسسىق سۇنىڭ ھورلىرى مۇنچا ئىچىنى تۇمانلىق دۇنياغا ئۆزگەرتىدۇ. مۇنچا تام ئەينىكىنىڭ يۈزىمۇ ھورلىنىپ كەتكەن. چىراغ نۇرى بۇ تۇمانلىق مۇنچىنى سۇس يورۇتۇپ تۇرىدۇ. كۆز ئالدىمدا دەرۋازا ئالدىدىكى ھېلىقى شەرمەندىچىلىك.

ئادەم روھىنى ۋەيران قىلماقچى بولغان ئازابلىق كۆرۈنۈش. ئويلىغانسىرى كۆزلىرىمگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ كېتىۋاتقاندەك، ئويلىغانسىرى سۆڭەكلىرىم پارتلاپ، تېرىلىرىمنى تىنما - تىتما قىلىۋېتىدىغاندەك بىر خىل ھالەت مېنى ئىسكەنجىگە ئېلىۋالدى. زادىلا چىداپ تۇرالمايدىم. بولدى، يۇيۇنمايلا قوياي، دەيدىم ئۆز - ئۆزۈمگە. مۇنچىدىن چىقىم. ئايالىم ھۇجرا ئۆيىمىزدىكى كارۋاتتا ياستۇققا يانباشلىنىپ يوتقاننىمۇ يېپىنماي يېتىپتۇ. چاچلىرى ياستۇق ئۈستىگە ئېرىكىن تاشلانغان. ئۈستىگە كىيىۋالغان شەپكەردەك قىپقىزىل ئۇخلاش كىيىمى ئۇنىڭ لاتاپىتىنى بارغانسېرى روشەن تامايان قىلغانىدى. ئۇ ئۈستى ھەيكەلنى ئاشۇ يۇقىرى ماھارەت بىلەن تاراشلىغان بىر چىرايلىق ھەيكەلنىڭ ئۆزىلا ئىدى. بەدەننىگە ھىم يېپىشقان ئۇخلاش كىيىمى ئۇنىڭ بەدەن گۈزەللىكىنى تېخىمۇ جەلپكار

كېتىپتىغۇ، - ئۇ ئىتتىكىلا ئالدىمغا كېلىپ مېنى ئۆيگە باشلىدى. قولۇمنى كۆرۈپ چۆچۈدى ۋە ياغلىقنى ئېلىۋەتتى. بىردەم ئۇياق - بۇياقتىن كايىپ قولۇمنى يۇيۇپ تاڭدى. كىيىملىرىمنى يەشتى. ئۇخلاش كىيىملىرىمنى ئالماشتۇردى. بۇلارنىڭ ھېچقايسىسى خىيالىمغا كىرىپ چىقمايتتى. ئۇ قولۇمنى تېخىۋاتقاندا ئۇنىڭ ئېچىكىگە يوشۇرۇنچە قارىدىم. ئېچىكىدە بىر تال ئۆسمە. تېخى ھېلىلا پەيدا بولغان بىر تال سەت ئۆسمە. ئۇنىڭ ئېچىكىدە ئۆسمە پەيدا بولۇۋاتقىنىنى خىيالەن كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم. كارۋاتتا كاللام گاراڭ ھالەتتە ئولتۇرۇپ گىرىم ئۈستىلىدىكى چوڭ لوڭقىغا سېلىپ قويغان يېڭى ئەتىرگۈل دەستىلىرىگە كۆزۈم چۈشتى. گۈلدەستىلىرىنى كۆرۈپ تېنىم شۈركىنىپلا كەتتى. ھېلىلا يۈز بەرگەن ئىشلار كۆز ئالدىمدا يەنە بىر نۆۋەت زاھىر بولدى.

- ماۋۇ گۈللەرنى ئېلىپ چىقىپ كېتىڭ، ھازىرلا. ئاۋازىم ئۈنلۈكلا چىقىپ كەتتى. ئايالىم بىردەم تېخىرقاپ ماڭا قاراپ تۇرۇپلا قالدى ۋە ئارقىدىن گويلا ھېچ ئىش بولمىغاندەكلا بېرىپ لوڭقا بىلەن گۈللەرنى ئالدى. مۇنچىغا يۈيۈنۈشقا كىرىپ كەتتىم. يۈيۈنۈۋالسام يېنىكەپ قالارمەن، ھېلىقى ئىشلار كۆڭلۈمدىن ئازراق بولسىمۇ كۆتۈرۈلۈپ كېتەر، دەپ ئويلىدىم. مۇنچىنىڭ ئىسسىق سۈيى بېشىمدىن قۇيۇلۇشقا باشلىدى. يۈز - كۆزۈمنى ئىسسىق سۇغا تۇتقىنىمچە ئۆرە تۈزدۈم. مېڭەم پارتلاپ كېتىدىغاندەكلا. مۇنچا سۈيى بەدەننىمگە يامغۇر تامچىلاۋاتقاندەكلا چۈشۈۋاتاتتى. ئۆزۈمنى دەرەخ يوپۇرمىقىدەك ھېس قىلىپ كەتتىم. ئىشخانا دېرىزىسىنىڭ يېنىدىكى يېشىل يوپۇرماقلار كۆزۈمگە كۆرۈنۈپ كەتتى.

كۆرسىتىۋاتاتتى. ئۇ ماڭا چىرايلىق تەبەسسۇم بىلەن قارىدى. ئەمما بۇ تەبەسسۇم مېنى مەسخىرە قىلىۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئېڭىكى - ئۆسمە پەيدا بولۇۋاتقان ئېڭىكى. شۇ تاپتا ئىتتىك پىچاق بىلەن ئۇنىڭ ئېڭىكىنىڭ تېرىسىنى شۇلۇۋەتكۈم كېلىپ كەتتى. ئىلگىرى شۇنچە نازۇك كۆرۈنىدىغان ئېڭىكى ئەمدى رەك كېسىلى قاپلاپ كەتكەن بىز پارچە ئۆسمە بىلەن تولۇپ كەتكەندەكلا، بۇ ئۆسمە بارغانسېرى كېڭىيىپ، ئۇنىڭ چىرايىنى بۇرۇش ئۈچۈن يامراۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ، تېنىمنى شۈركەندۈرۈۋەتتى. كالىلادا پەيدا بولغان خىيالىدىن ئۆزۈم قورقۇپ كەتتىم. ئۇنىڭ ئېڭىكىدە ئەمدى راستتىنلا ئۆسمە پەيدا بولۇپ قالارمۇ؟ ئېڭىكىنى ساقايماي كېسەل قاپلاپ كېتەرمۇ؟ ئۆزۈمنىڭ خىيالىدىن ئۆزۈم ۋاز كەچمەسەم بولىمىدى. ئۇنى يەنىلا تاپەتلىك بىر ئايال ھالىتىدە تەسەۋۋۇر قىلدىم. ئەمەلىيەتتە ئۇ چىرايلىق ئاياللاردىن ئىدى. شۇنداق دېيىشكۈم بولىدۇكى، مېنىڭ بۇ ئايالىم چىرايلىق ئاياللارنىڭ ئالدىدىكى چىرايلىق ئايالدىن سانلىشىدا گەپ يوق ئىدى.

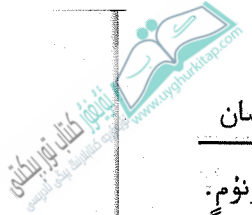
ئايالىمنىڭ جەزىدارلىقىنى بۈگۈن تۇنجى قېتىم ھېس قىلىۋاتاتتىم. مەن ئۇنىڭ چىرايلىق رۇخسارىغا، ھەيكەلسىمان بەدىنىگە باشتىن - ئاخىر تېزلا بىر قاراپ قوپۇپ ھۇجرا ئىشىكىدىنلا كەينىگە ياندىم. ئۇنىڭ شۇ ۋاقىتتىكى روھى ھالىتىنى كۆرۈشىنىمۇ خالىمىدىم. ئۇدۇللا كىيىم ئىشكەپنىڭ ئالدىغا كەلدىم ۋە بەدىنىمگە يېپىنچاقلىقۇلغان مۇنچا لۇڭگىسىنى يېشىۋېتىپ، خالىغان كىيىملىرىمدىن ئېلىپ كىيىدىم. چاچلىرىمنى يەنە بىر نۆۋەت لۇڭگە بىلەن تاراپ قويدۇم ۋە مۇنچىغا تاشلاپ قويغان ئىشتىنىمدىن پورتمىلىمنى ئالدىم، كىيىملىرىمنى ئالماشتۇردۇم.

يەنە ھۇجرا ئالدىغا كەلدىم. ئايالىم كارىۋات ياقىسىدا پۇتىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇرۇپتۇ. مەن ئۇنىڭغا بىر ناتۇۋۇش ئادەمگە قارىغاندەك باشتىن - ئاخىر يەنە بىر نۆۋەت قاراپ قويدۇم. ئاندىن ئۇدۇللا ئىشكەككە قاراپ ماڭدىم. ئايالىم كارىۋاتتا ئولتۇرغان پىتى قالدى. نەگە ماڭغىنىمنىمۇ سورىمىدى.

كېتىۋاتمەن. كالىلانى گادىرماچ خىيالىلار قاپلىۋالغان قەدەملىرىم شۇ قەدەر ئېغىر. كوچىلار، يوللار پاكىز پىتى. كوچا چىراغلىرى كوچىلارنى كۈندۈزدەك يورۇتۇۋەتكەن. تاكسىلار بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى غۇيۇلداپ ئۆتۈشۈپ تۇرىدۇ. كوچىدا مەن يالغۇزلا مېڭىۋاتمەن.

يوپۇرماقلاردىن يامغۇر تامچىلىرى ئاندا - ساندا چۈشۈپ تۇرىدۇ. نېمىچە گۈزەل كەچ بۇ. ئۆزۈمنى بىردىنلا يېتىمسىز-راۋاتقاندەك ھېس قىلدىم. ئىچىمدىكى بارلىق ئازابى، نەپەرتى قانداق چىقىرىشنى بىلمەيمچۇ كاشكى. جاھاندا شۇ تاپتا قەلبى مەندىنمۇ بەكرەك ئازاب ۋە خورلۇق بىلەن تولغان يەنە بىر ئەر كەك بارمىدۇ؟ ئۆزۈمنىڭ نىشانىزلا مېڭىۋاتقانلىقىمنى ھېس قىلدىم. نەگە بېرىش كېرەك؟ بۇ گۈزەل شۇنداقلا ئادەمگە يېتىمسىزلاش ھەم يالغۇزلۇق ئېلىپ كېلىدىغان، رەڭدار شاۋقۇنلىرى ئازىيىپ خېلىلا چىمىپ قالغان چىرايلىق ياز كېچىسىدە نەگە ماڭغىنىم تۈزۈك؟ كۈندىلىك تۇرمۇش تەرتىپىم ئۆي، ئىشخانا، يەنە ئۆي، يەنە ئىشخانا ئارىلىقىدىكى ئاشۇ قوش تۈچكىلىق بىر تۈز سىزىق شەكلىدە مەڭگۈ داۋالغۇمايدىغان تىنچ سۇ پىتى ئۆتۈۋاتقان، ھەددىدىن ئارتۇق خۇشاللىق ياكى ھەددىدىن ئارتۇق قايغۇ يوق ھالەتتە داۋاملىشىۋاتقان بىر ئادەم بولغىنىم ئۈچۈن، مانا مۇشۇنداق پەيتلەردە نەگە بېرىشىنىمۇ بىلمەسلىكىم تەبىئىي ئىدى. سىزداش دوستلىرىمۇ يوق تۇرسا، سائىتىمگە قارىدىم، ساڭەت 12 يېرىم بولغانىدى. قەدەملىرىم يەنە شۇنداق ئېغىر، يەنە شۇنداق نىشانىز. قەھۋەخانا، «ئەتىرگۈل قەھۋەخانىسى»! ماڭا ئەڭ تونۇشلۇق بولغان ئاشۇ قەھۋەخانىغا باراي.

قەھۋەخانىغا كىردىم. غۇۋا چىراغ نۇرلىرى قەھۋەخانا ئىچىنى ئىلگىرىكىدەكلا بىر رومانلىك دۇنيانىڭ ئۆزىگىلا ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى. قەھۋەخانا ئىچىدە ئادەم ناھايىتى شالاق. بار ئادەمنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ياش قىز - ئوغۇللار. بەلكىم ئۇلار كەيلىكىنىڭ ئەڭ شېرىن پۇرسەتلىرىنى باشتىن كەچۈرۈۋاتقاندۇ. ئۇدۇللا بېرىپ مەن ئاخشام ئولتۇرغان ئورۇندا ئولتۇر - ماقچى بولدۇم. ئورۇن بوش ئەمەس ئىدى. بىر قىز بىلەن بىر يىگىت باشلىرىنى بىز - بىرىگە يېقىن ئەكىلىشىپ پىچىرلىشىۋاتاتتى. شۇ ئۈستەلنىڭ ئېرىدىراق، تام تۈۋىدىكى ئىككى كىشىلىك يەنە بىر ئورۇنغا بېرىپ ئولتۇردۇم. كۈتكۈچى ئوغۇل كېلىپ ئۈستەلگە بىر تال قىزىل شام ياندۇرۇپ قويدى ۋە مۇلايىملىق بىلەن ئۆزىنىڭ خىزمەتكە تەييار ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. پىۋا ۋە تاماكا كەلتۈرۈشنى ئېيتتىم. ھايال ئۆتمەي ئۈستەلگە پىۋا، بىر قاپ تاماكا ۋە بىرنەچچە كىچىك تەخىنىدە ئۇششاق يېمەكلىك كەلتۈرۈلدى. پۇلىنى ھېسابلىشىۋېتىپ بولۇپ، پىۋا رومكسىغا تولدۇرۇپ پىۋا قۇيىدۇم. تاماكىدىن بىر تال ئېلىپ تۇناشتۇردۇم. قاق

قىلغان بىر ئايال، مېنىڭ قانۇنلۇق خوتۇنۇم. ئادەم دېگەن يۈزسىزلىكتە شۇ دەرىجىگە يېتەلمىغاندۇ؟ كىنولاردىن كۆرگەنىدىم، كىتابلاردىن ئوقۇغانىدىم، خەقلەردىن ئاڭلىغانىدىم - ئۆز ئېرىدىن يوشۇرۇنچە، ئۆز خوتۇنىدىن يوشۇرۇنچە باشقا ئەرلەر ۋە ئاياللار بىلەن ئىشپەش تارتىشىپ يۈرىدىغانلارنى. ئىلگىرى بىر ئاتلىق پەرزەنتلىرى تۇرۇپ كۈندە دېگۈدەك سوقۇش - ماجىرا قىلىشىۋاتقان، ھەتتا ئاجرىشىپ ئۆز يوللىرىغا ماڭغان ئەر - خوتۇنلارنى ئاڭلىسام ياكى كۆرسەم ھەيران قالاتتىم. ئۇلار نېمىشقا سوقۇشىدىغاندۇ، نېمىشقا ئاجرىشىدىغاندۇ، كۆڭۈللىرىنى توختىتىپ ئاندىن توي قىلسا، توي قىلغاندىكىن ئائىلىنىڭ مۇقەددەسلىكىنى ساقلاپ، مەڭگۈلۈككە ئىجىل - ئىناق ئۆتۈشكە نىيەت قىلىپ، ئۆز ئارا بىر - بىرىگە يول قويۇپ ياشىسا بولمايدىغاندۇ، نېمە كەپتۇ ئەمدى ئۇنداق ياشاپ. خوتۇنۇم بىلەن بولغان ئائىلە مۇناسىۋىتىدە ئاشۇ ئويلىرىم پېتى تەڭپۇڭلۇقنى ساقلاپ كېلىۋاتقاندىم. ئەپسۇسكى، خىيالىمغا كەلتۈرۈشىمۇ ئەسلا ئويلاپ باقمىغان ئىش...

مەن خوتۇنۇمنى ئاجايىپ ياخشى كۆرەتتىم. ھەرقانداق بىر ئايال زاتى خوتۇنۇمنىڭ ئورنىنى ئالماشتۇرۇشقا ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇ مېنىڭ ھاياتىمدىكى مەن ئۇچراشقان، توي قىلىشتىن ئىلگىرى قويۇق بېرىش - كېلىش قىلغان، بىردىنبىر ۋە ئۈنچى سۆيگەن ئادىمىم ئىدى. مەن ئۇنى پاك يىگىت پېتى ئۆز ئەمرىمگە ئالغانىدىم. خوتۇنۇمغا سادىق بولۇش مەن ئۈچۈن ئىش مۇقەددەس مەجبۇرىيەت ھېسابلىناتتى.

مەن ئۇنىڭ بىلەن خىزمەتكە چىقىپ 3 - يىلى تونۇشقانىدىم. ئالىي مەكتەپتىكى ئوقۇشۇمنى تاماملاپ، بۇ خىزمەت تەقسىماتىم ناتونۇش شەھەرگە بولۇپ ھېچكىمم، ھېچبىر تونۇشۇم ۋە ئۇرۇق - تۇغقىنىم يوق ھالەتتە يۈرگەن ئاشۇ كۈنلەردە ئۇ تونۇشۇمغا بۆسۈپ كىرگەنىدى. خىزمەتداشلار ئارا بىر سورۇندا ئۇنىڭ بىلەن تونۇشۇپ قالدىم. بىر ئايال خىزمەتداشلىقىمىزنىڭ دوستى ئىكەن، سورۇنغا شۇ باشلاپ كەپتۇ. شۇ قېتىمقى سورۇندىن باشلاپ ئۇنىڭ بىلەن ئالاقەم باشلاندى. بىز يېقىن سىرداشلاردىن بولۇپ قالدۇق. كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئىككىمىز ئوتتۇرىسىدىكى دوستلۇق ۋە مېھنەت بارغانسېرى كۈچىيىپ باردى. ئۇنىڭ يېشى مەندىن خېلىلا كىچىك، ئەمما تەربىيە كۆرگەن قىز ئىدى. ئۇ ئىچكىرىدىكى بىر ئىبىنى ئۆتۈپ سىتېتنى يوتتۇرۇپ خىزمەتكە

ھازاق ئىچىشنى ياخشى كۆرمىگەچكە، قىزىل ھازاق ۋە پىۋىلا ئىچىشكە ئادەتلەنگەنىدىم. كىشىلەر بىلەن قويۇق بېرىش - كېلىش قىلىشقا ئانچە ھەۋسى يوق ئادەممەن. شۇڭا كۆپ ئادەملەر بىلەن ئۇچرىشىپمۇ تۇرمايمەن. دوستلىرىمۇ كۆپ ئەمەس. سورۇن، مېھماندارچىلىقلارغىمۇ ئانچە بېرىپ كەتمەيمەن. ئوچۇقنى دېسەم، مەندەك ياشاش يولىنى تۇتقان ئادەمنى باشقىلارمۇ سورۇنلىرىغا كۆپ تەكلىپ قىلىپ كەتمەيدىكەن. خىزمەتداشلىرىم بەزىدە چاقچاق قىلىپ «گۈلنىڭ» غىيلاپ بەندىسى، دىكى بىلىكويىتىمۇ ئېشىپ چۈشىدىغان ئادەمسەن جۇمۇ» دەپ چىقىۋالىدۇ. بۇنداق گەپلەرگە ئارتۇق ئېتىراز بىلدۈرۈپ كەتمەيمەن. مەن ياشاۋاتقان دائىرە تولىمۇ كىچىك، بەلكىم بۇ مېنىڭ ئۆز ئالىدىمغا تۇتقان يولۇم بولسا كېرەك.

پىۋا ئىچىۋېتىپ، كۆزۈم ھېلىقى بىر جۈپلەردە. ئاشۇ ياشلارمۇ ياشايدۇ، كۈلۈپ - كۈلۈپ ياشايدۇ. غەم - ئەندىشىسىز، دەرد - ئازابسىزلا. دۇنيا ئۇلار ئۈچۈن ھەر ۋاقىت گۈزەل تۇيۇلىدۇ. يىگىت قىزنىڭ قولىنى سىلىغىنچە، ئاللىنىمىلەرنىدۇر پاراڭ قىلىۋاتىدۇ. قىزنىڭ كۆزى يىگىتكە تىكىلگەن. بەلكىم ئۇلار مۇھەببەتلىشىۋاتقاندا. ئۇلار بىر - بىرىگە شۇنداق قىزغىن ۋە شۇنداق كۈچلۈك تەلپۈنۈش ئىچىدە تويمايۋاتقان. ئۇلارنىڭ بۇ ھالىتىگە قاراپ مەستلىكىم كەلدى. بىزمۇ شۇنداق ياشىغان بايقۇشلار ئىدۇق. ئاجايىپ گۈزەل مۇھەببەت كەچۈرمىشلىرىنى باشتىن كەچۈرگەن، ئەمما بىز قەھۋەخانىدا مۇھەببەتلەشمىگەن. بىردىنلا ئۇلارغا ئىچىم ئاغرىدى. مۇھەببەت بەلكىم ئۇلارغا مەڭگۈلۈككە نېسىپ بولمايدۇ، چوقۇمكى، مۇھەببەت ھامان يوقىلىدۇ. ياخشى كۆرۈش، بىر - بىرىگە ئىنتىلىش، ئاشىق - بىقارار بولۇش دېگەن كىتابلاردا تەسۋىرلىنىدىغان، رېئاللىقتا ئەسلا مەۋجۇت بولمايدىغان ئىشلار. ئۇلارمۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە ھاياتنىڭ خۇۋلۇقىنى، ياشاشنىڭ لەزىتىنىلا ئەمەس، خورلۇق ۋە تراگېدىيىسىنى مۇ ئۆز كۆزى بىلەن كۆرىدۇ. كالىنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن موزاينىڭ بېشىغا كەلمەيدۇ، دەپ قېتى كىم ئېيتالايدۇ؟ دۇنيادا ھەممە نەرسە ۋاقىتلىق، ھەممە نەرسە پۈچەك. چەكسىزلىككە سوزۇلغان، ھەقىقىي قىممىتى بار نەرسە دېگەن بارمۇ زادى؟

بەدەنلىرىم قىزىشقا باشلىدى. كۆزۈم ھېلىقى ئىككىسىدىلا. قىزنىڭ ئورنىدا خوتۇنۇم ئولتۇرغاندەك بىر تۇيغۇ كالىمىدىن غىل - پال ئىتتىكلا ئۆتۈپ كەتتى. توۋا، شۇنچە ئەقىدە

چىققاندى: بىز تونۇشقان كۈنلەردە ئۇ دوختۇر بولۇپ ئىشلەۋاتقاندىن. ھەر ئىككىلىمىز ئىچكىرى ئۆلكىلەردىكى ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەچكە نۇرغۇن قارىشىمىزدا ئورتاقلىق بار ئىدى. مەن بارا - بارا ئۇنى پات - پات كۆرمىسەم كۆڭلۈم ئۇنىمايدىغان، ئۇنى سېغىنىدىغان بولۇپ قالدىم. ئىشتىن چۈشكەندە بىر ئاماللارنى قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە ئامال تاپاتتىم. ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى مۇشۇ شەھەردە بولغاچقا ئۇ كەچلىرى ئۆيىدىن كۆپ چىقالمايتتى. ھېلىمۇ كومپيۇتېر كەسىپىدە ئوقۇيتىكەنمەن. ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشەلمىگەن، ئۇنى سېغىنىپ كەتكەن ۋاقىتلىرىمدا كومپيۇتېر ئىچىگە كىرىپلا كېتەتتىم. نۇرغۇن قېتىم قولۇم كونوپكا تاختىسىدا، كۆزۈم ئېكراندا، ئەمما ئۇ كۆز ئالدىمىدىن زادىلا كەتمەيتتى. مۇھەببەت دېگەن شۇنداق بولىدىغان ئوخشايدۇ.

مەن ئۇنى ھەقىقەتەن بەكلا ياخشى كۆرۈپ قالغانىدىم. ئۇ مەن ياخشى كۆرگەن ئەڭ تۇنجى شۇنداقلا ئاخىرقى قىز ئىدى. ئۇنىڭ يارىشىملىق بوي - بەستى، يېقىملىق تەبەسسۇم - كۈلكىسى، مەن كۆرۈپ - كۆرۈپ قانمايدىغان بىر جۈپ كۆزى، تولىمۇ سېھىرلىك ئاۋازى مېنى ئۆزىگە رام قىلىۋالغانىدى. مەن ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاجايىپ ياخشى كۆرەتتىم. ئۇنىڭ ئاۋازىدا ھېچقانداق بىر قىزدا تېپىلمايدىغان، ئاڭلىسا ئادەمنى خۇشال ئۇيغۇلار ئارىسىغا باشلاپ كىرىدىغان بىر خىل ئىنتونانىسى بار ئىدى. بولۇپمۇ ئۇنىڭ بىلەن تېلېفوندا پاراڭلاشقنىمىزدىكى ئاۋازىنى پەقەت تەسۋىرلەپ بېرەلمەيمەن. ئۇ ئاۋاز باشقىچە يېقىملىق، باشقىچە ئاڭلىنىشلىق ۋە باشقىچە خەلىپكار. بىز بارا - بارا قىزغىن مۇھەببەت قاينىمىغا كىرىپ كەتتۇق. يازنىڭ بىر يامغۇرلۇق ئاخشىمى ئۇ مېنىڭ مۇھەببەت تەلپىمىنى قوبۇل قىلدى. شۇ كۈندىن باشلاپ ئۆزۈمنى دۇنياغا باشقىدىن تۇغۇلغاندەك، مۇھەببەتلىك ئاشۇ كۈنلەرنى ئويلىسام، دۇنيادا مەندىن باشقا يەنە بىر بەختلىك ئىنسان ئارمىدۇ، دېگۈم كېلىدۇ. مۇھەببەت ئادەمنى باشقىچە خۇشال، باشقىچە جۇشقۇن ۋە باشقىچە كۆتۈرەڭگۈ قىلىپ قويىدىكەن. سىز مۇھەببەت قاينىمىغا غەرق بولۇپ ياشاۋاتقىنىڭىزدا، كۈنلەرنىڭ قانداق ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلمەي قالىدىكەنسىز. ئۆزىڭىز ياخشى كۆرگەن قىز بىلەن بىرگە غىزالانغان، سەيلە قىلغان، سىزدەشكان ۋاقىتلىرىڭىزدا ئۆزىڭىزنى ئاجايىپ بەختىيار ھېس قىلىدىكەنسىز. بويىڭىز ھەرقانداق ئادەمدىن ئېگىزدەك، ھېچكىم سىزگە ئەڭ

كېلەلمەيدىغاندەك، جاھاندا سىزدەك نوپى ياشاۋاتقان يەنە بىر ئادەم مەۋجۇت ئەمەستەك تۇيغۇدا بولىدىكەنسىز. كەچلىرى خاتىرە يازمەن - پەقەت ئۇنىڭ ئۇچۇنلا، ئۇنى سېغىنىپلا، ئۇنى تاتلىق خىياللار ئىچىدە ئەسكە ئېلىپلا، خاتىرە يېزىۋېتىپ غايىبانە ھالدا خاتىرە بۇزىدە ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىمەن، مۇڭلىشىمەن. يۈرىكىمدىكى ئۇنىڭغا بولغان ئەڭ گۈزەل سېغىنىشلىرىمنى، نومۇرلىرىمدىن تېپىپ چىقىۋاتقان تەلپۈنۈشلىرىمنى ئۇزۇن - ئۇزۇن قۇرلارغا پەقەت ئۇنىڭ ئۇچۇنلا ئاتا پازمەن. ئاخشىلىرى كۆزلىرىمگە ئۇيغۇ كەلمەيدۇ. تاتلىق خىياللار بىلەن ئەۋاققىچە ئويغا ياتقىنىمنى ئۇرۇمۇ بىلمەيمەن. ھەرقانداق ئادەم مۇھەببەتلىك شۇنداق ۋاقىتتا ئەنە شۇنداق تۇيغۇلاردا بولامدۇ ياكى مەنلا شۇنداق تۇيغۇدا بولۇمۇ، بۇنى دەپ بېرەلمەيمەن. ئىشقىلىپ مەن ئۇنى بارلىقىم بىلەن ياخشى كۆرگەندىم.

بەختلىك ئائىلىمۇ قۇردۇق. ئىككىمىز گىلا تەۋە، ھېچكىم دەخلى قىلالمايدىغان ئۆيىمىز، مۇستەقىل ئائىلىمىز بار بولدى. مەن تەلپۈنگەن، ئېرىشىشنى ساناقسىز قېتىم ئارزۇلىغان بەختلىك تۇرمۇشقا ئاخىر ئېرىشتىم. ئۆزۈم چەكسىز ياخشى كۆرگەن، بارلىقىم، جېنىم دەپ بىلگەن ئاشۇ سۆيۈملۈك قىز - بەرنانى نىكاھىمغا ئالدىم. مېنىڭ بەرنى بىلەن بولغان نىكاھ مۇناسىۋىتىم مېنىڭ نەزىرىمدە ھېچبىر نۇقسان، شەكسىز، ئاجايىپ مۇكەممەل نىكاھ مۇناسىۋىتى ئىدى. مەن بۇ نىكاھ مۇناسىۋىتىنى بىر ئۆمۈر قەدىرلەشكە، بەرنادىن ئۆزگە ھەرقانداق ئايال زاتىغا باشقىچە نەزەردە قارىماسلىققا قەسەم ئىچتىم. قەسەم ئىچكەنلىكىمنى بەرناغىمۇ ئېيتتىم. ئۇ ئاڭلاپ ھەم خۇشال بولدى، ھەم ھەيران قالدى. بەلكىم ئۆزىگە ئەبەدىي سادىق بىر ئەرنىڭ ئەمرىگە ئۆتكەنلىكىدىن خۇشالانغان بولسا كېرەك. شۇنداق دەپ ئويلىدىم. ھەيران قالغانلىقىنى كۆزىدىن بىلىۋالدىم. «مەن خەۋەرسىزلا ئۆز ئالدىڭىزغا قەسەم ئىچىپسىز، مۇشۇنداق قىلىشىڭىز توغرا بولامدۇ؟» دېگەندەك مەنىدە قارىدى ئۇ ماڭا.

- بەرنى، مەن سىزنى جېنىمدىن گەزىز كۆرىمەن. سىزگە بولغان سادىقلىقىمنى، ئىككىمىزنىڭ مۇھەببەتلىك تۇرمۇشىنىڭ قىممىتىنى ھەر ۋاقىت ئەستىن چىقارماي دەپ شۇنداق قىلدىم، - دېدىم ئۇنىڭغا.

ئۇ يېقىملىق تەبەسسۇمى بىلەن سۆزۈمنى قوللىدى. بوينۇمغا گىرە سالدى. مەن ئۇچۇن ئىككىلا نەرسە ھەقىقىي مەنىسى بىلەن مېنىڭ

تۇرمۇشۇدا بىردىنبىر مەۋجۇت ئىدى. ئۇ بولسىمۇ، بىرى - بەرنا، يەنە بىرى - خىزمىتىم. خىزمىتىگە بارغانىبىرى كىرىشىپ كەتتىم. ئۇن - تىنىسىز ئىشلەشنى ئۆزۈمگە ئادەت قىلىۋالدىم. مېنىڭ تەكلىپىم بىلەن ئۆيگىمۇ كومپيۇتېر سېتىۋالدىق. خوتۇنۇمغا ھەمراھ بولۇشتىن سىرت ئۆيىمۇ بىكار ۋاقتىم بولسىلا كومپيۇتېر ئالدىغا كېلىمەن. ھەتتا كېچە - كېچىلەپ ئىشلەپ كېتىمەن. ئۇ كەچلىك ئىسىمىنا بولۇپ ئىشلىگىنىدە بەزىدە ئالدىغا بېرىپ ئەكىلىمەن. بەزىدە كومپيۇتېرغا كىرىشىپ كەتكەچكە ئۇنى ئەكىلىدىغان ۋاقىتنىڭ تۆتۈپ كەتكىنىنىمۇ تۇنجى ئىشلەپ كېتىمەن. يەنە بەزىدە تېلېۋىزور كۆرۈپ ھارمايمەن. قاناللارنى ئالماشتۇرۇپ كۆرۈۋېرىمەن. ئەنە شۇنداق ۋاقىتلاردا ئۇ مەندىن ئاغرىنىدۇ، خاپا بولىدۇ. ھامان كۆڭلىنى ئېلىۋالسىمەنغۇ، دەيمەن ئىچىمىدە. كەسىپتە مۇۋەپپەقىيەت قازانسام ئۇ خۇش بولىدۇ. ئۆز مۇۋەپپەقىيىتىم ئارقىلىق ھامان بىر كۈنى ئۇنى خۇش قىلىمەن. شۇ ۋاقىتتا ئۇ مەندىن ئاغرىغىنىغا، خاپا بولغىنىغا پۇشايماق قىلىدۇ، دېگەن ئوي ماڭا تەسەللى بېرىدۇ. مانا شۇنداق رەۋىشتە توي قىلغىنىمىزغا بەش يىل بولاي دەپ قالدى. خىزمەتنى دەپ بالىلىقمۇ بولىدۇق. مېنىڭچە، بالا بولىدۇمۇ، خىزمەتكە قارىتىلغان پۈتۈن دىققەت بالىغا ئۆتۈپ كېتىدۇ. بالا بېقىش ھەلەكچىلىكى ئادەمنىڭ كەسىپتە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش ئىرادىسىنى بوشاشتۇرۇۋېتىدۇ. بۇ ھەقتە ئىككىمىزنىڭ قارىشى ئوپپوزىتتۇر. ئۇنى مەن ئۇنىڭ تەسىرى بىلەن بۇ قارىشىمنى بارا - بارا مۇكەممەللەشتۈرۈپ بارغانىدىم. چۈنكى مەن ھەر ۋاقىت ئۇنىڭ پىكرىگە ھۆرمەت قىلاتتىم. ھەرقانداق بىر ئىشتا ئۇنىڭ بىلەن قارشى مەيداندا ياكى قارشى پىكىردە تۇرۇش - مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن بىرگە پاشاش پەلسەپەمگە پات ئىدى. مەن ئۈچۈن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىش، ھەرقانداق شەكىلدىكى تەلپىنى رەت قىلىش چەكلەنگەنىدى. مېنىڭچە، بىر ئائىلىدىكى ئەر - خوتۇنلار ئەنە شۇ يولنى تۇتسا كۈنلىرىنى مەڭگۈ خاتىرجەم، تىنىچ ئۆتكۈزۈپ بارالايدۇ، دەپ قارايتتىم. ئۇ ئۆزىمۇ تەربىيە كۆرگەن، كۆڭلى - كۆكسى كەڭ، ئائىلىگە سادىق ھەم كۆيۈمچان ئايال ئىدى. ئىككىمىزنىڭ ئوخشىمايدىغان بىرى، ئۇنىڭ دوستلىرى، مېھماندارچىلىق سوزۇنلىرى كۆپ ئىدى. ھازىرقى زاماننىڭ ئاياللىرى شۇنداق بولىدۇ، دەپ قارايتتىم بۇنىڭغا قارىتا. بۇلارغىمۇ كۆنۈك ئىدىم.

ئەپسۇسكى...

ئۇ قۇرۇقدالغان رۇمكىغا يەنە پىۋا قۇيدى. تاماكنى قاتتىق - قاتتىق بىرنەچچىنىنى شورۇۋېتىپ، ئالدىدا ئولتۇرغان بىر چۈپ قىز - يىگىتكە قارىغىنىچە سۆزىنى داۋام ئىتتى.

- ئۇمۇ مېنى ناھايىتى ياخشى كۆرەتتى. ئۇنىڭ قەلبىدە مەن بىرلا ئادەم، مەن بىرلا ئەر كەك. ئۇ مەندىن ئۆزگە ھەرقانداق بىر ئەر كىشىگە نەزىرىنى سالمايتتى. گويا مەنمۇ ئۇنىڭدىن ئۆزگە ھەرقانداق بىر ئايال زاتىغا دىققەت قىلمىغىنىدەكلا. ئۇ تاماققا ئىنتايىن ئوستا ئىدى. كىشىلەر تاماققا ئوستا ئاياللارنى قولى تەملىك ئاياللار، دېيىشىدىكەن. ئۇ ئاشۇنداق قولى تەملىك ئاياللارنىڭ ئەڭ ئالدىنقى قاتارىدىكى ئاياللار سانىلىشى مۇمكىن. ئۆيىمىزنى رەتلىك ۋە پاكىز تۇتىدۇ. ئىشقىلىپ، ئۇنىڭ ھەر بىر ھەرىكىتى، ھەر بىر ئىشى كۆزۈمگە ئاجايىپ ئىسسىق ۋە يېقىنلىق كۆرۈنىدۇ. مەن بەخىمنى ئاپقاندىم. تولىمۇ بەختىيار بىر ئائىلىگە ئېرىشكەندىم. مەندىكى بەختىيارلىق تۇيغۇسى مەڭگۈ داۋاملاشسىكەن، دەپ ئويلايتتىم، شۇنداقلا مەڭگۈ داۋاملاشىشىغا ئىشىنىتتىم. چۈنكى مېنىڭ ئۇنىڭغا بولغان سادىقلىقىم شەك - شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭ ماڭا بولغان سادىقلىقىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ باراتتى.

مېنىڭچە، ئەر بولغان كىشى ئايالىغا قانچىلىك سادىق بولسا، ئايال كىشىمۇ ئېرىگە شۇنچىلىك سادىق بولاتتى. مېنىڭ ئۇنى شۇ قەدەر ياخشى كۆرۈشۈم، ئۇنىڭغا شۇ قەدەر سادىق بولۇشۇم قەلبىمگە ئورناپ كەتكەن مۇھۈرنىڭ ئۆزىلا ئىدى.

ئەپسۇسكى...

ئىشخانىمدا ئۆزۈم يالغۇز دېگۈدەكلا ئىشلەيتتىم. ئىدارىمىزنىڭ كاتىپى خەت - چەك ئارقىتىش خىزمىتىنىمۇ قوشۇمچە قىلىدىغان، كېلىشكەن چوكان. ئۇ پات - پات ئىشخانىمغا كىرىپ - چىقىپ يۈرەتتى. چاقچاقمۇ قىلىدۇ. ئەمما ئۇنىڭ چاقچاقلىرىغا ئېرەن قىلىپ كەتمەيمەن. ئۇنىڭ چىراي شەكلى ۋە بەدەن قۇرۇلۇشى خوتۇنۇمغا بىرگەز ئوخشاپ قالغاچقىمىكىن، ئۇنى ھەر كۆرسەم خوتۇنۇم كۆز ئالدىغا كېلىدۇ. ئەمما خوتۇنۇمدا بۇ كاتىپ چوكانغا ئوخشاش غىلجىڭ ناز - كەرەشمە ۋە سىرلىق چاقچاقلار يوق. خوتۇنۇم دېگەن ئۇ راۋرۇس تەربىيە كۆرگەن بىر ئىلمىي ئايال. بۇنداق كاتىپ چوكانلار ئۇنىڭ قولىغا سۇ قۇيۇپ بېرەلمەيدۇ. ناز - كەرەشمىلىرى بىھۇدە، چاقچاقلىرىمۇ بىھۇدە. ئۆزىنىڭ كۆڭلىنىلا خۇش قىلىپ يۈرىدۇ بەرىبىر. ناۋادا مۇمكىن

تۇرمۇشۇدا بىردىنبىر مەۋجۇت ئىدى. ئۇ بولسىمۇ، بىرى - بەرنا، يەنە بىرى - خىزمىتىم. خىزمىتىگە بارغانىبىرى كىرىشىپ كەتتىم. ئۇن - تىنىسىز ئىشلەشنى ئۆزۈمگە ئادەت قىلىۋالدىم. مېنىڭ تەكلىپىم بىلەن ئۆيگىمۇ كومپيۇتېر سېتىۋالدىق. خوتۇنۇمغا ھەمراھ بولۇشتىن سىرت ئۆيىمۇ بىكار ۋاقتىم بولسىلا كومپيۇتېر ئالدىغا كېلىمەن. ھەتتا كېچە - كېچىلەپ ئىشلەپ كېتىمەن. ئۇ كەچلىك ئىسىمىنا بولۇپ ئىشلىگىنىدە بەزىدە ئالدىغا بېرىپ ئەكىلىمەن. بەزىدە كومپيۇتېرغا كىرىشىپ كەتكەچكە ئۇنى ئەكىلىدىغان ۋاقىتنىڭ تۆتۈپ كەتكىنىنىمۇ تۇنجى ئىشلەپ كېتىمەن. يەنە بەزىدە تېلېۋىزور كۆرۈپ ھارمايمەن. قاناللارنى ئالماشتۇرۇپ كۆرۈۋېرىمەن. ئەنە شۇنداق ۋاقىتلاردا ئۇ مەندىن ئاغرىنىدۇ، خاپا بولىدۇ. ھامان كۆڭلىنى ئېلىۋالسىمەنغۇ، دەيمەن ئىچىمىدە. كەسىپتە مۇۋەپپەقىيەت قازانسام ئۇ خۇش بولىدۇ. ئۆز مۇۋەپپەقىيىتىم ئارقىلىق ھامان بىر كۈنى ئۇنى خۇش قىلىمەن. شۇ ۋاقىتتا ئۇ مەندىن ئاغرىغىنىغا، خاپا بولغىنىغا پۇشايماق قىلىدۇ، دېگەن ئوي ماڭا تەسەللى بېرىدۇ. مانا شۇنداق رەۋىشتە توي قىلغىنىمىزغا بەش يىل بولاي دەپ قالدى. خىزمەتنى دەپ بالىلىقمۇ بولىدۇق. مېنىڭچە، بالا بولىدۇمۇ، خىزمەتكە قارىتىلغان پۈتۈن دىققەت بالىغا ئۆتۈپ كېتىدۇ. بالا بېقىش ھەلەكچىلىكى ئادەمنىڭ كەسىپتە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش ئىرادىسىنى بوشاشتۇرۇۋېتىدۇ. بۇ ھەقتە ئىككىمىزنىڭ قارىشى ئوپپوزىتتۇر. ئۇنى مەن ئۇنىڭ تەسىرى بىلەن بۇ قارىشىمنى بارا - بارا مۇكەممەللەشتۈرۈپ بارغانىدىم. چۈنكى مەن ھەر ۋاقىت ئۇنىڭ پىكرىگە ھۆرمەت قىلاتتىم. ھەرقانداق بىر ئىشتا ئۇنىڭ بىلەن قارشى مەيداندا ياكى قارشى پىكىردە تۇرۇش - مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن بىرگە پاشاش پەلسەپەمگە پات ئىدى. مەن ئۈچۈن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىش، ھەرقانداق شەكىلدىكى تەلپىنى رەت قىلىش چەكلەنگەنىدى. مېنىڭچە، بىر ئائىلىدىكى ئەر - خوتۇنلار ئەنە شۇ يولنى تۇتسا كۈنلىرىنى مەڭگۈ خاتىرجەم، تىنىچ ئۆتكۈزۈپ بارالايدۇ، دەپ قارايتتىم. ئۇ ئۆزىمۇ تەربىيە كۆرگەن، كۆڭلى - كۆكسى كەڭ، ئائىلىگە سادىق ھەم كۆيۈمچان ئايال ئىدى. ئىككىمىزنىڭ ئوخشىمايدىغان بىرى، ئۇنىڭ دوستلىرى، مېھماندارچىلىق سوزۇنلىرى كۆپ ئىدى. ھازىرقى زاماننىڭ ئاياللىرى شۇنداق بولىدۇ، دەپ قارايتتىم بۇنىڭغا قارىتا. بۇلارغىمۇ كۆنۈك ئىدىم.

ئەپسۇسكى...

بولسىدى، خوتۇنۇم بىلەن بىر ئىدارە، ھەتتا بىر ئىشخانىدا ئىشلەشنى بەكلا ئارزۇ قىلاتتىم. ھەرقانچە ئارزۇلىغىنىم بىلەن ئىككىمىزنىڭ كەسپى ئوخشىمايدۇ. نەتىجىدە، نەقدىرگە تەن بېرىپ ياشايدىغان گەپكەن.

نېمە ئۈچۈن ئۇ شۇنداق قىلىدۇ، نېمە ئۈچۈن كۆز ئالدىمىلا يات بىر ئەر كىشى ئايالىمنىڭ ئىككىكىنى سىلايدۇ. مەن ھازىرغىچە ئانسا ئويىنغان ۋاقىتلاردىن ئۆزگە ھەرقانداق ۋاقىتتا يات بىر ئايالنىڭ قولىنىمۇ تۇتۇپ باقمىدىم. ئانسا ئويناش ماڭا پەقەت بىر ئۆرپ - ئادەتتەكلا بىلىنىدۇ. ئانسا ئوينىغان قارشى نەزەرىگە ھېچبىر باشقىچە ھېسسىياتتا بولۇپمۇ باقمىدىم. ئەمما مېنىڭ ئايالىمنىڭ ئىككىكىنى يات بىر ئەر كىشى سىيلىدى.

ئۇ قاچانلاردىن تارتىپ بۇنداق يولنى تاللىغانىدۇ. ئۇنى ئېزىقتۇرغان كىمدۇ. بىر - بىرىدىن گادىرماچ تۈگىمەس خىياللار بىلەن پىنۋامنى ئىچىۋەردىم. مەن ئۇنى شۇنچە ياخشى كۆرگەن نۇرسام، ئۇنىڭغا ئاتا پەسەم بەرگەن نۇرسام. ئۇ بۇلارنىڭ ھۆرمىتىنى قىلىشى، ماڭا يۈز كېلەلىشى كېرەكتىغۇ. ناۋادا ئۇ تۇغقان بولسا، بالىلىق بولغان بولساق، بەلكىم بۇنداق خورلۇق كۈنلىرى ماڭا ئېسىپ بولماس ئىدى.

ئۇنىڭ پۈتۈن دىققەت - ئېتىبارى بالىغا مەركەزلىشىپ، بۇنداق ئىشلار ئۈچۈن ۋاقىت ئاجرىتالماس بولغىدى. بىردىنلا ئۆزۈمنىڭ خانا قىلغانلىقىمنى، بولۇپمۇ ئۇنىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىلىپ ۋە ئۇنىڭغا بولۇشۇپ، بالىلىق بولۇش ۋاقتىنى كەينىگە سۈرۈشكە كېلىشكەنلىكىمىزنىڭ خانا بولغىنىنى ئېتىراپ قىلىدىم. بالا - ئۇ بىر ئۆيىنىڭ رىشىنى، ئەر - خوتۇنلارنىڭ ھېسسىيات

ئۆگۈنچىسى ئەمەسمۇ. كۆرۈۋاتىمىزغۇ، ئى - ئى بالىلىق ئەر - خوتۇنلار بالىلىق بولغىنى ئۈچۈنلا شۇنچە ئىناق، بىر - بىرلىرىگە شۇنچە كۆيۈمچان بولۇپ ياشاۋاتمامدۇ ئەتراپىمىزدا. ئۆز ۋاقتىدا ئۇ «ۋاقىتنىچە بالىلىق بولمايلى، كەسىمىزدە بىرەر نەتىجە قازانغاندىن كېيىن بولساقمۇ ئۈلگۈرىمىز» دېگىنىدە ماقۇل بولغىنىمىزنىڭ ئۆزى ئەڭ زور خاتالىق ئىكەن. مەن ئەسلى بۇ خاتالىقنى سادىر قىلمىسام بوپتىكەن. ئۆزۈمنىڭ بۇ بىر نۇقتىدا خانا قىلغانلىقىمغا راستتىنلا ئىشەندىم. بۇ خاتالىقنى مەنمۇ ئۆز ئۈستۈمگە ئالاي، ئۇ قايسى خاتالىقنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىشى كېرەك. ھېلىقى نومۇسىز ئەبلەخچۇ. ئۇ قاچانلاردىن تارتىپ بىزنىڭ ئۈرۈشمىزغا سوقۇنۇپ كىرگەن بولغىنىنى، ئۇنىڭ زادى نېمە مەقسىتى باردۇ. خوتۇنۇمنى شۇ قەدەر ئەقىللىق، دەپ بىلەتتىم.

نۇرغۇن ئىشلاردا ھەتتا ئۇنىڭدىن ئەقىل، مەسلىھەت سورايتتىم. بۇ قىلغىنىمۇ خاتامۇ كەمدى. توققۇزۇم ئەل نۇرسا، يا مەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىسام، يا خەلقەرگە ئوخشاش پات - پات ئۇرۇش - چېدەل قىلىپ تۇرمىسام. ئائىلىمىزنىڭ ئىقتىسادىنى ئۇ كونترول قىلىدۇ. ماڭاشىمنى ئەكىلپلا ئۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزمەن. ئىدارىدىن ھېيت - بايراملىق، پاراۋانلىق پۇللىرىنى تارقاندىمۇ بىر يۇڭنىمۇ كەم قىلماي، يەنە ئۇنىڭغا رازىمەنلىك بىلەن ئۆتكۈزۈمەن. باشقا ئەرلەرچۇ، ئەسلا ئۇنداق قىلمايدۇ. خوتۇنلىرىدىن يوشۇرۇنچە پۇل ساقلايدۇ ياكى بىز قىسمىنى ئۆزى ئېلىۋالىدۇ. بۇ سەپتە تېخى ئاياللارمۇ بار. مەن بۇلارنى ئەتراپىدىن كۆرۈپ تۇرىمەن، ئاڭلاپ تۇرىمەن. مېنىڭچە، ئىقتىسادنى ئايالىم تۇتقىنى مۇۋاپىق ئىدى. ئۇلار تېجەشلىك، پىلانلىق كېلىدۇ. شۇڭا كاسسىر، بوغالتىرلارنىڭ كۆپىنچىسى ئايال كىشى ئەمەسمۇ. دۆلەتمۇ بۇ نۇقتىنى بىلگەن. كىتابلاردا ئائىلىنىمۇ دۆلەتكە ئوخشىتىدىكەن. ئايال كىشىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولمىغان ئائىلە ئىقتىسادى شۇڭا راۋاج تاپمايدۇ، مەن بۇ نۇقتىدا توغرا قىلغان.

ئۇ مانا شۇنداق كەڭرى، ئەركىن - ئازادە ئائىلە مۇھىتىدا ياشاۋاتقان تۇرۇقلۇق يەنە ئۇنىڭغا نېمە كەملىك قىلغاندۇ. ئۇنىڭ مېنى خورلىغىنى كاللامدىن زادىلا ئۆتمىدى.

شۇنداق قىلىپ قەھۋەخانىدا بىر كېچىنى ئاچچىق گازاب ۋە خىيال، ئەسلىمىلەر بىلەن ئۆتكۈزۈدۈم. مەنلا يالغۇز. مەنلا بىر تەنھا. بىر كېچىدە نەچچە بونۇلكا پىۋا ئىچتىمكىن، نەچچە قاپ تاماكا چەكتىمكىن، ھەممىسى سىڭىپتۇ. ئۆزۈم قاتتىق مەست بولغاندەك ئەمەس. بۈگۈن بىر كېچە ئۈنچى قېتىم ئۆيگە قايتىمىدىم. بۇ مېنىڭ توي قىلغان بەش يىلدىن بېرى كاماندروپكىغا چىقىپ كەتكەندىن سىرت، مۇشۇ شەھەردە تۇرۇپ تۇنجى قېتىم كېچىسى ئۆيگە قايتىمىغىنىم بولدى. كېچىنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى بىزىنچى قېتىم سەزدىم. كېچىدەك ئۇزۇن ۋاقىت بولمىسا كېرەك. تاڭ ئەمدىلا يورۇشقا باشلىغان قاق سەھەردىلا قەھۋەخانىدىن چىقتىم. يېنىك شامال يۈزۈمگە ئۇرۇلدى. بىر ئاز يېنىكلەپ قالغاندەك بولدۇم. كۆزلىرىم بوش ئېچىشۋاتىدۇ. ساقاللىرىم بىر كېچىدە خېلىلا ئۇسۇپ قالغاندەك تۇيۇلدى. ئەتراپقا بىر نەزەر سېلىۋېتىپ، پىيادىلەر يولىدىن ماڭدىم. قورسىقىم ئېچىشقا باشلىدى. مەن بىلىدىغان پات - پات بېرىپ تاماقلاندىغان، يېگىرمە تۆت سائەت

چىقىشلىق ئاغرىيدۇ. كۆزۈمنىڭ ئېچىشى كۈچەيدى. بىر كېچىلىك ئۇيقۇ شۇنچىلىك مۇھىمىدۇر. ئادەمگە چىداپ ئولتۇرۇۋاتىمەن. بېشىمنى بىرەر يەرگە قويدۇمۇ، دەرھال ئۇيقۇغا كېتىشىمدە گەپ يوق. بېرىم كۈنلۈك خىزمەت ۋاقتىنى چىشىمنى چىشىمغا چىشلەپ ئاران ئەستە ئۆتكۈزۈم. چۈشلۈك دەم ئېلىش ۋاقتى توشۇشىغا ئىشخانا ئىشىكىنى ئىچىدىن ئېتىۋېلىپ، ئۆزۈمنى دەرھال ساقاغا تاشلىدىم. نېمىچە راھەت ساڧا بۇ؟ ئىشخانىدىكى ساڧانىڭ بۇنچە راھەتلىكىنى بۈگۈن ئۇنچى قېتىم ھېس قىلدىم. ھېچ نەرسىنى ئويلاشنى خالىمىدىم. ھايال ئۆتمەي كۆزۈم تېزلا ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. چۈشتە چۈش كۆرۈپتىمەن. «ئۆچكە جاڭگال چۈشەيدۇ، توخۇ داڭگال» دېگەندەك، چۈشۈمدە خوتۇنۇمنى چۈشەپ چىقىپتىمەن. ئۇيقۇ شۇنچە بەك تېتىدى. چۈشتىن كېيىنكى خىزمەت ۋاقتىنىڭ توشۇشىغا ئولتۇرۇپ كاردوردىكى ئاۋازلاردىن ئويغىنىپ كەتتىم. ئەمما ئۇيقۇغا قانمىغاندىم. چۈشۈمنى ئويلىسام تېنىم شۈركىنىپ كېتىدۇ. خوتۇنۇم مېنى دېرىزە ئالدىدا چاقلىق ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ بىر يايىپىش چۆپلۈك ئۈستىدە ناتونۇش بىر ئەر كىشى بىلەن تانسا ئويىناۋاتقۇدەك. پۈت - قولۇم، بەدىنىم پالەچ ھالەتتە، خوتۇنۇم تەرەپكە ئېتىلىگۈدەكمەن. ئەمما ئورۇندىن تۇرالمىغۇ. دەكمەن، ۋارقىراي دېسەم ئاۋازىمۇ چىقىمىغۇ. دەك. ئۇلار بىر - بىرىگە شۇنچە يېقىن، شۇنچە مېھرىلىك توپماي - توپماي ئويىناۋاتقۇدەك. يۈرىكىم ئۆرتىنىپ، ئىزا ۋە خورلۇقتىن پۈچۈلىنىپ كېتىۋاتقۇدەكمەن. ئەمما ئۇلار بەخىرامان، شۇنچە لەرزىان ۋە يېنىك مۇزىكا ئۇلارغا جور بولۇۋاتقۇدەك. مۇزىكىنىڭ نەدىن چىقىۋاتقانلىقىنى بىلەلمىگۈدەكمەن. خوتۇنۇم قىنقىزىل توي كۆڭلىكى كىيگەن، ۋۇجۇدىدىن گۈزەللىك تۈكۈلۈپ تۇرغۇدەك. مۇزىكىنى، چاچلىرىدىن، بىر جۈپ كۆكسىدىن، ناتونۇش ئەرنىڭ مۇزىكىسىگە قويۇۋالغان قولىنىڭ بارماقلىرىدىن، تىرناقلىرىدىن، ئېگىز پاشىلىق ئايىغىنىڭ ئۇچىدىن كۆزنى قاماشتۇرىدىغان نۇرلار چاقناپ تۇرغۇدەك. ناتونۇش ئەر ئايىق كاستۇم - بۇرۇلكا كىيگەن. قارا گالىستۇك تاقىغان. چاچلىرى مۇزىكىگە چۈشكەن، بەئەينى رەسىملارنىڭ چېچىدەكلا. ئۇ كىشى قامەتلىك، گەمما كۆرۈمىسىز. ناتونۇش ئەر تانسا ئويىناۋېتىپ بىرنەچچە قېتىم ماڭا تىكىلىپ قارىغۇدەك. چىرايىنىڭ كۆرۈمىسىزلىكىنى ئېنىق كۆرۈۋاتىمەن، ئەمما چىرايى ئېسىمدە

تىجارەت قىلىدىغان كالا گۆشى ئۆگىرىخانىسى بار ئىدى. بۇ تاڭ سەھەردە شۇ يەرگە بېرىپ ئۆگىرە ئىچىپ كەلدىم. يەنە پىيادە ماڭدىم. پۇتلىرىم سىرقىراپ ئاغرىپ تۇرىدۇ. بەدەنلىرىم قورۇلۇۋاتقاندەك ھېس قىلىۋاتىمەن، تېنىم ئۆزۈمنىڭ ئەمەستەك. كاللام گاراڭ، بىردەم - بىردەم گوپا ھېلىلا يارتلاپ كېتىدىغاندەك غۇڭۇلداپ ئاغرىيدۇ. يولدا پىيادە كېتىۋاتقان بىر يالغۇز مەنلا. تاكىسلا ئۆتۈشۈپ تۇرىدۇ. تاكىسى شويۇرلىرىمۇ ئۇخلىمىغان گەپ. ئۇلار بىر كېچە قانداق چىدىغاندۇ. ئۇلارنى ئۇخلايمىغىنى پۇل مېھرى، كۆپرەك پۇل تېپىش ئىستىكى. مېنىچۇ؟ بەلكىم مېنىڭ بېشىمغا كەلگەن بۇ كۈن ئاشۇ تاكىسى شويۇرلىرىنىڭ بېشىغا كەلگەن بولسىدى، ئۇياق - بۇياققا تاكىسى ھەيدەپ پۇل تېپىش ئۈچۈن چاپماي، ئۇلارمۇ قەھۋەخانىدا تۇنەپ چىققان بولار ئىدى. ئەمدى نەگە بېرىشىم كېرەك؟ ئۆيگە پەقەت قايتقۇم يوق. ئۇنى، ئۇنىڭ ئاشۇ ھالىتىنى ئەسلا كۆرگۈم يوق. ئۇزۇن خىياللار بىلەن كوچا ئايلىندىم. تاڭ تولۇق يورۇپ، بۇ شەھەرنىڭ يېڭى بىر سەھىرى باشلاندى. قاينام تاشقىنلىق يېڭى ئەتىگەن شۇنچە سۈزۈك باشلاندى. كىشىلەر ئۇياق - بۇياققا ئالدىراش مېڭىشماقتا. شۇ تاپتا ھېچكىم مېنىڭ بىر كېچە ئۇخلىماي چىققىنىمنى، مەن ئۇچرىغان ئاچچىق سەرگۈزەشتىنى بىلمەيدۇ. كۆزۈمگە كىشىلەرنىڭ ھەممىسى خۇشال كۆرۈندى. ھېچكىمنىڭ مەن بىلەن كارى يوقتەكلا. ھەممە ئۆز يولىغا ئالدىراش. ئىشخانىمغا بېرىشىنى مۇۋاپىق كۆردۈم. گوپا ھېچ ئىش بولمىغاندەكلا. - كۆزلىرىڭىز قىزىرىپ، چىرايىڭىز بۆلەكچىلىغۇ، قۇددۇس. كاتىپ چوكان ئىشقا چۈشۈپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئىشخانىمغا كىردى. ئادەتتىكىدەك سالاملاشتۇق. ئۇنىڭ كۆزى يامان ئىكەن. ئۇنىڭغا قاراپ زورغا كۈلۈمسىرەپ قويۇپ ئارتۇق گەپ قىلىدىم. - كېچىدىن ئۇخلىمىدىڭىزمۇ نېمە؟ ئايال كىشى دېگەن نېمانداق سەرگۈردۇ. ھەممە نەرسىگە دىققەت قىلىپلا يۈرگەن. - ئاشقازنىم ئاغرىپ شۇ. ئېغىزىمغا بۇ يالغان سەۋەب نەدىن كەلدىكىن. - ۋاقتىدا دوختۇرخانىغا بېرىڭ. ئۇ مېنىڭدا كۈلۈپ قويۇپ، يەنە شۇ ئاز - كەرەشمە بىلەن كۆزۈمنىڭ ئىچىگە بىر قاراپ قويۇپ، ئىشخانىمدىن چىقىپ كەتتى. كومپيۇتىر ئالدىدا ئولتۇرىمەن. مېڭەم تۇرۇپ - تۇرۇپ

قالمىغۇدەك. ئۇلار ئويىناپ - ئويىناپ ئىس - تۈتەكتەك رەڭدار قويۇنغا ئايلىنىپ كېتىۋاتقۇدەك. خوتۇنۇمدىن ئەنسىرەپ قويۇن نەرەپكە ھەدەپ كۈچىگۈدەكمەن. ئەمما ئورۇندۇقنىڭ چاقى بىر يەرگە كەپلىشىپ قالغاندەك ئەسلا مېدىرلىمىغۇدەك. كۆزلىرىمنى كۈچلۈك قۇياش نۇرىدا ئاچالمىغۇدەكمەن. مۇزىكا داۋاملىشىۋاتقۇدەك. چۈشنىڭ داۋامىنى ئەسكە ئالامدىم. دېرىزىدىن چۈشۈۋاتقان ياز ئاپتېپى ئىشخانىنى يوپۇرۇق ۋە ئېسىق قىلىۋەتكەن. بېشىمغا ياستۇق ئورنىدا قويغان كىتابلارنى ئېلىپ ئۈستىلىمگە قويدۇم. بويۇنلىرىم ئاغرىپ تۇرۇندۇ. پۇتلىرىم يەنە سىزىقراۋاتىدۇ.

بىردىنلا تېلېفون جىرىڭلىدى. بۈگۈن بېرىم كۈن ھېچكىم بىلەن تېلېفوندا ئالاقە قىلمىغىنىم ئېسىمگە كەلدى. بېرىپ تۇرۇپكىنى ئالدىم. تېلېفوننى خوتۇنۇم بەرگەنكەن. ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ بەدىنىمگە بىراقلا تىترەك ئولاشتى. بۇ تىترەك مەندە ئىلگىرى ئەسلا كۆرۈلۈپ باقمىغانىدى. ئۇنىڭ ئەھۋال سورىشىغا مۇنداقلا جاۋاب بەردىم. ئۇ بىر كېچە مەندىن ئەنسىرەپ ئۇخلىماي چىققانلىقىنى، كۆپ قېتىم چاقىرغۇ قىلىشىمۇ جاۋاب قايتۇرمىغانلىقىمنى ئېيتتى. ئازتۇق ئىزاھات بەرمىدىم. كەچتە ئۆزىنىڭ ئۆيگە بالدۇرراق قايتىپ بېرىپ تاماق ئېتىدىغانلىقىنى، ئۆزىنى ئەنسىرەتمەي بالدۇرراق ئۆيگە قايتىپ بېرىپ بىرگە غىزالىنىشنى دېدى. تېلېفوندا ئۇنىڭغا كۆپ پاراڭ قىلىدىم. ئۈرۈپكىنى قويۇپ بېرىپ ساقاغا ئولتۇردۇم. كۆز ئالدىمدا ھېلى خوتۇنۇم، ھېلى چۈشتە كۆرگەن چۈش، ھېلى ئاخشامقى قاباھەتلىك مەنزىرە ئۆز ئارا ئالمىشىپ كۆڭلۈمنى بىئارام قىلىشقا باشلىدى. بېشىمنى قوش قۇلاپ قاماللاپ تۇتقىنىمچە يەرگە قاراپ ئولتۇردۇم. ئاشۇ بەختسىزلىكلەرنىڭ پەقەت چۈش بولۇپ قېلىشىنى، خوتۇنۇمنىڭ پاك ھالىتىنى خۇدادىن تىلەپ كەتتىم.

شۇ كۈنى ئىشتىن چۈشۈپ كۆڭلۈم تارتىمغان ھالدا ئۆيگە ماڭدىم. دەرۋازا ئالدىغا كېلىپ تېنىم قانتىق شۇركىنىپ كەتتى. چىشلىرىم ئۆزىچە غۇچۇرلاپ ئاچچىقتىن تىترەپ كەتتىم. مانا مۇشۇ جايدا ئادەمنىڭ ۋۇجۇدىنى شۈركەندۈرىدىغان ئاچچىق تراگېدىيە يۈز بەردى. خوتۇنۇم مانا مۇشۇ جايدا مېنىڭ ئىززەت - غۇرۇرۇمنى قاراپ تۇرۇپ دەپسەندە قىلدى. مېنىڭ بارلىق نېرۋىلىرىمنى مانا مۇشۇ جايدا يۈز بەرگەن شەرمەندىچىلىك كۈمبەپكۈم قىلىشقا باشلىدى. . .

گويا مەرەزدىن بىرگەنگەندەك تاكسى توختىغان ھېلىقى جايدىن بىراقراق مېڭىپ قورۇ ئىچىگە كىرىپ كەتتىم. خوتۇنۇم تاماق تەييارلاپ مېنى ساقلاپ ئولتۇرغانىكەن. ئۆي ئىشىكىنى ئاچقۇچۇم بىلەن ئېچىپلا كىردىم. خوتۇنۇم ۋىلىدە ئېچىلىپ ئىشىك ئالدىغا ئالدىمغا چىقتى. ئىشىك ئالدىدا سوغلا كۆرۈشتۈق. ئۇنىڭ چىرايىنى كۆرۈپلا ئىختىيارسىز تېنىم شۈركەندى. ئۇنىڭ ئېغىزى كۆزۈمگە مەرەز چاپلاپ قويغاندەكلا كۆرۈندى. ئەمما چاندۇرمىدىم.

شۇ كۈنى كەچ ناھايىتى كۆڭۈلسىز ئۆتتى. ئۇنىڭ ماڭا كۆيۈنۈپ سورىغان سوئاللىرىنىڭ كۆپى جاۋابسىز قالدى. تاماقنىمۇ خۇشباقمىغاندەكلا يېرىمىنى ئاران يەپ بولدۇم. تاماقنى تەستە جاپناۋىتىپ توڭلانقۇ ئۈستىدىكى ھېلىقى گۈللەرگە بىرنەچچە قېتىم قاراپ قويدۇم. ئۇ گۈللەر كۆزۈمگە سانجىلىۋاتقان ئوغرىتىكەندەكلا كۆرۈنۈپ كەتتى. ئۇ گۈللەر رەڭدارلىقى بىر - بىرىگە ماس كەلمىگەن ئەسكى لاتىنىڭ ئۆزىلا. ئېغىر خۇرسىنىپ قويدۇم ئىچىمدە. ئۇنىڭ «تاۋىڭىز يوقمۇ، بىرەر يېرىڭىز ئاغرىمدۇ، سىزگە نېمە بولدى زادى، ماڭا دەپ بېرىڭە» دېگەن سوئاللىرى، يېلىنىشلىرى كۆپۈكتەكلا. جىمجىتلا بولۇپ قالدىم. ئۆي گويا مېنىڭ ئۆيۈم ئەمەستەك، ئۆز ئىختىيارلىقىمنى، ئەركىن - ئازادلىكىمنى يوقىتىپلا قويغانىدىم. ئۆيىنىڭ ھەممە نەرسىسى كۆزۈمگە نانۇش ۋە غەلىتە كۆرۈنۈۋاتاتتى. مېھمانخانا ئۆيىمىزدىكى تېلېۋىزورنىڭ يېنىغا تىكلەپ قويغان كىچىك، سېپتا رامكىلىق ئىككىمىزنىڭ توي خاتىرىسى سۈرىتى كۆزۈمگە سىغىدى.

مېنىڭ گەپ قىلمىغىنىمنى، يا بۇ ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىشىمنىڭ سەۋەبىنى دەپ بەرمىگىنىمنى، پەقەت ئېغىز - ئېغىز تىنىپ، تاماكا چېكىپ ئولتۇرغىنىمنى كۆرگەن خوتۇنۇم جىمىپلا قالدى. پەقەت تېلېۋىزورنىڭ قاناللىرىنى مەقسەتسىزلا ئاختۇرۇپ ئۆز كەيپىياتىنى تەڭشىمەكچى بولدى. ئادەتتە كىچىككەنە كۆڭۈلسىزلىكىنىمۇ كۆتۈرەلمەيدىغان ئايالىم بۈگۈن نېمە ئۈچۈندۈر مېنىڭ غەزەپلىك تۇرقۇمغا چىن بۈتكەندى. ئۇنىڭ ئاچچىقلىنىشىنى كۈتكەندەك قىلاتتىم. مېھمانخانا ئۆيدىن ھۇجرىغا چىقتىم ۋە كىيىمىمنى سالمايلا كارىۋاتقا ئۆزۈمنى تاشلىدىم. مەن ئەزەلدىن ھۇجرا ئۆيدە تاماكا چەكمەيتتىم. ئەمما بۈگۈن چەكتىم. راسا چەككىم. ھۇجرا ئىچى قويۇق تاماكا ئىسى بىلەن تولۇپ كەتتى. كۆز ئالدىمغا يەنە شۇ دەرۋازا

ئالدىدىكى ئادەمنى سەسكەندۈرىدىغان مەنزىرە كېلىۋالدى. بولۇپمۇ خوتۇنۇمنىڭ ئېڭىكىنى ھېلىقى ئەرنىڭ سېلىپ قويۇشى، يەنە خىيالەن كۆز ئالدىدا ئۇ ئەرنىڭ ئايالىنىڭ بېلىدىن قاماللاپ تۇتۇشى... كۆزلىرىم دەم - دەم قاراڭغۇلىشىپ تۇردى. چىشلىرىم كىرىشىپ كەتتى. تاماكىنى كۈچلۈك - كۈچلۈك بىرنەچچە قېتىم شوربۇتەتتىم. تاماكا كۈللىرىنى كۈلدانغا تاشلاشنىمۇ خىيالىمغا كەلتۈرمەپتەن.

خوتۇنۇمنى ئەمدى قانداق قىلىشىم كېرەك، ئاشۇ شەرمەندىچىلىكنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرگەنلىكىمنى ئېيتايۇم ياكى ئۇنىڭغا باشقىچە يوللار بىلەن بىلدۈرۈپ، ئازابلايمۇ ۋە ياكى مەنمۇ ئۇنىڭ كۆزىگە ئاشۇنداق شەرمەندىچىلىكنى بىر كۆرسىتىپ، ئۆتىگە لايىقۇت قىلايمۇ؟ ئەمدى بۇ خوتۇن بىلەن، باشقا بىر ئەر كىشى ئېڭىكىنى سېلىنغان خوتۇنۇم بىلەن قانداقمۇ بىرگە بولاي، كۆڭلۈم قانداقمۇ كۆتۈرسۇن. ياخشى كۆرۈشنىڭ بەدىلىگە ئېرىشكىنىم مۇشۇمۇ ئەمدى. ئۇ بۇ ئىشنى ماڭا نېمىدەپ چۈشەندۈرەر. چوقۇمكى، كۆرگىنىڭىز مەن ئەمەس، دەپ تىنىۋالار ياكى نومۇس ئىچىدە ئۆيدىن چىقىپ كەتسىچۇ، ھەتتا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالسىچۇ. مېنىڭچە، بىردىنبىر ئامال - ئۆز - ئۆزىنى جازالىغىنى، بىر ئۆمۈر پۇشايمان قىلغىنى تۈزۈك.

خوتۇنۇمنىڭ مېشىلداپ يىغلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالدىم. بۇ ئۇنىڭ بېغلىغىنىنى تۇنجى قېتىم ئاڭلىشىم ئىدى. ئاستا كارىۋاتتىن چۈشۈپ ھۇجرا ئېشىكىدىن مېھمانخانا ئۆيىگە قارىدىم. ئۇنىڭ كۆزىدىن تارام - تارام ياشلار تۆكۈلۈۋېتىپتۇ. بىر نۇقتىغا تىكىلگىنىچە يىغلاۋېتىپتۇ. ئادەم يىغلايمۇ تۇرسا بولغۇدەك، ئۇ يىغلىسا تېخىمۇ چىرايلىق بولۇپ كېتىدىكەن. مەن ھېچنەرسىنى كۆرمىگەن بولۇپ كەينىمگە ياندىم ۋە كارىۋاتقا چىقىۋالدىم. ناۋادا بۇرۇنقى كۈنلەر بولغان بولسا چوقۇمكى ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنى پەپىلىگەن، كۆڭلىنى ياسىغان، باغرىمغا بېسىپ كۆز ياشلىرىنى سۈرتكەن بولاتتىم. ئەمما ھازىر ئۇنداق قىلالمايمەن. ئۇنداق قىلاي دېسەممۇ كۆڭلۈم بارمايدۇ. ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن يىغلىغىنىنى بىلمىدىم. ئۇنى مېنىڭ سوغۇق مۇئامىلەم بىغلاشقاندى، ياكى ئەتكەن نامىقىنى تولۇق يەپ بولمىغىنىم كۆڭلىگە كەلگەندۇ ياكى ئاخشامقى شەرمەندىچىلىكىنى مېنىڭ كۆرۈپ قالغىنىمنى سېزىپ قالغاندۇ... بۇلارنىڭ ھېچقايسىسىغا جاۋاب بېرەلمەيمەن...

شۇ كۈندىن تارتىپ ئائىلىمىزدە كۆڭۈلسىزلىك باشلاندى. ئۆزۈمنى ئۆزۈم

ئەمەستەك، ئادەملەر ئارىسىدىكى خارلانغان بىر بىچارە قوزىدەك، قاننى قىرقلانغان ئاق قۇشقاچتەك، ھېچكىم كۆزگە ئىلمايدىغان نىمجان ئادەمدەك ھېس قىلىشقا باشلىدىم. ھەر قېتىم دەرۋازا ئالدىغا كەلسەم، يۈرىكىم بىر ئاغرىيدۇ. ئۆيگە كىرسەم ئۆزۈمنى ئەركىن تۇتالمايمەن. ئۇنىڭغا قارىسام، غۇرۇرۇمنى دەيسەندە قىلغىنىنى ئەسكە ئالىمەن. ئۇ يىغلىغان ئاشۇ ئاخشىمى ئۇنىڭغا ھېچبىر تەسەللى بەرمىدىم. كارىۋاتتا يېتىپ - يېتىپ بىر چاغلاردا يەنە كومپيۇتېر ئالدىغا كەلدىم. ئۇيغۇم كېلىپ يېتىشقا تەرەددۇت قىلىپ كىرسەم، ئۇ كارىۋاتتا چاچلىرى چۇۋۇق، قاپاقلىرى ئېشىشىغان ھالەتتە ئۇخلاپ كېتىپتۇ. كۆڭلۈم تارتىنغان ھالدا كارىۋاتقا چىقتىم. چىقتىمۇ، تېنىم يەنە شۈركىتىپ كەتتى. بەدىنىم ئۇنىڭ بەدىنى بىلەن تېگىشىشە توك سوقۇپ مېنى مەجرۇھ قىلىۋېتىدىغاندەك، شۇ بىر كېچە ئۆزۈمنى ئۇنىڭدىن قاچۇرۇپ ياتتىم. بىر ياستۇققا باش قويغاندىن بېرى مەندە تۇنجى قېتىم پەيدا بولغان بۇ خىل ھالەتنى ئۆزۈمچۇ چۈشەندۈرۈپ بېرەلمىدىم. خىلمۇخىل خىياللارنى قىلىپ بەكئۇ بىئارام ئۇخلىدىمغۇ دەيمەن. ئەتىسىمۇ ئارىمىزدىكى سوغۇق كەيپىيات ئىزچىل داۋاملاشتى. بارلىق ئاماللارنى قوللىنىپ ماڭا كۈچلۈك تەسىر قىلغان ئاشۇ ئىشلارنى كاللامدىن چىقىرىۋېتەي، دەپ نەچچە قېتىم ئويلىغان بولساممۇ، چىقىرىۋېتەلمىدىم. روھىمدىكى ئىلگىرىكى جۇشقۇنلۇق، خىزمەتكە بەجانبىل بېرىلىش، كەيپىياتىمدىكى مۇقىملىق نەگىدۇر يوقالغانىدى.

كۈنلەر بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى ئەنە شۇنداق داۋاملىشىشقا باشلىدى. مەنچەزىم ئۆزگىرىپلا كەتتى. تېرىككەك، چۈس ئادەم بولۇپ قالدىم. كوچىلاردا مېڭىۋېتىپ ئاياللارنى كۆرسەم ھەممە ئاياللارنىڭ ئېڭىكىنى پات ئەرلەر سېلىپ سۆيۈپ يۈرىدىغاندەك، ئۇلارنىڭ ھەممىسى بۇزۇقتەك، ئەرلەرنىڭ ھەممىسى خوتۇنلىرى تەرىپىدىن ئالدىنىپ يۈرىدىغاندەك، ھەممە ئادەم قارماققا بىر - بىرى بىلەن ئىجىل، مېھرىباندەك كۆرۈنگەن بىلەن ئۆيلىرىگە بارغاندىن كېيىن جەڭگى - جېدەل قىلىشىپلا ياشايدىغاندەك، ئېرى بار ئاياللارنى ئەرلەر بۇزۇپ يولىدىن چىقىرىپ يۈرىدىغاندەك كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ھەر بىر ئاتۇتۇش ئەر كىشىنى كۆرسەملا ھېلىقى ئاتۇتۇش ئەرنىڭ ئۆزى شۇدەك، ئۇنى كۆرگەن زامان بوغۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىشىم كېرەكتەك بىلىنىپ كەتتى. ئەمما مەن ئۇنداق

بىلەن ئۇچراشقان ۋاقىتتا ئۇ ئەرنىڭ چىرايىنى كۆرۈۋالغان بولاتتىم، پەيت تېپىپ قىسساق ئالاتتىم. ھەي ئادەم دېگەن نېمانچىمۇ بىسقول يارالغان بولغىتتى.

نەچچە قېتىم خىزمەتكە بارماي خوتۇنۇمنىڭ كەينىدىن ماراپ بارماقچىمۇ بولدۇم، بەزى كەچلىرى يەنە ھېلىقى پەردە دەرۋازا ئالدىنى كۆزىتىپمۇ تۇردۇم. ئەمما خوتۇنۇمنىڭ قۇيرۇقىنى قايتا تۇتۇۋالالمىدىم. قوللانغان بوشۇرۇن ھەرىكەتلىرىم كۆپۈككە ئايلانغانسىرى، شۇنچە جىلى بولۇپ، ئۆزۈمنى شۇنچە بىچارە سېزىشكە باشلىدىم. بارا - بارا خوتۇنۇم كۆزۈمگە سوغۇق كۆرۈنىدىغان، كۆزۈمگە سىغمايدىغان، ئۇنىڭ بىلەن كوچىلاردا بىرگە مېڭىشقا نومۇس قىلىدىغان بولۇپ قالدىم. ناۋادا مۇشۇنداق مېڭەرسەم، ھامان بىر كۈنى روھىي جەھەتتىن ئەلتۈكۈس ۋەيران بولىدىغانلىقىمغا ئىشەندىم. ئەمدى مەن ئۈچۈن خوتۇنۇم بىلەن داۋاملىق بىرگە ياشاشنىڭ قىلچە ئەھمىيىتى يوقتەك ھېس قىلىشقا باشلىدىم. خوتۇنۇم ئەمەس، باشقا ئايال كىشىمۇ كۆزۈمگە سىغىمىغىلى تۇردى. مېنىڭچە، بۇ تامامەن روھىي جەھەتتىكى كېسەللىك ئىدى.

بۇ كېسەللىكتىن بالدۇرراق قۇتۇلۇشۇم، داۋاسىنى بالدۇرراق تېپىشىم، يۈرىكىمنى ئىسكەنجىگە ئېلىپ مېنى قىيناۋاتقان بۇ ئازابتىن بالدۇرراق ئازاد بولۇشۇم كېرەك ئىدى. ئۇ ئەتكەن تاماق تېخى تاماقتەك تېپىنسا، ئۆيۈم تېخى خەقلەرنىڭ ئۆيىدەكلا بىلىنە، كېچىلىرى ئۇيقۇ تېخى ئۇيقۇ بولمىسا. بىر - بىرىدىن ۋەھشىي، بىر - بىرىدىن قورقۇنچىلۇق چۈشلەرنى كۆرۈۋاتسام، خىزمەتكە تېخى ئۆزۈمنى ياسقۇم كەلمىسە. كېچىلدە بىر تېخى يېنىمدا ياتقان خوتۇنۇمنى بىر قۇرۇق ھەيكەلنىڭ ئۆزىدەكلا ھېس قىلىپ، يېقىنلاشقۇم كەلمەيدۇ. ئىشقىلىپ مېنىڭ ئەتراپىمدىكى بارلىق نەرسىلەر شۇ قەدەر قۇرۇق، شۇ قەدەر ھېسسىيات -

قىلالمايتتىم، قولۇمدا بىرەرمۇ ئىسپات يوق - تە. ھېلىقى ئەرنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرۈۋالغىنىمغا پۇشايان قىلىمەن. ناۋادا ئۇ نومۇسىز ئەرنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرۈۋالغان بولسام، نەدىن بولسىمۇ تېپىپ ئىنتىقامىمنى ئالاتتىم. تۈرمىگە كىرسەممۇ مەيلىدى، ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ ئۆزۈمنىڭ ئۇنىڭ تەرىپىدىن بەربات بولغان ئەزەللىك غۇرۇرۇمنى ئەسلىگە كەلتۈرەتتىم. شۇنداق قىلىپ تۈرمىگە كىرىپ قالساممۇ ھېچكىم مېنى ئەيىبلەمەيتتى، بەلكى مېنى ئوغۇل بالىدەك ئىش قىلىپتۇ دەپ ماختىشى مۇمكىن ئىدى.

ئۇ كەر يەنە قانداق شۇملۇقلارنى ئويلاپ يۈرىدىغاندۇ. خوتۇنۇمنى يەنە قانداقلارچە ئازدۇرۇۋاتىدىغاندۇ. ئۆزۈمنىڭ ئۇششاق ھاشارانلارغا ئايلىنالمىدىغانلىقىمغا، ئۇلارنىڭ شەكلىگە ئۆزگەرەلمەيدىغانلىقىمغا ئۆكىنىپ، بىچارىلىقىمدىن بىئارام بولۇشقا باشلىدىم. ناۋادا شۇنداق قىلالىغان بولسامدىم، خوتۇنۇمغا كۆرۈنمەي، ئۇ كۆرەلمەيدىغان بىر يەرلەرگە قونۇۋېلىپ، ئۇنىڭ ھەر جايدىكى ھەر بىر ھەرىكىتىنى يوشۇرۇن كۆزەتكەن، ھېلىقى ئەر

دوق. مەن ئۇنى باشلاپ «ئەتىراپىم قەھۋەخانىسى»غا ئاپاردىم. قەھۋەخانىغا تېخى ئادەم كىرمىگەن. بىزدىن باشقا ھېچكىم يوق ئىدى. ئاڭلىنىۋاتقان لىرىك، يېنىك مۇزىكا، قەھۋەخانىنىڭ سۇس چىراغلىق مۇھىتى. قەھۋەخانا شۇ يېتى تۇرۇپتۇ. ئەمما مەن كىرگەن ۋە تۇنگەن ئاخشامدىكىدىن چىراغلىق بولۇپ قاپتۇ. قايتىدىن زىننەتلەنگەن چېغى. ئۇنى باشلاپ كونا ئورنۇمغا بېرىپ ئولتۇردۇم. ئىككىمىز بىر - بىرىمىزگە قارىشىپ ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل ئولتۇردۇق. مۇلازىم يىگىتكە ئۇششاق يېمەكلىك ۋە قىزىل ھاراق بۇيرۇتتۇم. ئوي قىلغاندىن بېرى ئۇنى بۇنداق كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرىغا باشلاپ كېلىشىمۇ تۇنجى قېتىم ئىدى. مۇلازىم يىگىت گىلاس ۋە مۇز سېلىنغان ئىككى رومىكىغا يېرىم قىلىپ ھاراق قويدى. پۇلىنى تۆلۈۋەتتىم. ئۇ ئەتراپقا زەن سېلىپ بىر قۇر قارىۋەتكەندىن كېيىن، كىچىك سېۋەتچاقىنى قوناق پاختىكىدىن بىر ئال ئېلىپ ئېغىزىغا سالدى ۋە ماڭا قارىدى. مەنمۇ ئۇنىڭغا قارىدىم. ئىككىمىزنىڭ كۆزى ئۇچراشتى. ئۇنىڭ كۆزى شام نۇرىدا بارغانسېرى نۇرلىنىپ كەتكەندەك كۆرۈندى. كىرىپكىلىرى، مەڭزىدىكى زىناقلىرى، چىراغلىق بوينى، نېپىز لەۋلىرى، سۈزۈك مەڭزىلىرى - بۇلارنى تۇنجى قېتىم كۆرگەندەك ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىدىم. ئۇ مېنىڭ ئۆزىگە تازا زەن سېلىپ قاراۋاتقانلىقىمنى بىلدى - دە، بېشىنى يېنىكىلا بۇراپ ئالدىغا قويۇپ قويغان رومىكىغا قارىۋالدى.

مەن ئالدىمدىكى رومىكىنى قولۇمغا ئالدىم ۋە ئۇنىڭغا قاراپ ئۇراتتىم. ئۇمۇ رومىكىنى قولغا ئالدى. يېنىكىلا سوقۇشتۇردۇق. گۈپ قىلىپ ئىچىۋەتتىم. ئۇ رومىكىنى لېۋىگە تەگكۈزۈپ قويۇپلا بولدى قىلدى. رومىكىنى ئىنچىلاپ قويدۇم. ئاندىن تاماكىدىن بىر ئال تۇتاشتۇردۇم.

- بەرنا، بۈگۈن بىز ئىختىيارى ئولتۇرۇپ پاراخلاشساق.

ئۇ ئىنتىكىلا ماڭا قارىدى. لەۋلىرى بىلىنەر - بىلىنمەس ئىتىردى.

- ماڭا راست گەپ قىلىشىڭىز، بەرنا. جېنىڭىز چىقىپ كېتىدىغان ئىش بولسىمۇ راست گەپ قىلىشىڭىز.

ئۇ ھەم ھەيران بولغاندەك، ھەم ماڭا قىزىقىۋاتقانداك بىر كەيپىياتتا بېشىنى سول تەرەپكە يېنىك ئېگىپ كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قارىدى.

سىز ۋە شۇ قەدەر مەنىسىز بولۇپ ئۆزگىرىشكە باشلىدى.

ھاياتتىن، تۇرمۇشتىن زېرىككەنلىكىم راست. مېنىڭ بۇ ھالغا چۈشۈپ قېلىشىمغا خوتۇنۇم سەۋەبكار. ئۇنىڭ زادى نېمىنى ئويلاپ شۇنداق قىلغىنىنى بىلگۈم بار ئىدى. ئەمما دەردىمنى ئىچىمگىلا يۇتۇپ، خوتۇنۇمغا بۇ ھەقتە بىرەر قېتىم ئېغىز ئېچىپ باقمىدىم. كۈنلەر بۇنداق داۋاملىشىۋەرسە بولمايتتى. ئەمدى ئۇنىڭدىن سورىمىسام زادىلا بولمىدى. مەن چىدىمىدىم. ئۇ ئىشلارنى ئۇنتۇش ئۇباقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە ئاشۇ قاباھەتلىك چۈشەنكە پەيدا بولغان مەنزىرە كۆز ئالدىمدا بارغانسېرى روشەنلىشىشكە باشلىدى. قانداق دەيمەن، قانداق ئېغىز ئاچمەن، بۇ بىر مەسىلە ئىدى. بۇ ماڭا ناھايىتى تەس كەلدى. ئەمما قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر سەۋەبىنى خوتۇنۇمدىن چوقۇم بىلىپ باقمىسام بولمايتتى.

بىر شەنبە كۈنى ئەتىگەندە قەتئىي نىيەتكە كەلدىم. بۈگۈن خوتۇنۇم بىلەن پاراخلاشىپ ئىشنىڭ سەۋەبىنى ئېنىق بىلىمەسەم بولمايدۇ. ۋاقىتنى ئەمدى يەنە كەينىگە سۈرىيەلمەيتتىم. شۇ كۈنى ئەتىگەننى ئورنۇمدىن تۇرۇپلا مېھمانخانا ئۆيدىكى ساپادا ئۆزىگە گىرىم قىلىپ ئولتۇرغان خوتۇنۇمغا دېدىم:

- بەرنا، بۈگۈن كەچتە تاماقنى سىرتتا يەيلى. سىز بىلەن پاراخلاشىدىغان بىر ئىش بار. ئۇ ماڭا لاپ قىلىپ ھەيران بولغان قىياپەتتە قارىدى. كۆزلىرى ماڭا تىكىلىپلا قالدى. مەن ئارتۇق گەپ - سۆز قىلماي كەينىمگىلا بۇرۇلدۇم ۋە ئۆزۈمنىڭ ئىشى بىلەن مەشغۇل بولىۋەردىم. بۇ كۈنى كەچتە ئۇ ئىشلىمەيتتى. بىز دېيىشىۋالغان ئورۇندا دەل ۋاقتىدا كۆرۈشتۈق. ئۇنىڭ چىرايىدىن مەيۋىسۈك چىقىپ تۇراتتى. يېقىندىن بېرى ئۇ خېلىلا ياداپ كەتكەندەك كۆرۈندى. بىز سەيلە قىلىۋاتقان ياش قىز - يىگىتلەردەك ئاستا بىرگە ماڭدۇق. كىچىك بىر ئاشپۇزۇلغا كىرىپ، كۆڭۈل تارتا - تارتىمىسلا قورسىقىمىزنى ئەستەرتلىۋالدىق. ئاشپۇزۇلدىن چىققاندىن كېيىن ئۇ «ئەمدى نەگە بارىمىز» دېگەن نەزەردە چىرايىمغا قارىدى. ئۇنىڭ قارىشىغا جاۋابەن مۇنداقلا قاراپ قويۇپ مېڭىۋەردىم. ئۇمۇ كەينىمدىن ماڭدى ۋە بىرنەچچە قەدەم مېڭىپ ماڭا يېتىشىۋالدى ۋە سومكىسىنى مۇرىسىگە ئاسقان يېتى مەن بىلەن يانمۇ يان ماڭدى.

يول بويى ئارتۇق گەپ - سۆزمۇ قىلىشىم -

- مېنى ھەقىقىي ياخشى كۆرەمسىز، ياخشى كۆرەمسىز، - بىر ئاز توختىۋېلىپ قوشۇپ قويدۇم، - راست گەپ قىلىڭ بەرنا.

ئۇنىڭ كۆزلىرى چوڭ - چوڭ ئېچىلدى. مېنى بۈگۈن تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندا، ئۇيۇقسىز بىر ئىشنى ئەسكە ئالغاندا، ئۇستۇشىغا تولۇق بىر قاراپ چىقتى. ئوڭ قولى رومكىدا، لەۋلىرىنى يېنىك ئۆمەلەپ قويدى.

- ياخشى كۆرىمەن.
- قەسەم قىلامسىز؟
ئۇنىڭ چىرايى سەل ئۆزگەردى. لېكىن ئۆزىنى ناھايىتى تەمكىن تۇتۇۋاتتى.

- نۇزغا دەسسەپ ۋىجدانىڭىز بىلەن قەسەم قىلالامسىز؟ - كۆزۈم يەنە ئۇنىڭ ئېڭىكىدە.
- نېمە دېمەكچىسىز، قۇددۇس؟

ئۇ بىرنەرسىگە ھەيران بولغان قىياپەتتە بوش ئاۋازدا مەندىن سورىدى.

- سىزدىن سورىۋاتىمەن بەرنا، مېنى ھەقىقىي ياخشى كۆرىدىغانلىقىڭىزغا قەسەم قىلىپ بېرەلمەيسىز؟ - ئۇنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ تۇرۇپ سورىدىم ۋە يەنە قوشۇپ قويدۇم:

- خۇدا ھەققىدە، چوقۇم راست گەپ قىلىڭ، مەن ھازىر سىزدىن شۇنى تەلەپ قىلىمەن.

كۆزلىرىمىز يەنە بىر نۇقتىدا ئۇچراشتى. - ياخشى كۆرىمەن. بۇنىڭدىن گۇمانلىنما - سىز؟

ئۇنىڭ ئاۋازى سەل تىترەپ چىقتى. ئۇنىڭ ئاۋازى يەنە شۇنداق يېقىملىق، يەنە شۇنداق تەمكىن.

ئەمدى نېمە دەيمەن. كاللامغا چاقماق تېزلىكىدە ھېلىقى مەنزىرە يەنە كېلىۋالدى. كالپۇكىمنى بوشقىنە چىشلەپ قويدۇم. ۋۇجۇدۇم تىترەپ كېتىۋاتتى. سۆزلەشنى ئەمدىلا ئۆگىنىۋاتقان كىچىك بالىدەك، دەيدىغان گېپىمنى تاپالمايلا قالدىم. رومكىنى يەنە بىر قېتىم كۆتۈرۈۋەتتىم. مۇزىكا يەنە شۇنداق يېقىملىق. قەھۋەخانغا يەنە ئىككى چۈپ قىز - يىگىت كىرىپ كەلدى. مەن ئۇلاردىن كۆزۈمنى ئىتتىكلا يۆتكىدىم ۋە ئۇنىڭغا يەنە تىكىلىپ قارىدىم. ئۇ ماڭا قاراپ ئولتۇراتتى. كۆز جىيەكلىرى خېلىلا قىزارغان.

- ئۇنداقتا...
گېپىمنىڭ داۋامىنى يۈتۈۋەتتىم. دېيىشكە بولمايدىغان بىرەر سۆزنى دەپ سالماقچى بولغاندا، ئىتتىكلا توختىتىۋالدىم. سول قولۇمدا

ئېڭىكىمنى تىرەپ ئۈستەلگە سەل ئېڭىشتىم. ئۇ مەندىن بىرەر مەخپىيەتلىكنى ئاڭلاشقا قىزىقىۋاتقاندا، كۆزۈمگە قىزىقىشىنى قازىدى. كۆز ئالدىدا يەنە ھېلىقى مەنزىرە، مېنى ۋەيران قىلىۋاتقان، ۋۇجۇدۇمنى ئۆرتەۋاتقان ئاشۇ قورقۇنچۇق مەنزىرە.

- ئۇنداقتا، ھېلىقى ئاخشىمى دەرۋازا ئالدىدا سىزگە گۈل سوۋغا قىلغان ئەر كىشى بىلەن بولغان شەرمەندىچىلىكنى ماڭا نېمىدەپ چۈشەندۈرسىز؟

بەدەنلىرىم قىزىپ، قىزىق تۆمۈرنى بىرسى مەڭزىمگە ياققاندا، كىشىم جۇغۇلداپ كەتتى. سۆزلەۋېتىپ ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلىدىم ۋە يەنە ئېغىز ئاچتىم:

- ئېڭىكىڭىزنى ئاشۇ مەخلۇقنىڭ سىيلاپ قويغىنىچۇ؟

شۇنچە قىسقا ئارىلىقتا ئۇنىڭ چىرايى بىرنەچچە خىل ئۆزگەردى. يۈز تېرىلىرى تىترەپ كەتتى. ئۇ نېمىدىنۇر قورقۇپ كەتكەن قوزچاقتەك ئىككى ئەتراپىغا ئىتتىك قاراپ قويدى. بىردىنلا قوللىرىمۇ تىترەشكە باشلىدى.

كۆزلىرىنى ئاستا يۇمۇۋالدى. ئىككى قولىنى ئىككى مۇرىسىگە مىنىگەشتۈرۈپ، بىزدەم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، بېشىنى قاماللاپ تۇتتى ۋە ئاستا - ئاستا بېشىنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈپ،

پېشانىسى، يۈزلىرىنى ۋە چاچلىرىنى سىلىدى. قولىنىڭ بارماقلىرى ئارىسىدىن كۆزلىرىنىڭ يۇمۇقلۇق ھالىتىنى كۆردۈم. ئۇ چاچلىرى ئارىسىغا بارماقلىرىنى كىرىشتۈرۈپ، چېچىنى كەينىگە بىر تارۋەتكەندىن كېيىن ئىككى ئالقىنىدا ئېڭىكىنى تىرەپ، جەينىكىنى ئۈستەلگە قويغىنىچە كۆزىنى ئاچمىدى ۋە بىردىنلا كۆزلىرىدىن ياش تامچىلىرى سىرغىپ چۈشۈشكە باشلىدى. كۆزۈم ئۇنىڭ چىرايىدا، ھەر بىر ھەرىكىتىدە، ئۆزۈممۇ تىترەپ كېتىۋاتىمەن.

چاناقلىرىدىن چۈشۈۋاتقان ياش تامچىلىرى بارغانسېرى كۆپىيىشكە باشلىدى. بىر ئايال كىشى ئۈچۈن ئېرىنىڭ ئالدىدا بۇنىڭدىن ئارتۇق ئازاب، بۇنىڭدىن ئارتۇق ئەلەم ۋە ئەسلىك بولمىسا كېرەك، دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە.

ئۇ بىردىنلا كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈلگەن پىتى شاققىدە ئورنىدىن تۇردى ۋە ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىگە ئېسىپ قويغان سومكىسىنىڭ بېغىنى قاماللاپ تۇتقىنىچە كۆتۈرۈپ كەينىگە بۇرۇلۇپ ماڭدى. ئۇنىڭ نېمە قىلىۋاتقىنى بولغىنىنى بىلەلمىدىم. ئۇ قەھۋەخانا ئىشىكى

تەرەپكە يۈگۈرگىنىچە چىقىپ كەتتى.
- بەرنا!

ئۇنلۇك ئاۋازدا توۋلاپ سالغىنىمنى بىلىپ ئەتراپقا ئىتىكىلا كۆز يۈگۈرتتۈم. قەھۋەخانىدا ئولتۇرغانلار ئاۋازىدىن چۆچۈپ ھەممىسى ماڭا قارىشىپ تۇرۇپتۇ. مەنمۇ ئورنىمدىن تۇردۇم ۋە تېز - تېز قەدەم ئېلىپ قەھۋەخانىدىن چىقتىم. قەھۋەخانا ئىشىكىدىن چىقىشىمغا ئۇنىڭ قەھۋەخانا ئالدىدا توختىغان بىر تاكسىغا چىقىشقا تەردەدۈت قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم.
- بەرنا!

ئۇنىڭغا قاراپ ۋارقىرىدىم، ئىشىك ئالدىدا ئۇ تاكسى ئىشىكىنى زەردە بىلەن يېپىپ ئۆزى تاكسى ئىچىگە كىرىپ كەتتى. تاكسى قوزغالدى. ئەمدى نېمە ئىش يۈز بېرىدىغانلىقىغا ئەقلىم يەتمىدى. كاللام تۇرمۇزلىنىپلا قالدى. ئەمما ئۆزۈمنى خېلىلا يېنىكلىپ قالغاندەك ھېس قىلىدىم. ئۇ ئەمدى نەگە بارار، يەنە ئەمدى نېمە ئىشلار يۈز بېرەر.

خىيالىمغا كەلمىگەن ئىشلار كەلدى: ئۆزىنى بىنادىن تاشلىۋېلىش، زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋېلىش، ماشىنىنىڭ ئاستىغا ئۆزىنى تاشلاش، ئۆزىگە پىچاق تىقىۋېلىش... دېگەندەك بىر - بىرىدىن قورقۇنچۇق تەسۋىرلەر يۈرىكىمنى سالدۇرۇۋەتتى. ئۆزۈمنى بىردىنلا جىنايەتچىگە ئايلىنىپ قالغاندەك سەزدىم. ناۋادا ئاشۇنداق قاباھەتلىك يامان ئىشلارنىڭ بىرەرسى يۈز بېرىپ قالسا، مەن نېمە قىلىشىم كېرەك، قانداقمۇ بېشىمنى كۆتۈرۈپ يۈرىمەن. قورقۇشقا باشلىدىم، ئۆز - ئۆزۈمدىن قورقۇشقا باشلىدىم. مېنىڭ بۇنداق زەربىگە چىدىيالماسلىقىم ئېنىق ئىدى. ئاشۇنداق قورقۇنچۇق كۆرۈنۈشلەرنى ئويلاپ ئۆز - ئۆزۈمدىن قورقۇپ كەتكەن يەردە، ناۋادا راستتىنلا يۈز بېرىپ قالسا، مەن يەنە داۋاملىق ياشىيالايتتىممۇ.

پەنمىچە ئۇ بىر بولسا چوڭ ئۆيگە، يا بىر بولسا ئۆيىمىزگە بارىدۇ. ئۇدۇل ئۆيىمىزگە قاراپ ماڭدىم. كەچلىك ھاۋا خېلىلا ئىسسىق. سالقىن ئادەمگە ھۇزۇر بېغىشلايدۇ.

بۈگۈن ئۇنىڭغا كۆڭلۈمدىكى گەپنى دەۋىلىپ، ئۈستۈمدىكى تۈگمەن تېشىنى ئېلىۋېتىپ باشقىدىن يېنىكلىپ قالغاندەك بولۇپ قالدىم. ئەسلىدە بۈگۈنكى پاراڭنى بالدۇرراق قىلىشىدىغان گەپكەن. روھىي يېنىمىدىن بالدۇرراق قۇتۇلىدىكەنمەن. ئۇنىڭ ماڭا بولغان مۇھەببىتى يەنە شۇ پېتى تۇرۇپتۇ. مېنى يەنە

بۇرۇنقىدەكلا ياخشى كۆرۈۋېتىپتۇ. مەن ئۇنىڭغا ئۇۋال قىلىدىممۇ قانداق، ئۇنىڭ كۆڭلىگە بىھۇدە ئازار بەردىممۇ قانداق. زادىلا بىلەلمىدىم. ئۇنىڭ مېنى ياخشى كۆرۈشى قەلبىدە باركەنۇ، يەنە نېمە ئۈچۈن باشقا بىر يات ئەر كىشى بىلەن... يەنە بىئارام بولۇشقا باشلىدىم. يا ئۇنىڭ يالغان ئېيتقانلىقىنى ئىسپاتلىغىلى بولمىسا. راست سۆزلىگەنلىكىگە تېخى چىن پۈتكىلى بولمىسا، قايىمۇقۇپلا قالدىم. ياشاش دېگەن ئادەمگە نېمانچە تەستۇ. بۇ تۇرمۇش نېمانچە مۇرەككەپتۇ. بىرى سېنى گۈل قىلسا، ئۆزۈڭنىڭ گۈل بولغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ، يەنە گۈل بولۇۋەرسەڭ. ماڭا ئوخشاش ئادەملەردىن يەنە نەچچىسى باردۇ. غەم - ئەندىشىسىزلا ياشايدىغان، كۆڭلى خاتىرجەم ئادەملەرمۇ بارمىدۇ جاھاندا.

مەن ئۇنىڭغا شۇنچە ئىشەنگەن، شۇنچە ئەقىدە باغلىغان. ئەمما ئۇنىڭ ماڭا قايتۇرغان جاۋابى تولىمۇ قورقۇنچۇق بولدى. «ئىشەنگەن تاغدا كېيىك ياتماپتۇ» دېگەن ئەسلىسى مۇشۇ ئوخشىمايدۇ. دەرۋازا ئالدىغا كەلدىم. دەرۋازىنىڭ ئىككى ياقىسىدىكى تۇۋرۇككە ئورنىتىلغان ئاسما چىراغ غۇۋا يېنىپ تۇرۇپتۇ. دەرۋازا ئالدىغا بىر تاكسى كېلىپ توختىدى. يۈرىكىم قارتلا قىلىپ قالدى. تاكسىغا ئىتتىكىلا قارىدىم. تاكسىدىن بىر ئەر ۋە بىر ئايال چۈشتى. ئايالنىڭ قولىدا بىر دەستە گۈل، يۈرىكىم قاتتىق ئېغىپ كەتتى. «كىشىلەر بىر - بىرىنى گۈل بىلەنلا ئالدايدىغان بولۇپ كەتتىمۇ قانداق» دېگەن خىيال تېزلا كاللامدىن ئۆتتى. ئۇلار قولى تۇتۇشۇپ چىقىپتۇ. دەرۋازىنى ئېچىپ، ئىچىگە كىرىپ كېتىشتى. مۇشۇ قورۇدا ئولتۇرىدىغانلار ئوخشايدۇ. تاكسى قوزغالدى. تاكسى توختىغان ئورۇنغا زەردە بىلەن يەنە بىر قاراپ قويدۇم. شۇ ئورۇندا پارتلاپ كېتىدىغان بومبا باردەك، ئۆزۈمنى ئەپقېچىشقا تىرىشتىم ۋە دەرۋازا ئىچىگە كىرىپ كەتتىم.

خوتۇنۇم ھۇجرا ئۆيدىكى كارىۋاتتا دۈم يېتىپ بۇقۇلداپ يىغلىغىلى تۇرۇپتۇ، كىرگىنىمگە پىسەنتمۇ قىلىپ قويمىدى. سۈمكىسى كارىۋاتنىڭ بىر تەرىپىگە تاشلانغان. ئۇ باياتىنقى كىيىملىرى پېتى. مەن كېلىپ كارىۋاتتا ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇردۇم. ئۇنىڭ يىغىسى يۈرىكىمنى ئېزىۋەتتى. نېمىدەپ تەسەللى بېرىمەن ئەمدى. ئەمما ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىشكە كۆڭلۈم ئۇنىماپتتى. يانچۇقۇمدىن تاماكامنى ئېلىپ چاقمىقىدا ئوت تۇتاشتۇردۇم. تاماكامنى چېكىۋېتىپ ئۇنىڭ يىغىسىنى تاماشا

كەتتىم. ئىچ - ئىچىمدىن بىر خىل ئاچچىق زېرىكىش، يىغىدىن نارازى بولۇش ئۇيغۇسى پەيدا بولۇشقا باشلىدى. ئۆزۈمنى قوقاس ئارىسىدا پۇچۇلىنىۋاتقاندا كەتتىم. ئەمما جىمجىتلا يېتىۋەردىم.

ئۇنىڭ يىغىسى ھېچ توختايدىغاندەك ئەمەس. يىغىنىڭ ئاۋازى سىز ھالەتتە داۋاملىشىشى ئادەمنى ئەڭ ئازابلايدىغانلىقىغا، ئادەمنى ئەڭ بەك زېرىكتۈرىدىغانلىقىغا ئىشەندىم. ئاياللار ئەرلەرنى يىغا ئارقىلىق قورقىتىدۇ، دەيدىكەن. بۈگۈن ئۇ مېنى يىغا ئارقىلىق قورقۇتماقچى بولۇۋاتامدۇ قانداق، دېگەن خىياللارنىمۇ قىلدىم. ئۇ ئۆرنىنىپ - ئۆرنىنىپ يىغلاۋاتاتتى. ئاۋازسىزلا يىغلاۋاتاتتى. ھەي بىچارە ئاياللار، ئۆز - ئۆزىنى يىغا بىلەن ئازابلاپ، ئەرلىرىنى يىغا بىلەن قاقشىتىدىغان بەختسىز ئاياللار. مەن ئۇچرىغان بۇنداق قىسمەتكە يەنە كىملىر ئۇچراۋاتقاندۇ.

شۇ ئاخشىمى ھەممە ئىش يىغا بىلەنلا ئاخىرلاشتى. نە بىرەر مەخپىيەتلىك، نە بىرەر يېڭىلىق چىقىمىدى. ھەممىنى ئايالىمنىڭ يىغىسى پەۋەتتى. ئۇ قانچىلىك يىغلىدىكەن، قانچىلىك ياش ئۆكتىكەن. مەن قانچىلىك بەرداشلىق بەزدىمىكەن، ئىلاجىسىز بىر ۋاقىتلاردا ئۇخلاپ قالدىم. ئايالىمۇ يىغا بىلەن ئۇخلايدىغۇ دەيمەن. ئەتىسىدىن باشلاپ ئۇ ماڭا بارغانسېرى سىرلىق كۆرۈنىدىغان، بىر يەرلىرى بارغانسېرى كۆزۈمگە سىغمايدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ روھى بارغانسېرى چۈشۈپ، چىرايى كۈندىن - كۈنگە سارغىيىپ كېتىۋاتقاندا كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئارىمىزدىكى سوغۇقلىق ئۈزلۈكسىز داۋاملىشىۋەردى. ئۇ دەپ بەرمەكچى بولغان ئەمما دېمىگەن مەخپىيەتلىكلەر ھەققىدە قايتا ئېغىزمۇ ئاچمىدىم. ئەمما يۈرىكىمنى چاشقان غاجلاۋاتقاندا كۈندىن - كۈنگە بىئاراملىقىم كۈچىيىپ، ئۆز تەڭپۇڭلۇقىمنى يوقىتىپ بېرىۋاتاتتىم. ئۆيۈمىز مېھرىسىز، ئەر - خوتۇنچىلىق مۇناسىۋەت مۇزدەكلا سوغۇق، خۇشال كەيپىيات دېگەندىن ھېچبىر ئەسەرمۇ يوق ھالەتتە كۈنلەر داۋاملىشىۋاتاتتى. ئارىدىن ئىككى ھەپتە ئۆتكەن بىر چۈشتىن كېيىنلىكى ئىشتىن چۈشۈپ، ئىشخانا ئىشىكىنى قۇلۇپلاي دەپ ئۇرسام، كاتىپ چوكان يېنىمغا كۈلۈپ كەلدى ۋە قولۇمغا بىر پارچە قېلىن كوتۇپىرنى تۇتقۇزدى. - تېلېفون ئومۇملىشىپ كەتكەن ھازىرقى ۋاقىتتىنمۇ خەت يېزىشىپ يۈرىدىغان ئىشلار بار ئىكەن. - ھە، قۇددۇس؟ خېتىڭىز بار ئىكەن.

قىلىۋاتقاندا كەتتىم. قاراپ ئولتۇردۇم. خېلىدىن كېيىن ئۇ ئاستا بېشىنى كۆتۈردى. كۆزلىرى قىزىرىپ، مەڭزىلىرى ھۆل بولۇپ كېتىپتۇ. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆرە ئولتۇردى ۋە كارۋاتنىڭ باش تەرىپىگە سۈرۈلدى. كۆزلىرىدىن ھەدەپ ياش قۇيۇلۇۋاتاتتى. ئۇ ئىككى پۈتىنى يىغىپ، بېشىنى تىزىنىڭ ئۈستىگە قويدى. كۆزلىرى پۈتىنىڭ ئۈچىدا، ئۇ سول قولنىڭ دۈمبىسى بىلەن كۆزلىرىدىكى ياشلارنى سۈرتتى. يىغلاپ يىغىسىمۇ قۇرىغان چىغى، ئۇ پەس بولدى.

— قۇددۇس، يېنىمغا كېلىڭ، سىزگە دەيدىغان گېپىم بار. - دەپ ئۇ بېشىنى كۆتۈرمەي، پۈتىنىڭ ئۈچىغا قاراپ ئولتۇرغان پېتى.

مەن ئۇنىڭ سۆزىنى مەنىسىگەندەك قىياپەتتە ئۇنىڭ ئۈستۈشىغا تەكشى قاراپ قويدۇم، ئەمما ئورنۇمدىن قېمىر قىلىپمۇ قويمىدىم. ئۇ بۇنى سەزدى بولغاچ، بېشىنى ئاستا كۆتۈرۈپ ماڭا قارىدى. قىزارغان كۆزلىرى، ئاتىرىپ كەتكەن چىرايى، چۇۋۇق چاچلىرى، تىترەۋاتقان تېنى، ئۇنىڭغا بىردىنلا ئىچىم ئاغرىپ قالدى. «قۇلىقىم سىزدە» دېگەندەك ئۇنىڭغا بىر قاراپ قويۇپ، ئولتۇرغان تەزەپكە بوشلا سۈرۈلدۈم. پۈتۈمنى سوزۇپ بېشىمنى ياستۇققا قويدۇم.

— مەن سىزگە ئاشكارىلىمىسام، سىزگە ئەمدى ئېيتىمىسام بولىدى، - ئۇنىڭ ئاۋازى غاراڭ - غۇرۇڭ چىقتى.

ئۇ جىم بولۇپ قالدى. ئارىمىزدا ئۇزۇنغىچە جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى. ئۇنىڭ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى ئاڭلاشقا ئەقەززا بولۇپ جىددىيلىشىپ كېتىۋاتاتتىم. ئۇنىڭ ماڭا دەپ بەرمەكچى، ئاشكارىلىماقچى بولغان قانداقتۇر بىرەر يوشۇرۇن مەخپىيەتلىكى مېنى قىزىقتۇرۇۋاتاتتى. مەن خەۋەرسىز يۈرگەن قانداق يوشۇرۇن مەخپىيەتلىك باردۇ، بۇ مەخپىيەتلىكلەر مېنى يەنە قانداق قىلىۋېتەر، مېنى يەنە قانچىلىك ئازابلار. بىراق نېمىلا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر مەن ئاڭلاشقا، بىلىشكە ئىنتىزار بولۇۋاتاتتىم. ئەمما ئۇ ھېچنەمە دېمەيۋاتاتتى. ئۇ يەنە «ياڭغىندە» يىغلاپ كەتتى. ئارىمىزدىكى جىمجىتلىقنى ئۇنىڭ ئازابلىق يىغىسى بۇزدى، يىغا ئاڭلاپ باقمىغىلى ئۇزۇن بويىتكەن يىغا دېگەنمۇ ئادەمنىڭ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلىدىغان، يۈرەكنى ئېزىدىغان گەپكەن.

مېڭەمنى بىرسى قوچۇلاۋاتقاندا كەتتىم بولۇپ

تاس قايتىمەن ئۇتۇپ قالغىلى. ئۇ كۆرۈمگە تىكىلىپ تۇرۇپ، مېنىقىدا كۈلگىنىچە شۇنداق دېدى ۋە سومكىسىنى پۇلاڭلىتىپ كېتىپ قالدى. كۈتۈپت ئۈستىگە خەت ئەۋەتكۈچىنىڭ ئادىسى يېزىلمىغان، ھەيران قالدىم. كاتىپ چوكان ئېيتقاندەك ھازىر كىشىلەر بىلەن كىشىلەر ئارىسىدا خەت يېزىش ئارقىلىق ئالاقىلىشىدىغان ئىش ئاساسەن ئاخىرلاشقانىدى. تېلېفون ئارقىلىقلا ئالاقىلىشىدىغان گەپ. بىرەرسىنىڭ ماڭا خەت يېزىشى، بۇ بىر سىرلىق ئىشقا. ھەيرانلىق ئىچىدە خەتنى سومكامغا سالدىم ۋە ئىدارىنىڭ ئاپتوبۇسىغا ئۆلگۈرۈش ئۈچۈن تېزلا بىنادىن چۈشتۈم. ئۆيگە كېلىپلا ئاۋۋال كۈتۈپتتىنىڭ ئېغىزىنى «شارتتىدە» پىرتتىم. ئايالىم تېخى قايتىپ كەلمىگەنىدى.

قاتلانغان خەتنى ئېچىپ، ئەڭ ئاخىرقى بەتكە كۆز يۈگۈرتتۈم. كۆرۈم ئەڭ ئاخىرقى قۇردىكى «بەرنە» دېگەن خەتكە چۈشتى. بىز ئۆز ئارا خەتمۇ يېزىشىمىغاندۇق. كۈچلۈك قىزىقىش ئىچىدە خەتنى باشتىن ئوقۇشقا باشلىدىم. خەت ھېچبىر تەكەللۈپسىز ئۇدۇللا باشلانغانىدى.

ئۇ مەيدە يانچۇقىدىن خەتنى ئېلىپ ماڭا بەردى. ئۇنىڭ كەچۈرمىشلىرىگە بەكلا قىزىققانلىقىمىدىن بولسا كېرەك، ئۈستەلدىكى شامنى ئۆزۈم تەرەپكە تارتىپ، خەتنى ئوقۇشقا باشلىدىم، خەت مۇنداق باشلانغانىدى:

«مەن سىزگە خىيانەت قىلدىم، قۇددۇس! راستتىنلا خىيانەت قىلدىم. مەن سىزگە ھەممىنى ئېيتماقچى. سىز تەلەپ قىلغاندەك، پۈتۈنلەي ھەقىقىي بولغان ئىشلارنى ئۆز ئەينى سىزگە ئېيتماقچى. سىز ئاڭلاڭ، ئەمما ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ، مەن بۇلارنى سىزگە ئېيتىمىسام بولمايدىغانلىقىنى بىلىمەن.

بۇ خېلىلا ئۇزۇن ھېكايە، ئەمما مېنىڭ تۇرمۇشىمدا راست بولغان ئىشلار. بۇ ئىشلارنى بىلىپ بولغاندىن كېيىن ماڭا قانداق مۇئامىلىدە بولىدىغىنىڭىزنى بىلمەيمەن. سىز تەلەپ قىلغانىكەنسىز، مەن سىزگە ھەممىنى سۆزلەپ بېرىمەن.

شۇ كۈنى ئۆيگە سىز بۆلەكچىلا قىياپەت بىلەن كىردىڭىز. كۆزلىرىڭىزدىن بىرەر يامانلىقنىڭ شەپىسىنى سەزدىم. سىزنىڭ ئادەتتە ئۇنداق ئاچچىقلانغانلىقىڭىزنى كۆرۈپ باقماپتىكەنمەن. يۈرىكىم ئىختىيارسىز ئېغىپ كەتتى. ئەمما ئۆزۈمنى تۇتۇۋالدىم. ھېچبىر ئىش

بولمىغاندەكلا بەخىرامان ئالدىڭىزغا باردىم. ئەمما سىز ماڭا قاراپمۇ قويمىدىڭىز. مېنى بۈگۈن بىرەر يەردە كۆرۈپ قالغانىدۇ، دېگەن ئويلا بىلەن چۈچۈپ كەتتىم، بىئارام بولدۇم. سىز ماڭا ئارتۇق گەپ - سۆز قىلمايلا، كۆڭلىڭىزدىكى تۈگۈنچەكنى يەشمەيلا يەنە چىقىپ كەتتىڭىز. ئاجايىپ مۇرەككەپ خىياللار ئارىسىغا چۆكۈپ كەتتىم. يەنىلا ئۆزۈمگە تەسەللى بېرىپ، سىزنى سىرتتا بىرەر كېلىشمەسلىككە ئۇچرىغان بولسا شۇڭا ئاچچىقلاپ قالغان چېغى، دەپمۇ ئويلىدىم. ھەتتا شۇ كۈنى مەن ئۆيگە بەكلا كەچ قايتقاندىكىن، شۇ ئىش ئۈچۈن خاپا بولۇپ قالغان بولۇشىمۇ مۇمكىن، دېگەن خىياللاردا بولدۇم. ئۆز - ئۆزۈمنى ئەيىبلەدىم. ئەمما بىر خىل قورقۇنچ يۈرىكىمنى سىقىپلا تۇردى. ئالدىڭىزدا بەكلا ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدىم. ئەمما كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن سىزنىڭ مەندىن ناھايىتى قاتتىق ئاغرىغانلىقىڭىزنى، چوقۇم مېنىڭ ئىشىمنى بىلىۋالغانلىقىڭىزنى ھېس قىلىشقا باشلىدىم. كۆڭلۈمدىكى قورقۇنچ تۇيغۇلىرى بارغانسېرى كۈچەيدى. كۈچلۈك نومۇس ۋە ئىزا كۈچى مېنى ئازابلاشقا باشلىدى. سىزنىڭ شۇ ئىشلارنى بىلىپ قالغان تەقدىردىمۇ، مېنىڭ ئالدىمدا تىلغا ئالماسلىقىڭىزنى نىلەيتتىم. ناۋادا بۇ ئىشنى بىلمەيلا قالسىڭىز، ئۇ چاغدا مەن باشقىدىن يېڭى بىر دۇنياغا يېڭىدىن پەيدا بولغان ئادەم سۈپىتىدە تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، بۇنداق ئىشنىڭ ھاياتىمدا ئىككىنچى يۈز بەرمەسلىكىگە كاپالەتلىك قىلىشنى كۆڭلۈمگە پۈكتۈم. ئەمما يۈرىكىمنىڭ بىر يەرلىرىدىكى بىئاراملىقتىن ئۇ ئىشنى بىلىپ قالسىڭىزلا يەنە ھامان تىلغا ئېلىنىدىغانلىقىغا ئىشىنىتتىم. سىز دېگەن ھامان ئاشكارىلىنىدۇ ئەمەسمۇ؟ بۈگۈن بولمىسا، ئەتە بولمىسا ئۆگۈن، ھامان ئالدىڭىزدا شەرمەندە بولۇشۇم كېنىق ئىدى. كۆپ ئويلىدىم، سىز ئېغىز ئېچىپ بولغۇچە ئۆزۈم دەي، دېگەن نىيەتكىمۇ كەلدىم. بىراق بۇنداق قىلىشقا يەنە غۇرۇرۇم يول قويمىدى. يەنە تۇرۇپ بۇ ئىش تىلغا ئېلىنماي جىمجىتلا ئۇتۇپ بۇ روھنى ئازابىتىن ھېچبىر سەۋەبسىزلا تولۇق قۇتۇلۇپ كېتىدىغاندەك تۇيغۇدەم بولدۇم. سىزگە يۈز كېلەلمەيدىغان، ھېسسىيات جەھەتتە سىزگە ئاسىيلىق قىلىدىغان ئاشۇ كەم ئەقىللىقنى سادىر قىلغىنىمغا مىڭ پۇشايمان قىلدىم. ئۆز - ئۆزۈمگە خۇپىيانە ھالدا ئېچىندىم. بەلكىم مېنىڭدىن «ھېلىقى ئەر كىم؟» دەپ

بىر
بى
قا
ك
ئا
بۇ
ھ
بە
ھ
يا
ئۇ
خ
ھ
ك
قا
ئا
بو
دو
ئۇ
تا
قا
ئا
پە
تو
ك
كە
تو
خ
قە
قا
بۇ
ئار
ئە
دو
خ
يە
بى
ئا
ئە
قا
يە
ئا
ئە

سورايدىغانسىز. مەن سىزگە ھەممىنى دەپ بېرىمەن، قۇددۇس. مەن ئۇنىڭ بىلەن تاسادىپىيلا تونۇشۇپ قالدىم. ئۇ مېنىڭ كېسەل كارىۋىتىمدا ياتقانىدى. كېسەلى ساقىيىپ چىقىپ كېتەر ۋاقتىدا ماڭا ئالاھىدە نەشەككۈر بىلدۈردى. ھەتتا بىزنىڭ بۆلۈمگە ۋە ماڭا ئاناپ تەشەككۈر بىلدۈرۈش خېتى ھەم لەۋھە تەييارلاپ سوۋغا قىلدى. ئۇ ئاددىيلا بىر كىشى. ئادەمنى ئۆزىگە جەلپ قىلىدىغان ھېچقانداق بىر ئارتۇقچىلىقىمۇ يوق، ئوتتۇرا ياشلىق، تولىمۇ ئاددىي بىر كىشى ئىدى. ئەمما ئۇنىڭ گەپ - سۆزى ۋە مۇئامىلىسى كىشىگە بىر خىل ئىشەنچ بېغىشلايدىغان، ئادەمنىڭ ھۆرمىتىنى، قايىللىقىنى قوزغايدىغان كىشىلەردىن ئىدى. مەن ئۇنىڭغا باشقا كېسەللەر قاتارىدا ھەممىگە ئوخشاش مۇئامىلە قىلغانىدىم. ئالاھىدە كۈتۈپمۇ كەتمىگەن. ئەمما ئۇ بىزدىن، بولۇپمۇ مەندىن ئالاھىدە رازى بولۇپتۇ. ئۇ دوختۇرخانىدىن چىقىپ كەتتى.

بۇ ئىشلار بولۇپ ئارىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى بىر دەستە گۈل تاپشۇرۇۋالدىم. گۈلنى كۆرۈپ ھەم ھەيران قالدىم، ھەم خۇش بولدۇم. گۈلنى كىمنىڭ ئەۋەتكەنلىكىنى گۈل ئېلىپ كەلگۈچى ئېيتىمىدى. پەقەت گۈل زاكاز قىلغان كىشىنىڭ تەقى - ئورقىنى سۈرەتلەپ بەردى. گۈلدەستىنى ئۇ كىشىنىڭ ئەۋەتكەنلىكىنى خىيالىمغىمۇ كەلتۈرمەيتىمەن. يېپىقلىق قازان يېپىقلىق پېتى تۇرىۋەردى. سىزمۇ ماڭا گۈل سوۋغا قىلغىنىڭىزنى ئېيتىمىدىڭىز. سىز ماڭا گۈل سوۋغا قىلىشىڭىز گۈللەر بىلەن بىرگە ئاتكىرتكىغا سۆز قالدۇرۇپ ئەۋەتتىڭىز ياكى بېزەتتىڭىز. ئەمما بۇ قېتىم مەن تاپشۇرۇۋالغان گۈلدەستىنىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق بىرەر ئاتكىرتكا ياكى ئىككىلىك خەتمۇ يوق ئىدى. بىرەر دوستلىرىمنىڭ ئېرى ياكى تونۇشلار ۋە ياكى خىزمەتداشلىرىم دەپلا ئويلىدىم. چۈنكى گۈل يەتكۈزگۈچىدىن بۇ گۈلنى سوۋغا قىلغۇچىنىڭ بىر ئەر كىشى ئىكەنلىكىنى بىلگەنىدىم، بۇ ئىشنى سىزگىمۇ دەپتىم. ئەمما گۈلنى ئىشخانىمىدىن ئۆيگە ئەكىلىپ تىزىپ قويدۇم، سىز بۇنىڭغا دىققەت قىلىمىدىڭىز. دەسلىپىدە گۈل يەتكۈزگۈچى يا ماڭا بۇ گۈلنى خاتا يەتكۈزدىمۇ قانداق، دېگەن گۈمانىدىمۇ بولدۇم، ئەمما گۈل يەتكۈزگۈچىنىڭ ئىمزالىق خاتىرىسىدە مېنىڭ ئادرېسىم، ئىسمىم، ئىشخانىمىڭ تېلېفونى

ناھايىتى ئېنىقلا يېزىقلىق تۇرۇپتۇ، شۇنىڭ بىلەن بۇ گۈمانىمىدىنمۇ ۋاز كەچتىم. ئارىدىن تەخمىنەن يەنە بىر - ئىككى ھەپتە ئۆتكەن چاغ ئىدى. بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن ئىشخانىمدا يالغۇز ئولتۇرسام ھېلىقى گۈل يەتكۈزگۈچى يەنە بىر دەستە گۈل كۆتۈرۈپ كىردى. ئىمزا قويۇپ بېرىپ گۈلنى تاپشۇرۇۋالدىم. بۇ دەستە گۈل بىرىنچى دەستە گۈل بىلەن ئوخشاشلا ناھايىتى چىرايلىق تىزىلغانىدى. بۇ گۈلنىمۇ يەنە ھېلىقى ئاتونۇش كىشى ئەۋەتتىپتۇ. ئەمما ئۇنىڭ ئىمزا يوق. گۈل يەتكۈزگۈچىمۇ گۈل سوۋغا قىلغۇچىنىڭ ئۆزىنى ماڭا تونۇشتۇرۇشقا بولمايدىغانلىقىنى قاتتىق جېكىلىگەنلىكىنى ئېيتتى. ئىچىمدە كۈلۈپ قويدۇم. جاھاندا مۇنداق كىشىلەرمۇ بولىدىكەن، ئۆزىنىڭ ياخشى ئىشىنى، باشقىلارنى خۇشال قىلغىنىنى قارشى تەرەپنىڭ بىلمەي قېلىشىنى ئەلەپ قىلىدىغان. شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ تۇرمۇشىمغا بىر يېڭىلىق قوشۇلدى - بىر - بىرىدىن چىرايلىق گۈلدەستىلەرنى قوبۇل قىلىش باشلاندى. بۇ گۈلدەستىلەر ھەر ئىككى ھەپتەدە بىر قېتىم يېڭىلىنىدۇ. ئۆزۈلمەي كېلىپ تۇرىدۇ. مەن گويا گۈللەر ئارىسىدا ياشاۋاتقان دەك، ئۆزۈمنىمۇ گۈلگە ئايلىنىپ كېتىۋاتقان دەك ھېس قىلىشقا باشلىدىم. ھەر قېتىم گۈللەرنى تاپشۇرۇۋالسام قەلبىمدىن ئاتلىق بىر تۇيغۇ شۇرۇدە ئېقىپ ئۆتەتتى. يەنە كېلىپ بۇ گۈللەرنىڭ ھەممىسى قىزىل ئەتىرگۈلەر ئىدى. مەن قىزىل ئەتىرگۈلنى ئاجايىپ ياخشى كۆرەتتىم. قىزىل ئەتىرگۈلنى كۆرسەملا روھىم كۆتۈرۈلۈپ قالاتتى. ئۇ ماڭا خۇشاللىق بېغىشلايدىغان گۈل ئىدى. مەن قىزىل ئەتىرگۈلگە قەۋەتلا ئامراق ئىدىم، ئۇ كۆزۈمگە يېنىۋاتقان قىپقىزىل چوغ بولۇپ كۆرۈنەتتى. ئېسىڭىزدە باردۇ، قۇددۇس، مەن سىز بىلەن تونۇشۇپ ئۇزۇن ئۆتمەي ماڭا بىر دەستە ئەتىرگۈل سوۋغا قىلغانىدىڭىز، ئاجايىپ خۇشال بولغانىدىم. ئىككىمىزنىڭ مۇھەببەت تارىخىنى شۇ قىزىل ئەتىرگۈلنىڭ ھۆرمىتى، شۇ قىزىل ئەتىرگۈلنىڭ سېھرى، دەپ بىلىشىڭىز خاتالاشمىغان بولىسىز. مېنىڭ قىزىل ئەتىرگۈلگە ئامراقلىقىمنى بىلگىنىڭىزدىن كېيىن ماڭا پات - پات قىزىل ئەتىرگۈل تەقدىم قىلىپ تۇردىڭىز. سىزدىن ھەر قېتىم قىزىل ئەتىرگۈل تاپشۇرۇۋالغىنىمدا ئۆزۈمنى ئاجايىپ بەختلىك سېزەتتىم. مەن ئۈچۈن قىزىل ئەتىرگۈل بولسلا

بولدىغاندەك، ئۇ مېنىڭ جېنىمنىڭ بىر قىسمىدىكىدەك ھېس قىلىپ كېتەتتىم.

بىر - بىرىدىن گۈزەل، بىر - بىرىدىن ئۆتۈلمەس مۇھەببەتلىك چاغلىرىمىزنى شۇ قىزىل ئەتىراپتىكى خاتىرىسى بىلەن داۋاملاشتۇرۇپ كەلدۇق. مەن ئۈچۈن سىزنىڭ ماڭا سوۋغا قىلغان قىزىل ئەتىراپتىكى بولسىلا كۇياپە ئىدى. ماڭا باشقىسى زۆرۈر ھېسابلانمايتتى. قىزلارنىڭ ئارىسىدا مېنىڭ بۇنداق مەجەزىمىنى ياقىتىۋېتىدىغانلارمۇ، ياقىتىۋېتىۋالغانلارمۇ بار ئىدى. ئەمما مەن ئۆزۈم ياخشى كۆرگەن تۇرمۇش شەكلىنى قوغلىشىمغا ھەقىقەت دەپ قارايتتىم. نەتىجىدە، سىز بىلەن بولغان توي ئىشىمىمۇ ئەتراپىدىكىلەرنىڭ ھەر خىل نەسىھەتلىرىگە، ھەتتا ئائىلىمىزدىكىلەرنىڭ توسۇشلىرىغا قارىماي، ئاخىر سىز بىلەن توي قىلدىم. بەختلىك بىر ئائىلىنى تىرىشچانلىق بىلەن قۇرۇپ چىقتۇق. ئەلۋەتتە بۇ ئائىلىدە سىزنىڭ سەمىمىي ساداقىتىڭىز، ماڭا بولغان مۇھەببىتىڭىز ئىنتايىن مۇھىم ئورۇندا تۇردى. كۈنلەر ئۆتۈۋەردى. تۇرمۇش رىتىمىمىز ئۆزلۈكىسىز ئۆزگىرىپ باردى. سىزمۇ ئۆزگەردىڭىز. سىزدىكى ئەڭ چوڭ ئۆزگىرىش - ماڭا گۈل سوۋغا قىلمايدىغان، ياكى سوۋغا قىلىشنى ئۇنتۇپ قالىدىغان بولۇپ قالدىڭىز. ماڭا ئەتىراپتىكى لايىم ئىدى. بولۇپمۇ سىز ئۆز قولىڭىز بىلەن سوۋغا قىلغان ئەتىراپتىكى لايىم ئىدى. ئەمما سىز بۇنى ئەستىن چىقىرىشقا باشلىدىڭىز.

ھەر قېتىم گۈل دۈكىنى ئالدىدىن ئۆتكىنىدە چىرايلىق تىزىپ قويۇلغان ئەتىراپتىكىلەرگە توپىماي قارايدىغان، ئەگەر مۇمكىن بولسا ئاشۇ گۈللەرنىڭ ھەممىسىنى ماڭا سوۋغا قىلىشىڭىزنى خىيالەن ئارزۇ قىلىدىغان بولۇپ قالدىم. قىزلارنىڭ قولىدا ئەتىراپتىكى كۆرسەم ئۇلارغا ھەۋەسلىنىپ قارىدىم، ئۇلارنىڭ قەلبىنى چۈشىنىدىغان، ئۇلارنىڭ گۈلگە بولغان ئىراقلىقىنى قانائەتلىنىۋېرىدىغان يىگىتىمنىڭ بارلىقىغا ھەۋەسلىنىپ كەلدى. گەرچە مەن سىز بىلەن توي قىلىپ، تەختىلىرىمىدىن بالدۇرراق تۇرمۇشلۇق بولغان قاتارغا كىرگەن بولساممۇ، لېكىن مەن ئۆزۈمنى تېخى ياپىياشلا، ياشلىق ھېسلىرى لاۋۇلداپ يېنىپ تۇرغان، روماننىڭ دۇنيادىن ۋاز كېچىشىنى ئەسلا خالىمايدىغان ئوتتۇق بىر قىز ئىدىم. مەن توي قىلغاندىن كېيىنكى تۇرمۇشىمىزنىڭ بىز مۇھەببەتلىشكەن

ۋاقىتتىكىدىنمۇ بەكرەك روماننىڭ، بەكرەك گۈزەل ۋە بەكرەك بەختلىك بولۇشىغا ئىشىنىتتىم. ماڭا پات - پات بىر تال بولسىمۇ قىزىل ئەتىراپتىكى سوۋغا قىلىشىڭىزغا تەشنى ئىدىم. ئەمما سىز بۇ نۇقتىنى ئەستىن چىقاردىڭىز. مەن ئۈچۈن بىر ئائىلىدە ھازىرلىنىشقا تېگىشلىك نۇرغۇن ماددىي تۇرمۇش مەزمۇنىنى ماڭا پاراقتىڭىز، ھەتتا باشقا ئاياللار خالىسىمۇ، ئەمما مەن خالىمايدىغان ئەر كىشىلەرگە مۇۋاپىق كېلىدىغان نۇرغۇن ئۇششاق - چۈششەك ئىشلارنى مېنىڭ زىممىمگە ئارتىپ قويىدىڭىز. بىراق، مەن يەنىلا مەيلى دېدىم. سىز شۇنى خالىغانىكەنسىز، سىزگە بولغان ھۆرمەت يۈزىسىدىن مەن ھەممىنى قوبۇل قىلىۋەردىم. سىز ماڭا سادىق بولساملا بولدى دەپلا قارىدىڭىز، مېنىڭ قىزىقىشىم، ھەۋەسىم ۋە تەلپۈنۈشلىرىمگە بارا - بارا ئېتىبارسىز قارىدىڭىز. مەن ھېلىغۇ بىر قىز ئىكەنمەن، 70 - 80 ياشلىق موماي بولۇپ كەتكەن ۋاقىتلاردىمۇ مېنىڭ ھاياتىمىدىن قىزىل ئەتىراپتىكى ئۇزۇلسە بولمايتتى. مەن قىزىل ئەتىراپتىكى تۇنۇغان، يۈرىكىمدىن تەلپۈنۈپ ئۇنى ئىستىگەن، ئەمما ئۇ مېنىڭ تۇرمۇشىمدىن بارا - بارا ئارىلىشىپ، يىراقلاپ كېتىۋاتقان، ھەتتا ئۇنتۇلۇش دەرىجىسىگە بېرىپ يەتكەن ئاشۇ كۈنلەردە مەن يەنە قىزىل ئەتىراپتىكىلەرگە ئېرىشتىم. مېنىڭ خۇشاللىقلىرىم قايتىدىن ئەسلىگە كېلىشكە باشلىدى. روھىم قايتىدىن جانلىنىپ باردى. بەكلا خۇشال بولدۇم. سىزگە ئوچۇقتىن ئوچۇق دەپ، تەلەپ قىلىپ ئەتىراپتىكىلەرگە ئېرىشىشەم بۇنداق گۈللەرنىڭ مەن ئۈچۈن ھېچبىر قىممىتى بولمايتتى. بۇنداق تەلەپ قىلىپ ئېرىشكەن گۈلنىڭ ئوت - چۆپتىن ئۆزىگە پەرقى قالمايتتى. شۇڭا مەن سىزگە بىرەر قېتىممۇ «ماڭا ئەتىراپتىكى سوۋغا قىلىڭ» دەپ باقمىغانىدىم، تەلەپ قىلىپ باقمىغانىدىم. پەقەت قىزىل ئەتىراپتىكى قەۋەتتە ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى ھەرخىل يوللار ۋە ھەر خىل شەكىللەر ئارقىلىق سىزگە بىلىندۈرگەنىدىم. سىزمۇ ھەم ئۆز ۋاقتىدا بۇنى بايقىغان، مېنى خۇشال قىلىشنىڭ كۆڭلۈمنى ئېلىشنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋە بىردىنبىر ئۇسۇلى ئىكەنلىكىنى ئېنىق بىلگەنىدىڭىز. ئەمما ۋاقىت ھەممىنى ئۆزگەرتىپ باردى. ئىچىمدە سىزگە نارازى بولدۇم، خاپا بولدۇم. ئەمما سىزگە بىلىندۈرمىدىم. ھەر ئىككى ھەپتىدە بىر قېتىم گۈلدەستە

قوبۇل قىز، پۇشۇ ناراز نېمە ئەنئەنە خۇش خۇش قالد ئىش ئەمە قىلە ماڭا كەل سېتى قىلغ ئەنئە قىلە ئەنئە بىر ھېس تاپش كۈن ئالد ئەنئە كۈت كېت قالد ئەنئە تاللا بىلە كۆر 7 مەن ئوتتە يەتتە بولغ قېت ئاينە ئوغ ئى ئور يەتتە

نۇرغۇن. بۇ كەچۈرمىشلەرنىڭ كۆپ قىسمىدىن پەقەت سىزلا خەۋەردار ئىدىڭىز. ئەمما بارا - بارا قىزىل ئەتىراپىڭىزگە ئامراقلىقىمنى ئۇتۇغاندەك بۇلارنىمۇ ئۇنتۇدىڭىز.

كۈنلەر ئەنە شۇ ئەرزىدە ئۆتۈۋەردى. بىر خىل يوشۇرۇن خۇشاللىق مېنىڭ كۈنلىرىمگە ئەنە شۇنداق ھەمراھ بولۇپ ماڭدى. ئۈنچى قېتىم گۈلنى تاپشۇرۇۋېلىپ دەلمۇ دەل پەتتە ئاي توشقان كۈنى، ئىشخانىدا كېسەللەر ئارخىپىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ ئولتۇراتتىم. سېسترا قىز ماڭا تېلېفون كەلگەنلىكىنى ئېيتتى. بېرىپ ئالدىم. تېلېفوننى بىر ئەر كىشى بېرىپتۇ. ئۇ مەندىن قىزغىن ئەھۋال سورىدى. ئاندىن ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن بوش ۋاقتىم بار - يوقلۇقىنى، ناۋادا ۋاقت بولسا كەچلىك تاماققا تەكلىپ قىلماقچى ئىكەنلىكىنى، ئۆزىنىڭ مەن داۋالاپ ساقايتقان بىر بىمار ئىكەنلىكىنى سەمىمىيلىك بىلەن ئېيتتى. ئۇنىڭ ئاۋازىدىن سەمىمىي ئەرلەرگە خاس ئىنتوناتسىيە چىقاتتى. تېلېفوندا گەرچە قىسقىنلا پاراك قىلغان بولسىمۇ، لېكىن گەپ - سۆزى بەكلا جاپىدا ئىدى. بىر ئاز دېلىغۇل بولۇپ تۇرۇپلا قالدىم. ئۇ مېنىڭ تۇرۇپ قالغانلىقىمنى بىلدى بولغاي، مۇمكىن بولسا ئىمكان بار زەت قىلماسلىقىمنى ئۇتۇندى.

شۇ كۈنى ئەتىگەندە ئۆيىدىن ئىشقا ماڭاردا سىز كەچنە ئىشخانىدا ئىشلەيدىغانلىقىڭىزنى، شۇڭا مېنىڭ يولىڭىزغا قارىماي ئۆزۈم تاماق يەپ، دەم ئېلىۋېرىشىمنى ئېيتقاندىڭىز. ئۆيگە بارساممۇ يالغۇز زېرىكىپ، تېلېفونۇم كۆرۈپ ئولتۇرمىن، ياكى ئىلاجىسىز كىتاب كۆرىمەن. بىمارلارنىڭ دوختۇرلارنى تاماققا تەكلىپ قىلىشى بۇ نورمال ئىش. شۇڭا ئۆيىدە زېرىكىپ ئولتۇرغۇچە ئۇنىڭ تەكلىپىگە ماقۇل بولاي، دەپ ئويلىدىم. خەقمۇ ئادەمنى ئادەم ئېتىپ، «تەكلىپ قىلسام ئۇنارمۇ - ئۇنماسمۇ» دەپ ئالاھىدە ئويلىنىپ ئاندىن بۇ كىشىگە ئېغىز ئاچىدۇ ئەمەسمۇ. ئىشتىن چۈشۈپ «پەرىشتىلەر ئالغىنى» مېھمانسارىيىسىنىڭ مۇسۇلمانچە تاماقخانىسىدا ئۇچرىشىدىغانغا كېلىشتۈرۈپ تېلېفوننى قويۇپ بولۇپ ئۆزۈمچە ئىچىمدە كۈلۈپ كەتتىم ۋە ھەم بىر ناتونۇش گەرنىڭ تاماققا تەكلىپىنى قوبۇل قىلغىنىمنىڭ ئۆزى زادى مۇۋاپىق بولدىمۇ - بولمىدىمۇ، دوستلىرىمدىن بىرەرنى بىرگە ئېلىۋالايۇ قانداق، ئۇ ناتونۇش كىشى ئېمىشقا مېنى تاماققا تەكلىپ قىلىدىغاندۇ، دېگەنلەر ئۈستىدە ئۆزۈمچە باش قاتۇرۇپ كەتتىم.

يۈل قىلىش مەن ئۈچۈن ئادەتكە ئايلاندى. شۇ زىل ئەتىراپىدىكى كۆرسەملە بارلىق ئىچ - شۇقۇمنى، سىزگە بولغان ئاغرىنىش ۋە رازىلىقىمنى ئۇنتۇپ كېتىدىغان بولدۇم. مەيلى بىلا بولمىسۇن ماڭا تەئەللۇق بولغان قىزىل نىرگۈللەردىن تاپشۇرۇۋېلىپ تۇرىمەن مەسمۇ. مانا مۇشۇ مەن ئۈچۈن ئەڭ زور ۋىشاللىق ۋە ئامەت، ئۇ ماڭىلا نېسىپ بولغان ۋىشاللىق ۋە ئامەت ئىدى. مېنى ھەيران الدۇرغىنى، گۈلدەستە يەتكۈزگۈچى پەقەت مەن ئىشخانىدا بار ۋاقىتتىلا ئاندىن گۈل يەتكۈزەتتى. ئەمما بۇ گۈلدەستىنى كىمىنىڭ سوۋغا قىلىۋاتقىنى دەپ بەرمەيتتى. مەن ھەر قېتىم ماڭا سوۋغا قىلىنغان ئەتىراپىدىكى گۈللەرنى ئېلىپ ئۆيگە كەلسەم، سىز ئەدىن ئەكەلگەنلىكىمنى، بېتىۋالغىنىمنى ياكى بىرەر ئىشنىڭ سوۋغا قىلغانلىقىنى سوراپمۇ قويمايتتىڭىز. ئۆيىمىزدە نىرگۈللەرنىڭ كۆپىيىپ بېرىۋاتقانلىقىغا دىققەت نىلماي، بەخىرامان يۈزەتتىڭىز، شۇنداقلا بۇ ئەتىراپتىكى مېنىڭ ئۇرۇمۇمنىڭ مۇھىم بىر تەركىبىي قىسمىغا ئايلىنىپ كەتكەنلىكىنى بېسى قىلىدىڭىز.

بارا - بارا ئالدىنقى قېتىملىق ئەتىراپتىكى تاپشۇرۇۋېلىپ دەلمۇ دەل ئىككى ھەپتە توشقان كۈنى يەنە بىر قېتىم ئەتىراپتىكى تاپشۇرۇۋېلىشقا ئالدىرايدىغان، ئىشىكتىن بىرەر ئىشنىڭ ئەتىراپتىكى ئېلىپ كىرىشىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتىدىغان، يۈرىكىم ھاياجاندىن سوقۇپ كېتىدىغان بولۇپ قالدىم. يەنە بىر ھەپتە ئالدىنقىم، مەن تاپشۇرۇۋېلىۋاتقان قىزىل ئەتىراپتىكى ھەممىنىڭ سانى ئوخشاشلا - ئون تاللا ئىدى. مەن ياخشى كۆرىدىغان سانلار ئون بىلەن يەتتە ئىدى. بىلىسىز، بۇ سانلارنى ياخشى كۆرۈشۈمنىڭمۇ تارىخى بار. مەن 10 - ئاينىڭ 7 - كۈنى تۇغۇلغان. ئانامنىڭ دەپ بېرىشىچە، مەن ئەتىگەن سائەت يەتتە تۇغۇلۇپتىكەنمەن. ئوتتۇرا مەكتەپتىمۇ ئون يىل، ئالىي مەكتەپتە يەتتە يىل ئوقۇدۇم.

تونۇشۇپ، مۇھەببەتلىشىپ، توي قىلغۇچە بولغان ۋاقىتتىمۇ دەلمۇ دەل يەتتە ئاي. ماڭا ئۈنچى قېتىم مۇھەببەت تەلپىنى قويغان ۋاقىتىڭىزمۇ 10 - ئاينىڭ 7 - كۈنى. ئەمما سىز ئۇ ۋاقىتتا مېنىڭ تۇغۇلغان خاتىرە كۈنۈمدىن ئېخى خەۋەرسىز ئىدىڭىز. بەلكىم بۇ تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىدۇر. دېمەك، مېنىڭ ئون بىلەن يەتتەگە ئائىت كەچۈرمىشلىرىم ناھايىتىمۇ

يۇلتۇزلۇق «پەرىشتىلەر ئالقىنى» مېھمانسارىيىدە نىڭ مۇسۇلمانچە تاماق زالىغا باردىم. بۇ مېھمانسارىيىنىڭ تاماقتاندىغا ئىلگىرى كېلىپ باقمايتتىكەنمەن، مۇھىتى ئادەمگە باشقىچە ھۇزۇر بېرىدىغان، تولىمۇ يېقىشلىق تاماقتانغا ئىشىك تۇۋىدىكى كۈتكۈچى قىز مېنى تاماقتانغا باشلاپ ئەكىردى. تاماقتاندا غىزلىنىۋاتقانلار ناھايىتى ئاز بولۇپ، تام يېنىدىكى بىر كىچىك ئۆستەلدە يالغۇز بىر كىشى ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ يىراقتىن مېنى كۆرۈپ دەرھال ئورنىدىن تۇردى ۋە مەن تەرەپكە خۇشچىراي كەلدى.

ئۇ كىشىنى بىر قاراپلا تونۇدۇم. ئەمما ئۇنىڭ ئىسمىنى ئۇنتۇپ قالغانىدىم. ئۇ دەل مەن مەسئۇللۇقىدا داۋالىنىپ ساقىيىپ چىقىپ كەتكەن بىمار ئىدى. ئۇ ئاۋۋال ماڭا سالام قىلدى. بىر قىزغىن كۆرۈشتۈك. ئۇ مېنى تاماق ئۆستىلىگە تەكلىپ قىلدى.

- سىزنى ساقلىتىپ قويدۇمغۇ دەيمەن؟ - دېدىم تەكەللۇپ بىلەن ئۇ كىشىگە.

- ياق، تەكلىپىمنى قوبۇل قىلىپ كەلگىنىڭىزدىن بەكلا خۇشال بولدۇم، - دېدى ئۇمۇ.

تاماق بۇيرۇتتۇق. ئۇ تاماق ئارىلىقىدا مېنىڭ ئۆزىنى بەكلا كۆيۈنۈپ داۋالىقىمىنى، بۇنىڭ ئۈچۈن ھەر ۋاقىت تەشەككۈر بىلدۈرىدىغانلىقىنى ئېيتتى. خىجىل بولدۇم.

- ئۆزىڭز ياخشى كۆرىدىغان قىزىل ئەتىرگۈللەرنى تاپشۇرۇپ ئېلىۋاتقانسىز، - دەپ سورىدى تاماق ئارىلىقىدا. ھەيران بولۇپ، ئۆز قولىقىمغا ئىشەنمەيلا قالدىم. ئىچىۋاتقان مېۋە شەرىپىتىنى ئۆستەلگە قويۇپ، ئۇنىڭ چىرايىغا قارىدىم. ئۇ ماڭا كۈلۈمسىرەپ قاراپ ئولتۇرۇپتۇ.

- سىز... ئاشۇ ئەتىرگۈللەرنى سىز سوۋغا قىلىۋاتامسىز؟ - قاتتىق ھاياجان ئىچىدە سورىدىم ئۇنىڭدىن.

- ياخشى كۆرىدىڭىزمۇ؟

- بېشىمنى يېنىك لىڭشىتتىم.

- ياخشى كۆرگەن بولسىڭىز، ماڭا شۇ كۇپايە. قېنى تاماق يېگەچ پاراڭلىشايلى.

شۇ تاپنىڭ ئۆزىدە بىر تۇرۇپ كۈلگۈم كېلىدۇ، بىر تۇرۇپ ھەيران بولۇۋاتىمەن. ئەسلىدە گۈلدەستىلەرنى ماڭا ئۇ سوۋغا قىلىۋېتىپتۇ. ئۇنىڭغا نېمىدەپ رەھمەت ئېيتىشنى بىلەلمىدىم. ئۇنىڭغا كۈچلۈك ھۆرمەت بىلەن قارىدىم. ئۇ 45 ياشلاردىكى بىر ئېسىل

ئەڭ ياخشى دوستلىرىمىدىن بىرەرسىنى ئېلىۋالاي دېگەن نىيەتكە كەلدىم ۋە ئالىي مەكتەپتىن باشلاپ يېقىن ئۆتىدىغان دوستۇم زۇلمەرنى بىرگە ئېلىۋالماقچى بولدۇم. ئۇنىڭغا تېلېفون بەرسەم، ئۇ كەچتە ئۆيىگە مېھمان كېلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئەھۋالنى ئۇنىڭغا دېدىم. «ۋاي ئۆزۈڭ يالغۇز بېرىۋەرمەسەن، خەق سېنى دوستلىرىڭىزدىن بىرەرنى ئېلىۋېلىڭ دېمىگەن تۇرسا، نېمە ئۇنداق جىق ئويلاپ كېتىسەن، ئۇ كىشى سېنى يەۋالائىتىمۇ، خەق پۇلنى خەجلىگىلى ئادەم تاپالماي ئاندىن سېنى چاقىرغان دەپ ئويلاپ قالدىڭمۇ. ئۇنداق كىچىك بالدەك قىلىق قىلماي، يالغۇز بېرىۋەر، ھېچنېمە بولمايدۇ. ئېزىڭ تېخى كۈندە دېگۈدەك سېنى ئۆيدە يالغۇز تاشلاپ قويۇپ، ئىشخانىسىدا كومپيۇتېرنىڭ ئالدىدىن چىقىمىسا، ئۆيۈڭدە تېخى...» دەپ تەكلىپ قىلغىنىمغا تويغۇزۇپ قويدى.

ئويلاپ باقسام، ئۇنىڭ دېگىنىمۇ توغرا. كۈندە دېگۈدەك ئەتىگىنى ئىشقا بارمەن، چۈشلىرى بەزىدە ئۆيگە قايتىپ كېلىپ تاماق يەپلا دەم ئالىمەن. سىز بولسىڭىز ئاشۇ كومپيۇتېرنىڭ ئالدىدىن نېرى بارمايسىز. كەچلىرى ئۆيگە ۋاقتىدا تاماققا كېلىدىغان ۋاقتىڭىز كەمدىنكەم ئۇچرايدۇ. يالغۇز تاماق يېيىشكە ئەڭ ئوچ ئىدىم. «بارمايمەن دېگەن تۈگەنگە يەتتە قېتىم بېرىپتۇ» دېگىنى راست بولسا كېرەك. سىز ئاخىر مېنى كۈندۈردىڭىز، سىز خىزمىتىڭىزگە بولۇپمۇ كومپيۇتېرنىڭىزغا مەجبۇنلارچە بېرىلىپ كەتكەندىڭىز، ھەتتا بەزىدە ئۆزۈمچە ئۇ خىزمەتنى دەپ مېنىمۇ ئۇنتۇپ كېتەرمۇ، دەپ ئويلايدىغان بولۇپ قالدىم. ئەنە شۇنداق كۆڭۈل يېرىملىقىمنى دوستلىرىمىز بىلەن كۆرۈشۈش، بىرگە تاماق يېيىش، مۇڭىدىشىپ ئولتۇرۇش بىلەن ئۇنتۇلدۇرىدىغان بولدۇم. مەن ئۆزۈمنى ئىنتايىن بەختلىك ئائىلە ئايالى بولمەن، دەپ ئويلىغانىدىم. ئەپسۇسكى، مەن روھىي جەھەتتىكى بەختكە ناھايىتى ئاز ئېرىشتىم. گەرچە ماددىي جەھەتتىكى تويۇنۇش ۋە خاتىرجەملىك ئائىلىمىزگە نىسبەتەن مۇكەممەل ھازىر بولغان بولسىمۇ، بىراق روھىم قۇرۇق ۋە كەمتۈكلۈك ئىچىدە داۋاملىشىۋاتاتتى. «سۈيى بار يەرنىڭ ئوتى يوق، ئوتى بار يەرنىڭ سۈيى يوق» دېگەن شۇ بولسا كېرەك.

ئىشتىن چۈشۈپ دېيىشكىنىمىز بويىچە ئۆدۈللا مۇشۇ شەھەردىكى ئەڭ داڭلىق بەش

باشاۋاتقان مۇشۇ مۇھىت ۋە دۇنيانىڭ ھەممە تەرەپلىرىگە بېرىپ چېتىلاتتى. ئۇ نەشرىيات ئورنىدا ئىشلەيدىغان ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ پىكرىنىڭ ئوچۇقلۇقىغا، نەزەر دائىرىسىنىڭ كەڭلىكىگە، تۇرمۇش تەجرىبىسىنىڭ موللۇقىغا قول قويغانىدىم. بارا - بارا ئۇنىڭ تەسىرى ماڭا سېڭىپ بېرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدىم. ئۇ ئاۋۋالقىدە كىلا ھەر ئىككى ھەپتىدە بىر قېتىم ماڭا قىزىل ئەتىرگۈل سوۋغا قىلىشنى داۋاملاشتۇرۇپ باردى. مەن ئۇنى مەن ئۇچراتقان ئەرلەر ئىچىدىكى ئەڭ ئالدىنقى قاتاردىكى ئەرلەردىن، دەپ پەرەز قىلدىم. ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى ياشلارغا خاس رومانىكىلىق، جۇشقۇنلۇق، ئوچۇق - يورۇقلۇق مېنى ئۆزىگە رام قىلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ گەپ - سۆزلىرى ئادەمگە ئىشەنچ ۋە ئۈمىد بېغىشلايتتى. ئۇ تولىمۇ يارىشىملىق كىيىنەتتى. ئۇ ھېچنەرسىدىن زارلانمايتتى، نارازى بولمايتتى. شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۆزۈمدە غەيرى بىر تۇيغۇنىڭ پەيدا بولغىنىنى ھېس قىلىشقا، يەنى ئۇنىڭ ئايالىغا ھېچنەمىدىن ھېچنەمە يوق كۈنداشلىك قىلغۇم كېلىدىغان، گەرچە تونۇمىساممۇ ئۆچلۈكۈم كېلىدىغان بولۇپ قالدىم. مەندە بۇ ھالەتنىڭ نېمىشقا پەيدا بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشەندۈرەلمەيتتىم. ئۇنىڭ بىلەن بولغان ئارىسىدىكى ياش پەرقىمىز مېنى ئۇنىڭغا كۈچلۈك ھۆرمەت بىلەن مۇئامىلە قىلىشقا ئۈندەيتتى. ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ، تاماق يەپ ياكى قەھۋە ئىچكەچ پاراڭلىشىپ قايتىپ كەلگەن كۈنلىرى روھىم باشقىچە ئۈستۈن بولۇپ قالاتتى. ئۇنىڭ بىر خىللا كۆرۈنۈۋاتقان سوغۇق مېھرى ئىلىپ قالغاندەك بىلىنەتتى. ئاخشىمى سىز ئىشخانىدىن قايتىپ كەلگۈچە ياكى ئۆيدە كومپيۇتېر ئالدىدا بىر ۋاقىتقىچە ئولتۇرۇپ يېنىمغا كەلگۈچە بولغان ئارىلىقتا ئۇنىڭ بىلەن ئۆتكەن قىسقا، ئەمما كۆڭۈللۈك مىنۇتلارنى ئويلاپ ياتاتتىم. ئۇ ھەقىقەتەن بىر مۇنەۋۋەر ئەر ئىدى. ئوچۇقنى ئېيتسام، ئايال كىشىنىڭ كۆڭلىنى ئۇتالايدىغان، راۋرۇس بىر ئەرەككە ئىدى. ئۇ بىر كۈنى كەچتە مېنى تانىشىغا تەكلىپ قىلدى. خۇشاللىق بىلەن ماقۇل بولدۇم. ئۇ تانىشى ئاجايىپ لەرزان ۋە يېنىك ئويىدايدىكەن، بولۇپمۇ ۋالىسىنى چىرايلىق ئويىدايدىكەن. ۋالىسىنى ياخشى ئويىنىيالايدىغان ئەرلەر ئادەتتە ئانچە كۆپ ئۇچرىمايدۇ. مېنىڭچە، ئۇ خىزمەتنىمۇ جاپىدا قىلىدىغان، ئويۇن - تاماشىنىمۇ قولىدىن بەرمەيدىغان، سىرتقى مۇھىت

ئەر ئىدى. مېنى نېمىشقا شۇنچە خۇش قىلىدىغانىسىز؟ - ئۇنىڭ قويۇق قاشلىق چوڭ - چوڭ كۆزلىرىگە قاراپ ئېيتتىم.

- سىز ماڭا يېڭى بىر ھاياتلىق بەخش ئەتتىڭىز، بەرنا. مەن سىزدىن بەكلا رازى بولدۇم. سىز دېگەن ئاجايىپ ئېسىل دوختۇر ئېكەنسىز.

بىز شۇ كەچتە ئىككى سائەتتەك پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپتۇق، ئۇ مېنى تاكىسى بىلەن قورۇنىڭ ئالدىغا ئەكەلىپ قويۇپ كەتتى. جاھاندا مۇنداق ئېسىل ئادەملەرمۇ بولىدىكەن. دۇنيا ئەسلىدە ياخشى ئادەملەر بىلەن تولغانىكەن ئەمەسمۇ. شۇ كۈنى مەن يىتتۈرۈۋەتكەن بىر ئەزىز نەرسەمنى تېپىۋالغاندەك ناھايىتى خۇشال بولۇپ كەتتىم، ھاياجانلاندىم. مەن تاپشۇرۇۋالغان ئەتىرگۈلگە ئائىت نۇرغۇن مەخپىيەتلىكلەردىن خەۋەردار بولدۇم. ئۇ كىشى دوختۇرخانىدا يېتىۋاتقان مەزگىلىدە مېنى كۆزىتىپتۇ، ھەر خىل يوللار ئارقىلىق مېنىڭ تۇغۇلغان خانىرە كۈنۈم، قىزىقىشىم قاتارلىق نۇرغۇن تەرەپلەرنى ئىگىلەپتۇ. «نېمانچە ئاق كۆڭۈل، نېمانچە سەمىمىي ئادەم بۇ» دېدىم ئۇنى.

ئۇ كىشى بىلەن بولغان ئالاقەم ئەنە شۇنداق باشلاندى. ئۇ ناھايىتى ئېغىر - بېسىق، ئەمما خۇش مېجەز، شۇنداقلا بەكلا رومانىك ئىدى. ھەر بىر ئىشىغا ناھايىتى ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلاتتى. مەن بىلەن بولغان ئالاقىدە ئۆزىنى ناھايىتى تەكىمىن تۇتاتتى. مول تۇرمۇش تەجرىبىسىگە ئىگە، پىشقان ئەرلەر ئاشۇنداق بولىدىغان ئوخشايدۇ. ئۇ ناھايىتى روھلۇق ئىدى. ئۆزىنى ئەركىن ۋە جۇشقۇن تۇتاتتى. ئۇنىڭغا بولغان ھۆرمىتىم بارغانسېرى كۈچىيىپ باردى. ئۇ پات - پات مېنى تاماققا ياكى قەھۋە ئىچىشكە تەكلىپ قىلاتتى. ئاشۇنداق ۋاقىتلاردا ئۇزۇندىن ئۇزۇنغا پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ كېتەتتۇق. ئۇ مەن بىلەن تاماق يەيدىغان ۋە قەھۋە ئىچىدىغانغا مۇھىتى كىشىگە يېقىملىق تۇيغۇ بېرىدىغان، ئاساسەن سالاپەتلىك كىشىلەر بارىدىغان، ئۆزگىچە زىننەتلەنگەن جايلارنى تاللايتتى. بۇ ئۇنىڭ ئۆزىنى ۋە مېنى ئاسرىغىنى، نام - ئابرويىغا دىققەت بىلەن قارايدىغىنى بولسا كېرەك. بىز نۇرغۇن تېمىلار ئۈستىدە ئەركىن پاراڭلىشىدىغان، ئۆزگارا كۆزقارىشىمىزنى ئالماشتۇرىدىغان بولىدۇق. بىز پاراڭلىشىدىغان تېمىلار نۇرغۇن مۇشۇنىڭ، ھاياتلىقنىڭ، ئىشقىلىپ بىز

بىلەن تېز - تېز ئۇچرىشىشقا، ئۇنىڭ پارىڭىنى ئاڭلاشقا، بىردەم بولسىمۇ بىزگە مۇڭدېشىپ ئولتۇرۇشقا ئىنتىلىدىغان بولۇپ قالغانىدىم.

كۆپ قېتىم ئۆزۈمنى «مەن نېمە ئىش قىلىۋاتىمەن، نېمىشقا ئۆزۈمنى كوتىرول قىلالمايمەن» دەپ ئەيىبلەنگەن، قايتا - قايتا ئويلىغان بولساممۇ، بۇ ئەيىبلەشلەردىم، ئويلىنىشلەردىم ھېچنەمگە كار قىلمىدى. مەن ئۆز ھېسسىياتىمنىڭ كوتىرولۇقىغا ئۆتۈپ بولغانىدىم. ھېسسىيات دېگەن ئاجايىپ نەرسە ئىكەن. ئۇنىڭ قۇدرىتى ئادەمنى ھەر كويغا سالىدىكەن. 28 ياشلىق بىر ياش ئايال بىلەن 45 ياشتىن ھالقىپ توختالغان بىر ئەر ئوتتۇرىسىدىكى بۇ خىل ھېسسىيات ياش قىز - يىگىتلەرنىڭ ئارىسىدىكى ھېسسىياتتىن زور دەرىجىدە پەرقلىنىدۇ، ئەمما بۇ ھېسسىيات شۇ قەدەر ساپ، شۇ قەدەر سەمىمىي، شۇ قەدەر ئىشەنچلىك ۋە شۇ قەدەر تۇراقلىق ئىدى. بۇ خىل ھېسسىياتنىڭ قاينىمغا كىرىپ قالغان ھەرقايسى ئەرەپ ئۇنىڭ يالقۇنلۇق ھارارىتىنىڭ تەسىرىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايتتى. مەن بۇ نۇقتىنى ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىم ئارقىلىق بىلىپ يەتتىم.

مەن يەنە شۇنى ئېتىراپ قىلىمەنكى، سىز مېنى روھىي جەھەتتىن ئازابلاشقا كىرىشكەندىن بېرى ئۆز - ئۆزۈمگە نەپرەتلەندىم. ئۆزۈم كىرىپ كەتكەن بۇ قاينامدىن سەسكەندىم. مەن ئېرى بار بىر ئايال تۇرۇقلۇق، ئېرىم ماڭا شۇنچە مېھىر - مۇھەببەت بىلەن ئەقىدە قىلىپ كېلىۋاتقان تۇرۇقلۇق، قەلبىمنى يات بىر ئىرنىڭ ئىختىيارغا تاپشۇردۇم. مېنىڭ قىلغىنىم ئېرىم ئالدىدا كەچۈرگۈسىز جىنايەت بولۇشى ئېنىق. لېكىن مەن شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولدۇم. سىز مەيلى ئېتىراپ قىلىڭ ياكى ئېتىراپ قىلماڭ، ئۇنى سىز ماڭا مەجبۇرلىغان، سىز بۇ نۇقتىدىن ئۆزىڭىزنى چەتكە ئالسىڭىز ۋىجدانىڭىز چىنئادارمۇ؟

سىز بىر ئەر كىشى، مەن بىر ئايال. ھەممە ئىشتا سىز مېنىڭ دېگىنىم، ئاززۇيۇم بويىچە ئەمەس، بەلكى ئۆزىڭىزنىڭ ئەزەللىك سالاھىيىتى ۋە ئىرادىسى بويىچە ئىش كۆرۈشىڭىز، مېنى چۈشىنىشىڭىز كېرەك ئىدى. ئەمما سىز بۇ جەھەتتە ئاجىزلىق قىلىدىڭىز، مەن سىزنىڭ مېنى ياخشى كۆرۈشىڭىزنىڭ يۇمشاقلىق، جىمجۇرلۇق ۋە سىلىق - سىپايلىك ئىچىدە ئىپادىلىمەي،

بىلەن ئائىلە تۇرمۇشىنى مۇۋاپىق جىپىلاشتۇرايلىغان ياراملىق ئەر ئىدى. سىزچۇ، ئىككىمىز ئوي قىلغاندىن كېيىن سىز خىزمەتكىلا كىرىشىپ كېتىدىغان، كۆڭلۈمنى ئېلىشنى خالىمايدىغان، ئوي قىلىشتىن ئاۋۋالقى رومانىكىلىقنى بىراقلا ئەستىن چىقىرىۋەتكەن بىر ئەر بولۇپ قالىدىڭىز. بىر ئايال كىشى روھىي جەھەتتىن ئېھتىياجلىق بولىدىغان تۇرمۇش رېتىمىنى، ئارزۇ - ئارمىنى چۈشىنىدىڭىز. بىرەر قېتىم ئۇيۇقسىز مېنى خۇش قىلىش ئۈچۈن يا بىر ئال گۈل، يا بىرەر قۇر كىيىم - كېچەك، يا بىرەر قۇنا گىرىم بۇيۇمى، يا بىرەر پارچە ئانكىرىكا دېگەندەك نەرسىلەرنى سوۋغات قىلىپ باقىدىڭىز. بىرەر قېتىم سىرتلارغا تاماققا، يا قەھۋە ئىچكەچ پاراڭلىشىپ كېلىشكە ئەكلىپ قىلىپ قويمىدىڭىز.

مەنمۇ ئادەمغۇ، گۈزەل، رومانىك تۇرمۇشنى قوغلىشىدىغان، ھاياتنىڭ، تۇرمۇشنىڭ پەيزىنى سۈرۈشنى، ھۇزۇرنى ئېتىشىنى خالايدىغان بىر ئايالغۇ. مەن ياخشى ئائىلە شارائىتىدا ئۆسۈپ يېتىلدىم. يەتكۈدەك ئوقۇدۇم، كاتتا تەربىيە كۆردۈم، ئەمما ئوي قىلىش بىلەنلا ھەممىنى، ئارزۇ - ئارمانلىرىمنى، ئىنتىلىش ۋە ياشاش ئۇسۇلىمنى يەر ئاستىغا كۆمۈۋېتىلمەيتتىم. مەنمۇ باشقا نۇرغۇن ياش ئاياللارغا ئوخشاش ياشىشىم، رەڭگىگەرەك تۇرمۇشنىڭ ماڭمۇ نېسىپ بولالايدىغان ئەرەپلىرىدىن مەنپەئەتدار بولۇشۇم كېرەك ئىدى. ئايال كىشى - ئۇ بىر رومانىك دۇنيا، سىز بۇنى چۈشىنىشىڭىز كېرەك ئىدى.

مېنى ئېمىدەپ ئەيىبلەشنىڭ ئىختىيارىڭىز، قۇددۇس. «ماڭا راست گەپ قىلىڭ» دېدىڭىز، شۇڭا مەن ھەممىنى سىزگە راست، ئۆز ئەينى دەپ بېرىۋاتىمەن.

بىزنىڭ ئۇچرىشىشىمىز گويى قىزغىن مۇھەببەتلىشىۋاتقان قىز - يىگىتلەرنىڭ مۇھەببەتلىك ئۇچرىشىشىنىڭ ئۆزى بولۇشقا قاراپ يۈزلەندى. مەن بۇنى بىلىپ تۇرىمەن ھەم ئۆزۈمنى قاچۇرۇشقا تىرىشىمەن. بىراق، قەلبىمدە بىر نورمال، ھېسسىياتلىق ئايال كىشىنىڭ قەلبىدە ئويغىنىدىغان سىرلىق ۋە گۈزەل ھېسلار ئويغىنىپ بارماقتا ۋە بارغانسېرى كۈچەيمەكتە ئىدى. دەسلىپدە ئۇنىڭ ماڭا سوۋغا قىلىۋاتقان قىزىل ئەتىرگۈللىرىگە ئىنتىلگەن بولسام، ئەمدىلىكتە ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئۇنىڭ

مەقسەتسىزلا تىكىلگەن. ھۇجرا ھەدەپ پىرقىراۋاتقانداك بىلىندى، ئۆزۈمنى تۈگىشىپ كېتىۋاتقانداك ھېس قىلىپ كەتتىم.

ۋادەرىخ، نۇرغۇن بەختسىز ئەرلەرنىڭ بېشىغا ھامان بىر كۈنى كېلىدىغان بۇ كۈننىڭ كۈنلەرنىڭ بىرىدە مېنىڭ بېشىمغا كېلىشىنى، بولۇپمۇ بۇ دەرىجىدە دەھشەتلىك پارتلاشتەك يۈز بېرىشىنى پەقەت ئويلاپ باقماپتىكەنمەن.

ئۆزۈمنى نېمىدەپ ئەيىبلەيمەن، ھېلىقى ناتونۇش ئىرنىچۇ... نېمىدەپ ئەيىبلەيمەن، ھېلىقى ناتونۇش ئىرنىچۇ...

بېشىم پىرقىراشقا باشلىدى، ئۆپكەم بوغۇزۇمغا كەپلىشىپ قالغانداك، تىنىقىم بارغانسېرى تەسلىشىپ كەتتى. ئورنۇمدىن پولىتۇڭكىدە تۇردۇم ۋە ئىشىككە قاراپ ماڭدىم.

ئاپخىمىنى پۈتۈمغا سېلىپلا ئىشىكنى ئاچتىم. كۆزۈمگە ھېچنېمە كۆرۈنمىدى. مەن ياشاۋاتقان دۇنيانىڭ ئەمدى ئىككىمىز سىغىشمايۋاتقان تۇرمۇش بولۇپ ئۆزگەرگىنىگە ئىشەنمەن بولىدىغان بولدى. بۇ تۇرمۇش ئىككىمىزدىن بىرىمىزنى ئىككىمىزگىلا تەئەللۇق بولغان تۇرمۇش چەمبىرىكىدىن سىقىپ چىقىرىش بىلەن كۇپايىلىنىتتى. مەن ئەمدى ئەرلىك غۇرۇرى ۋەيران بولغان تراگېدىيىلىك بىر شەخس بولۇپ ياشاۋېرەمدىم ياكى بۇ تراگېدىيىنى ئۆزگەرتىپ باقمايدىم، بۇنىسى ماڭا قاراڭخۇ. يەنە ئويلاۋەرسەم، نېمىلەرنى ئويلاپ باقارمەن. مېنى خۇشالاندۇرىدىغان ۋە تىنچلاندۇرىدىغان يەنە قانداق بىر بەختىيار تۇرمۇشقا ئېرىشەرمەن. باش - ئاخىرى يوق ئويلىرىم تۇرمۇشۇمنىڭ قىممىتىنى بارغانسېرى تۆۋەنلەتسە تۆۋەنلىتىدىكەن، ئاخىر بېرىپ ياشاشنىڭ نېمىلىكىنى كۆزۈمگە مانا ھازىرقىدەك تراگېدىيىلىك مەزمۇن بىلەن كۆرسەتسە كۆرسىتىپ قويىدىكەن، تۇرمۇشۇمغا بىرەر يېڭىلىق ياكى بىرەر مەنە ئېلىپ كېلىشى ناتايىن ئىدى. شۇڭا «ياشاپ باقە، بەرنا...» دەيدىم ئۆز - ئۆزۈمگە ئۆي ئىچىگە زەردە بىلەن بىر قاراپ قوبۇپ ۋە ئىشىكنى يېپىپ چىقىپ كەتتىم...

2002 - يىلى 11 - ئاينىڭ 4 - كۈنى، كەچ، ئۈرۈمچى

ئەرلەرگە خاس جاسارەت، قاتتىق قوللۇق ۋە مېھرىبانلىق بىلەن رومانىكىلىق بىرلەشكەن مۇھەببەت ئىچىدە داۋاملىشىپ بېرىشىغا موھتاج ئىدىم. مەن بۇ موھتاجلىقىمنى سەمىڭزىگە سېلىپ قانائەتلىنىشىنى ئەسلا خاتىمىدىم. ناۋادا شۇنداق قانائەتلىگەنمۇ بولاي، بىراق بۇنداق قانائەتلىنىشنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بار دەپسىز. مەن توغرا قىلىدىمۇ، خاتا قىلىدىمۇ، ئېنىق جاۋاب بېرەلمەيمەن، قۇددۇس.

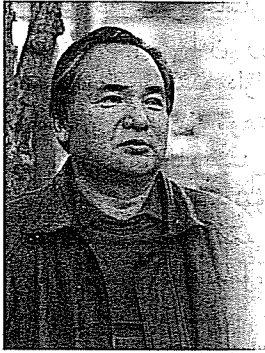
مەن ئەنە شۇنداق ياشىدىم. سىز مېنى سۆيىسىز، مېنى ياخشى كۆرىسىز. مەنمۇ سىزنى سۆيىمەن، سىزنى ياخشى كۆرىمەن. ئەمما بۇنداق سۆيۈش ۋە ياخشى كۆرۈش قۇرۇپ قالغان قاقشال دەرەخنىڭ يالغۇز قالماي، سۇغۇرۇلۇپ پەرۋىش قىلىنىشى، كۆكەرتىلىشى ۋە قۇياش مېھرىدىن ئويغۇچە بەھرىلىنىشى كېرەك ئىكەن. بىز ياشاۋاتقان ھايات ۋە تۇرمۇش ئەنە شۇ دەرەخكە ئوخشايدىكەن. لېكىن بىز نېمىنى يوقاتتۇق، نېمىنى كېمەيتتۇق، ئۆزىمىزگە ئاپان بولۇشى مۇمكىن. بۇ كەچۈرمىشلىرىمنى سىزگە مۇستە دەپىشىكە كۆڭلۈم بارمىدى. ئەڭ ياخشىسى خەت ئارقىلىق دەپىشىنى مۇۋاپىق كۆردۈم. سىزنىڭ ماڭا قانداق مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىڭىز ماڭا قاراڭخۇ. ئەمما مەن سىزنى ياخشى كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن ھېچنېمىنى يوشۇرماي سىزگە دەيدىم. دېگەنلىرىم ھەقىقەتدە يەنە ئارتۇق ئىزاھات بېرىشنى خالىمايمەن.

بەرنا»

خەتتەن بېشىمنى كۆتۈردۈم. ئۇ مېنىڭ خەتنى ئوقۇپ بولۇشۇمنى كۈتۈۋاتقان چېغى. كۆزى مەندە ئىدى.

- كېيىنچۇ؟ - ئۇنىڭ كۆزىگە قاراپ سورىدىم، خەتنى قاتلاپ ئۇنىڭغا ئۈزىنى تۇتۇپتۇ. ئۇ تاماكىسىنى قاتتىق - قاتتىق بىرنەچچىنى شوراۋېتىپ، ئېغىر خۇرسىنىپ قويدى ۋە شامنىڭ كۆيۈۋاتقان گەۋدەسىگە قاراپ ئولتۇرغان پېتى سۆزىنى داۋاملاشتۇردى.

خەتنى ئوقۇپ بولۇپ پۈتۈن بەدەنلىرىم بوشىشىپ كەتتى. مېڭەمگە دەھشەتلىك بىر دولقۇن قايتا - قايتا ئۇرۇلغانداك باشلىرىم سىلكىنىپ كەتتى. كۆزلىرىم تۇرۇسقا

ئۇيغۇر تىلى ئىلمى ئىنستىتۇتى

نۇرپەننىڭ كۆزى

5

تاملاردىن دەم ئۇرۇپ ماريادۇ كېيىك،
تونۇدۇم كۆزلەرنى، چاچرايدۇ شولا.
يەنە كۈي باشلايمەن كەتتى دىل ئېيىپ،
ئالتۇندىن، كۈمۈشتىن پۈتۈلدى چۇلا.
كېلىسەن بىر كۈنى قۇيۇن تون كىيىپ،
مىنگىنىڭ ئارغىماق ئالا يا قۇلا.

6

بۇلاقلار كۆرسەتتى سۈزۈك بىر سۈرەت،
قارچۇققا گۈللەردەك سۆزلەيدۇ چىراغ.
قىسسەلەر يالغۇنلۇق، بايان رەتۈرەت،
ھەسرەتتەك ئۆكسىتەر جىنىمنى يىراق.
ماڭلايغا ئويۇپتۇ سىنى بۇ قىسمەت،
ھېچكىممۇ ئۇنىڭدىن قاچالماس يىراق.

7

دەرەخلەر ئۇچىدا يۇلتۇز چاراقلاپ،
سېنىچىلاپ، زىغىرلاپ باقار قەدەمگە.
قاينايدۇ تۇيغۇلار ياغدەك ۋاراقلاپ،
دەرىجە تۆت خانە... ئەلا رەقەمپە.
كېلىمەن مەنزىلدە ئاھ دەپ باياقلاپ،
جۇل بىلەن تۇل دېگەن ئالىي لەقەمدە.

8

ھاۋادا جېنىمىز بىر تىنىق ئۆزەرە،
تونۇدۇم چېقىنلار ئاشۇ بىر قاراق.
ئەس - يادنىڭ قولۇمغا تۇتقۇزدى گۈرزە،
بىر باقساڭ يىگىتمەن بىر ئەسىر ياراق.
كۆڭلۈمدە بار مېنىڭ تاغلاردەك ئۆزەرە،
باشىدىم سېنىڭسىز...
باغرىمدا تاراق...

1

زۇلمەتنى يورۇتقان سېنىڭ كۆزلىرىڭ،
تىنىقنىڭ جېنىمغا قوشۇپ تۇرغان جان.
ناخشىغا ئايلانغان دېگەن سۆزلىرىڭ،
بارلىقنىڭ قاينانغان تومۇرلاردا قان.
شال ئىدى ھۆرلەرگە ئۆرگەن بۆزلىرىڭ،
نۇر يولى ئىدىڭىز تەڭرى بەرگەن يان.

2

ھەر قەۋەت ئالەمدىن تاللىغىنىم سەن،
مىڭ يىلدىن كېيىنمۇ يوق بۇڭا ئالەم.
ئىزىڭدىن ئۆيۈمدە ئۇندى مىڭ گۈلشەن،
مىليونچە قەۋەتتۈر بىزنىڭ بۇ ئالەم.
ھەر قەۋەت بېشىدا كۈمۈشتەك كۈلكەڭ،
ئەقلىم لال ھەمىشە، ھەمىشە ئالەم.

3

ئاسماننىڭ رەڭگىدە كىيىپ يېشىل تون،
سېزىسەن بوشلۇققا يېشىل چەمبىرەك.
ۋىسالىغا ئالدىراپ، دېدىم باشقا قون،
يۇلتۇزلار قىزىسەن شۇتاپ يەكمۇ يەك.
يارىنى كۆرگەننىڭ تەلەپلىرى ئوڭ
چۈش ۋەسلى پاكىزدۇر ئوڭىمىزدىن بەك.

4

گۈللەرنىڭ بەرگىدە قارچۇقنىڭ قاراپ،
ئىپار ۋە رەڭلەرگە بېرىدۇ باھا.
لەۋلىرىڭ لېۋىمگە تامچىنار شاراب،
مىڭ باشقا كىرىدۇ چوقۇم بۇ ۋايا.
تەنلىرىڭ تېنىمگە كېتىشكەن تاراپ،
سەن باردا ئالەمدە بولمايدۇ جاپا.

9 ئەرۋاھلار ھەققىگە تىلىدۇق چەنەت مۇڭلىنىپ چىن دىلدىن دىققەتتە تۇرۇپ. قاينۇغا چىلانغان بۇندا ھەربىر سەت، يۈرەك قان ماغدۇر يوق، كەتكەن ئۇ قۇرۇپ. ئاڭلارغا قادالدىم... تاڭلارمۇ ماڭا قادالدى سەندىكى قاراڭلار بىلەن. ھەننۇا ھەسرەتنى سۆزلەيمەن ساڭا، تاڭلاردەك دىلدار يوق، تاڭلاردەك لىۋەن. ئوخشاپلا كېتىسەن ئەجەبمۇ ئاڭا. تاڭ باردا كېچىلەر نەڭگۈلۈك ئىۋەن. چىتىقلار چىتىلىپ قارا تۇياققا.

10 ئاسمانمۇ، زېمىنمۇ سەن بوپ قارايسەن، نەلەرگە كەتتىكىن ئۇلارنىڭ ئۆزى. شەپقەتتە گۈلخان سەن، گۈلدە ئارايىسەن، مېنىڭ - مەس بۇ چۇقۇم قۇدرەتنىڭ سۆزى، ئالەمدە مىليون كۆز... كۆزلەر يارايىسەن، بۇ كۆزلەر ماڭا تەن دىلدارنىڭ كۆزى.

ساۋاقداشلىرىمغا

شادلىقنى، ھەسرەتنى بۆلۈشتۈق، ئۇچراشساق يۈرەكتىن كۈلۈشتۈق. ھۆسنىڭنى تېرىدىم تاملارغا، تىردەملىك ۋاسالچۇن ئۆلۈشتۈق.

مىڭ كۈنلۈك يول يۈرۈپ بىر كۈندە پەيت كېلىپ، مىڭ ئەستە كۆرۈشتۈق. ھەپسە ئاي يوشۇردى تېنىڭنى، ھەسرەتنى دىللارغا كۆمۈشتۈق. تارالدۇق زېمىنگە شولىدەك، ئاشلارغا تېرىسا ئۇنۇشتۈق. ئەزەلدىن تاقەتلىك ئىدۇق بىز، ھەممىگە ھەرقاچان كۈنۈشتۈق. ھەق سۇنسا سوراقسىز، ئۆڭۈشتۈق. زۇلمەتتە كۈن بىلەن سۆيۈشتۈق. ھېلىمۇ ئۆزگەرمەس قىممەتلەر، ئالماستۇق، ئالتۇندۇق، كۈمۈشتۈق.

قەبرە بېشىدا

قەبرىلەر، قەبرىلەر ھەسرەت دەرگاھى ھەر بىرى بىر تالاي دىلغا چىتىلغان. سىخمايدۇ پەلەككە تىرىكلىر ئاھى، مەرھۇملار ئوق ئىررۇر مەڭگۈ ئېتىلغان. كۆز بۇرچى كۆرۈشلا ئەيەستۇر پەقەت ئايانماي تۆكۈش ھەم يامغۇردەك كۆز ياش. ناۋادا بولمىسا مۇشۇ تەبىئەت، پۈتەي بىر يارىغا ئوخشايتتى ياشاش. بىر قەبرە ئالدىدا ئۆرىمىز مەيۋىس ئىچىدە ئۇخلايدۇ ياتقان بىر قۇياش. مۇقەددەس ۋەھىيلەر يەتمەكتە دۇرۇس، ئەسلىشلەر سۇ باشلار شۇنچە ئالدىراش.

غەزەللەر

ئەكبەر نىياز پەتتارى

تەۋەللۇتتا دىلىم دۈشەننىدە غەمگە تاۋاپ بولدى. غەلەت بولدۇم سىرىم سەيشەننىدە لەۋگە شارب بولدى.

ئەقىدەمدىن چېچەك ئاچتىكى چارشەنبە بولۇپ بىر گۈل، توزۇپ ئەمما، مىسال يەيشەننىدە زەمگە تاۋاپ بولدى.

يا نازىنىن، سەتەڭ ياكى سوئال بىرلە جۈمە كەلدى،
كۆيۈپ ئاخىر نېتەي چۈشلەر شېرىن شەنبە كاۋاپ بولدى.

يولغا كۆپ - ئۇزاق باقتىم، بۇ يەكشەنبە كېلەر بار دەپ،
خەۋەرمۇ يوق كۆزۈمدە ياش شېئىر - كۈيگە ئازاب بولدى.

نە ئەبلىيىن قېقىپ پەينى كېتىپ قالدى بىزاق ھەپتە،
ئېرىقتا سۇ - ئۆمۈر ئاقتى ۋاقت - كۈنگە خاراب بولدى.

پىغان، كەچمىش بېرىپ ئىلھام پىكىر - ھېكمەت پۈتۈپ يۈردۈم،
ئۇلار - ئىبىرەت بىلەن تولغان تېخى نەچچە كىتاب بولدى.

ئىيازى قاقشىغا ھەرگىز، ھاياتتا قىسمىتىڭ ئۇششۇ،
كۆزۈڭ يۇمغان مىنۇتلاردا ساۋاق كۆپكە خىتاب بولدى.

* * *

ئۆزۈمدىن ھالقىماق ئىزدەپ «ئۆزۈم» گە ھەي پېتىپ كەلدىم،
ئۇدۇم، خىسەتلىرىم ئۇچتى ئۇنىڭغا رەڭ قېتىپ كەلدىم.

دىلىمدىن ئوخچىغان ئارزۇ رېئاللىق باغرىدا سولسا
كۆيۈك زوھمىدا چاڭقاغلىق يەنە ئۇنى قېتىپ كەلدىم.

مۇھەببەت يولىدا ئازسام شۇنكى سانسىز سەۋەب تەييار،
ئۇيالمى يەلنى ئالەمگە كى شەپتانى سېتىپ كەلدىم.

ساۋاقلاردىن ساۋاق ئالماي مازاققا تۇغ - ئەلەم بولدىم،
شۇڭا ھەسرەتلىرىم ئەلۋەك ئۇنى ھەر رەت تېتىپ كەلدىم.

چۈشۈمنىڭ تەبىرىن بەرگەن خىزىرنى تونۇماي ھەتتا،
سۆزۈمدە ياغدۇرۇپ ئوقلار، ئاڭا چالما ئېتىپ كەلدىم.

ئەمەس تەقدىر، ھاياتنى دەل ياشارتقان سۇ ئۆمىد، تەدبىر،
ئىيازى كېيىتى بۇ سۆزنى: قەلەمنى ئىرغىتىپ كەلدىم.

* * *

مەنكى مەن «مەن» بولمىسام شەپتان ئېنىق،
نەكى شەپتان ئەڭرىگە پايخان ئېنىق.

ھېچ كىشى ھالىمغا يەتمەس، مەن ئۆزۈم -
ئاقبۇت قەبىرەم ئۈچۈن قۇربان ئېنىق.

شۇ سەۋەب قەلبىمدىكى ئارزۇلىرىم،
خالمايمۇ يوق ئامال گۈمران ئېنىق.

كەلمىكىم دۇنياغا بولغان ئەسلىدىن،
بىر ئوقۇشمايلىق ياقەي ئۇقسان ئېنىق.

ياشماق ئىزدەپ ئاقار كۆز ياشلىرىم،
توختىماس، كۈندۈز - كېچە ئوكيان ئېنىق.

بەزىلەر نەپرەت بىلەن تىغ سانجىسا،
بولمەن بەزىسىگە ئارمان ئېنىق.

بۇ ھايات سەھنە ئىرۇر، ئارتىس ئۆزى -
ھەر كىشى، ئارتىس ئارا چولپان ئېنىق.

مەن تېخى ئاتىشقا كىرمەك ئىستىمەم،
مۈشكۈلات ئاتىش ئەمەس توقسان ئېنىق. . .

قىسمىنىڭ شۇنداق نىياز، قىلغىن كۈرەش،
شۇنداق سەن شىر سۈپەت ئىنسان ئېنىق.

* * *

(ئابدۇقادىر جالالىدىنغا ئەقلىت)

جانان بار يۈزلىگەن جانان ئىچىدە،
جاھان بار دىلىكى جاھان ئىچىدە.

كىم - كىمگە مېھرىبان بۇنىسى تىلىتىم،
خىلمۇ خىل ئادەم بار ئىنسان ئىچىدە.

ھاياتتا ئادەمنىڭ ئىستىكى قانماس؛
ئارمان بار سۆيۈملۈك ئارمان ئىچىدە.

خانەئىگە خۇش كۈلۈپ كىرگەنلەر مېھمان،
شۇندىمۇ مېھمان بار مېھمان ئىچىدە.

دېڭىزنىڭ مېۋىسى ئۈنچە - مارچاندۇر،
قىممەتلىك گۆھەر بار مارچان ئىچىدە.

قەيەردىن كەلدۇق بىز، بارىمىز قاپان؟!
كارۋان بار سەپ تۈزگەن كارۋان ئىچىدە.

ئېرىشىش - يوقىتىش، يوقىتىش - ۋىسال،
مۇھەببەت تاۋلىنار ھىجران ئىچىدە.

ئادەملەر سۆيگۈدىن سۆيگۈ تاپىدۇ،
بولغاندەك ئوت - ئاتەش گۈلخان ئىچىدە.

نىيازى كۈل مەيلى قالساڭلا ياشاپ،
تاغەبەد ھەر شېئىر، داستان ئىچىدە. . .

ئوسمانجان ساۋۇت ۋە ئۇنىڭ شېئىرلىرى ھەققىدە سۆھبەت

ھەببۇللا مۇھەممەت:

كەچۈرمەيدۇ، ئەۋلادلار سېنى ئېتىراپ قىلمايدۇ، جەمئىيەت سېنى شاللىۋېتىدۇ. جاپا - مۇشەققەتتە، ئىسسىق - سوغۇقتا، ھايات - ماماتلىق پەيتلىرىدە خەلق بىلەن نەپەسداش، مۇڭداش، قەلبداش، يىلتىزداش، ئاھاڭداش بولالمىغان بەزى قەلەمكەشلەر كىشىلەرنىڭ ئېسىدىن بەكمۇ تېز كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. تېخىمۇ ئېغىرى شۇكى، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى كىشىلەرنىڭ نەپىرىتىنى قوزغاپدىغان سەلبىي تىپلار قاتارىدىن ئورۇن ئالدى. شېئىر يېزىشقا قىزىقىپ، ئادەم بولۇشقا سەل قارىغان بۇ قەلەمكەشلەرنىڭ ئېچىنىشلىق تەقدىرى كىشىنى چوڭقۇر ئويغا سالىدۇ.

شائىر ئوسمانجان ساۋۇت «قالغان ئۆمرۈمدە ئۆز روھىم، ئۆز ئىجادىيەتىم، ئۆز شىجائىتىم بىلەن ئىنسانلار ئارىسىغا ۋە دۇنياغا مۇھەببەت تېرىش ئۈچۈن تىرىشمەن» دەيدۇ. شائىر ئۆزىنىڭ جاپا - مۇشەققەتلىك، ئەگرى - توقاي ھايات سەپىرىدە مۇھەببەتنى خاسىيەتلىك ئانا باغرىدەك ئەزىزلىدى؛ ئىشقى - زوقى بىلەن ھارماي كۈپلىدى. مۇھەببەت شائىرنىڭ ۋۇجۇدىغا، قەلبىگە نۇر ۋە ئىللىقلىق ئاتا قىلدى. شائىرنىڭ يۈرىكىدە بالقىغان ئاشۇ نۇردىن ئاجايىپ نەپس، ئاجايىپ تەسىرلىك مىسرالار ئاچىرىدە بولدى.

سەممىيەتنىڭ، كەڭ قورساقلىق، باشقىلارنىڭ ئەمگىكىنى قەدىرلەش، باشقىلارغا بەخت ۋە ئامەت تىلەش - شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ روھىي دۇنياسىدا چاقناپ تۇرغان

ئەدەبىياتقا نىسبەتەن ئاز - تولا پاراڭ بولۇپ تۇرمىسا بىر خىل تۇرغۇن ھالەت شەكىللىنىپ قالدۇ. شۇ نۇقتىنى كۆزدە تۇتۇپ بىز گەرچە چوڭ دائىرىدە قىلالماسقۇمۇ نۇقتىلىق قىلىپ ئاپتورلار ئۈستىدە مۇشۇنداق پائالىيەت ئېلىپ بارماقچى. بىز بۈگۈن ئالتىلىق شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شېئىرىيەتتىكى ئورنى ھەققىدە سۆھبەت ئۇيۇشتۇردۇق. ئوسمانجان ساۋۇت بىر ئەۋلاد كىشىلەرنىڭ قەلبىدە ئۆزىنىڭ مەزمۇنلۇق شېئىرلىرى بىلەن چوڭقۇر ئورۇن ئالغان شائىرلىرىمىزنىڭ بىرى. بۈگۈنكى بۇ سۆھبەت يىغىنىغا قاتناشقان يولداشلارنىڭ پائالىيەتمىزگە ئاكتىپ ئاۋاز قوشۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئەنۋەر ئابدۇرېھىم:

«شائىر بولۇش ئەركىڭ، ئادەم بولۇش بۇرچۇڭ» نېكراسوۋ مۇشۇ بىر جۈملە ئارقىلىق ئىنساننىڭ ئۈنۈپرسال ساپاسىنىڭ شائىرلىقتىنمۇ يۇقىرى تۇرىدىغانلىقىنى يورىتىپ بەرگەن. سەن شېئىر يازمىساڭ، ھېچكىم سېنى گۇناھكار ھېسابلىمايدۇ. لېكىن ئىسمى - جىسمىغا لايىق ئادەم بولمىساڭ تارىخ سېنى

تۆت گۆھەر. شائىرنى بىزنىڭ كۆز ئالدىمىزدا ھەقىقىي ئىنسان سۈپىتىدە گەۋدىلەندۈرگەن بۇ تۆت گۆھەر ئۇنىڭ «ئادەم ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شائىر ئوسمانجان ساۋۇتقا ئېيتقانلىرى» ناملىق شېئىرىدا تېخىمۇ كۈچلۈك نۇر چاچقان. ۋىجدانلىق، پىداكار ئادەم بولغاندىلا، قەدىر - قىممىتى يۈكسەك، سالمىقى تاغدەك ئېغىر شائىر بولغىلى بولىدۇ.

شائىر چەكسىز بوشلۇقتا ئەركىن پائالىيەت ئېلىپ بارىدۇ. ئۇنىڭ تەپەككۈر قۇشلىرى ئىنسانىيەت ئالىمىنىڭ، تەبىئەت دۇنياسىنىڭ ھەرقانداق يېرىدە ئەركىن قانات قېقىشقا ھوقۇقلۇق. بۇ ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىنغان شائىر - قانىتى كېسىۋېتىلگەن قۇش، تىلى كېسىۋېتىلگەن بۇلبۇل. شائىرنىڭ كۆز ئالدىدىكى ئالەم شۇقەدەر زەڭدار، سىرلىق ھەم مۇرەككەپ. ئۇنىڭ قوينى تېپىشماقلا بىلەن تولغان. بۇ ھال شائىرنىڭ يۈكىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋەتكەن. شۇڭلاشقا ھارماي - تالماي ئۆگىنىش، تىنىمسىز ئىزدىنىش، ئۈزلۈكسىز يېڭىلىق يارىتىش شائىرلارنىڭ بۇرچىغا ئايلىنىپ قالغان.

فرانسىيەنىڭ مەشھۇر يازغۇچىسى سىنتىنال: «بىر يىلدا 300 پارچە كىتاب ئوقۇمىغان كىشىنى فرانسۇز دېگىلى بولمايدۇ» دېگەنكىن. بىز بۇ گەپتىن سىنتىنالنىڭ فرانسىيە ئەدەبىياتىدا ئۆزىگە خاس يۈكسەك بەدىئىي پەللە ياراتقانلىقىنىڭ مەلۇم سىرىنى بايقىغاندەك بولىمىز. بۇ مەشھۇر ئەدىب ئۆز مىللىتىنىڭ ئۈنۈپرسال ساپاسىنى كۆزەتكەندە، كىتاب ئوقۇش ئادىتىنى پەۋقۇلئاددە مۇھىم ئورۇنغا قويغان. مېنىڭچە، شائىرلار مىللەتنىڭ ئۈنۈپرسال ساپاسى ئۈستىدە، جۈملىدىن كىتاب ئوقۇشنىڭ ئەھمىيىتى، ئانا تىلنىڭ ساپالىقى ئۈستىدە كۆپرەك ئويلىنىش كېرەك. چۈنكى شائىر - مىللەتنىڭ باشلامچىسى، مەنىۋى بايراقدارى. ئۇنىڭ زىممىسىگە مەدەنىيەت تارقىتىش، ئاقارتىش، ئويغىتىش، روھنى ئۇرغىتىش، تىلنى بېيىتىش، گۈزەل بەدىئىي دۇنيا يارىتىش، خەلققە ئېستېتىك زوق بېغىشلاش قاتارلىق كۆپ قاتلاملىق، ئېغىر

ۋەزىپە يۈكلەنگەن. شائىر ئوسمانجان ساۋۇت: «خىزمىتىم ھەرقانچە ئالدىراش بولسىمۇ، يەنىلا ۋاقىت چىقىرىپ كىتاب ئوقۇيمەن. ئۆزۈم ياقىتۇرىدىغان كلاسسىكلارنىڭ ۋە ھازىرقى زامان ئەدىبلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنى زوقلىنىپ ئوقۇيمەن. ئىلگىرى ۋەقەلىك قوغلىشىپ، قىزىقچىلىق قوغلىشىپ ئوقۇغان بولسام، ھازىر ھېكمەت قوغلىشىپ ئوقۇۋاتىمەن. ھەر يىلى 600 يۈەنلىك گېزىت - ژۇرنالغا مۇشتىرى بولىمەن. ئۇنىڭدىن تاشقىرى ھەر ئايدا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 200 يۈەنلىك كىتاب سېتىۋالىمەن. بۇنى زامانۋىلىك بىلەن مەدەنىيەتنىڭ روشەن بەلگىسى دەپ قارايمەن» دەيدۇ. مەن ئوسمانجان ساۋۇت بىلەن يىگىرمە يىلغا يېقىن بىللە ئىشلىدىم. شۇڭا مەن بۇ قەدىرلىك كەسىپدېشىمنىڭ كىتاب ھەققىدە ئېيتقان سۆزلىرىنىڭ راستلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرەلەيمەن. شائىر ئوسمانجان ساۋۇت ھەقىقەتەنمۇ كىتابخۇمار. ئادەتتە ئۇنىڭ قولىدىن بىر قارا سومكا زادىلا چۈشمەيدۇ. ئۇنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت، جۈملىدىن شېئىرىيەت ھەققىدىكى كۆپ تەرەپلىملىك، مول ھەم چوڭقۇر بىلىمى شائىرنىڭ ئاشۇ خاسىيەتلىك قارا سومكىسىغا سېلىنغان كىتاب، ژۇرناللار بىلەن زىچ باغلانمايدۇ دەپ كىم ئېيتالايدۇ؟ بەزىلەر: «ئوسمانجان ساۋۇت ئۆز شېئىرلىرىدا ئۆزىگە، قازاچە سۆزلەرنى كەلسە - كەلمەس ئىشلىتىدىكەن» دەيدۇ. بىلىمگەن ئادەمگە بۇ گەپ راستتەك تۇيۇلىدۇ. بىر چاغلاردا مەنمۇ «ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ تىلى شالغۇتمۇ نېمە؟» دەپ ئويلىغان. ئۇزۇن يىللىق كۆزىتىش ئارقىلىق شۇنى ھېس قىلىدىكى، ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ئانا تىلىمىزغا بولغان مۇھەببىتى بەكمۇ چوڭقۇر ئىكەن. ئىستېمالدىن چۈشۈپ قېلىش خەۋپىگە دۇچ كەلگەن، يوقىلىپ كېتىش گىردابىغا بېرىپ قالغان نۇرغۇن ئېسىل سۆز دۇردانلىرى ئۇنىڭ شېئىرلىرى ئارقىلىق يورۇقلۇققا ئېرىشكەن. شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنى ئانا تىلىمىزنىڭ ئىپادىلەش ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈش يولىدا ئەڭ كۆپ ئەجىر سىڭدۈرۈۋاتقان، ئۆز ئىجادىيىتىدە

ئەدىبلەرنىڭ يازغانلىرى خەلق ئىچىدە چوڭقۇر ئىز قالدۇرۇپ ئۆلمەس ئەسەرلەردىن بولۇپ قېلىشى مۇمكىن. مەن ئويلايمەن، ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شۇنداق ئۆلمەس ئەسەرلەردىن بولۇپ قالدىغان شېئىرلىرى بار دەپ قارايمەن. بولۇپمۇ خەلق ئىچىدە ئۇنىڭ ئەسەرلىرىنىڭ نەسىرى ئىنتايىن كۈچلۈك. ئوسمانجان ساۋۇت ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە بىر تالانتلىق شائىر. ئۇ ئۇيغۇر ھاياتىنى ئىنچىكە، ناھايىتى زىل يەرلەرنى ناھايىتى چوڭقۇر بەدىئىي ئۆسلۈپ بىلەن يارىتىپ بېرەلدى. خەلقىمىز ئىچىدە ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ئۆزىنى كۆرمىسىمۇ ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلەن قارايدىغان، نۇرغۇن ئادەملەرنىڭ ئۇنىڭغا، ئۇنىڭ شېئىرلىرىغا بەرگەن ناھايىتى ياخشى باھاسىنى ئاڭلىدىم. ئوسمانجان ساۋۇت ھەقىقەتەن شۇنىڭغا مۇناسىپ. مەن بۇرادىرىمىز ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن يەنىمۇ ئۆلمەس ئەسەرلەرنى يارىتىشىغا ئىلەكداشمەن.

مۇھەممەت پولات:

مېنىڭ ئوسمانجان ساۋۇت توغرىسىدا يازغان ماقالىدىكىلىرىمنى ئەسلىسىم 6 - 7 پارچە بوپتۇ. بۇ باشقا نەرسىدىن ئەمەس، ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ بىر كىتابخانى بولغانلىقىنىڭ

ئىپادىسى. ئوسمانجانغا ئوخشاش ئۆزىگە خاس ئاھاڭى بار، ئۆزىگە خاس رېڭى بار شائىر ئىنتايىن ئاز. ئوسمانجان ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە كەم بولسا بولمايدىغان شائىرلارنىڭ بىرى. مەن ئوسمانجاننىڭ شېئىرلىرىنى ئىزچىل ئوقۇپ كەلدىم. ئوسمانجان قانچە كۆپ يازغانسىرى شۇنچە پارلاۋاتىدۇ. بەزى شائىرلار 50 ياشتىن ئاشقاندىن كېيىن ھېسسىياتى سۇسلايدىغان ئەھۋاللار كۆپ. ئوسمانجان ياشانغانسىرى ئۆزى شاشلىشىپ كېتىۋاتىدۇ، شېئىرى يېڭى پەللىگە كۆتۈرۈلۈۋاتىدۇ (كۈلكە). بۇنداق شائىر ئىنتايىن ئاز ئۇچرايدۇ، بۇ بىر ئالاھىدە ھادىسە. ئوسمانجان بۇنىڭدىن كېيىن، 80 - يىللارنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدىكى دۇنياسىغا

كۆپ تىل ئىشلەتكەن ئىجادكارلاردىن رىسى دېيىشكە بولىدۇ. كىتاب سۆيۈش ئادىتى نى مۇشۇنداق ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلغان. شائىرلارنىڭ كۆپ تەرەپلىملىك رېيىلىنىش، ئۇنىۋېرسال ساپاسى ئىنسان ياتىدىكى سۇ، تۇپراق، نۇر، ھاۋا ھەم زۇقۇققا ئوخشىشىپ كېتىدۇ. بۇلارنىڭ رىدىن ئايرىلغان ئىنسان ھالاكەت گىردابىغا دەم قويىدۇ. شۇڭلاشقا شائىرلاردا ئىقتىدار، بىلىم، ئېسىل ئەخلاقىي - پەزىلەتمۇ، جىگەتمۇ، تەمكىنلىكمۇ، يول ئېچىش ھەم بولۇشى كېرەك. ئادەم بولۇشنى لىگەن شائىرنىڭ ئوبرازى خەلقنىڭ قەلبىدە ئىگۈ نۇر چاچىدۇ. مەن تالانتلىق شائىر، شقەدەم مۇھەررىر، قەلبداش دوستىمىز سمانجان ساۋۇتنىڭ ئېسىل ئەسەرلىرى رقىلىق ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ خەزىنىسىنى زلۈكسىز بېيىتىپ، ئىجادىيەتنىڭ يېڭى وققىلىرىغا دادىللىق بىلەن ئۆرلىشىنى مەمىي ئۈمىد قىلىمەن. سالامەتلىك، شاد - ۈراملىق، مۇۋەپپەقىيەت ئۇنىڭغا مەڭگۈ يار لغاي.

نۇرۇم سابىر ھاجى:

ئوسمانجان بىلەن ئۇزۇن يىللىق بۇرادەرلەردىن. ئوسمانجاننى بىز ھەقىقەتەن ياخشى چۈشىنىمىز. ئوسمانجان بىلەن بىللە ياشاش جەريانىدا ئۇ ھەر تەرەپتىن بىزگە ياخشى سر قالدۇرغان ھەم قالدۇرۇپ كېلىۋاتىدۇ. بىئىرىيەتتىن باشقا گىجىماتىي ھاياتقا تۇتقان ەۋبىنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى كىشىلەرگە ئۈلگە لارلىق ھالەتتە. مەن شائىر بولغان ئادەتدە ر يۈكسەك پەزىلەت بولغاندىلا ئۇنىڭدىن ياخشى بىئىرلار چىقىدۇ دەپ ئويلايمەن. مېنىڭ ھېس ىلىشىمچە، بىزدە يازغۇچىلار، ئەدىبلەر ۆپ، شۇ كىشىلەر ھەر خىل ئەسەرلەرنى زىپ كېلىۋاتىدۇ. لېكىن شۇلارنىڭ ھەممىسى ۆلمەس ئەسەرلەردىن بولۇپ قېلىشى ناتايىن. ۇنىڭ ئىچىدە ئاز ساندىكى شائىرلارنىڭ،

قايتسا كىتابخانلارنى يەنە بىر قېتىم بەدىئىي ئالەمگە باشلاپ كىرەلەيدۇ.

ئابدۇرېھىم ئابدۇللا: مەن ئوسمانجان ئاكام بىلەن چاقچاقلىشىپ، قويۇق ئارىلىشىپ يۈرگەن بىلەن بۇنداق بىر سورۇندا روبى-رو ئولتۇرغان ئەمەس.

ئوسمانجان ئاكام ئۆزىنىڭ ئەدەبىي ھاياتىدا ئۇيغۇر شېئىرىيىتى ئۈچۈن يۈكسەك بىر تۆھپە ياراتقان ئادەم. بىر چاغدا مېنىڭ مۇساجان روزىنىڭ بىر ئۇنئالغۇ لېنتىسىغا يازغان كىرىش سۆزۈمدە «ھازىرقى ئۇيغۇر خەلقى ئىچىدە دۇتار دېسە مۇساجان روزى، مۇساجان روزى دېسە دۇتار ئېسىگە كېلىدۇ» دېگەن بىر سۆز بار ئىدى. ھازىرقى مۇشۇ دەۋرىمىزدىكى ئۇيغۇر خەلقى ئىچىدە شېئىر دېسە ئوسمانجان، ئوسمانجان ساۋۇت دېسە شېئىر ئەسكە چۈشىدۇ. دېمەك، ئوسمانجاننىڭ ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدىكى ئورنى مۇشۇنچىلىك. ئەمدى ئوسمانجان ئاكامنىڭ ئادىمىيلىكى ھەققىدە كۆپرەك توختىلىشقا توغرا كېلىدۇ. بايا ئەنۋەر ئابدۇرېھىم ئاكا ناھايىتى ياخشى تەرىپلىدى. شائىر بولماق، يازغۇچى بولماق، ئالىم بولماق ئايان گەپ بولغان بىلەن ئادەم بولماق بەك تەس. ئالدى بىلەن ئادەم بولۇڭ، ئاندىن نېمە بولسىڭىز مەيلى. مەن ئوسمانجان بىلەن 20 يىلدىن بېرى ئارىلىشىپ كېلىۋاتىمەن. مېنىڭچە، ئوسمانجان ئاكامنىڭ ھاياتىدا، تۇرمۇشىدا، يۈرۈشى - تۇرۇشىدا مەن ئەمەس ھەتتا ئوسمانجان ئاكامنى يامان كۆرىدىغان كۈشەندىلىرىمۇ بىرەر نۇقتان تاپالمايدۇ. ئارقىسىدىن تېخى غەبۇت شىكايەت ئاڭلىمىدۇق، سورۇنلاردا كۈلكە چاقچاق ئارىسىدا شاڭخۇغا قالغان يېرىنى بىلمەيمىز. ئوسمانجان ئاكام ناھايىتى كەڭ قورساق، ھاياتى، تۇرمۇشى، دوستلىرىنى بەك قەدىرلەيدۇ، دوستلىرىغا ئىشىنىدۇ. ئوسمانجان ئاكامنىڭ كەڭ قورساقلىقى مۇشۇ تەھرىرلىكتە ئىسپاتلىنىدۇ. بەزى تەھرىرلىرىمىز

باشقىلارنىڭ ئالدىغا كەلگەن ئەسەرلىرىنى ئۆزىنىڭ بەدىئىي ئۆلچىمى بىلەن ئۆلچەپ، ئۆزى خالىغانچە ئۆزگەرتىدۇ، خۇددى ئۆزى يازغان ئەسەردەك بۇزۇپ قويىدىغان ئەھۋاللار جىق. ئوسمانجان ئاكام ئالدىغا كەلگەن ئەسەرلەرنى ئامال بار قەلەم تەڭكۈزمەي، باشقىلارنىڭ ئەسىرىگە ھۆرمەت قىلغان ئاساستا تەھرىرلەيدۇ.

خۇدا بەردى ئابدۇللا:

دۇنيادا ماختاشنى خالىمايدىغان ئادەم يوق. ماختاش دېگەن ناھايىتى يېقىملىق نەرسە. لېكىن تەنقىد باشقىچە. بۇلتۇر مەن ئوسمانجان توغرىسىدا بىر پارچە ماقالە يازدىم. ئەمما مەتبۇئاتقا بېرىپتۇ، بەزمىمۇ دەپ ئىككىلىنىپ قالدىم. بۇ يىل غەيرەتكە كېلىپ بۇ ماقالىنى گېزىتتە ئېلان قىلىدىم. ماقالە ئېلان قىلىش ئالدىدا تەھرىرلەر كۆرۈپ، ئاكا «سىلەننىڭ بەزى تىكەنلىك گەپلىرى بار. ئىكەن. ئوسمانجاننىڭ تەسىرى چوڭ شائىر، ئىككىنچىلىرى مۇناسىۋىتىغا ئەسىر يېتىپ قالارمىكىن» دېدى. مەن: «ئوسمانجان 40 يىللىق شائىر، مېنىڭ بۇ ئىككى ئېغىز گېپىم بىلەن ئوسمانجاننىڭ ئايرۇپىنى چۈشۈپ كېتىدىغان بولسا، ئۇ شائىر بولماي قالىدۇ. تەنقىدىن قايىلىيەتسىز ئەدەب قورقىدۇ. ئەگەر ئۆزىگە ئىشەنچىسى بار ئادەم بولسا قورقمايدۇ» دېدىم. ئۇلار: «ئۇنداقتا ماقالىنى ئوسمانجانغا كۆرسىتىپ كەلسىلە» دېدى. مەن: «ئۇنداق قىلمايمەن» دېدىم. ئاخىرى ماقالە ئېلان قىلىندى. بەزىلەر ئاكا «ماقالە چىققاندىن كېيىن ئوسمانجان بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىڭلار قانداق؟» دېدى. «مۇناسىۋىتىمىز قانداق بولىدۇ بۇرۇنقىدەك تۇرىدۇ» دېسەم، «ئوسمانجاننىڭ پوزىتسىيىسى قانداق» دەيدۇ. «ئوسمانجان تۆھمەت قىلىنغان بولساڭلا بولىدۇ» دېدى دېدىم. ئەدەبىيات ساھەسىدە ماختاشلا بولۇپ تەنقىد قىلىش مۇۋاپىق بولمىسا بولمايدۇ. ھەر قانداق ئادەمنىڭ يېتەرسىز

تەبىئەتتىكى ھەر بىر شەيئى، ھەر بىر ھەرىكەت، ھەر بىر رەڭ، ھەر بىر ئۇن شائىرنىڭ ئەڭ ياخشى شېئىرىگە ئايلىنالايدۇ. شۇڭا ئوسمانجاننىڭ شېئىر ئىجادىيىتىدە تېما دائىرىسى ناھايىتى كەڭ بولۇپ، جەمئىيەتتىكى ئەڭ ئاددىي نەرسىلەرمۇ شائىرنىڭ كۆزىدىن قېچىپ كېتەلمىگەن. بىزنىڭ بۇ سۆزىمىزنى شائىرنىڭ «قاشلىق بۇلۇلغا»، «قارلىغاچ ۋە قىزىم»، «قورۇق تام»، «كەچۈرگىن مېنى سەن، ئالا بوينىقىم» دېگەن شېئىرلىرى ئوبدان چۈشەندۈرۈپ بېزەلەيدۇ.

شائىر «ئەۋلىيا»، «پەيغەمبەر» ئەمەس، لېكىن ئۇ ئىزدەنسەلا جەمئىيەت ۋە تەبىئەت دۇنياسى، ئادەملەرنىڭ روھىي دۇنياسىدىكى نەرسىلەرنى باشقىلاردىن بۇرۇنراق بايقايدۇ ۋە ئۇنى شائىرانە كۆز بىلەن كۆزىتىپ، خاسلىققا ئىگە ئەھمىيەتلىك نەرسىلەرنى تېپىپ چىقىپ، جۇشقۇن ھېسسىيات بىلەن يۇغۇرۇپ، شېئىرغا ئايلاندۇرىدۇ. ئوسمانجان مانا شۇنداق قىلىدۇ. شۇڭا ئۇنىڭ شېئىرلىرى يېڭى ۋە مەززىلىك تۇيۇلىدۇ.

ۋەتەنپەرۋەرلىك ئوسمانجان شېئىرىيىتىدە مۇھىم ئورۇن ئىگىلەيدىغان تېما. ئۇ «ئالمىدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ»، «يۈرىكىم - سېنىڭ قىيىڭ»، «ۋەتەننىم سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپئاق»، «توزان قەسدىنى» دېگەندەك زور بىر تۈركۈم شېئىرلىرىدا ۋەتەنپەرۋەرلىكنى خىلمۇخىل نۇقتىلاردىن كۆيلىگەندى. «كەچۈرگىن مېنى سەن، ئالا بوينىقىم» دا بولسا ھېچ كىشىنىڭ نەزىرى چۈشمەيدىغان نۇقتىدىن كۆيلىدى. مۇشۇ نۇقتىدىن ئالغاندا، شېئىر ئۆزىنىڭ پۈتۈن تىنىدىنسىيە، پىكىرلىرى بىلەن دەۋرگىلا ئەمەس، تارىخقا، مىللەتكىلا ئەمەس، ئىنسانىيەتكە مەنسۇپ.

پەلسەپىۋى مەزمۇن، پىكىر شېئىرغا جان ئاتا قىلىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ پەلسەپىۋى مەزمۇن، پىكىر قانچە چوڭقۇر، كىشىنى ئويلىاندۇرايلىغان، قايىل قىلالايدىغان دەرىجىدە بولسا، شېئىرنىڭ جېنى شۇنچە چىڭ بولىدۇ. كېيىن بەزىلەرنىڭ چۈشەنگىنىدەك «ئۆلمەس

تەرەپلىرى بولىدۇ. بۇ مېنىڭ كۆڭلۈمدىن چىققان گەپلەر بولغاندىكىن ئوسمانجانمۇ قوبۇل قىلدى. بۇ ئوسمانجاننىڭ پىششىق يېتىلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. تېپىپچىنىكام دېگەندەك: «سەن ماختاشقا كۆندۈڭ، ئەمدى خەلقنىڭ تەقىدىگە كۆنسەڭ ئىككىسى بىرلەشسە پۈتۈن ئادەم بولمىسەن» - ئوسمانجاننىڭ مۇكەممەللىكى، كەڭ قورساقلىقى مۇشۇ تەرەپلەردە ئىپادىلىنىدۇ.

ماخۇتجان ئىسلام: شائىر ئوسمانجان ساۋۇت شېئىر خۇمار خەلقىمىزگە مول مېۋە بېرىۋاتقان، خەلقىمىزنىڭ ئالقىش، ھۆرمىتىگە ئېرىشكەن شائىر. ئۇنىڭ «ئالمىدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ»، «تاڭ لىرىكىلىرى»، «تارىم شاماللىرى»، «تۇن تۇشللىرى»، «تاڭلار بىلەن سۆزلىشىش» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى جامائەت بىلەن يۈز كۆرۈشتى. «ۋەتەننىم سۈت بەردىڭ ھالال ۋە ئاپئاق»، «توزان قەسدى»، «ياڭرا ئەجەم»، «يىلتىز ۋە يوپۇرماق»، «شائىر خاتىرىسىگە»، «دېھقان ئاتا»، «يۇلتۇزلار» دېگەندەك نۇرغۇن شېئىرى ۋە «تاڭ لىرىكىلىرى» ناملىق توپلىمى مەملىكەت، ئاپتونوم رايون بويىچە مۇكاپاتقا ئېرىشتى. شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شېئىرىيەت ئىجادىيىتىدە لىرىكا ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ. ئۇنىڭ شېئىرلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىنى تېما دائىرىسى كەڭ، پەلسەپىۋى پىكىر چوڭقۇر، ھېسسىيات قايناق ۋە ئويناق، قۇرۇلما پۇختا، تىل رەڭدار ۋە راۋان، ئۇزاق ۋە قاپپىيلەر تولۇق دەپ يەكۈنلەش مۇمكىن. «شېئىرىيەت - دەيدۇ شائىر ئوسمانجان ساۋۇت، - ئەڭ يۈكسەك سەنئەت. ھايات - شېئىر دېمەكتۇر. جەمئىيەت، تەبىئەت، ئىنسان قەلبى شېئىر بىلەن تولغان. پەقەت ئۇنى كۆرەلەيدىغان ئۆتكۈر كۆز، ھېس قىلالايدىغان ئوتلۇق قەلب، ئەكس ئەتتۈرەلەيدىغان چاقىناق پارسەت بولغاندىلا، جەمئىيەت

فرانسۇز يازغۇچىسى فلوبېر مۇنداق دېگەندى: «بىز ئىپادىلىمەكچى بولغان نەرسىلەرنى پەقەت بىردىنبىر سۆز بىلەنلا ئىپادىلەشكە بولىدۇ. ئۇنىڭ ھەرىكىتىنى چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن پەقەت بىردىنبىر پېئىللا كېرەك. ئۇنىڭ خاراكتېرىنى سۈرەتلەش ئۈچۈنمۇ پەقەت بىردىنبىر سۈپەتلا كېرەك. بىز ئەنە شۇ بىردىنبىر سۆز، بىردىنبىر پېئىل، بىردىنبىر سۈپەتنى تاكى ئۇلار تېپىلغۇچە ئىزدەشسىمىز كېرەك. ئىزدىگەندىمۇ يېقىنراق كېلىدىغان سۆزنى بايقاش بىلەنلا قانائەتلىنىپ قالماسلىقىمىز، شۇنىڭ بىلەن بىللە، بۇ قىيىن ئىشكەن دەپ بىپەرۋالىق قىلماسلىقىمىز كېرەك.» شائىر ئوسمانجان دائىم مانا شۇ «بىردىنبىر» سۆز، پېئىل، سۈپەتلەر ئۈستىدە ئىزدىنىدۇ. ئۇ تىلنىڭ گۈزەل، جانلىق، ئېنىق بولۇشىنى كۆزلەيدۇ، سۆز تاللايدۇ، سۆزنى تاۋلايدۇ، ئەمما جانلىق تىلدىمۇ، ئەدەبىي تىلدىمۇ يوق سۆزلەرنى تېرىۋېلىش كويىدا بولمايدۇ. ئادەم ئۇنىڭ ھەر بىر شېئىرىنى ئوقۇغاندا كەم دېگەندىمۇ بىر - ئىككى يېڭى سۆزنى ئۇچرىتىدۇ.

ئوسمانجاننىڭ بەزى شېئىرلىرىدا، ماۋزۇ بولغان مىسرا كۆپ قېتىم، ھەر بىر كۈپلەتتا بىر دېگۈدەك تەكرارلىنىدۇ. بۇنداق تەكرارلاش مەزمۇنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش، تولۇقلاش لىرىكچانلىقىنى قويۇقلاشتۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ.

شېئىردا ئىستىلىستىكىلىق ۋاسىتىلەردىن ئىجادىي پايدىلىنىش ئىنتايىن مۇھىم. ئوخشىتىشلار، جانلاندۇرۇشلار، كېسىم - سۆزلەر يېڭى بولۇشى كېرەك، بالزاک: «قىزنى تۇنجى قېتىم گۈلگە ئوخشاتقان ئادەم دانىشمەن، ئىككىنچى قېتىم گۈلگە ئوخشاتقان ئادەم ئەخمەق» دېگەندى. دېمەك، شائىر باشقىلار تەرىپىدىن ئاللىقاچان ئىشلىتىلگەن نەرسىلەرنى تەكرارلىماسلىقى كېرەك. ئوسمانجان بۇ نۇقتىدا ئۆزىگە قاتتىق تەلپ قويغان. شۇڭا ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىكى بەزى سىمۋولىستىك ۋاسىتىلەر، سۈپەتلەش، جانلاندۇرۇش سۆزلىرى دەسلەپ ئادەمگە

تىمىلاردا پېزىش» تا ئەمەس، بەلكى شېئىرنى ئۆلمەس قىلىپ پېزىشتا. ئوسمانجاننىڭ «بۇ مېنىڭ مەھەللەم»، «دالا ناخشىسى»، «تاشنى تېشەر نىگاھ بىلەن ياشايمن»، «قار باسقان دالىلار، قار باسقان يوللار» قاتارلىق شېئىرلىرى ئەنە شۇنداق شېئىرلاردۇر. ئۇلاردا تەسۋىرلىنىۋاتقنى بىز كۈندە دېگۈدەك كۆرۈپ تۇرىدىغان تەبىئەت كۆرۈنۈشلىرى، ئەمما ئوتتۇرىغا قويۇلۇۋاتقنى ھەقىقەت دەرىجىسىگە بېرىپ يەتكەن، تەتقىق قىلىشقا ئەرزىيدىغان پەلسەپىۋى پىكىرلەردۇر.

قايناق ھېسسىيات شېئىرغا قانات بېغىشلايدۇ. ئەدەبىيات نەزەرىيىچىلىرى، ئەدەبىي تەتقىقچىلەر شېئىر توغرىسىدا گەپ بولسىلا شېئىردا لىرىك ئوبراز يارىتىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى سۆزلەيدۇ. دېمەك، لاچىن ئۆز قانىتى بىلەن كۈچلۈك بولغىنىدەك، شېئىرمۇ قەلب چوڭقۇرىدىن ئۇرغۇپ چىقىپ چوڭقۇر پەلسەپىۋى پىكىرگە ھاياتىي كۈچ بېغىشلىغان چىن ھېسسىيات بىلەنلا ھەقىقىي شېئىر بولالايدۇ. ئەمما ھېسسىيات زورۇقۇپ ۋارقىراش ئەمەس، مۇبالىغىمۇ ئەمەس، بەلكى شائىرنىڭ ئوبيېكتىپ شەيئىلەردىن ئالغان تەسىراتىنىڭ تەبىئىي ئۇرغۇپ چىقىشىدۇر. بىز ئوسمانجاننىڭ لىرىكىلىرىنى ئوقۇساق، ئۇلاردا چىن ھېسسىياتنىڭ گويا يامغۇردىن كېيىنكى گۈل بەرگىلىرىدە يالتىراپ تۇرغان تامچىلاردەك چاقنايدىغانلىقىنى ھېس قىلىمىز.

شائىر ئوسمانجان شېئىرلىرىدا، شېئىر توغرىسىدىكى ئومۇمىي قائىدە - پىرىنسىپلارغا، مەسىلەن، شېئىرىي تىل ئىشلىتىش، شېئىرىي شەكىل، شېئىرىي جۈملە تۈزۈش، تۇراق، قايىپ، رېتىم گۈزەللىكى، ئۆزئارا ئاھاڭدارلىق قاتارلىقلارغا ئالاھىدە دىققەت قىلىدۇ.

مەلۇمكى، تىل - ئەدەبىياتنىڭ بىرىنچى ئېلىمى. گۈزەل، نازۇك ھېس - تۇيغۇلارنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ، ئەڭ نازۇك جايلرىغىچە ئىپادە قىلالايدىغان، پىشقان، ئوبرازلىق تىل شېئىرنىڭ ھۆسنىگە ھۆسن قوشىدۇ. سۆزنى تاللاشنىڭ زۆرۈرلۈكى ھەققىدە سۆز بولغاندا،

ئارقىلىق دۇنيانى چۈشەنەلەيدۇ. تىل بىلەن ئەدەبىيەتنىڭ تەپەككۈرى ناھايىتى مول، پىكىر يۈرگۈزۈش يولىمۇ كۆپ بولىدۇ. ئەگەر بىر شائىرنىڭ ئۆزى بېجىرىم، دۇرۇس بولماي تۇرۇپ يازغان شېئىرلىرى ناھايىتى ياخشى دېسە، جەمئىيەت ئېتىراپ قىلمايدىغان بولىدۇ. ھازىر شېئىرىيەت بازىرى كاسات، خەنزۇلار- نىڭمۇ شۇنداق، ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭمۇ شۇنداق. لېكىن ياخشى شېئىرلار بولسا ئاز بولغان بىلەن ياخشى تەسىر پەيدا قىلىپ كىشىلەر ئارىسىدا تارقىلىپ يۈرۈۋاتىدۇ. بىز جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ پۇقراسى بولغاندىكىن، ئومۇمىي يۈكسەكلىكتە تۇرۇپ شەيئىلەرگە قاراش، ئانالىز قىلىش، تەھلىل يۈرگۈزۈش لازىمكەن. ئەگەر ئۇنداق بولمايدىكەن، بىز دېھقان شائىر بولۇپ قالساق ياكى بىر مەھەللە شائىرى بولۇپ قالساق بۇ مىللەتنىڭ يۈكسەك پەللىسىنى، روھىي دۇنياسىنى ئىپادىلەش تازا ياخشى بولماسمىكەن دېگەن بىز خىل قاراش مەندە پەيدا بولىدى. دېمەكچى بولغىنىم، بىز تىل ئۆگەنمىسەك بولمايدۇ. خەنزۇ ئەدەبىياتىدىن، چەت ئەل ئەدەبىياتىدىن ئۇلارنىڭ بىزگە پايدىلىق ئوزۇقنى ئالماستاق بولمايدۇ. مېنىڭچە، ئوسمانجان ساۋۇت بۇ جەھەتتە خېلى مۇكەممەل، خېلى بۇرۇنلا ساۋاق ئالغانىكەن دەپ قارايمەن. بۇنىڭدىن كېيىن خەلقىمىزنىڭ مۇشۇنداق ئەتىۋارلىق شائىرلىرى يەنە داۋاملىق ئۆزىنىڭ مۇشۇ ئورنىنى ساقلاپ قېلىش، بۇنىڭدىن تېخىمۇ زور نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئۆگەنمىسە، دۇنياغا يۈزلەنمىسە بولمايدۇ.

چىمەنگۈل ئاۋۇت: مەن خىزمەت ئېھتىياجى تۈپەيلىدىن ئۈرۈمچىگە ئۆتكىنىمگە كەلگەن. مۇشۇنداق خاسىيەتلىك مىنۇتلاردا گۇستازلار بىلەن، دوستلار بىلەن دەرەقەمدە ئولتۇرۇپتىمەن. بۇ قېتىمقى تەييارلىم شۇنداق تاسادىپىي، شۇنداق كۆڭۈللۈك ھەم ئەھمىيەتلىك ئۆتتى.

غەلىتىرەك، مەنتىقىغە سىخىمايدىغاندەك تۈيۈلىدۇ. ئۇنى پەقەت سوغۇققانلىق بىلەن مۇلاھىزە قىلغان، شېئىرىيەتنىڭ ئۆزىگە خاس قانۇنىيەتلىرى بىلەن دەخىمەپ كۆرگەندىلا چۈشىنىۋالغىلى بولىدۇ.

تەلەت ئىبراھىم: تىلەك:

مەن شائىر ئەمەس، تەرجىمان. ئەمما خەلقىمىز ئارىسىدىكى بىر تۈركۈم شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىنى ئوقۇشقا ھەۋەس قىلىمەن. مەن ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شېئىر توپلامىنى ئوقۇش ئارقىلىق چوڭقۇر بىر مۇھەببەت بىلەن بىر تۈركۈم شېئىرلىرىنى خەنزۇ تىلىغا تەرجىمە قىلدىم. ئوسمانجان ساۋۇت ئاكتىنڭ شېئىرلىرىنى تەرجىمە قىلىش داۋامىدا، مەندە ئەدەبىياتىمىزغا نىسبەتەن شېئىرىيەتتە ھەقىقەتەن ئۈمىد زور كەن دېگەن بىر تەسىرات پەيدا بولدى. ئۆتكەن يىلى جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئورگان زۈربىلى «مىللەتلەر ئەدەبىياتى» نىڭ 9 - نىسبىتىگە ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ئىككى پارچە شېئىرى بىلەن ئۆزۈم يازغان «ئوسمانجان ساۋۇت ۋە ئۇنىڭ شېئىرلىرى» دېگەن ماقالەم ئېلان قىلىندى. ئۆزۈم بولمايلا ئۇلاردىن ئىككى - ئۈچ قېتىم تېلېفون كەلدى، «بىزگە خەلقىمىز مانا مۇشۇنداق شېئىرلىرى، مۇشۇنداق شائىرلىرى كېرەك. مۇشۇنداق شېئىرلار بولسا قانچە تەرجىمە قىلساڭلار بىز باسمىز». دېمەك، مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە، ئوسمانجان ساۋۇت بىلىم قۇرۇلمىسى جەھەتتىن بولسۇن، كىشىلىك دۇنيا قاراش جەھەتتىن بولسۇن، پەزىلەت جەھەتتىن بولسۇن ئاپتونوم رايونىمىزدىكى يازغۇچى - شائىرلارنىڭ ئۈلگىسى بولالايدىكەن. ئوسمانجان ساۋۇت ئانا تىلدىن باشقا قازاق تىلى، خەنزۇ تىلىنى ياخشى بىلىدۇ. بۇ ناھايىتى مۇھىم بىر ئامىلىل. بۈگۈنكى دەۋر ئۇيغۇر يازغۇچى - شائىرلىرى ئۈچۈن ئېيتقاندا تىل بىر ئادەمنىڭ سەۋىيىسىنى ئۆلچەم قىلمايدۇ. بۇ بىر ۋاسىتە.

ئۆگىنىشىمۇ تۈگىگىلى ئىككى كۈن بولدى. مۇشۇ پۇرسەتتە ئۇستازلار بىلەن كۆرۈشەي، شۇنداقلا ئوسمانجان ئاكامغا كۆڭلۈمدىكى گەپلەرنى قىلاي دېگەن نىيەت بىلەن ساقلاپ قالدىم. ئەسلى مۇشۇنداق ھۆرمەتلىك ئوستازلارنىڭ ئالدىدا، دوستلارنىڭ ئالدىدا ئاتىكاچىلىق قىلمىسام بولاتتى، لېكىن بۇ يەردىمۇ كېيىنكىلەرنىڭ ھەقىقىي بار دېگەندەك گەپ قىلاي دەپ قالدىم. مېنىڭ نەزىرىمدە ئوسمانجان ئاكام خىزىر سۈپەت ئانىسى ھەم پەرىشتە سۈپەت ئانىسىدىن تۇغۇلغاندىن بۇيان بالىلىق چاغلىرىدىن تارتىپ ئۆزى ھەقىقىي تەبىئەت دۇنياسىغا سۆزلەپ كېلىۋاتقان دەل تۇيۇلدۇ. بىزنىڭ ئادەملىرىمىزنىڭ ئارىسىدا ئادەملەرنىڭ خاراكتېرىدىكى بەزىبىر ئاجىزلىقلار بىلەن تالانتىنى ئىنكار قىلىدىغان، ئەسەرلىرىدىكى بەزىبىر تەپسىلاتلار بىلەن ئىنسانىي پەزىلىتىگە باھا بېرىدىغان كەمتۈكلۈكلەر ھەقىقەتەن مەۋجۇت. لېكىن مۇشۇ يەردە ئولتۇرغان دوستلار ھەم ئۇستازلىرىمىزنىڭ ئۇلاردىن بىردىنبىر پەرقلەندىغىنىدىن مىز بىز ئوسمانجان ئاكامنى شېئىر بىلەن ئەمەس، ئادىمىيلىكى بىلەنمۇ چۈشىنىمىز ھەم بىلىمىز. مۇشۇ قەلەمكەشلەرنىڭ ئارىسىدا ئوسمانجان ئاكامنىڭ نەشرىدىن چىققان 4 - 5 پارچە كىتابىنى ئوقۇمىغان بولسىمۇ لېكىن ئاسادىيىي بىر قېتىم ياكى ئىككى قېتىملىق ئۇچرىشىشنى ئۆمۈر بويى ئۇنتۇپ كەتمەي ئۆتۈۋاتقان دوستلىرىمىز بار. مەنمۇ شۇلارنىڭ قاتارىدا. مەن ئوقۇۋاتقان ۋاقىتىدا تۇنجى قېتىم ئوسمانجان ئاكامغا ئەسەرلىرىمنى ئەۋەتتىم. ئەۋەتسەم شۇ ئەسەرلەرنى كۆرۈپ ئېلان قىلىشتىن بۇرۇن ماڭا بىر پارچە خەت يېزىپتۇ. ئۇ خەتتە ماڭا شۇنداق بىر سۆزنى سوۋغا قىپتۇ: «سىڭلىم، سىز سەنئەتتىكى ئۆزىڭىزنى ئەمەس، ئۆزىڭىزدىكى سەنئەتنى قەدىرلەڭ».

مەن مۇشۇ ۋاقىتقا كەلگىچە ئوسمانجان ئاكامنى بىلىدىغان ھەم مېنى ئاز - تولا چۈشىنىدىغان دوستلىرىمنىڭ ھەممىسىگە مۇشۇ سۆزنى سوۋغا قىلىپ كېلىۋاتىمەن. ئوسمانجان ئاكام ئەزەلدىن مەيلى ئەمدى قولىغا قەلەم ئالغان

ھەۋەسكارلار بولسۇن ياكى قەلىمى يېتىشكەن يازغۇچىلار بولسۇن ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئەسىرىگە ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. مېنىڭچىمۇ ئوسمانجان ئاكام ئەدەبىيات ساھەسىدىكى ئورنى ھەم ئادىمىيلىك پەزىلىتى سۈپىتىدىن بولسۇن ھېچكىم ئورنىنى باسالمايدىغان بىر ئادەم. شۇڭا مەن ھازىر ئۆزۈم شەخسىي نامىدىن ھەم قەشقەردىكى ئوسمانجان ئاكامنى بىلىدىغان، چۈشىنىدىغان، سېغىنىدىغان قەلەمكەشلەر نامىدىن ئوسمانجان ئاكامغا ئۇزۇن ئۇمۇر تىلەيمەن، ئىشلىرىنىڭ ئۇتۇقلۇق بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن. ئەمدى مۇھەممەت پولاتكامدەك، ئەتۋەركامدەك ئوبزور - چىلىرىمىز، ئادىل تۇنىياز دەك، ئابدۇقادىر جالالىدىن دەك شائىرلىرىمىز بار يەردە ئوسمانجان ئاكامنىڭ شېئىرلىرى توغرىلىق ئارتۇقچە سۆزلەپ ئولتۇرۇشنى مۇۋاپىق كۆرىمىدەم. ئەمدى ئوسمانجان ئاكام مېنىڭ ئۇستازىم بولۇش سۈپىتى بىلەن بىر شائىر. شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن مۇشۇ سورۇندا چوقۇم بىز شېئىرىي تۇيغۇدىن يىراقلىشىپ كەتمىسەك. ئوسمانجان ئاكامنى خۇش قىلغىلى بولىدۇ دەپ ئويلاپ نۇرۇزدا ئوسمانجان ئاكامغا ئاتا پازغان ئىككى كۆپلىت شېئىرىمنى ئوقۇپ بېرىشنى مۇۋاپىق كۆرۈپ قالدىم.

يالىغۇز قۇش

سەھەردە يىغلىغان بۇلبۇل تۆكەر ئىشقىنى گۈللەرگە، ساداقەت زەنجىرى چۈشكەن يۈرەكىڭدىن ئۇنەر ئەپقان. قىلىچنىڭ بىسىغا قونغان مىسالى ئۆزىگە بىر قۇشسەن، كۆيۈكنىڭ قىسمىتى جاندىن غەربىلىقتى قىلار يەكسان.

تەبىئەتنىڭ قىيامىنى يۇغۇرساڭ مەي بولۇر سەندە، بولۇر زاھىر ئارامىڭغا مېھىر دەشتىدە يۈك ئورمان. زىكىر قىلساڭ ھۇزۇرىڭدا ناۋائى يالىمىغان ئوتنى، «كۆيۈك تاغلار» يېرىلغايۇ بۇنى بىلىدۇ ھېچ ئىتىن.

كېتىمەن. ئۆزۈمنىڭ رەڭدار كەچمىشلىرىم كۆزۈمنى ھالسىرىتىپ قويدۇ. پىكىرلىرىم چاڭ - توزانلار ئارىسىدىن چىقىپ كۈنلىرىم ۋە تۈنلىرىمنىڭ ئاچچىق ئۆكۈنۈشلىرىمنى، غەزەپلىك ۋايساشلىرىمنى يېڭىدۇ. ئۇنىڭ غايىۋى چاقناش ھاسىل قىلغان نۇر دولقۇنلىرى تىلىمىلانغان شاماللار ئىچىگە بۆسۈپ كىرىدۇ. «تۈن تىۋىشلىرى» نى ئوقۇپ بېرىمۇ؟ ئۇنىڭ ئاۋازى نېمىدېگەن يېقىملىق - ھە! مانا، مەن ئارمان گۈللىگەن قىياغا چىقتىم...! «گىرىمىسەننى جۈل - جۈل قىلدى چىقىن روھلىرىم» ئېھ، مېنىمۇ، سېنىمۇ پەپىلەپ ئۆستۈرگەن بۈزۈكۋار زېمىنىم...! «بەلكى ئۇ ھۇر، بەلكى ئۇ نۇر، بەلكى ئۇ ئانا» مەن مۇشۇ پىكىرلەر بىلەن بەنتلەندىم.

بىردەم يېقىندىن، بىردەم يىراقتىن ئاڭلىنىپ تۇرىدىغان ياڭراق تىۋىشىڭنى قەلب قەلئەيمىگە سولاپ قويدۇم.

ئۇ چاغدا، ئاياغلىرىڭدىن توپا تۈزىتىپ ماڭغان يۈرۈشلىرىڭدە غەپلەت باسقان قاراڭغۇ كېچىنى ئاجايىپ لەرزىگە سېلىۋەتكەنلىكى ماڭا تۈگمەس ئىلھام ۋە جاسارەت ئاتا قىلغان ئەمەسمىدى!...

ئابدۇقادىر جالالىدىن:

مەن 80 - يىللاردا تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندىن باشلاپ ئوسمانجان ئاكىمنىڭ شېئىرلىرى بىلەن يۈز كۆرۈشكەن.

ئوسمانجان ئاكىم بىلەن دەۋرداش بولغان بوغدا ئابدۇللا، قۇربان بارات، ئارسلان قاتارلىق قۇرداش، زامانداش شائىرلارنىڭ شېئىرلىرى بىزگە شېئىرنىڭ ئەمىنى تېتىتقان. ئوسمانجان ئاكىم ھازىرغىچە بولغان ئارىلىقتا بىزنىڭ شۇ ۋاقىتلاردا شېئىرىيەت قەدىمىزگە تەسىر كۆرسەتكەن ئۇستاز سۈپىتىدە بىزگە ئىلھام بەخش ئەتكەن مۇھىم ئەدىبلرىمىزنىڭ بىرسى. ھازىرغىچە بولغان مۇشۇ جەرياندا ئەدەبىياتىمىزدا بىرقانچە خىل مەزمۇننى ئاساس قىلغان بىرقانچە تۈركۈم ئويغىنىش ھەرىكەتلىرى

ئالم نىياز: ئوسمانجاننىڭ سۆزمۇ، ھەرىكىتىمۇ بىر شېئىر. شېئىر بولغاندىمۇ گۈزەل شېئىر. بايا مۇھەممەت پولات ئېيتقاندا دەك ئوسمانجان ناھايىتى تالانتلىق شائىر، شۇڭا مەن ئوسمانجاننىڭ شېئىرلىرىنى گۈزەللىك ھەققىدە بىر - ئىككى ئېغىز سۆزلەيمەن.

«تۈن تىۋىشلىرى» نى ئوقۇپ تۇرىمەن، ئەمما ئۇ شېئىرنىڭ قۇدرەت سېھرىنى ئېيتىپ بېرەلمەيمەن. چۈنكى ئۇنىڭدا بىر - بىرىگە ئوخشىمايدىغان سىرلىق، ئۆزگىچە ۋە گۈزەل ئالەملەرنى كۆرىمەن. بۇ ئالەملەرنىڭ تاغ - دەريالىرى، ئېتىز - سەھراىرى، ئادەملەرنىڭ ئۆز ھەلەكچىلىكى، بەخت - سائادىتى، تەقدىر - قىسمەتلىرىنىڭ گىرەلىشىپ كېتىشى، ئالدىن كۆرەلەنكى ئۆزگارتار ئوخشىمىسىمۇ، لېكىن قائىدىگە، ھېسسىيات مەنتىقىسىگە ئۇيغۇن كېلىش جەھەتتىن ئېرىشكەن نەتىجىلىرى كىشىنى ھەقىقەتەن قايىل قىلىدۇ. شۇنداقلا شېئىرنىڭ ئىدىيە قاتلىمى ئىنسان روھىنىڭ ئىنكاسى، ھاياتنىڭ ھەرىكىتى، قەلبىدىكى زىددىيەت ئىچىدىلا يېڭىلىنىپ بارغاچقىمىكىن ئادەملەرنىڭ پىسخىكىسىدىكى ئۆزىنى كەمسىندۈرۈش، ئۈمىدسىزلىنىش ۋە كونا ياكى ۋاقتى ئۆتكەن ئەقىدىلەرگە ئىشىنىش قاتارلىق روھىي يوقلۇق بىلەن مەنئى چۈشكۈنلۈكنى تاشلىۋېتىشكە جاسارەت ۋە غەيرەت ئاتا قىلىدۇ. مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، ئۇ شېئىردا ھېچقانداق مۇجەللىك يوق.

ئۇ شۇنداق بولغاچقىمىكىن، قەلبىمنى كۈچلۈك ئىلھام ۋە سېھرىي كۈچ بىلەن ئاجايىپ زوق - شوق ئىچىدىكى زىلزىلىگە سالىدۇ - دە، ماڭا يېڭى ئەقىل، يېڭى قۇۋۋەت ۋە روھىي ئوزۇق ئاتا قىلىدۇ. بۇ زامان ۋە ماكاننىڭ قېنى قويۇلغان خىيال چىنىقلىقىمىكىن ياكى ئىشتىياق ھۇزۇرىمىكىن!؟

مەن ھەمىشە ئوسمانجان ساۋۇت شېئىرلىرىدىن لەززەتلىنىش ئىشتىياقىغا چۆمۈلۈپ

بولدى. ئاخىرقى ھېسابتا مۇنازىرىنىڭ ئۆزىمۇ «شېئىر دېگەن ئۆز ئالدىغا ئايرىم-بىر دۇنيا، شائىرنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان ئىچكى نازۇك دۇنياسى بولىدۇ. شۇڭا نازۇك دۇنياسى يازمەن، يارىتمەن دەيدىكەن چوقۇم فورمالوگىكىنىڭ قېلىپىدىن بۆسۈپ چىقىپ كېتىش كېرەك» دەپ فورمالوگىكىنىڭ قېلىپىنى ئاخىر بۆسۈپ چىققان بولدى. شۇنىڭ بىلەن شېئىرىيەت ھەقىقىي شېئىرغا ئوخشايدىغان بىر خىل ۋەزىيەت شەكىللەندى. ئوسمانجان ئاكام ئەينى ۋاقىتتا شۇ خىل تەسىرنى بەردى، كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئىزچىل ئۆزىدە شېئىرىيەت ھەققىدە ئىزدىنىش ئېلىپ باردى ھەم قەلەمنى ئىزچىل تاشلىماي كەلدى. ئوسمانجان ئاكامنىڭ يەنە بىر پەزىلىتى شېئىرىيەتتىن ياكى پروزىدىن بىرنىمە يېزىپ ئاخىرقى ھېسابتا قازانغان شوھرەتنى كوزۇر قىلىپ تۇرۇپ ئەدەبىياتنى ساتىدىغان بۇ خىل ئىشنى قىلمىدى. ھازىرغىچە بولغان ئارىلىقتا ئۆزىنىڭ شائىرلىق سالاھىيىتىگە ماس ھالدا ئەدەبىياتنىڭ غۇرۇرىنى، ۋىجدانىنى كىشىلەرگە ھەمىشە تەكىتلەپ كەلدى ۋە ئۆز ئەمەلىيىتىدە كۆرسىتىپ كەلدى دەپ قارايمەن. ئىككىنچىدىن، ئوسمانجان ئاكامنىڭ شېئىرلىرىدا تىل جەھەتتىن بىر خىل ئىزدىنىش بارا دەپ قارايمەن. بەزىدە ئوسمانجان شېئىرلىرىدا قازاقچە تىللارنى ئارىلاشتۇرىدۇ دېگەن گەپلەرمۇ بولۇندى. مېنىڭچە، قازاقچە تىلدىن ئېلىنغان سۆزلەرنىڭ ئۆزى قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا چىقىدىغان سۆزلەر. ئوسمانجان ئاكامنىڭ قېرىنداش مىللەتلەردىن بولغان قازاق شېئىرىيىتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ئىنتايىن يېقىن. قازاق ئاپتورلار بىلەن ئۇيغۇر ئاپتورلارنىڭ ئۆزئارا چۈشىنىش، مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇشى جەھەتتە ئوسمانجان ئاكامنىڭ ئالغان رولى ئىنتايىن چوڭ دەپ قارايمەن. بىز ھازىر بىر مۇرەككەپ دەۋردە ياشاۋاتىمىز. مېنىڭ قارىشىمدا، شائىرلارمۇ، ئەدەبىياتچىلارمۇ بۇ بۇرۇنقى تارىختىكى ھەرقانداق بىر دەۋرگە قارىغاندا مىسلى كۆرۈلمىگەن كرىزىسكە دۇچ كېلىۋاتىدۇ. مەيلى مەدەنىيەت جەھەتتىن

بويۇنۇ. ھەرقانداق ئويغىنىش تارىختا شېئىرىيەتتىن باشلانغان. مېنىڭچە، مەدەنىيەت ئىنقىلابىدىن كېيىن ھازىرغىچە بولغان ئارىلىقتا ئۈچ خىل ئويغىنىش بولدى دەپ قارايمەن. بىرى، شېئىرىيەت ئويغىنىشى؛ ئىككىنچىسى، پروزا جەھەتتىكى ئويغىنىش ۋە 90 - يىللارنىڭ ئاخىرىدىكى تەپەككۈر ئويغىنىشى. شېئىرىيەت ئويغىنىشى دېگەندە مەدەنىيەت ئىنقىلابى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، مەدەنىيەت ئىنقىلابى مەزگىلىدىكى شېئىرنىڭ قېلىپلىشىشى، شوئارۋازلىق قاتارلىق ئاجىزلىققا زەربە بەرگەن ۋە شېئىرىيەتنى يېڭى بىر ھاياتى كۈچكە ئىگە قىلىش جەھەتتە كۆپ كۈچ سەرپ قىلغان ئاپتورلىرىمىزنىڭ بىرسى مانا مۇشۇ ئوسمانجان ئاكام دەپ ھېسابلايمەن. يەنە 80 - يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىگە كەلگەندە يەنە بىر تۈركۈم ياش شائىرلار پەيدا بولۇپ ئوسمانجان ئاكاملار باشلىغان شېئىرىيەتنىڭ ئەۋجى بىلەن شېئىرىيەتنى يەنە بىر قېتىملىق بىر خىل يېڭىلاش ھەرىكىتى ئېلىپ باردى. ئۇنىڭدىن كېيىن پروزا باشلاندى. پروزىمۇ مەلۇم بىر كۆلەم بويىچە تەرەققىي قىلدى ھەم مەلۇم چوڭقۇرلۇققا يۈزلەندى. 90 - يىللارنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ ئۇيغۇرلاردا ئۆزىنىڭ مەدەنىيەت جەھەتتىكى مەۋجۇتلۇقى، تارىخىي مەۋجۇتلۇقى، بەدىئىي مەۋجۇتلۇقى ۋە ئۆزىگە بىرقەدەر يەلسەپىۋى قىممەت نۇقتىسىنى بىردىن باھا بېرىشكە باشلىغان ماقالىلەر ۋە ئەسەرلەر يېزىلىشقا باشلىدى. مۇشۇ مەنىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، مۇشۇ 20 يىل ۋاقىت جەريانىدا بېسىپ ئۆتكەن مۇشۇ ئويغىنىش مەزگىلىدە ئوسمانجان ئاكامنىڭ تۇتقان ئورنى ناھايىتى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە دەپ قارايمەن. شۇ جەرياندا ماقالىلەر يېزىلدى، بولۇپمۇ «ئالمىدەك يۈرەكنە ئالەمچە سۆيگۈ» دېگەن شېئىر ھەققىدە نۇرغۇن تالاش - تارتىشلار بولدى. بولۇپمۇ شېئىر فورمالوگىيە بويىچە يېزىلىش كېرەكمۇ ياكى بولمىسا شائىر بەدىئىي تەپەككۈر بويىچە فورمالوگىكىنىڭ تەلەپلىرىنى بۇزۇش كېرەكمۇ دېگەن مەسىلىنى چۆرىدىگەن

تىللاردىكى ئەسەرلەرنى ئوقۇش ئېھتىمالى ئىنتايىن كۈچلۈك. شۇڭا بىزنىڭ ئاپتورلىرىمىزدا ئۆزىمىزنىڭ كىتابخانلىرىمىزنى ئۆزىمىزگە خاس بىر خىل مىللىي ئىستېتىك مەيدان بويىچە باشقىلارغا تارتقۇزۇپ قويمايدىغان بىر خىل بۇرچىمىزمۇ بار بولۇشى كېرەك. بولمىسا ئۆزىمىزنىڭ مەۋجۇتلۇقى يوقىلىپ كېتىدۇ. بۇ مەنىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، بىز مەدەنىيەت توقۇنۇشى، مەدەنىيەت ئۇرۇشى يۈز بېرىۋاتقان يېڭى چىراغقا قەدەم قويدۇق.

غەيرەت ئابدۇراخمان: ئوسمانجان ئاكىمنىڭ شېئىرىي تىل جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكىنى بىر قانچە نۇقتىغا يىغىش مۇمكىن. بىرى، ئوسمانجان ئاكىم قەدىمكى تىللاردىن پايدىلىنىش، شۇ مىراسنى

ئەۋلادلارغا يەتكۈزۈپ بېرىشتە كۆۋرۈك بولۇپ كەلدى. دەرۋەقە بەزىلەر ئوسمانجان ساۋۇتىنىڭ شېئىرلىرىدا قازاقچە ئاتالغۇلار كۆپ دېيىشتى. لېكىن مەن 92 - يىلىدىن باشلاپ «تۈركىي تىللار دىۋانى» ئىندىكىسىنى ئۆتكۈزۈش جەريانىدا بۇ دىۋاننى تەپسىلىي ئون قېتىمدەك كۆردۈم. شۇ جەرياندا قارىسام، بۇ تىللارنىڭ ھەممىسى ئۆزىمىزنىڭ تىلى. شۇ ۋاقىتتىكى تىللارنىڭ كۆپ قىسمى بىزنىڭ يايلاق مىللەتلىرىمىزدە ساقلىنىپ قالغان. ئەمدى بىز ئۆزىمىزدە بار قەدىمكى تىللارنى تاشلىۋېتىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا ئەرەبچە، پارىسچە تىللارنى ئىشلەتتۇق. بۇ ئەمدى بىزنىڭ لۇغەت تەركىبىمىزگە كىرىپ كەتتى. ئۆزىمىزنىڭكى ئوسمانجان ئاكىمغا ئوخشاش قۇتقۇزۇپ چىقىدىغان، ئۇنى شېئىرىي تىل قىلىپ قوللىنىۋالدىغان يازغۇچى - شائىرلىرىمىزدىن كۆپرەك بولغان بولسا بىز ئۆزىمىزنى يۇلتۇزۇپ قويمايغان بولاتتۇق. بۇ جەرياندا ئوسمانجان ئاكىمنىڭ ئۇنۋانىنى ھەرقانداق بىر تىلشۇناس رويۇپقا چىقىرىپ باقمىدى. قازاقستانلىق بىر شائىر، تىلشۇناس بار غوجاپ سۇلايمانوف دېگەن. شۇنىڭ بىر گېپى ماڭا قاتتىق تەسىر

بولسۇن، مەيلى ئىجتىمائىي جەھەتتىن بولسۇن ياكى شائىرنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشىنىڭ ئىقتىسادىي كاپالىتى جەھەتتىن بولسۇن، ھەر جەھەتتىن ئەدەبىياتچىلار ناھايىتى جىددىي بىر سىناققا دۇچ كېلىۋاتىمىز. چوڭ دائىرىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، خەلقئارادا مەدەنىيەت، ئىقتىسادنىڭ ئۆزى يەرشارىلاشقاندىكىن، ئىنتىزىپ تور ئالاقىلىرىنىڭ كۈچىيىشىگە ئەگىشىپ غەيرىي بىر مەدەنىيەتنىڭ بىزنىڭ رايىمىزغا ئېقىپ كىرىشى ناھايىتى تېز بولۇۋاتىدۇ. ياشلىرىمىزنىڭ ئۇنىڭغا ئەگىشىشى، ئۇنىڭغا بولغان ئىنكاسمۇ ناھايىتى روشەن بولۇۋاتىدۇ. دۆلىتىمىز خەلقئارا سودا تەشكىلاتىغا ئەزا بولۇپ كىردى. شۇنداق بولغاندىكىن سىرتتىكى تەسىرى بۇنىڭدىن كېيىن تېخىمۇ كۆپ كىرىشى مۇمكىن. ئۈچىنچىدىن، غەربىي رايوننى ئېچىش ئىستراتېگىيىسى بويىچە ئېلىپ ئېيتقاندا، مەدەنىيەتنىڭ شالغۇتلىشىش ئەھۋالى تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتىدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا شائىرلارنىڭ ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىش، شۇنداقلا مەدەنىيەتنىڭ ئىممۇنىتېت كۈچىنى ئاشۇرۇپ، باشقا بىر خىس قىلىۋاتقان كۆپ خىل مەدەنىيەت دولقۇنلىرىدا رىقابەت ھالىتىدە قوبالىشى ئۈچۈن شائىرلارنىڭ تۇتقان ئورنى بۇنىڭدىن كېيىن تېخىمۇ مۇھىم بولىدۇ. مېنىڭ قارىشىمدا، ئەدەبىياتىمىزدا سەپنىڭ كېڭىيىشى، بەدىئىي سۈپەتنىڭ ئېشىشىدىن ئىبارەت بىر نەتىجە قولغا كەلگەن بىلەن يەنە بىر جەھەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا، بىزنىڭ ئەدىبلىرىمىز، زىيالىيلىرىمىز سەل - پەل خەلقىتىن يىراقلىشىپ كېتىش ئەھۋاللىرى مەۋجۇت. شۇنداق بولغاچقا خەلقنىڭ جەۋھەرلىك تەرەپلىرىدىن بىر ئاز ئايرىلىش ئەھۋاللىرى بار. مانا بۇمۇ بىزگە يۈزلىتىۋاتقان خىرىسلىرنىڭ بىرى. بۇنىڭدىن كېيىن شائىر بولماق تېخىمۇ تەس بولۇپ كېتىشى مۇمكىن. نېمە ئۈچۈن دېگەندە ھازىر كىنو - تېلېۋىزىيە، ئىنتىزىپ ئومۇملىشىۋاتىدۇ، شۇنداقلا ئەۋلادلىرىمىزنىڭ باشقا تىللارنى بىلىش دەرىجىسىمۇ كۈچىيىۋاتىدۇ. شۇنداق بولغاچقا ئۇلارنىڭ باشقا

كىتابىمىدىن ئۈستۈن تۇرىدۇ دەپ قارايمەن. ھەرقانداق كەسپداشلار ئۆزىنىڭ كەسپىنىڭ گېپىنى قىلىدۇ. مەسىلەن، پۈشكىننىڭ شېئىرلىرىنى يولاتكامنىڭ دېكلاماتسىيىسىدىن ئەڭ ھۈزۈرلىنىمەن. ئوسمانجان ئاكام مېنىڭ قارىشىمچە پىسىنىنى ئۆزىگە بەكرەك ئۈستاز تۇنغان ئادەم دەپ قارايمەن. مېنىڭ قارىشىمدا، ھەر بىر ئاپتوردا ئۆزى ياخشى كۆرگەن بىر خاراكتېر سۈپىتىدە باشقىلارغا تەسىر كۆرسىتەلەيدىغان يارقىنلىق ئىپادىلەنسە بۇ ئارقىلىقمۇ ئەتراپتىكى ئادەملەرنىڭ تەربىيىلىنىشىگە تەسىرى بولىدۇ دەپ ئويلايمەن. ئاپتورلار بۇنىڭدىن كېيىن مەۋھۇم دەۋردىن مۇئەپپەككۈرلۈك دەرىجىسىگە قاراپ تەرەققىي قىلىشى كېرەك. بىرى، ئۆزى ياقىتۇرغان نەرسىلەرنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئىلمىي نەزەرىيىۋى تىل بىلەن دەپ بېرەلشى ياكى بولمىسا تەرجىمە قىلىپ باشقىلارغا تونۇشتۇرۇپ بېرەلشى كېرەك. مۇشۇنداق بولغاندا، بىز شائىرنىڭ كەڭلىكىمۇ بار بولىدۇ ھەم چوڭقۇرلۇقىمۇ بار بولىدۇ دەپ قارايمەن. ئوسمانجان ئاكام مۇشۇ جەھەتتىن بىزگە ئۈلگە تىكلىگەن ئادەم. ئوسمانجان ئاكامنىڭ خەنزۇچە سەۋىيىسىمۇ ئىنتايىن ياخشى، شېئىرلارنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ تەرجىمە قىلالايدۇ.

ئوسمانجان ساۋۇت:

يۇقىرىدا كۆپچىلىك ماڭا نۇرغۇن ياخشى باھالارنى، پىكىرلەرنى بەردى. بۇ يۇقىرى باھالار مېنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ئىجادىيىتىمگە بىر بۇيرۇق بولىدىكەن، دەپ ئويلايمەن.

مەن. ئادەم ھاياجانلىنىپ تۇرغاندا نېمە دېيىشىنى بىلمەي قالىدىكەن. بارلىق قەلەمكەش دوستلارنىڭ، ئىنىلارنىڭ، قېرىنداشلارنىڭ مۇشۇ يۈكسەك ئىخلاس، يۈكسەك باھاسى ئۈچۈن كۆپ رەھمەت. مەن مۇشۇ خەلقىمگە، ئۇستازلىرىمغا، دوستلىرىمغا، قېرىنداشلىرىمغا داۋاملىق قەرزدارمەن. مەن مۇشۇنداق ھېس بىلەن ياشايمەن. بۇ تۇيغۇم بۈگۈن تېخىمۇ ئاشتى. كۆپچىلىككە رەھمەت.

قىلدى. ئۇ «ئەدەبىيات كەسپىدىكى ياكى شائىرلىق كەسپىدىكى بالىلارنىڭ ھەممىسىگە تىلشۇناسلىقتىن دەرس بەرگەن بولاتتىم، تىلشۇناسلىقتا ئوقۇۋاتقان بالىلارغا شائىرلىقتىن دەرس بەرگەن بولاتتىم. شۇ ۋاقىتتا ئۇلار تىلنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى، قانداق يەردە ئىشلىتىدىغانلىقىنى بىلگەن بولاتتى» دېگەننى كەن. مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، ئوسمانجان ئاكام يالغۇز شائىرلا ئەمەس، بىر تىلشۇناس. ئۇنىڭدىن باشقا ئوسمانجان ئاكام يەرلىك دىئالېكتىك شىۋىلەرنى قۇتقۇزۇۋېلىشنىڭ بىر ئاساسچىسى بولۇپ قالدى. ئوسمانجان ئاكامنىڭ تىل ئىشلىتىشىدە ئاتالغۇلار كومىتېتى ياساپ بەرگەن سۈنئىي سۆزدىن بىرىمۇ يوق. پۈتۈنلەي خەلق تىلى. شۇنىڭغا قاراپ ئوسمانجان ئاكام ھەر يىلى ئىل تەكشۈرۈشكە چۈشىدىغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قالسىمەن. يەنە بىرى، ئۇيغۇرچىدىكى نەق سۆز - ئاتالغۇلارنى شېئىرلىرىغا ياساپ كىرگۈزىدۇ. مەسىلەن، ھازىرغىچە «غېغشىق» دېگەن گەپنى ئىسىم ھالىتىدە ھېچقانداق بىر شائىر قوللىنىپ باقمىغان. بۇ ئوسمانجان ئاكامنىڭ شېئىرلىرىدا بار.

بىزدە «ئۈچ قىز چوڭ قىلغانلار جەننەتكە كىرىدۇ» دەيدىغان گەپ بار. ئوسمانجان ئاكام بەش قىز چوڭ قىلىپ جەننەتنىڭ بېلىتىنى ئېلىپ بولغان ئادەم. لېكىن مەن ئۇيغۇر شېئىرىيىتىگە قوشقان تۆھپىسىگە قاراپ بۇ ئادەمنىڭ يانچۇقىدا جەننەتنىڭ يەنە بىر پىراۋىسى بار دەپ قارايمەن.

ئابدۇقادىر جالالىدىن: قوشۇمچە قىلىدىغىمەن، ئوسمانجان ئاكامنىڭ بىر تەربىيى شۇ ئۆزىگە باققان، تەسىر كۆرسەتكەن ئاپتورلارنىڭ ئەسەرلىرىدىن ئۆزى ھۈزۈرلىنىش بىلەن بىر ۋاقىتتا كىتابخانلارغا تونۇشتۇرۇش جەھەتتىمۇ كۆپ كۈچ چىقارغان ئادەم. مەن مۇھەممەت پولاتكاملار ۋە ئوسمانجان ئاكاملارنىڭ سۆھبىتىگە جىق قاتناشقان. مېنىڭ قارىشىمچە، مېنىڭ رۇس ئەدەبىياتى بىلەن تونۇشۇشۇم جەھەتتە ئۇلارنىڭ ماڭا كۆرسەتكەن تەسىرى مېنىڭ باشتا كۆرگەن ھەرقانداق

ئاسمانجان ساۋوتى چۈشەنشى

ئادىل تۇنىياز

شەھەر - ئۈرۈمچىدە تەنھا ياشاۋاتىدۇ. شېئىر شائىر قەلبىدىكى تەنھالىقنىڭ ئاۋازغا ئايلىنىشى. ئوسمانجان ساۋوت بىر مىللەتنىڭ تەنھالىق تۇيغۇسى بىلەن ئۆزىنىڭ تۇرمۇشتىكى نازۇك ھاياجىنىنى بىرلەشتۈرۈپ شېئىرلىرى ئارقىلىق روھىي چوڭقۇرلۇققا يەتمەكچى بولغان. ئالەم بىلەن ئىنسان قەلبى ئوتتۇرىسىدىكى ئادەتتىن تاشقىرى دەقىقلەردە شائىرغا ئايلىنىدىغان بۇ ئۆزگىچە ئىنساننىڭ ھاياتى ئەلۋەتتە بىزنى شېئىر يېزىلىشتىن بۇرۇنقى شېئىر بىلەن تەمىنلەيدۇ. ئادەملەر ئۆزلىرىنىڭ روھىي قۇياشنى ئىزدەش جەريانىدا ئۆز ئۇيۇقىدىن كۆتۈرۈلگەن ئاجايىپ شوللارنى كۆردى. دىللارنى يورۇتقۇچى غايىب ئاۋازنى ئاڭلاش پەيغەمبەرلەردىن باشلىنىپ شائىرلاردا توختىدى. بۇلاردىن ئالدىنقىسى قاراڭغۇ ئىنسانلار ئارىسىدا كۈننى كۆتۈرۈپ ماڭغۇچى بولسا كېيىنكىسى بىر چىراغچىغا ئوخشايدۇ. بۇ ئوخشىتىش پەيدا بولۇش بىلەن تەڭ بىز نۇرپاننىڭ تۇيۇق غوجا دېگەن يېرىدە شائىرنىڭ بوۋىسى بىلەن ئۇچرىشىمىز.

ئۇيغۇرلار 9 - ئەسىرلەردە بىر پۈتۈن مىللەت سۈپىتىدە ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلغان بولسىمۇ، پەيغەمبەرنىڭ ئاۋازى ئۆلچىمىز ۋە غوجىلار ئارقىلىق 14 - ، 15 - ئەسىرلەردە ئاندىن ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمىي يۇرتلىرىنىڭ بىرى تۇرپانغا رەسمى يەتكەن. ئۇيغۇرلارنىڭ سىياسىي ھاياتىدا غوجىلارنىڭ قانداق ئامەت ۋە ئاپەتكە سەۋەب بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، غوجا ئەۋلادلىرى پەيغەمبەر نەسەبى دەپ قارىلىپ تاكى يېقىنقى دەۋرلەرگىچە دىيارىمىزدا كاتتا ھۆرمەت ۋە نوپۇزغا ئىگە بۇلغانلىقىدا گەپ يوق. پىچاندىكى تۇيۇق غوجا مازىرى ھازىرمۇ تاۋاپ قىلغۇچىلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيدىغان مۇقەددەس جاي بولۇپ كەلمەكتە. شائىرنىڭ بوۋىسى غوجا ئەۋلادىنىڭ خاس چىراغچىسى ئىدى. تۇيۇق غوجا مازىرىنىڭ

ئۈستىمىزدىكى كۆك ئاسمان بىلەن ئاستىمىزدىكى قوڭۇر تۇپراق يارىتىلغاندا، ئوتتۇرىدا بىز ئىنسان بالىلىرى يارىتىلىپتۇق. شۇ كۈندىن باشلاپ ھازىرغىچە يەر يۈزىدىكى ئىزدىنىشلىرىمىز داۋاملاشماقتا. بۇ جەرياندا يەر شارىنىڭ ئوخشىمىغان بۇلۇڭلىرىغا تارقالغان ئىنسانلار بەزىدە خۇدانى، بەزىدە بىر - بىرىنى، بەزىدە ئۆزىنى ئىزدەپ يۈردى. شېئىر مانا شۇ ئىزدەشلەرنىڭ نەتىجىسى سۈپىتىدە ئىنسانپەتنىڭ ەلب خاتىرىسىگە ئايلاندى. «ئىللادا»، ئودىسا» داستانلىرىنى، «شاھنامە» ياكى قۇتادغۇبىلىك» نى، «قۇياش تاش» داستانىنى كى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر شائىرلىرىنىڭ توپا سىپ ياتقان قېلىن - قېلىن توپلاملىرىنى راقلايدىغان بولساق، گويا ئاشۇ دەۋرلەردىن تا زىرغىچە زامان ئۆتۈپ باقمىغاندەك تۇيۇلىدۇ. ۈنكى ئادەم ئۆزگەرمىدى. شۇڭلاشقىمۇ شېئىر - ستانلارنى يېڭىدىن يېزىش مۇمكىن ئەمەس يىلسە كېرەك. ئۇيغۇرنىڭ روھىي رگۈزەشتىلىرى ئاڭلىغان ئادەمنىڭ يۈرەك - رىنى ئېزىدىغان ئىپسوسلاردەك سېھرىي كۈچ ەن شائىرنىڭ قەلىمىدىن قەلبلەرگە يەتتى. ىرقى زامان شېئىرىيەت قەسىرىدە قەدىمكى ۈك تۇيغۇلارنى ساقلاپ ياتقان ئاشۇ خۇشناۋا ىرنى بىلگىمىز كېلىدۇ. شائىرنى بىلىش ۇن شېئىرغا كىرىش كېرەك. شېئىرنى ۇلىشى جەھەتتىن قاتتىق ۋە يۇمشاق دەپ كى قىسىمغا ئايرىش مۇمكىن. قاتتىق قىسمى ۇرنىڭ تەركىبلىرىگە ئايلانغان شائىرنىڭ ۇشى، يۇمشاق قىسمى شېئىرنىڭ ئۆزى.

1. شائىرنىڭ ئارخىپى
ئوسمانجان ساۋوت، ئۇيغۇر، 1945 - يىلى ستا تۇغۇلغان. ھازىر بەش قىزى، بىر قىز، ئوغۇل نەۋرىسى ۋە ئايالىنىڭ تۆت يىل ئى رەسمى بىلەن ئاسىيانىڭ كىنىكىدىكى

ئەجىلەم بىلەن چىرايلىق ئۆلگىلى قويمايدۇ بۇلار، زادى بۇ يەردىن ئەتىلا كەتكىنىم كەتكەن. ساۋەندە تەكەندەك يالغۇز بولساممۇ، باغ - ۋارانلىرىم كۆرۈمگە كۆرۈنۈپلا تۇرىدۇ ئۇكام، ئوسمانجانغا گەپ قىلىڭ، مېنى كەتكىلى قويىسۇن...». شۇ چاغدىلا «يۈز يىل غەربىلىق» رومانىدىكى يىل بويى كاشتان دەرىخىگە باغلاپ قويۇلغان ئورلىغان بۇۋاينىڭ قار - يامغۇر ئىچىدىكى غەرب چىراي كۆز ئالدىغا كەلگەندى.

ئادەم ھاياتى ئالەم ماسلىقىدا مەۋجۇت بولىدىغان بىر ھېكمەت. غەيبىنى تونۇيدىغان، ئۇنىڭ ئىرادىسىنى ھاياتقا ئۆز تاللىشى دەپ خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلىدىغان، ئادەملەر ئارا مېھرىبانلىقنى ئىنسانىي مەۋجۇتلۇقنىڭ زۆرۈر شەرتى دەپ بىلگۈچى قوشنىلارنى سېغىنىدىغان، باغ - ۋارانلىرىنى ئويلاپ تەبىئەت ۋە دەل - دەرەخلەرنى ئىنسانلار بىلەن بىر گەۋدە دەپ ياشايدىغان، ئۇنىڭسىز ھاياتىدا بىر كەملىكنى ھېس قىلىدىغان شېئىرنى ئەنئەنىگە باي ئۇيغۇر روھىنى تاكى كۆزى يۇمۇلغىچە داۋاملاشتۇرغان بۇ روھ ھەقىقەتەنمۇ تالانتلىق شائىرنىڭ دادىسى بولۇشقا مۇناسىپ ئىدى.

ئادەم بېھىشتىن چىققان. گۇناھى ئۈچۈن بېھىشتىن يەر يۈزىگە قوغلانغاندىن بېرى، گىنسان ئەقىلنىڭ بەدىلىنى تۈلەۋاتىدۇ. بۇنىڭغا شەيتان سەۋەب بولدى. ئوتتىن يارىتىلغان شەيتان ئادەمدىن ئىبارات جان كىرگۈزۈلگەن لاينىڭ ئۆزىدىن مەرتىۋىلىك بولۇپ كېتىپ جەننەتتە ياشىشىنى خالىمىغانىدى. ئادەم ئاتا بىلەن ھاۋا ئانا بولسا جەننەتتە خۇشال - خۇرام ئويناپ يۈرەتتى. شەيتان ھەسەتخورلۇق بىلەن ئۇلارغا قاراپ بىرنەرسىنى بايقىدى. چىرايلىق ھاۋا ئانىنىڭ بىر تال ئەگرى قوۋۇرغىدىن، يەنى ئەندىن يارىتىلغانلىقىنى بىلدى. ئاۋۋال ھاۋا ئانىغا يېقىنلاپ ۋەسۋەسە قىلدى. ئادەم شۇنىڭ بىلەن ئازغۇنغا ئايلىندى. جەننەتتىن ۋاز كېچىپ سەرسانلىقنى تاللاش، ئىلاھىي مەنزىل شولا چېچىپ تۇرسىمۇ ئىنسانىي نەپسى ئالدىدا ئاجىز كېلىش، مانا بۇ شېئىرنى روھ كەلتۈرۈپ چىقارغان ئىنسان تراگېدىيىسى. تەن گۈزەللىكىنىڭ سىمۋولى بولغان ئايال ئۆز ۋۇجۇدىدىكى ھېس - تۇيغۇ ئالاھىدىلىكى بىلەن شائىرنىڭ مۇنبەت تۇپرىقى. ئايال ئاتىلىق

چىراغچى ئەۋلادى ئىكەنلىكىنىڭ شاھىدى بولغان تولىيە بەلگىسىنى شائىرنىڭ دادىسى تا كۆزى يۇمۇلغىچە ئەتىۋارلاپ يېنىدا ساقلىغان. شائىرنىڭ دادىسىمۇ ئۇستاز - خەلپەت كۆرگەن قۇرئان ساۋاتى بار كىشى بولۇپ، كىتابخانلىق قىلىشقا ئامراق ئىشچان، بەرجەس ئادەم ئىكەندۇق. شائىر كىچىك چاغلىرىدا سارغۇچ بەتلىرىگە ئاجايىپ نەقىشلەر چۈشۈرۈلگەن كونا كىتابلاردىن دادىسىنىڭ سويى ئاللايار، ناۋائى، مەشرەپ شېئىرلىرىنى ۋە پەيغەمبەرلەر قىسىملىرىنى تەكرار - تەكرار ئوقۇپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. بولۇپمۇ «قىسسەسۇل ئەنبىيا» دېگەن كىتابتىكى «يۈسۈپ - زىلەيخا» قىسىمىنى دادىسىدىن تۇنجى ئاڭلاۋاتقاندا بالا شائىر يۈسۈپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاكىلىرى تەرىپىدىن چۆلدىكى قۇدۇققا تاشلىۋېتىلگەنلىكىگە كەلگەندە پانگىدە يىغلاپ كەتكەن. «گۈزەل يۈسۈپ قىسىمىدىن خۇددى كۆكلەم مەۋسۈمىدە زېمىندىن ھاۋاغا توختىماي كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان نەمخۇش ھورغا ئوخشاش گۈزەللىك، چىنلىق ۋە سۆيگۈ تۇمانى كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. ئەسەرلەردىن بېرى گۈزەل يۈسۈپ قىسىمىدىن ئالەمگە تارىلىۋاتقان گۈزەل غايىلەر ئۇلۇغ ئىدىيە خەزىنىسىنى تېخىمۇ ئۈنۈملۈك، تېخىمۇ ھېكمەتلىك تەركىبلەرگە ئىگە قىلىۋەتكەندى. «ئەنە شۇ چاغدا تىلنىڭ سېھرىنى تۇنجى ھېس قىلغانىدىم» دەپ يازىدۇ ئوسمانجان بالىلىقىنى ئەسلىپ. مەن گۈدەك ئوغلنى سېھىرلىك دۇنياغا مەپتۇن قىلىپ شائىرلىق كوچىسىغا باشلىغان بۇ بۇزۇكۋار ئاتىنى بىر قېتىم كۆرگەندىم. ئۇ كۈنى مەن ئۆيگە كىرگەندە شائىر يوق ئىكەن. ئادەم سېغىنىپ تۇرغان بۇ بوۋاي مېنى دەماللىققا كەتكىلى قويىمىدى. مېنىڭمۇ شائىرنىڭ ئاتىسى بىلەن مۇڭداشقۇم كەلدى. ئۇزايىدىن قېرىلىق يەتكىنى چىقىپ تۇرغان بۇ ئاقساقال بالا چاغلىرىدا موللىدا ئوقۇغىنى، تۇرپاندا ئۆزى كۆرگەن جەڭ - يېغىلىقلار، ساۋەندىكى ھويلا - باغلىرى ۋە ئۆيىنىڭ يېنىدىكى مەسچىت ھەققىدە سۆزلىدى. بىر ئاز جىمجىتلىقتىن كېيىن بىردىنلا ماڭا دەرد ئۆكۈشكە باشلىدى. «كۆرمەمسىز، مېنى بۇلار داۋالتىمىز دەپ ئەكىلىۋالغانغا ئىككى ھەپتە بولدى. يا مەسچىتنى، يا قوشنىنى، يا دەلۇ - دەرەخنى كۆرگىلى بولمايدىغان بۇ ئېگىز بىنادا ماڭا نېمە بار؟ ئۆزۈمنىڭ ھويلا - باغلىرىدا ئۆز

يېغىلىق بولۇپ قان تۆكۈلگەن ياكى تىنچ دەۋرلەردىكى مەنسىزلىكتىن كىشىلەر مەنە ئىزدەۋاتقان دەۋرلەردە شائىر تۇغۇلىدۇ. شائىرنىڭ تۇغۇلۇشى بىر دەۋرنىڭ مەنەگە بولغان روھىي تەقەززاسى. بىر مىللەت ئىچكى ئېنېرگىيىسىنىڭ ئۆزىگە سىخماي پارتلاپ چىقىشى. شائىر ئوسمانجان ساۋۇت 1945 - يىلى ماناسقا تۇغۇلىدۇ. بۇ ۋاقىت قەدىمدە شانۇ - شەۋكەتلىك مەدەنىيەت ياراتقان ۋە ئۇتۇلۇپ دەپ قالغان ئۇيغۇرلار يېڭىۋاشتىن قولغا قورال ئېلىپ ھۆرلۈك ئۈچۈن گومىنداڭغا قارشى ئۇرۇش ئوتى ئاچقان، قاغىرىغان خەلقنىڭ ياۋايى كۈچى جىنسىي ئېنېرگىيىدەك ئۇرغۇپ تاشقان مەزگىللەر ئىدى. بەتلەنگەن قورال، مىللىق ئىستولىننىڭ تۈشۈكى ئالدىدا دۈپۈلدەپ سوقۇۋاتقان يۈرەك، چىڭىغىلغان تىن ۋە قانغا چىلىنىپ ئازام تاپقان جان، دولقۇنلاپ ياتقان ماناس دەرياسىنىڭ مەستخۇش ئاۋازى ۋە ھايات - يامات پاسىلىدەك قىسراقتا توختاپ قالغان كۈچتۈڭگۈر ئوغلانلار...

ئەنە شۇنداق مەڭگۈلۈك ھاياجانلىق دەقىقىلەردە ئەنە شۇ تىلىمات يەردە شائىر تۇغۇلدى.

شائىرنىڭ بالىلىقى سۇ ۋە يوپۇرماقلار ئارىسىدا، توشقان ئىزى چۈشكەن قارلىق ئېتىزلاردا، سۈزۈك سەھەرلەردە ۋە جىمجىت گۈڭۈملاردا ئۆتكىنى راست. ئۇ يىللار بۇ زېمىندىكى ئېغىر يىللار ئىدى. ئەلنى غېرىلىق باسقان، غېرىپ - غۇرۋالار، ئاچ - يالىڭاچلار كۆپەيگەن. شائىر ئوقۇدى، ئالىي مەكتەپتە چەت ئەل كىتابلىرىنى ئوقۇغىنى ئۈچۈن كۈرەشلەرگە سۆزلىپ قىيىن - قىستاققا ئېلىنغانلىقى، ئۈنۈپ سىتېنتى پۈتتۈرۈپ قۇمۇل تاغلىرىغا بەش يىل سۈرگۈن قىلىنغانلىقى شائىرنىڭ قەلبىدىكى جاراھەت. بۇ مەزگىللەردە ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا ئىپادىلەنگەن ھەسرەت، غەمكىنلىكتە كېيىنچە ئۆزلۈكسىز ئوتتۇرىغا چىققان ئادەم ۋە ئادىمىيلىكنى قەدىرلەش توغرىسىدىكى تېمىلاردا ئاشۇ قارا يىللارنىڭ سايىسى بار.

2. شائىرنىڭ فولكلور يىلتىزى

بىر شېئىرنىڭ يېزىلىشىغا سەۋەب بولىدىغان شائىر ۋۇجۇدىدىكى كۈچ ئوشۇقچىلىقىدىن باشقا نۇرغۇن نازۇك تەركىبلەر بار. بۇلار مىللەتنىڭ روھىي ئەنئەنىسى، شائىرنىڭ ئىلھامىنى

سۈپەتلىرىگە ئىگە بولغاندا ئۆز باغرىدا ئۆزگىچە تۇيغۇدىكى شائىرنى يېتىلدۈرىدۇ. يار - جانان بولغاندا شېئىرنىڭ ئۇرۇقلىرى بىخ سۈرىدىغان روھىي تۇپراققا ئايلىنىدۇ. شائىرنى تولۇق دان تۇتقان، دانلىرى پارقىراپ تۇرغان ئالتۇن باشقا ئايلىندۇرىدۇ.

تولۇن ئايدىن ياغلىقلىق يىرتىپ

ئارتىۋاپسەن بېشىڭغا ئانا.

پەرىشتىگە قولۇڭنى سىلتىپ

تۇرغۇزۇپسەن قېشىڭدا ئانا.

مانا بۇ شائىر ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ ئانىسىغا ئوقۇغان تالاي مەدھىيىلىرى ئىچىدىكى بىر مەدھىيە. ئۆزىنى شېئىرىيەت پەرىشتىسىگە تونۇشتۇرغان پەرىشتە سۈپەت مېھرىبان ئايالغا ئېيتقان چوڭقۇر تەشەككۈر.

«مېنىڭ شائىرلىق ئاچقۇچۇم ئانامدا، -

دەيدۇ شائىر، - ئانام رەھمىتى ئاچايىپ تىلىنى

ئۆتكۈر، لىۋەن سۆز ئايال ئىدى. بالا

چاغلىرىمدىن باشلاپ ئانامنىڭ ئېغىزىدىن

تۆكۈلىدىغان تىل دۇردانىلىرىغا مەستانە ئىدىم.

ئانامنىڭ نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئىپادىلەشتە

باشقىلارغا ئوخشىمايدىغان تىلى بار ئىدى.

ئەتىيازدا ئېرىۋاتقان قارلارنى، (گۈرۈچ بولغان

قارلار، دەپتىنى. ئەمدىلا سۈت تولۇشقا باشلىغان

كۆكۈش قوناقنى (كۈچۈك چىشى، دەۋالانتى.

ئۈزۈمئال يوپۇرماق چىقىرىپ تەكلەردىن كىچىك

سايقلار ساڭگىلىغان چاغدىكى سېرىق شۇڭلارغا

(ئالتۇنباش، دەپ ئىسىم قويۇۋالغانىدى. مېنىڭ

شېئىرىي تىلىمدىكى پاساھەت، ئىستىلىستىكى -

لىق جىلۋە - بالاغەت بالا چاغلىرىمدا قۇلىقىمغا

سىڭىپ قالغان ئانامنىڭ سۆزلىرىدىن باشلانغان.

ئانام مېنىڭ نەزىرىمدە شېئىر يازمايدىغان شائىر».

شۇنداق، ئوسمانجان ساۋۇتنىن ئىبارەت

بالىلىق دۇنياسىدىن دەسلەپ شېئىر كۆكىگە

كۆتۈرۈلۈپ پەرۋاز قىلغۇچىنىڭ بىر قانىتى

دادىسى، يەنە بىر قانىتى ئانىسى ئىدى.

شائىرغا ئانا بولغۇچى تىل سېھىرگەرلىكىنى

بىلىدىغان قىز بىلەن شائىرغا ئانا بولغۇچى بۈيۈك

تۇيغۇلارغا ئىگە يىگىتنىڭ قانداق ئوتلۇق

كۈنلەردە تونۇشۇپ، قانداق قۇتلۇق كۈنلەردە توي

قىلغانلىقى بىز ئاڭلىمىغان ھېكايە. مانا شۇ

ئالاھىدە قوشماقلارنىڭ بىر ئۆيگە كىرىشىدىن

شائىر تۇغۇلغانلىقى ھەقىقەت.

گۈللەر ئېچىلغان ياكى قار تۈزۈلۈش

ئۇرغۇتقان تاسادىپىي شەيئىلەر، ئەدەبىياتنىڭ سېھرىي تەسىرى، شائىرنىڭ خاراكتېرى، تۇرمۇش ئۇسۇلى، شەخسىي كەچۈرمىشلىرى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

شېئىر ئالدى بىلەن مىللەتكە تەۋە نەرسە. چوڭقۇر فولكلور قاتلىمى بولمىغان مىللەتنىڭ سېھرىي كۈچكە ئىگە شېئىرلىرى بولمايدۇ، بولغان تەقدىردىمۇ شېئىرلىرىدىن ئۇرغۇپ تۇرغان ھاياتىي كۈچنى، نەبىئىي ئىچكى رىتىمنى ۋە ئەبەدىيلىك سەنئەت گۈزەللىكىنى بايقاش مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى شېئىر ھازىردا مەۋجۇت بولغان ئۆتمۈش. رېئاللىقتىكى قەدىمىيلىك شائىر مىللەتنىڭ تەپەككۈرىنى، رېئال تۇرمۇشنىڭ غايىب تەركىبلىرىنى كۆپرەك ئەكس ئەتتۈرىدۇ. تۇرمۇش چەكسىز يوقلۇقنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. مانا بۇ شېئىرنىڭ باش ئېقىنى، شائىر ئوسمانجان ساۋۇت فولكلورغا باي قەدىمىي دىنىي مىللەت - ئۇيغۇرنىڭ شائىرى. ئۇنىڭ شېئىرىغا ئىچكىرىلىمەكچى بولغان ئادەم غول يىلتىزنى ئۇيغۇر فولكلورىدىن، بىر قىسىم شېئىرىي پىكىرلىرىنى دىنىي تەپەككۈرىدىن ئىزدەش كېرەك.

- ئائىلىمىز قويۇق دىنىي تۈسكە ئىگە ئائىلە ئىدى. ئانا بىلەن دادامنىڭ تېخى سۈبھىي يۇلتۇزلىرى چاراقلاپ تۇرغان چاغدا قوپۇپ تائەت - ئىبادەت قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ چوڭ بولغانمەن، روزا - رانىزان ئايلىرىدا، تۈنەك ئاخشاملىرىدا ھويلىمىز قولۇم - قوشنىلارنىڭ يىغىلىپ دۇئا - تىلاۋەت قىلىشلىرى بىلەن ئاۋات بولۇپ كېتەتتى. ئانام - داداملار يۇرتتىكى ئۆلۈم - يېتىم، خەتتە - قۇرئان، نەزىر - چىراغىدىن قالمايتتى. مانا بۇ تۇرمۇشنىڭ مەنىسى ئىدى، - دەيدۇ ئوسمانجان.

شۇنداق، ئۇيغۇرنىڭ دىنىي ئېڭى بويىچە ئېيتقاندا ھاياتنىڭ مەنىسى ھاياتنى ياراتقۇچىدا، ياراتقۇچىغا ئىبادەت قىلىشتا، يېتىم - يېسىر، غېرىب - غۇرۇللارنىڭ بېشىنى سىلاپ، خەير - ساخاۋەت قىلىپ، ئۆز ئارا مېھرىبانلىق يەتكۈزۈشتە، تۇرمۇشتا تۇغۇلۇش ۋە ئۆلۈشكە مۇناسىۋەتلىك قائىدە - يوسۇنلارغا ئېتىبار بىلەن قاراپ تۇغۇم ۋە ئۆلۈمنىڭ سەۋەبچىسىگە، ئىگىسىگە ھۆرمەت - ئېھتىرام بىلدۈرۈش، مانا بۇ ئۇيغۇر شائىرلىرىنى يېتىشتۈرگەن مۇھىت، ئوسمانجان شېئىرلىرىنىڭ يوشۇرۇن ئاساسى،

تېماتىك مەزمۇنىنىڭ چېتىلىش دائىرىسى. قۇم بويىدىكى يېشىل يۇرتلاردا، چۆلدىكى پارچە - پارچە بوستانلاردا گۈزەل تۇيغۇدىكى خەلقىمىز بىلەن بىللە قەدىمىي رىۋايەتلەر گۈزەل چۆچەكلەر ۋە سانسىز بېيىت - قوشاقلار ياشايدۇ. ئۇلار تۇنجى شېئىرىي ھەۋەسنى ئويغىتىدۇ. قۇملۇق يىگىتلىرىنى شائىرلىق باغلىرىغا باشلايدۇ.

جۇڭغار ئويمانلىقىدىن چىقىپ ئۇيغۇرنىڭ روھ چۆللىرىدە كېزىپ يۈرگەن بۇ شائىر مۇنداق دەيدۇ: «ئۇيغۇر خەلق قوشاقلرى مېنىڭ شېئىرىيەتتىكى ئىنىكئانام، ئوغۇز سۈتىنى ئۇنىڭدىن ئەمدىم، ساۋاتىم چىققاندا تۇنجى قېتىم مۇنداق بىر قوشاقنى ئوقۇغانىدىم: - ياغ ئارىلاپ سۇ ئاقتى ئېتىز، قىزلارغا ياقتى.

بولۇپمۇ «ياغ ئارىلاپ سۇ ئاقتى» دېگەن بۇ 1 - مىسرا ماڭا ئاجايىپ يېقىپ كەتكەن. كۆز ئالدىمغا لايىدە شۇ مەنزىرىنى كەلتۈرگەن، تۇنجى قېتىم شېئىرنىڭ سېھرىنى ھېس قىلدۇرغانىدى. دۇنيانىڭ تەرەققىيات شامىلى يېتىپ بارمىغان، تېخى 21 - ئەسىرگە قەدەم قويمىغان جايلاردىكى بوۋاي - مومايلىرىمىز بېيىت - قوشاقلارنىڭ كانى، شېئىرىي ئۆرپ - ئادەتلەرنىڭ ئانا ماكانى، - دەيدۇ شائىر، - قۇمۇلدىكى جىگدەبۇلاق دېگەن جايدا پالانىپ تۇرغان چاغلىرىم ئىدى. تاغ باغرىدىكى گۈلرەيھان، ئالما، ئۈزۈم، دەل - دەرەخلەرگە تولغان بۇ يۇرتتا ھاياتى يىل بويى ئوخشاش رىتىم، ئوخشاش ھالەتتە ئۆتىدىغان ئادەملەر ئارىسىدا ئۇ دۇنياغا بېرىپ قالغاندەك كۆڭۈللۈك ۋە خىلۋەت پاشايتتىم. توي - تۆكۈن، ئۆلۈم - يېتىم، كۆك مەشرەپى ۋە مۇڭدېشىش - ئولتۇرۇشلار بېيىت - قوشاقسىز بولمايتتى. بىز كۈنى توي بولۇۋاتقان ئۆيگە بىر موماي كىرىپ كەلدى. ئادەت بويىچە سورۇندىكىلەرگە قوشاق قانتى:

ئېشەكتىكەن گۈلنى كۆرۈڭ
تېرىمىسىمۇ ئۇنىدۇ.
بىۋاپا يارنى كۆرۈڭ
چىللىمىسىمۇ كېلىدۇ.
شائىر ۋە شېئىر دېگەن ئەنە شۇ، خەلقىمىز شائىر، ھاياتىمىز شېئىر، شېئىرنى بىز يازماي كىم يازسۇن؟

دەقىقىدىكى ھاياجان شائىردا ئۆمۈر بويى دەۋاملىشىدىغاندەك قىلىدۇ.

بەزىدە شېئىردىكى دەقىقە شائىر ھاياتىنىڭ ئاخىرقى پەللىسىگىچە سوزۇلسا، بەزىدە ئۆمۈرلۈك سەرگۈزەشتە، ئۇزۇن يىللىق روھىي كەچمىش ۋە بىرەر ۋەقە باشلىنىپ ئاخىرلاشقىچە بولغان ئۇزاق جەريان شېئىردىكى بىر دەقىقىگە ئايلىنىدۇ.

ئوسمانجان ساۋۇت پارچە - پۇرات ۋەقەلەر - گە، باش - ئاخىرى يوق ئىشلارغا، ئۆزۈلمەس سۈرەن - شاۋقۇنلارغا تولغان تۇرمۇشنى ھېسسىيات نۇقتىسىدىن ئىپادىلىگۈچى لىرىك شائىر. بىراق شائىرنىڭ بەزى لىرىكىلىرىدا تۇرمۇشتىكى ئىپتىخار كۆرۈنۈشلەرنىڭ سۈرىتى بار. شېئىردىكى بىر دەقىقىغە سىغىپ كەتكەن رۇمان بولغىندەك ئاجايىپ ۋەقەلەر بار. تۇرمۇشتىكى ئەنە شۇنداق ۋەقەلەر خۇددى بىر تال ئۇرۇقتەك شائىر قەلبىدىكى بوشلۇققا چۈشۈپ بىخ چىقىرىپ، چېچەكلەپ شېئىرغا ئايلىنىدۇ. مەن شائىرنىڭ «كەچۈرگەن سەن مېنى ئالا بويىنىقىم» ناملىق شېئىرىنى ئوقۇغان چېغىمدا، ئۇنىڭدىن ئۆزۈمنىڭ بالىلىق دۇنياسىنى تېپىۋالغان، ئادەم بىلەن ھاياۋان ئوتتۇرىسىدىكى چوڭقۇر مېھىر - مۇھەببەت سەرگۈزەشتىسىنى سەزگەندىم. دەرۋەقە ئويلىغىنىمدەك شائىر مۇنداق بىر ۋەقەنى سۆزلەپ بەردى:

«كىچىك قىزىم ئالمىرەنىڭ 6 - 7 ياشقا كىرگەن چاغلىرى ئىدى. بىر كۈنى ئۇ ئوغۇلۇپ 2 - 3 كۈنلۈك بولغان، تېخى كۆزلىرى ئېچىلمىغان بىر كۈچۈكنى ئېلىپ كەپتۇ. بىز ئۆزىمىزنىڭ ئادىتى بويىچە ئىت - كۈچۈكنى ئادەم تۇرىدىغان ئۆينىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلاتسا بولمايدۇ، پەرىشتە ئۆيدىن چىقىپ كېتىدۇ، دەپ ئۇنىمىدۇق. ئۇ يىغلاپ چىڭ تۇرۇۋالغاچقا ئاخىر ئارزۇلۇق قىزىمىزنىڭ كېيىنى يىرالمىدۇق. ئۇ بىرەر ئايدا تۈكلىرى ئالتۇندەك ۋالىلىداپ تۇرىدىغان يوغانلا بىر كۈچۈك بولۇپ قالدى. ھەممىمىز بارا - بارا ئۇنىڭغا ئېچىكىشىپ كەتتۇق. قولى كۆرگىلى بولمايدىغان قاراڭغۇ كېچىدە قەنتى ئېتىپ بەرسەم يەرگە چۈشۈرمەيلا ئاغزىغا ئېلىۋالاتتى. ئەركىلەپ، غىغشىپ ئويناقلاپ كېتەتتى. تاڭ يورغاندا ئۇخلاۋاتقان بولسام پۈتۈمنى چىشلەپ تارتىپ ئويغىتاتتى. دەرس ئۆتكىلى مەكتەپكە ماڭسام ئىشخانا،

ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ يۆگىشىپ كەلگەن مىسالىرى، ئويناق سۆزلىرى، رېتىمى تەبىئىي توق قاپىيىلىرى ۋە شەكىل گۈزەللىكى ھەقىقەتە سۆزلەشكە توغرا كەلسە ئاۋۋال ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرىنىڭ شۇنداق ئالاھىدىلىكىنى سۆزلەش كېرەك.

3. شائىرنىڭ شېئىر دەقىقلىرى

شېئىر ئاجايىپ نەرسە، ئۇ پەرۋاز قىلىدۇ، لېكىن تۇتقىلى بولمايدۇ. ئۇ مەۋجۇت، لېكىن قانداق مەۋجۇتلۇقى سىر. ئۇ ئۆزىگە ئاشىق بولغۇچىنى بىلىدۇ، لېكىن شائىرنىڭ قېشىغا ۋەدىلەشمەي شەپقىتى كېلىدۇ. شائىر شېئىر كېلىشتىن بۇرۇن قارىغۇ، گاس - گاچا، شېئىر دەقىقىلىرىدىن باشقا چاغدا شائىر ئادەتتىكى ئادەم.

ئالەم بىلەن شائىر دۇنياسى تۇتۇشىپ كەتكەن شۇنداق دەقىقىلەردە ئادەتتىكى نەرسە ئۈستۈمۈتۈ جىلۋە قىلىپ، شولىنىپ، سىرلىقلىشىپ شائىرنىڭ شېئىر يېزىشىغا سەۋەب بولىدۇ. ئىلھامنى چاقىرغۇچى بۇ كارامەتلىك شەيئى بەزىدە بىر نۇر تۈچكىسىدەك شېئىرنىڭ يادروسىغا ئايلىنىدۇ. شېئىر تەھلىلىدە ئاشۇ تۈچكە بەكمۇ مۇھىم. ئۇ گويا شېئىرنىڭ ئاغزىدەك بىزنى شېئىرنىڭ ئىچ - باغرىغا باشلاپ كىرىدۇ.

بىر كۈنى ئوسمانجان ساۋۇت شېرىن ئۇيغۇدىن ئويغىنىپ كېتىدۇ، ئۆي ئىمتاس، ئۇخلاۋاتقان خوتۇن - بالىلىرىنىڭ يېنىك تىنىقىدىن باشقا ئاۋاز يوق ئىدى. ئاپئاق دېرىزە پەردىسى غۇۋا يورۇۋاتاتتى. ئوسمانجان دېرىزىدىن تالغا نەزەر تاشلىدى. قاراڭغۇلۇق سۈزۈلۈپ ئۇپۇق نۇرلىنىۋاتقانىدى. ئاپئاق شولىلار، يېقىن كېلىۋاتقان نۇرانە چىرايىلار، پەرىشتىلەر، ئادەملەر، كۆلەڭگىلەر، تاڭ شولىلىرى ئىچىدە شائىر چاقىدى، ئۈستۈمۈتۈ ھاياجانلىنىپ كەتتى. ئاشۇ بىر دەقىقىدە شائىر تاڭ، گۈل - گىياھ، يوپۇرماق، ئادەم، كائىنات، ھەممە بىلەن سۆزلىشىپ بولدى. ئاشۇ بىر دەقىقىدە «تاڭلار بىلەن سۆزلىشىش» ناملىق 300 نەچچە مىسالىق شېئىرغا ئايلىندى. ياق، بۇ سۆزلىشىش تۈگىمىدى. كېيىن يەنە «باھار بىلەن سۆزلىشىش»، «ئىلھام بىلەن سۆزلىشىش» قاتارلىق داستاندەك ئۇزۇن شېئىرلار چىقتى. قارىغاندا بۇ سۆزلىشىش تۈگىمىگەندەك، ئاشۇ بىر

بوۋاقتىڭ ئۇخلاۋېتىپ كۈلۈمسىرىشى دەمۈدەم يۈزلىرىنى يۈرۈشتۈرۈپ يەنە تەبەسسۇم قىلىشى تولىمۇ گۈزەل دەققە. ئۇيغۇر بوۋاي - مومايلار بۇ ھالەتنى «چۈشىدە پەرىشتە كۈلدۈرۈۋاتىدۇ، پەرىشتە قورقۇنغاندا يۈزلىرى پۇرلىشىپ چىرايىنى ئۆزگەرتىدۇ، ئەركىنلەتكەندە بولسا كۈلۈمسىرەيدۇ» دەپ گۈزەل خۇراپىلىق بىلەن چۈشەندۈرىدۇ. ئوسمانجان جىگدەبۇلاقتا سۈرگۈندىكى ۋاقىتلىرىدا تاغلىقلارنىڭ ئۇيغۇندىكى بوۋاقتىڭ بۇ ھالىتىنى «بۇدۇسقاپ» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلەيدىغانلىقىغا دىققەت قىلغان. ئارىدىن 30 يىلچە ۋاقىت ئۆتكەندە شائىرنىڭ ئانىسى بىر كۈنى ئۇخلاۋاتقان پەي نەۋرىسىگە قاراپ بۇدۇسقاپ دېگەن سۆزنى ئىشلىتىدۇ. مانا شۇ سۆز بىلەن شائىرنىڭ ئىلھامى قوزغىلىپ شېئىر يازىدۇ. شائىرنىڭ ئۇ شېئىردا نېمە يازغانلىقى ئانچە مۇھىم ئەمەس، بەلكى «بۇدۇسقاپ» دېگەن سۆز بۇ شېئىردىكى تىلىمىنىڭ ئاچقۇچى.

4. تەرجىمە دۇنياسىدىكى شائىر

شېئىر - دۇنيانىڭ شائىر تىلىدىكى تەرجىمىسى. شائىرغا نىسبەتەن دۇنيادىكى ھەممە نەرسىنىڭ ئۆز تىلى بار. تاش ئۈستىدىكى چۈمۈلە، ئالەم بوشلۇقىدا جىمىرىلغان يۇلتۇز، شىلىدىرلاپ ئېقىۋاتقان سۇ، شاختىكى چېچەك، پايانسىز ئاسماندىكى جىمجىت كۆك رەڭ... مانا شۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆز تىلىدا ناۋا قىلىدۇ. شائىر شەيئىلەرنىڭ ھەرىكەت، نۇز، ئاۋاز، يۇراق ۋە رەڭ ئارقىلىق سۆزلەۋاتقىنىنى بىلىدۇ. ئاندىن ئۇنى ئۆز ئۇيغۇسى ئارقىلىق تەرجىمە قىلىدۇ.

ئوسمانجان ساۋۇت رەڭمۇرەڭ شەيئىلەر بىلەن تولغان دۇنيانى ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلدى. بىز بۇ شائىرنىڭ شارائىتىدە تەبىئەت گۈزەللىكى بىلەن رەڭلەنگەن، ھايات ھېكمەتلىرى بىلەن تويۇنغان ئاجايىپ ئىسىل شېئىرلارنى ئانا تىلىدا ئوقۇشقا مۇيەسسەر بولدۇق.

شۇنىڭ بىلەن سېرگېي پىسىننىن، پابلو نىرۇدا، مىلوش، پاستىرناك، ئانبا ئاخماتۇۋا، ماريانا رىلكى قاتارلىق دۇنياۋى شۆھرەتكە ئىگە شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىدىكى پەردە ئۇيغۇر تىلىدا كۆتۈرۈلۈپ ئالدىمىزدا تەڭداشسىز بىر گۈزەللىك دۇنياسى نامايان بولدى. تەرجىمان ئوسمانجان

سىنىپلارغىمۇ ئەگىشىپ كېلەتتى. بىراق ھەرقانچە مېھرىبانلىقتا باققان بىلەن ئىت ھامان ئىت. ئە، بۇ ئىت بىرنەچچە قېتىم قولۇم - قوشنىلارنىڭ توخۇ - چۆچىلىرىنى بوغۇپ قويدى. مەھەللىدىكىلەر قۇلقىمىزنى ئاغرىتىشقا باشلىدى. ئىتنىڭ تەبىئىتىنى ئۆزگەرتەلمەيدىغانىمىزغا كۆزىمىز يېتىپ ئاخىر ئۇنى ئاۋۇلدىن كەلگەن بىر قازاققا بېرىۋەتتۇق. قازاق مالچى ئۇنى تۈگىگە باغلاپ ئەكەتتى. بىرەر يىلدىن كېيىن ئاڭلىساق بۇ ۋاپادار جانىۋار بىزگە تارتىشىپ ھېچنېمە يېگىلى ئۇنماپتۇ. بىزنىڭ يۇرت تەرەپكە مۆلدۈرلەپ قارىغىنىچە يالاقنىڭ ئالدىدا ئۆلۈپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان شۇ دەققىدە ئۆزۈمنى نۇتالماي قالدىم. ئادەمگە ياخشىلىقلارنى قىلىمىز، ۋاقتانى ۋاقتى كەلگەندە پامانلىق بىلەن جاۋاب قايتىدۇ. بىراق بۇ ۋاپادار ئىت ئۆز شەپقەتچىسىنى ئۇنتالماپتۇ. پەرۋىشكارنىڭ مېھرىدىن كېچەلمەي ئۆز جېنىدىن كېچىپتۇ. بۇ بىر مۆجىزە، مەن ھاياجان بىلەن قولۇمغا قەلەم ئېلىپ ئىتقا مەرسىيە يازدىم. شائىردىن بۇ بايانلارنى ئاڭلىغان چېغىمدا گۈزەل تراگېدىيە پەردىسىگە ئورالغان ئۇ لىرىكىنى تولۇق چۈشەندىم.

بىز مەۋجۇتلۇقنى بىلىپ، كۆرۈپ تۇرغان ئەمما شائىر دۇنياسىدا ئۇشتۇمتۇت سىرلىق تۇس ئېلىپ قەلەمگە جان كىرگۈزگەن ئىلھامبەخش شەيئىلەر بىلەن شائىر قەلبىنى تىترەتكەن ئاجايىپ ۋەقەلەردىن باشقا بەزىدە سۆزلەرنىڭ سېھرىمۇ شائىرنىڭ ئىلھامىنى چىلاپ كېلىدۇ. بۇنداق چاغدىكى ئاشۇ بىر سۆز شۇ سۆزنى ئىچىگە ئالغان مىللەتنى، بىر پۈتۈن ئىنسانىيەتنى، ھەتتا كائىناتنى سىغدۇرىدۇ. بۇ سىغدۇرۇش بىر دەققە ئىچىدىلا يۈز بېرىدۇ. بۇ دەققە دەل شېئىر دەققىلىرى.

شائىر بالا چاغلىرىدا ئاپىسىنىڭ ئاغزىدىن «قېرىپ مۈنۈپ كەتتى» دېگەن سۆزنى تولا ئاڭلىغان. شۇڭا مۈنۈپ دېگەن سۆز ئۇنىڭ قۇلقىدا قىپقالغانىدى. بىر كۈنى ئوسمانجان 12 - ئەسىردە ئۆتكەن شائىر ئەخمەد يۈكەننىڭ «گەتەبەتۇل ھەقايىق» دېگەن كىتابىنى ۋاراقلاۋېتىپ ئۇشتۇمتۇت بۇ سۆزنى قايتا ئۇچرىتىدۇ. ئۇيغۇر تىلىنىڭ مىڭ يىلغا يېقىن ئاشۇ بىر سۆزدە ساقلانغان مەنىسى، قەدىمكى سېھىردەك شائىرنى سېھىرلەيدۇ. يېڭى نۇغۇلغان

شېئىرنىڭ تەلىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرالمىسا شائىر شېئىرنى ئەمەس، شېئىر شائىرنى تاشلىۋېتىدۇ. شائىرنىڭ مەزمۇ - خاراكتېرى، ھاياتقا تۇتقان پوزىتسىيىسى، ئاياللار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى قاتارلىق تۇرمۇشتىكى نازۇك مەسىلىلەر شائىرنىڭ ئىلھامغا ۋە شېئىرىغا تەسىر قىلىدۇ. شېئىرنىڭ سىرلىق تۈچكىسى شائىرنىڭ تۇرمۇشىدا، ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ شېئىرلىرىدىكى مەخپىيەت بەزىدە ئۇنىڭ تۇرمۇشىدىن ئاشكارا بولۇپ قالىدۇ. شېئىرنىڭ ئىلاھىي مۇقەددەسلىكى ئىچىدە پىنھان بولغان ئادەملىك، سۆز بېزەكلىرىگە بوشۇرۇلغان مەنە ھاياتنىڭ سىداملىقى ئىچىدە يالغۇز قالىدۇ.

شائىرنىڭ ئۆزىنى كۆرمەي، شېئىرلىرىنى ئوقۇپ يۈرگەن چاغلىرىدا ئوسمانجان ساۋۇت ماڭا بىر ئادەم ئەمەس، نۇرغۇن ئادەمدەك بىلىنگەندى. شائىرنى ئۈنچى كۆرگىنىدە شائىرنىڭ سەلتەنەتلىك بىرلا ئادەم ئىكەنلىكىنى، باشقىلىرىنىڭ بولسا سان - ساناقسىز ئەينەككە بىر سىيما چۈشكەندەك ئوسمانجاننىڭ شېئىرنىڭ شولسى ئىكەنلىكىنى بىلىدىم. ئاشۇ ئۇچرىشىشتىن كېيىنكى ئون نەچچە يىل مابەينىدە شائىر بىلەن بولغان باردى - كەلدىم ئۈزۈلۈپ قالماي بولسىمۇ، ئەمما ئۈنچى تەسرات ماڭا ھازىرغىچە ھەمراھ. ئالىي مەكتەپنىڭ 2 - يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىم ئىدى. مەندىن بىر يىل يۇقىرى سىنىپتىكى قەلەمدىشىم ئەسقىر ياسىن بىر كۈنى چۈشتە ياتقىمغا كىرىپ: «سەن پوچتىدىن ئەۋەتكەن «مېنىڭ ئادىرىسىم» ناملىق داستاننى «تارىم» ژۇرنىلى باسقۇچىدا ئوسمانجان ساۋۇت سېنى ئۆيگە باشلاپ ئەكىلىشىمنى ئېيتتى» دېدى. قەلىمىدىكى ئورنى يۈكسەك غايىبانە شائىر بىلەن كۆرۈشىدىغانلىقىمىدىن بېشىم كۆككە يەتتى. ئېسىمدە قېلىشىچە، بۇ يامغۇر توختاپ بەرلەر پاتقاق بولۇپ كەتكەن بىر چۈشتىن كېيىن ئىدى. يول قاسناقلىرىدا ئېقىۋاتقان يامغۇر سۇلىرىنى كېچىپ 7 - 8 مېنۇتچە ماڭغاندىن كېيىن بۇ ھۆرمەتلىك شائىرنىڭ ئىشىكىنى چەكتۈپ، ئىشىكىنى ئېگىز، ھەيۋەتلىك بىر ئادەم ئاچتى. بۇ ئوسمانجان ساۋۇت ئىدى. ئۆيگە كىلىم سېلىنغان بولغاچقا بىز شەھەرنىڭ ئادىتى بويىچە ئايىغىمىزنى سېلىش ئۈچۈن يەرگە ئېگىشتۈك. ئۇنىڭسىزمۇ ئاياللىرىمىز لاياغا مېلىنىپ كەتكەندى.

مۇنداق دەيدۇ: «شېئىرنىڭ تەرجىمىسىنى شائىر قىلىش كېرەك. شېئىر دېگەن ئالتۇندەك نازۇك نەرسە. شېئىرىي ئۇيغۇسى يوق ئادەمنىڭ شېئىرنى تەرجىمە قىلىشى ئالتۇننى زەرگەر سوقماي كەتمەن سوقىدىغان تۆمۈرچى سوققاندا كىلا ئىش، مەن بەزىدە ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان ئاجايىپ - غارايىپ شېئىرلارنى كۆرۈپ قالدىم. بىر يېرى ئۇزۇن، بىر يېرى قىسقا، قۇيرۇقلىرى شىڭشىيىپ، مۇڭگۈزلىرى دىڭگىيىپ تۇرغان بۇ شېئىرنىڭ تەرجىمىسى غەلىتە مەخلۇق. شائىر ئانا تىلدا ئۇنىڭ پەي - سىڭىرلىرىنى سىڭىرىپ، ئۇستىخانلىرىنى يۇغۇرۇپ ئۇن قىلىۋېتىش لازىم. ئەسلى شېئىرنىڭ روھى ئۇستىدە سۆڭەكلەرنىڭ سۇنۇقىنى تېپىپ ئەكىلىپ يېڭىۋاشتىن شېئىرنىڭ ئۇستىخانىنى تېكلەش كېرەك. يەنى ئوسمانجان تەرجىمە قىلغان شېئىر ئوسمانجاننىڭ شېئىرىغا ئايلىنىشى كېرەك».

تەرجىمە ھەققىدىكى بۇ قاراش تەبىئەتتىكى تۇيغۇسى ئارقىلىق تەرجىمە قىلىشقا ئادەتلەنگەن شائىرنىڭ ئۆزىگىلا خاس قارىشى ئىدى. ھازىرقى دۇنيا شېئىرىيەتتە بىرەر مۇ يالغۇز كەنت ياكى تەنھا ئارال يوق. شېئىر ئۇپۇقنى يوقىتىپ قويۇۋاتقان زامانىۋى ئەللەردە ئىنتىرنېت تورى بەر شارىدىكى بارچە بوشلۇقلارنى تولدۇرۇۋەتتى. كومپيۇتېر ئالدىدىكى بىلىم بىلەن كالىسى توشۇپ كەتكەن كىشىلەر دۇنيانىڭ ئوخشىمىغان يېرىدىكى شائىرلارنىڭ بىر - بىرىگە يېقىنلا يەردە تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئوسمانجان شېئىرلىرىنى ئەتراپلىق چۈشەنمەكچى بولغان ئادەم شۇنى ئۇنتۇماسلىق كېرەككى، ھازىرقى دۇنيا تەرجىمە قىلىنىپ بولدى. شۇنداق ئىكەن، ئۆتكەن ئەسىردىكى سېرگېي يېسىنىننىڭ ئوسمانجان ساۋۇتقا بولغان تەسىرىنىلا ئەمەس، ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ سېرگېي يېسىنىغا بولغان تەسىرىنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلماسلىق كېرەك. چۈنكى شېئىر - زامانلاردىن ھالقىغان، بەزىدە ئوخشىمىغان شائىرلارغا ئوخشاش نېسىپ بولغان، دەۋرلەر ئارىسىدا ئۆزۈلمەي ئېقىپ تۇرغان ھاياتلىق ئېقىنى.

5. تۇرمۇشتىكى شائىر

شائىر - قۇش ئۇچۇپ كەتكەن قەپەس، ئۇ ئىشىكى كەڭ ئېچىلغان ھالدا شېئىرنىڭ كېلىشىنى كۈتىدۇ. ئەگەر شائىر تۇرمۇشنى

«بولدى، بولدى، گىلەمگە ئاياغ بىلەن چىقىۋېرىڭلار، ئۇ ئادەمدىن ئۇلۇغ ئەمەس»، مانا بۇ مەن شائىردىن ئاڭلىغان تۇنجى سۆز ئىدى. شائىر ھاياتقا، ئادەملەرگە ناھايىتى قىزغىن، ئادەمنى ئۇلۇغلاش، مېھماننىڭ ئىززىتىنى قىلىش، ئەدەپ - قائىدىلىك، مېھرىبان بولۇش شائىر ئاڭلىسىدىكى ئەنئەنە. شائىر ئادەمگەرچىلىك ئەنئەنىلىرىنى شۇنداقلا ئىنساننى كۆڭۈل ئازادلىككە، ئەخلاقىي كامالەتكە يېتەكلەيدىغان بارلىق روھىي ئەنئەنىلەرنى ساقلىغۇچى، داۋاملاشتۇرغۇچى، تۇرمۇشقا بولغان بۇنداق كۈچلۈك ئەنئەنە قارشى شائىرنىڭ شېئىر ئىجادىيىتىدىمۇ ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. مەن بىلىم شائىر ئۆزى بىلەن قۇراملىق «ئاكا» شائىرلار ئىچىدە توختىماي كىتاب كۆرىدىغان كىتاب موللىسى. شائىرنىڭ مېھمانخانا ئۆيىگە كىرگەن ئادەم قالايمىقان چېچىلىپ ياتقان كىتابلار ئارىسىدا مىدىرلاۋاتقان بىر يوغان گەۋدىنى كۆرىدۇ. بالىلىرى مېھمانغا چاي قۇيماقچى بولسا شىئەردىن پىيالە قويىدىغان جاي تاپالماي قالىدۇ. تارىخقا، مەدەنىيەتكە، شېئىرىيەتكە ۋە باشقا ئاللىبىلىملىرىگە ئائىت بۇ بىرنەچچە تىلدىكى ماتېرىياللار ئىچىدە يەنە ھەممىدىن كۆپى شېئىر كىتابلىرى. مانا شۇنداق تىنىمسىز ئىزدەنگۈچى بىر شائىرنىڭ دۇنيا ئەدەبىياتىدىكى چوقان - سۈرەتلىرىنى، ھەر خىل شېئىرىيەت ئىقتىسادىنى، ھەتتا شېئىرغا قارشى مودېرنىزىملىق شېئىرلارنى 20 - ئەسىر دۇنيا شېئىرىيىتىنىڭ ئومۇمىي گەۋدىسىگە ئايلىنىپ قالايلادەپ قالغان ۋولت ۋىيتمانچە ئەركىن شەكىلنى بىلمەسلىكى مۇمكىن ئەمەس. ھەممىنى ئوقۇپ، كۆرۈپ تۇرىدۇ - يۇ، ئۇيغۇر شېئىرىيەت ئەنئەنىسىگە مەھكەم يېپىشىدۇ. ھازىرغىچە بەش شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنغان بۇ شائىرنىڭ بىرەر شېئىرى تېخى «ئوت چاسا» دىن باشقا شەكىلدە يېزىلىپ باقمىنى يوق. بىرەر ئالماش قاپىسى بۇرۇلغىنى، بىرەر مىراسى ئۇزۇن - قىسقا بولۇپ قالغىنى يوق. ئەنئەنىۋى شەكىل، ئالماش قاپىيە زەنجىرلەنگەن شائىر ئوسمانجاننىڭ شېئىر ئۇسۇلى ئوينىيدىغان مەيدانى بولۇپ كەلدى.

«بولدى، بولدى، گىلەمگە ئاياغ بىلەن چىقىۋېرىڭلار، ئۇ ئادەمدىن ئۇلۇغ ئەمەس»، مانا بۇ مەن شائىردىن ئاڭلىغان تۇنجى سۆز ئىدى. شائىر ھاياتقا، ئادەملەرگە ناھايىتى قىزغىن، ئادەمنى ئۇلۇغلاش، مېھماننىڭ ئىززىتىنى قىلىش، ئەدەپ - قائىدىلىك، مېھرىبان بولۇش شائىر ئاڭلىسىدىكى ئەنئەنە. شائىر ئادەمگەرچىلىك ئەنئەنىلىرىنى شۇنداقلا ئىنساننى كۆڭۈل ئازادلىككە، ئەخلاقىي كامالەتكە يېتەكلەيدىغان بارلىق روھىي ئەنئەنىلەرنى ساقلىغۇچى، داۋاملاشتۇرغۇچى، تۇرمۇشقا بولغان بۇنداق كۈچلۈك ئەنئەنە قارشى شائىرنىڭ شېئىر ئىجادىيىتىدىمۇ ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. مەن بىلىم شائىر ئۆزى بىلەن قۇراملىق «ئاكا» شائىرلار ئىچىدە توختىماي كىتاب كۆرىدىغان كىتاب موللىسى. شائىرنىڭ مېھمانخانا ئۆيىگە كىرگەن ئادەم قالايمىقان چېچىلىپ ياتقان كىتابلار ئارىسىدا مىدىرلاۋاتقان بىر يوغان گەۋدىنى كۆرىدۇ. بالىلىرى مېھمانغا چاي قۇيماقچى بولسا شىئەردىن پىيالە قويىدىغان جاي تاپالماي قالىدۇ. تارىخقا، مەدەنىيەتكە، شېئىرىيەتكە ۋە باشقا ئاللىبىلىملىرىگە ئائىت بۇ بىرنەچچە تىلدىكى ماتېرىياللار ئىچىدە يەنە ھەممىدىن كۆپى شېئىر كىتابلىرى. مانا شۇنداق تىنىمسىز ئىزدەنگۈچى بىر شائىرنىڭ دۇنيا ئەدەبىياتىدىكى چوقان - سۈرەتلىرىنى، ھەر خىل شېئىرىيەت ئىقتىسادىنى، ھەتتا شېئىرغا قارشى مودېرنىزىملىق شېئىرلارنى 20 - ئەسىر دۇنيا شېئىرىيىتىنىڭ ئومۇمىي گەۋدىسىگە ئايلىنىپ قالايلادەپ قالغان ۋولت ۋىيتمانچە ئەركىن شەكىلنى بىلمەسلىكى مۇمكىن ئەمەس. ھەممىنى ئوقۇپ، كۆرۈپ تۇرىدۇ - يۇ، ئۇيغۇر شېئىرىيەت ئەنئەنىسىگە مەھكەم يېپىشىدۇ. ھازىرغىچە بەش شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنغان بۇ شائىرنىڭ بىرەر شېئىرى تېخى «ئوت چاسا» دىن باشقا شەكىلدە يېزىلىپ باقمىنى يوق. بىرەر ئالماش قاپىسى بۇرۇلغىنى، بىرەر مىراسى ئۇزۇن - قىسقا بولۇپ قالغىنى يوق. ئەنئەنىۋى شەكىل، ئالماش قاپىيە زەنجىرلەنگەن شائىر ئوسمانجاننىڭ شېئىر ئۇسۇلى ئوينىيدىغان مەيدانى بولۇپ كەلدى.

مەن شائىرنى ئىزدەپ بارغاندا كۆپىنچە يالغۇز دەرەخەدە بولاتتۇق. قىلىشىدىغان گەپ تاپالماي بەزىدە قۇلايسىز ئەھۋالغا چۈشۈپمۇ

5. شائىر ۋە ئاياللار

ئادەم بىلەن ھاۋا ئانا ئازمىغان بولسا ئىنسانىيەت بولمايتتى. ئايال بولمىغان بولسا شېئىر بولمايتتى. قۇتراپ تۇرغان ياۋايى كۈچ

ئوشۇقچىلىقى ئىچىدە ئۆزگىنىڭ روھىي توقۇنۇشلىرىنى چۈشىنىدىغان، ئادەت قەيىسىدە جان تالىشىپ، قۇتراپ كوتىروللۇقىنى يوقاتقان تالانت ئىگىسىنى ئەپۇ قىلىپ ئۆزىنى ئەخلاق زەنجىرلىرى بىلەن قات - قات باغلىۋەتكەن زىددىيەتلىك شائىر.

تۇرمۇشنىڭ مەنىسىزلىكىگە بەرداشلىق بېرىش تەس. چۈنكى ھەممە ئادەمنىڭ ئىچى پارلىمايدۇ. مەنىگە، تەنھالىققا، ئۇلۇغۋارلىققا يوقلۇقتىن جاۋاب ئىزدەيمىز. كۈچكە، تەنھالىققا، ئۇلۇغۋارلىققا ئاياللاردىن ماسلىق ئىزدەيمىز.

مەن ھاياجانلىق شائىرنىڭ تەنھالىقىنى يەشمەكچى بولدۇم.

- ياق، - دېدى شائىرنىڭ ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيگە قايتقان ئامراق يۈرەك پارىسى كەنجى قىزى ئالىسرە، - دادام ئوي قىلسا مەن بۇ ئۆيدىن چىقىپ كېتىمەن، ئاياللار ئەسكى، بۇ دۇنيادا ئاندىن باشقا دادام بىلەن ئوي قىلسا بولغۇدەك ئايال يوق.

شۇنداق، ئايالنىڭ روھىلا شائىرغا مەنسۇپ بولۇشى كېرەك. ھەرقانداق ئايال شائىرنىڭ روھىي تەشەببۇسىنى قاندۇرمايدۇ. چۈنكى شائىرنىڭ ئىزدىگىنى رېئاللىقتىكى نەرسە ئەمەس. بىراق شائىر ئايالنىڭ ئالىقىنىدا، مەيلى ئايال بولسۇن ياكى بولمىسۇن، شائىر ئايالنىڭ ئالىقىنىدا، شائىر مەيلى مەيخاندا ياكى مەسچىتتە بولسۇن، شائىر ئايالنىڭ ئالىقىنىدا...

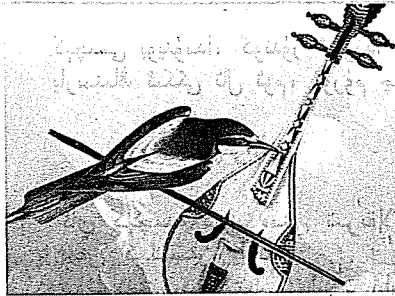
مەن يېڭىلىك بوسۇغىسىغا قەدەم قويغىنىدىن باشلاپ ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ سۆيگۈ قەسىدىلىرىنى ئوقۇپ كېلىۋاتىمەن. شائىر شېئىرلىرىدىكى جىلۋە ناز قىلىپ تۇرغان ئايدا، قارنىڭ زېمىنى ئۇن - تىنىسىز سۆيۈشلىرىدە، سۇنىڭ مەستخۇش ئاۋاز بىلەن غەمزە قىلىپ ئېقىشلىرىدا... ھەممە - ھەممىدە ئايال بار. شائىرنىڭ ئايالى بار چاغدىمۇ، يوق چاغدىمۇ بۇ مەڭگۈلۈك قەسىدە ئۇزۇلۇپ قالمىدى. مەن شائىرنىڭ پېرىم كېچىلەردە ۋە كۈندۈزلەردە، ئادەملەر ئارىسىدا ياكى تەنھا تۇرغاندا ئاياللارغا شۇبۇرلاشلىرىنى ئاڭلىدىم. شېئىر مەڭگۈلۈك ئاشىقلىق كۈيى.

بىلەن سىرلىق چەكلەش ئارىسىدا شائىر جان تالىشىدۇ، بۇ جان تالىشىش شېئىر، شېئىر بىزنى قۇتقۇزالمىدۇ؟ ياق. شېئىر تۇرمۇشنى ئۆزگەرتەلمەيدۇ؟ ياق، ئۇستىمىزدىكى جاۋابسىز بوشلۇق بىلەن ئاستىمىزدىكى قاتتىق تۇپراقتىن باشقا پاناھ جايىمىز يوق. چۈنكى بىزنىڭ ئازابىمىز تۇغما، ئەر - ئاياللارنىڭ ھەسرەتى - قوشۇلۇش ياكى بىر - بىرىدىن ئايرىلىپ تۇرۇشتا ئەمەس، تراگېدىيە بىزنىڭ ئىچىمىزدە.

«ئەمدى بىز ئۇلارنى ئايال دەپ ئاتىمايلى. ئۇلار بىزنىڭ ئانىمىز، قىزىمىز، ھەدە - سىڭىللىرىمىز بولسۇن. بىز تۇغۇلۇپ قالدۇق، ھېچكىم بىزنى توسۇپ قالالمىدى. بىز شائىر بولۇپ قالدۇق، ئەمما ئاماللىرىمىز يوق. بىز شائىر بولغان چاغدا ئازابىنى تېتىدۇق. ئەي بۈيۈك، بىزنى كەچۈرگىن. شائىرلارنىڭ ئەتراپىدا ئايال بار. ئەي بىناۋا ئادەملەر، بىز سىلەردىن پىنھان بولالمىدۇق، چۈنكى شائىرنىڭ يېنىدا شائىر بار. شائىر سىرنى ساقلاپ قالالمىدى.

مەن تەنھالىقنىڭ مەنىسىنى يېشەلمەي ئېغىر قەدەملىرىمنى سۆرەپ شائىرنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلدىم. ئالەم تەنھا، شائىرلار تەنھالىقتا ھاياجانىنى ئالەمگە قويۇپ بېرىدۇ. سىرلىق كۈچ مېنى چەكلەيتتى. باشقا بىر پلانىتىدىن شائىرنىڭ ئىشىكىنى چەكلىتىم. ئوسمانجان ساۋۇت يالغۇز ئىدى، بەش قىزى، بىر قىز، بىر ئوغۇل نەۋرىسى بىلەن ئۇ گويا كاھىنلاردەك قىزلار بىلەن قورشالغان مۇقەددەس تەنھالىقنىڭ نۇر چەمبىرىكى ئىچىدە شېئىر بوشلۇقىغا ئۆرلەيتتى. بۇ ئۆيدە ئايال ئۆلگەن، بۇ ئۆيدە ئايال شائىرنىڭ ئەتراپىدا مېڭىپ يۈرگەن روھ. ئەينەك رامكىدا تۆت يىل بۇرۇن ئالەم تەنھالىقىغا قېتىلغان شائىرنىڭ ئايالى، مەن بۇ ئۆيدە رامكىغا ئېلىنغان يەنە بىر سۈرەتتىمۇ كۆرگەن. ئۇ روسىيە شائىرى سېرگېي يېسىننى ئىدى. تەبىئەتنى ئەڭ گۈزەل كۈيلىگەن، كوچىلاردا لاي - پاتاقلارغا مىلىنىپ غەرق مەست ياتقان ئاياللارنى شاللاقلارچە قوغلاپ تۇرمىلەرگىمۇ كىرىپ قالغان. ئاخىرىدا ئۆزىدىكى ئېنېرگىيە بىلەن تراگېدىيىنى سىغۇدۇرۇپ بولالماي ئوتتۇز بېشىدىلا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان. مانا بۇ ئوسمانجان ساۋۇتنىڭ قەلبىدىكى شائىر. ئۆزىنىڭ ئېنېرگىيە

ئىشقىنامە

غوجىمۇھەممەت مۇھەممەت

ئىشقىنامە

(جالالىدىن رۇمغا)

ئىشقى پەرۋىشكارى - شەيتان مېنى تەرك ئەتتە.
 دىلىمدا تاش - چالىملار لەكىمىڭ، گۈل - گۈلزار
 لازىم ئەمەس
 ئۆلۈپ تىرىلەرەن كۈندە مېڭ، مېڭ رەت دار لازىم ئەمەس
 مېنىڭ بۇ ئاھۇ - پىغانىمدىن زۇۋانغا كىرسە تاش،
 بولدى،
 يەرۇ - ئاسماننى سورىغۇچى ئەشئار لازىم ئەمەس.
 مېنىڭ بۇ غەربىلىقىمنى ئوخشىتار بىر كىم ئالەمگە
 ئوخشىسام ئۆزۈم ئوخشاي بەس، گۇناھكار لازىم
 ئەمەس...
 ئۇ ھەم ھەقىقەتتىن «جىنايەتكە»^① ئۆتكەن ئادەمدۇر
 سۆيەرەن ئۇنى، ئۆزۈمدە سۆيەرەن
 روھ قايىمى - ئىسيان مېنى تەرك ئەتتە!

يارىمنىڭ چېچى

يارىمنىڭ ئىككى تال توم، ئۆرۈم چېچى
 مۇھەببەت دارىنىڭ ئىككى تۈۋرۈكى
 جان تەسلىم قىلىمەن ئېسىلىپ ئاڭغا
 قۇش ئالتۇن قەپەسىنى چاققان شۇ كۈنى.

ساقلايمەن مېڭ جاننى بىر جان ئىچىدە
 ساقلايمەن سۆيگۈمنى ھىجران ئىچىدە.
 ئاھ ئۇرۇپ شاھانە ئايۋان ئىچىدە
 ساقلايمەن تەركىمنى زىندان ئىچىدە.

ئاۋازىم مەنزىلنى يۈرىدۇ ئىزدەپ
 چۆلىنىكى يوقالغان كارۋان ئىچىدە.
 قولۇمنى سوزىمەن ھەقكە، رەھىمىگە
 ئۆزۈمنى ھەريان ئۇرۇپ ئارمان ئىچىدە.

گۈلخاننىڭ ئىچىدە تىترەيمەن يالغۇز،
 ساقلايمەن ئىزىمنى بارخان ئىچىدە.
 بىر تايچە قېنىمدىن بولۇپ مەن ئۆرە
 ساقلايمەن يارىمنى ئىمان ئىچىدە...

ئېسىلىپ ئۆلمەن سۆيگۈ دارىغا
 قۇش ئالتۇن قەپەسىنى چاققان شۇ كۈنى.

سۆيەرەن، ئۆزۈمدە ئۇنى سۆيەرەن،
 بار ئۇ ھەر تىنىقىمدا، جان مېنى تەرك ئەتتە.
 ئىزدەرەن، ھەر نەپەس ئۇندىن جودايمەن،
 ۋىسال ئىستەرەن ھىجران مېنى تەرك ئەتتە.
 يەردە نۇپراق ئۇ، كۆكتە قۇياش،
 يەر مېنىڭ تاپنىمدا تۇر، ئاسمان مېنى تەرك ئەتتە.
 كۆرەرەن، ھەر ئادەمدە بولۇر ئۇ ئايان.
 مۇھەببەت ئەينىكى - ئىنسان مېنى تەرك ئەتتە.
 كىرەي ۋۇجۇدۇمغا ئۇ ھەم ئۇندىدۇر
 تەن ئىشتىياقى - ھايۋان مېنى تەرك ئەتتە.
 بۇزۇپ قىرغاقلىرىمنى ئاقاي ساڭا
 ئۇ ھەم سەندىدۇر سۇبھان مېنى تەرك ئەتتە...
 يوقالدى دىلىدىكى مۇقەددەس گۇمان
 چېكىگە پىتەلمەس ھېچبىر ھاياجان
 ئەي ئۆزىدىن ئۆزىگە قاراپ ماڭغان
 دەقىقىلەردىكى مەڭگۈلۈك كارۋان
 مېنى تەرك ئەتتە!

2

گۈل ئىچىلدى، تاڭدا ئۇخلار بۇلبۇلى
 تال يېشىندى سۇدا ئۇيىنار سۇمبۇلى
 گەزىلاغەت دەشتىدە پىيادىدۇر
 ئىنتىزار، باغلاقتا كىشىلەر دۈلدۈلى.
 كۈلپەت مەشرەپ ئۇيىنار ئەس - يادىمدا
 ياڭرار ھەر قەدىمىدىن ئۇنىڭ مەرغۇلى.
 ئۇ ئاياندۇر زۇۋانسىز رىيازەتلەردە
 زامان مېنى تەرك ئەتتە.
 ئىبادەت پەيتىدە بول ھەزرىغ مۇڭ - زار لازىم ئەمەس
 چاپقىن قېنىڭنى

شېرىن - سۇخەن ئىزھار لازىم ئەمەس
 ئۇ ھەم ئىبادەتتىن مۇھەببەتكە ئۆتكەن ئادەمدۇر
 چۆكەي گۇناھلىرىمغا، كۆيەي گۈرۈلدەپ

① جىنايەت - ھەقىقەت ئىزدەش يولىدىكى ھەرىكەت.

مۇھەببەت - تەڭرىنىڭ خەۋىرى،
سېغىنىش - ئىبادەت،
ئۇلۇغ ھايۋان -
تەندىكى كامالەت.

كېچىسى بويۇمدا، كۈندۈز ئويۇمدا
يارىمنىڭ ئىككى تال توم، تۇرۇم چېچى.

پىراق

سەن ئەدە؟
ئەلمۈرىمەن سۆيۈپ-ئۈرۈپ ئاھ،
سېغىنىمەن باغرىمغا بېسىپ.
ۋارقىرايمەن سەن قەيەردە دەپ
تۈتۈپ تۇرۇپ قولۇڭنى...

ئاي كېچىدە دېرىزەمنى تىرىقلاققاندا
سەن كېلىسەن يادىمغا
دۇنارنى يىغلىتىپ زار - زار
ناخشا ئېيتىمەن رامنىڭ ئالدىدا.
تاغدىكى ئاھۇ سەن،
دەريادىكى سۈزۈك تاش بىلەن پاناھ
چۆلدىكى ياھۇ سەن،
مەڭزىدىكى تامچە ياش! ...

سەن ئەدە؟
قەلبىدىكى ۋەتەندىمۇ سەن،
شېئىردىكى ئۆي - ماكانىمدا؟! ...

باغرىمدا چېچەكلەر ھىجران

ئۆمەر جان سىدىق (مىسكىن)

ئۇزاقلاردا قالغان گۈلۈمىسەن، تەبىئەت
يات تۇپراقتا پۈرەك چاچقىلى.
كۈلكەم ئۈچۈن مائەم كۈيۈمىسەن،
ياشاپ كەلدىڭ شەپقەت چاچقىلى.

سەياھ تامغان بىر ۋاراق قەغەز،
قايتالمىدۇ ھەرگىز ئەسلىگە.
باھار ئۆتۈپ كەلسە تومۇز، ياز،
يەنە قايتىماس باھار پەسلىگە.

بىر سۈرەتكە قاراپ

(بىر قىزنىڭ سۈرىتىنى كۆرگەندىن كېيىن)

پەرەنجەڭ مەقسەتسىز سىتىزلىتىپ بېرىم،
سەدەپتەك كۆركىڭ بولۇپتۇ ئايان.
شېشىدەك ئاق تىنىڭ شۇنچە بېجىرىم،
لال قىلىپ يۈرەڭنى، قوزغار ھاياجان.

بىر ئازابقا بولدۇم مۇپتىلا،
تالاي تۈنلەر ياش ئۆكتۈمغۇ ئاھ.
سېنىڭ ئۈچۈن يۇتاي بوپتۇلا،
قىزىق چاپنى دېمەستىن ياھ - ياھ.

بىر قولۇڭ ساڭگىلاپ تۇرىدۇ پەسكە،
بېلىڭنىڭ ئۈستىدە سوغۇق چەمبىرەك،
كىمىندۈر ئالماقچى بولۇپسەن ئەسكە،
چۈپ كۆزۈڭ ھىجراندىن بېرىدۇ دېرەك.

بىلىمەن يۈرىڭنىڭ چاڭقىغان ئېڭىز،
تەشنىلىق ئىلكىدە چاچرىتار يالقۇن.
مەرمەردەك يۈزلىرىڭ تاتارغان دېڭىز،
كۆز يېشىڭ ئۆركەشلەپ ياسايدۇ دولقۇن.

باشاقلار يۆگەلگەن قارا پەرەنجەڭ،
يەنە بىر قولۇڭدا قاماللانغان چىڭ.
ئاق ياغلىق بېشىڭدا، يوقالغان كۈلكەڭ،
سۆيۈشنى كۈتكەنچە ئېچىلغان لېۋىڭ.

ئادەملىك دەھشىتىدىن تولغىنىپ تەس،
ياشايمەن ئالىمىدە بۈيۈك، تەنھا.
تەڭرىدىن ئۇلۇغ ياكى ئىتتىنمۇ پەس،
بولايمەن ئۆز - ئۆزۈمدە قايتا يەيدا.

ئاق قارا ئۈستۈڭدە بوپتۇ مۇجەسسەم،
ھاياجان دەلىلىرى تىتىردى يۈرەك.
سېھرىڭدىن بېھوش بوپ يىقىلار ئادەم،
تۇرۇڭدىن تۆكۈلەر بىر سۆيگۈ ئەلۋەك.

مەيلى كەت پىراق ئۇيۇق قىرغىقىغا،
ھەسرەتلىك قىسمىتىڭدىن قاچماق بولۇپ.
مەھكۇمىسەن تەھقىق لەنەت تىرىقىغا،
تۈگەپسەن، ھايات جامىڭ ياشقا تولۇپ.

* *

ئۈچ شېئىر

غېنى قۇربان (قوغۇنچى)

ئۆكۈنۈش

قاچماقتا يۈرىكىم ئاھ... مېنى تاشلاپ،
ۋۇجۇدۇم ئۇچقۇنغا سۈركەلدى بۇئان.
سەلكىنلەر كەلسە گەر جىلۋەڭنى باشلاپ
ئاقىدۇ ئىچىمدە بېھىساب قىيان!

ئۆتمۈشتىن ياسالدى غىل - پال تۈنۈگۈن،
ئۇچراشتۇق كۆزلەردە تەقدىر زورىدەك.
ئەگىدۇ تامچىلار مەڭزىڭدە بۈگۈن،
كۆزلىرىڭ دېڭىزنىڭ قونالغۇسىدەك.

شامالغا چاچتىڭمۇ تىنىقلىرىڭنى؟
ھېدىلسام كېلىدۇ چىمەن يۈرىقى.
كۈلكىدىن ئالدىڭمۇ قىلىقلىرىڭنى؟
كۈلكىگە ئوخشايدۇ ئۆزۈڭنىڭ تۇرقى.

غەم ئوينار لېۋىڭدە، چىرايىڭ سۇلغۇن،
سەندىكى قىزىللىق ئۇ نەدە، قېنى؟
قامىتىڭ گويىكى قۇرىغان يۇلغۇن
ئەمەسمۇ ياكى تەن ئۆزۈڭنىڭ تېنى؟

ھويلاڭغا تۇتۇشار ساماننىڭ يولى،
چاقنايدۇ ھۆسنىڭنىڭ ئوچۇق سىماسى.
شەننىڭنى ئەگىيدۇ سازىمنىڭ تىلى،
يۇلتۇزدەك كۆي چاچار ئىشقىم جۇلاسى.

دىلكىشىڭ كۆرۈنمەس، كەتتى ئۇ قايان؟
ئۆكۈنۈش قىلىدىمۇ ئۆزىنى سوۋغا؟
كېچىكىنىڭ، ئۆتمۈشلەر ئەيلەندى بايان،
ئۆزگە چۈن ئۇ سېنى تىكتىغۇ دوغا؟!

ئەجەلدەك ئاچ تۇيغۇ قۇچۇشلار ئازا،
سۈرەيدۇ غايىب كۈچ ھۇجرانغا مېنى.
قىزىللىق نە قىزىل چىرايىم يورا،
يادلايدۇ كۈيىدە مۇڭلۇرۇم سېنى.

تاشلاندىق كەپىدەك شۇ غېرىب سۆيگۈڭ،
تۈرۈپتۈ يېنىڭدا يېشىڭنى تۈتۈپ.
بەئەتتى ھەسرەتكە ئوخشايسەن ئۆزۈڭ،
كەتكەندەك غەملىرىڭ شادلىقنى يۈتۈپ.

تەقدىر

كۆزلەردە نىگاھلار ئالماشقان بۇدەم،
ئۇ ساڭا، سەن ماڭا، مەن كىمگە قاراي؟
تومانرەك خىياللار چىرمىشىپ مەھكەم
يۈرەكتە ياسىغان داغلاردىن ساراي.

ئىشقى

بىلىمدىم، خانەمگە قانداقچە كىردىڭ؟
ئۇۋۇلاندىم، ئوۋلىدىڭ، مەيلىمنى بۇلاپ.
نەلەردە ئولتۇرۇپ مېنى چاقىردىڭ؟
كەتتىغۇ ھېسلىرىم ۋەسلىڭنى قوغلاپ.

كۆزلەر بالاسى

چىداش زۇلمىتىدە تىتما - تالان بوپ.
ئېيتقىن! بۇ ماڭا نېمە تارتقۇلۇق
مەن ئۆزۈمگە سالىدىمۇ قۇلۇپ
چىقىش يولۇمنى ھىم كېتىپ تۇرۇپ؟

كۆزۈڭنىڭ ئىچىگە قارىغانسېرى
دۇنيا مۇشەققىتىگە قالدىم ئەي ئايال!
ئۇندىن قايتىپ چىققاننى ئىستەپ
تاپالىمدىم ھېچقانداق ئامال.

كۆزۈڭنىڭ ئىچىدە قالدىم قايسىلىپ،
كۆزۈڭنى يۇمۇقلۇق دەپسەم، بۇ يالغان!
يۇمۇقسىز كۆزۈڭدىن چىقىپ كېتتى دەپ
بىر-ئەلۋە ئاشتىقەن ئىچىگە ماڭغان.

مۇنداق قارىماسلىقىم كېرەكتى ساڭا
مۇنداق قارىماسلىقىڭ كېرەكتى ماڭا
مۇنداق قاراشتىن بالا تېرتلاستى.
مەن چىدىيالىمدىم پەقەت ئىشقىم.

تاش ساداق

(نەسر)

قۇربان ئەمەت

كىمدۇر بىرى ھېلىمۇ «تاش ساداق ئۆز ماھىيىتىنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن» دەپ پەرەز قىلىپ كەلمەكتە.

3

تاش ساداق تاشقا قادالغاندا ئۆز ماھىيىتىنى يوقاتقان دېگۈچىلەرمۇ بولغان. ئۇنداقتا تاش ساداقنىڭ تاشقا قادىلىشتىن ئىلگىرىكى ماھىيىتى نېمە؟ ئىلگىرىكى ماھىيىتى ساداق، يەنە كېلىپ تاش ساداق بولۇشى كېرەك. ئەمما ئىلگىرىكى ماھىيەتنىڭ يوقالغانلىقىغا قاراپلا «تاش ساداق تاشقا قادالغاندا ئۆز ماھىيىتىنى يوقاتقان» دېيىشكە بولامدۇ يوق؟ ھەقىقەتەن ئىلگىرىكى ماھىيىتىنى يوقاتقان بولسا، كېيىنكى ماھىيەتكە ئۆتۈپ كەتكەن بولۇپ چىقىشى كېرەككۇ؟ ئەھۋالدىن قارىغاندا «تاش ساداق تاشقا قادالغاندا ئۆز ماھىيىتىنى يوقاتقان» دېيىشكە بولمايدىغاندەك نۇراندۇ قانداق؟ ئەمما ئىلگىرىكى ماھىيىتىنى يوقاتمىغان بولسا، كېيىنكى ماھىيەتنى قانداق تاپىدۇ. بۇنىڭغا «تاش ساداق تاشقا قادالغاندا ئۆز ماھىيىتىنى يوقاتقان» دېگۈچىلەرنىڭ جاۋابى تەييارمىكىن.

4

كەپ تاش ساداق ئۆستىدە كېتىپ بارىدۇ. ئەمما تاش ساداققا نىسبەتەن ئېيتقاندا، تاش ساداققا ئائىت ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭدىن سىرت ھادىسىلەر بولۇپ چىقىدۇ. شۇنداق دەپ ئويلاشقا ئاساسىمىز بولسا، ئۇ ھالدا تاش

تاش ساداق تاشقا قادالدى - دە، ئۆز ماھىيىتىگە قايتتى. بۇ ئاللىقاچان زوي بەرگەن ئىش بولۇپ، ئاللىقاچان ئەستىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەندى. تاش يۈزىدە جاراھەت قالغان ياكى قالمىغانلىقى ئېنىق ئەمەس. ھېچبولمىغاندا تاشنىڭ قەلبىدە شۇ قېتىمقى قادىلىشىنىڭ جاراھىتى ساقلىنىپ قالغان بولۇشى مۇمكىن. تاش قەلبىنىڭ تاشتەك قاتتىق بولۇشى ناتايىن بولغاچقا، ئۇنىڭدىن يانغان سادالارغا ھۆكۈم قىلىشقا مۇمكىنچىلىك بار. يوقلۇقىغا ئىشەنچلىك جەزم قىلىشقا بولامدۇ يوق؟ ئەھتىمال ئاشۇ سادالار بىزنىڭ تۇيغۇمىزغا بۆسۈپ كىرىشكە ئىجازەت ئالالمىغان بولۇشىمۇ مۇمكىن. غايىب سادالار ھەققىدە تېخىچە ھۆكۈم چىقىرىلمىدى.

2

كىمدۇر بىرى «تاش ساداق تاشقا قادالغاندا ئۆز ماھىيىتىنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن» دېگەندە، پەرەز قىلىشنىڭ ئەپلىك ئۇسۇلىنى تاپالماي قالغانلىقىم ھېلىمۇ ئېسىمدە. ناۋادا ھەقىقەتەن ئاشۇنداق ئىش روي بەرگەن بولسا، ئۇنداقتا بىز ئېيتىۋاتقان ماھىيەت قەيەردە؟ ناۋادا ھەقىقەتەن ئاشۇنداق ئىش روي بەرگەن بولسا، ئۇنداقتا ماھىيەتنىڭ ئۇ يېقىدا يەنە بىر ماھىيەت بارمۇ؟ ناۋادا ھەقىقەتەن ئاشۇنداق ئىش روي بەرگەن بولسا، ئۇنداقتا ماھىيەتنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى يەنە بىر ماھىيەت زادى قايسى؟

ئىزنالارنى ئوقۇپ كۆرۈشكە ئامال بولمىغان.

تاش ساداقنىڭ تاشقا قالدغانلىقى سەۋەبىدىن ئۆز ماھىيىتىگە قايتقانلىقى ئاللىقاچان رۇي بەرگەن ئىش بولۇپ، ئارىدىن زادى نەچچە ئەسىر ئۆتكەنلىكىگە ھۆكۈم قىلىش مۇمكىنچىلىكى يوق.

تاش ساداق تاشقا قالدغانلىقى تۈپەيلىدىن ماھىيىتىنى يوقاتقانمۇ ياكى دەل ئاشۇ سەۋەب تۈپەيلىدىن ماھىيىتىنى تېپىۋالغانمۇ، بۇنى سوراپ بىلىۋېلىش ئۈچۈن تاش شەھەردىكى تاش ئادەملەرنى تاش ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىشقا توغرا كېلىدۇ. ئۇلارنى ئويغىتىش ئۈچۈن يەنە ئاۋاز بولمىسا بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئاۋاز چۇقان مەرتىۋىسىگە يەتكەن. ئاۋاز بولۇشى كېرەك. بىراق ئۇمۇ تاشقا ئايلىنىپ كەتكەن بولغاچقا، تاش ئاۋازنى تاش ھۆكۈمرانلىقىدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن يەنىلا تاش ساداقنى ئىشلەتمەي بولمايدۇ.

بىراق تاش ساداق قەيەردە؟ ئېھتىمال ئۇ ماھىيەت بىلەن بىر يەردە بولۇشى مۇمكىن. ئۇنداقتا ماھىيەت قەيەردە؟ ماھىيەتنىڭ قەيەردىلىكىنى بىلىدىغان ئاخىرقى شاھىد تاش يۈرەك كۆۋچى بولۇپ، ئۇنى ئاللىقاچان تاش - تۇپراق يۇتۇپ كەتكەن. ئۇنى تېپىش ئۈچۈن ئېھتىمال ئالدى بىلەن يۈرەكتاشنى تېپىشقا توغرا كېلىدىغاندۇ. يۈرەكتاشنى تاپقاندىن كېيىن، ئېھتىمال تاش ئاۋازنىڭ كۈنى تۇغۇلۇپ، تاش ئادەملەرنى ئويغىتىپ قالسا، تاش ئادەملەر تاش يۈرەك ئۈچىدىن يەنە نۇرغۇن سىرلارنى سوراپ باقسا ياخشى بولاتتى. بېشارەتچى بالىنى غايىب ساداننىڭ نەق ئۆزى دېگۈچىلەرمۇ بار. ئىشقىلىپ تاش ئادەملەر تاش شەھەردىكى تاش ئۇيقۇسىدىن قۇتۇلمىغۇچە بۇ يەردە بىر ناخشا ئۈزۈلمەستىن ئېيتىلىپ كەلمەكتە. ناخشىدا تاش شائىرنىڭ تاشتەك قاتتىق نەزمىسى، ناخشىدا تاش كۇيىزىنىڭ تاشتەك ئېغىر نەغمىسى، ناخشىدا تاش ناخشىۋەننىڭ تاشتەك سوغۇق غەزىسى.

خىتاب قىلغان: سىلەر بەدەل تۆلەشكە چىقىنالمىغۇدەكمىز دەپ خام خىيال قىلماڭلار، خام خىيالىڭلارنى خام پېتى قالدۇرۇپ قويۇشقىمۇ ئامال تاپالماستىنلەر.

تاش شەھەر تاش سۈكۈناتىدىن زادىلا يۇلقۇنۇپ چىقالمىغاندىن كېيىن، بېشارەتچى بالا تاش شەھەردىكى تاش ئاۋامغا ئاداققى قېتىم خىتاب قىلغان:

سىلەر ئامال قىلالمىغۇدەكمىز دەپ ئۈمىدسىزلەتمەڭلار. سىلەرگە ئاداققى خىتابىم شۇكى، سىلەر ئۈمىدسىزلىنىشكىمۇ قادىر بولالمىدىڭلار.

شۇنىڭدىن كېيىن تاش شەھەردىن سادا بولمىغان. بېشارەتچى بالىنىڭ شەھەر دەرۋازىسىنى ئېچىپ، تاش شەھەرگە كىرگەنلىكى ياكى تاش شەھەر دەرۋازىسىدىن يانغانلىقى ھەققىدە مەلۇمات يوق. بىراق تاشقا ئايلىنىپ كەتكەن چۇقان ھەققىدىكى رىۋايەت تا بۈگۈنگە قەدەر ئېيتىلىپ كەلمەكتە.

8

تاش ۋاقىت ھەققىدىكى پۈتۈكلەر تولۇقى بىلەن ساقلىنىپ قالغان. بىراق بۇ ھەقتىكى ئۇزۇندىلەر تاش يۇقۇندىلىرى بىلەن قوشۇلۇپ مەڭگۈ تاش چاناقلىرىدا ساقلىنىپ كەلگەن. تاش ۋاقىت ئۆتمىگەن. ئۆتمەكچى بولغان ياكى بولمىغانلىقى ئېنىق ئەمەس. ئەمما ئۆتمىگەنلىكىگە قاراپ ئۆتمەي قالغانلىقىنى جەزم قىلىشقا بولىمىمۇ، لېكىن بەزەر قىلىشقا بولىدۇ. تاش ساداقنىڭ يوقالغانلىقى ئېھتىمال تاش ۋاقىتنىڭ ئۆتمەي قالغانلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇشى مۇمكىن. تاش ۋاقىتنى تاش قىسمەت توساپ قالغانمۇ ياكى باشقا سەۋەبلەر بارمۇ، تاش قىسمەتنىڭ تاش ۋاقىتىنى ئۆتكۈزمىگۈدەك قۇدرىتى بولغانمۇ، بۇلار كۈچۈك ئەمەس. تاش ۋاقىت ھەققىدىكى پۈتۈكلەر تولۇقى بىلەن ساقلىنىپ قالغانلىقى ئۈچۈن، تاش يېزىقلارنىڭ ئۇيرىشىدىن قالغان غىل - پال

ياۋايى كەپتەر

(مېكايە)
ۋەلى داۋۇت

ساناقسىز يوللار بار ئىدى. ئۇ شۇنداق سەپىلىپ چۆچۈپ كەتتى. ئەيىۋھانناس! يوللارغا سىغماي قىمىشىپ يۈرگىنى قانداقتۇر ئومىلىگۈچى خانىۋارلار بولماستىن ئادەملەر ئىدى. ئۇ ئۆمرىدە مۇنچە ئادەملەرنى كۆرۈپ باقمىغانىدى. بۇ ئىككى پۇتلۇق مەخلۇقلار ئايغ باسقان يەردە قىيامەت قاينايىتىكى، ئورماندىكى ئەڭ ۋەھشىي جانىۋارلارمۇ بۇ يىغىلمەس، ئەشەددىي كۈشەندىسىدىن قاتتىق ھەزەر ئەيلەيتتى. ئۇلارغا زىنھار يېقىن يولىمايتتى.

ئۇنى سۈز باستى، بۇ قورقۇنچلۇق جايدىن يىراق تۇرمىسا ھالاك بولىدىغانلىقىنى كۆڭلى تۇيغاندەك بولدى.

بىراق شۇ چاغ ئۇ ھەيرانلىقتىن ھاڭقىتىپ قالدى. بىر توپ كەپتەر - پۈتۈن سىن - تۇرقى ئۆزىگە قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدىغان بىر توپ كەپتەر شەھەر ئىچىدىن توپتوغرا ئۇنىڭغا قاراپ ئۇچۇپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ ئۆز كۆزىگە چىن پۈتمەي قالدى. ئادەملەرنىڭ ماكانىدا كەپتەرلەر نېمە قىلسۇن؟ ئادەم دېگەن ھىيلە - نەيرەڭلىرى كۆپ بۇ مەخلۇق ئۇنىڭغا جادۇ قىلغان بولمىسۇن يەنە. كەپتەرلەر ئۇنىڭغا قاراپ ئۇچۇپ كېلىۋاتاتتى. كەينىدىن غەلبەتتە گۇڭۇلدىغان ئاۋاز چىقاتتى. ھەممىسىنىڭ تۇرقى ئوخشاش بولسىمۇ رەڭگى ھەر خىل ئىدى. ئۇ ئۆمرىدە مۇنداق رەڭگارەڭ ئۆز كەپتەرلەرنى كۆرۈپ باقمىغانىدى. كەپتەر ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كېلىشىگە ئۇ تېزلىك بىلەن تاغ تەرەپكە قاراپ ئۇچۇپ كەتتى. ئۇلار ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۇچۇشقا باشلىدى.

ئۇ ناھايىتى ئۇزاق ئۇچۇپ شەھەرگە كىرىپ قالدى. ئەسلى ئۇنىڭ شەھەرگە كىرىش نىيىتى يوق ئىدى. توغرىسىنى ئېيتساق، شەھەر دېگەننىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ ياۋايى ھايۋانلارمۇ ماكان تۇتمايدىغان تاقسىز تاغلاردىن ھالقىپ ئۆتۈۋىدى، كۆز ئالدىدا بىردىنبىلا شەھەر دېگەن تىلسىمات نامايان بولدى. ئۇ شىددەتلىك دولقۇن قىيا تاشقا ئۇرۇلغان كەي قاناتلىرى سۇنغۇدەك زەرب بىلەن يۇقىرىغا كۆكلەپ كەتتى. ۋەھشىي لاجىن كۆك قەرىدىن ئوقتەك شۇڭغۇپ چاڭگال سالاى دېگەندە، ئۇ ئاشۇنداق قۇتۇلۇپ كېتەتتى. ئۇ خۇددى قانچە يۇقىرى ئۆرلىسە خەتەر ئۆزىدىن شۇنچە يىراقلىشىدىغاندەك خېلىدىن كېيىن توختىدى. كىچىككىنە يۈركى، بوكىنىنى يېرىپ ئېتىلىپ چىقىدىغاندەك شىددەت بىلەن دۈكۈلدەپ سوقۇۋاتاتتى. ۋەھالەنكى، قاپقارا بەھەيۋەت شەھەر ئەسلىدىكىدىن تېخىمۇ زورىيىپ قالغاندەك كۆز ئالدىدا لايىيىپ ياتاتتى.

ئۇ ھوشيارلىق بىلەن ئەتراپنى كۆرەتكەچ، ھاۋادا ياي ھاسىل قىلىپ ئۇچۇشقا باشلىدى. بۇنداق غارايىيات كۆڭلىگە ۋەھىمە سالغان بولسىمۇ، ئەقلىنى لال قىلغانىدى. شەھەر بەئەينى تۆت چاشا غايەت زور قورام تاشلارنى رەتلىك تىزىپ قويغانغا ئوخشايتتى. تاشلارنىڭ يان يانلىرىدا ھېسابسىز پارقۇنراق كۆزلىرى قوزقۇنچلۇق ۋالىلداپ تۇراتتى. ئايازدا ساياغا كەلگۈن كەلگەندە ئۇزغۇن تارماق ئېقىنلار ھاسىل بولىدۇ. شەھەردىمۇ ئاشۇ ئېقىنلاردەك

مەخلۇقلار ئۇچقاندەك ئۇيان - بۇيان چېپىپ يۈرەتتى. ھەددى - ھېسابسىز كۆزلەر كۈن نۇرىدا ۋالىلداپ كۆزنى چاقاتتى.

شۇ ئەسنادا كەپتەرلەر پەسلەپ غايەت زور قاپقارا بىر قورام تاشنىڭ ئۈستىگە گۈررىدە قونۇشتى. قورام تاشنىڭ ئۈستىدە خۇددى ئۇنۇپ چىققاندەك شۇنىڭغا ئوخشاش يەنە بىر كىچىك تاش بار ئىدى. ئۇنىڭدىن كەپتەرلەر سىققۇدەك نۇرغۇن تۆشۈكلەر ئېچىلىق تۇراتتى. ئۇنىڭ بېرىسىدە ئاللىقانداق بىرنەرسە قىيپاش تىرەپ قويۇلغان بولۇپ، كەپتەرلەر دەل شۇ جايغا ئولتۇرۇپ ئاچكۆزلۈك بىلەن دانلاشقا باشلىدى.

ئۇ كەپتەرلەرنىڭ ماكانى ئەنە شۇ قورام تاشنىڭ ئۈستى ئىكەن دەپ ئويلىدى. لېكىن ئېھتىيات قىلىپ خېلى ئۇزۇنچە ئايلىنىپ ئۇچۇپ ئەتراپنى كۆزەتتى. قورام تاشنىڭ ئۈستىدە كەپتەرلەردىن باشقا ھېچقانداق جانىۋارنىڭ يوقلۇقىغا جەزم قىلغاندىن كېيىن، ئاستا پەسلەپ ئۇلاردىن نېرىراق قوندى. ئاندىن ئاستا - ئاستا دانلاۋاتقان كەپتەرلەر توپىغا يېقىنلاشتى. كەپتەرلەردىن ھېچبىرى ئۇنىڭغا ئېرەن قىلماي دانلاش بىلەن ئاۋارە ئىدى. ئايغىلىرىدا دانلار مایاقلرىغا مىلىنىپ چېچىلىپ ياتاتتى. ئۇنىڭمۇ نەپسى تاقىلداشقا باشلىدى. ئۇزاق مۇساپىنى بېسىپ ھېرىپ - ئاچقاندى. باشتا كەپتەرلەر توپىنىڭ چېتىدىن تەركەنلىدى. ئاندىن بارا - بارا ھەممىنى ئۇتتۇپ كەپتەرلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىپ ئاچكۆزلۈك بىلەن تېز - تېز دانلاپ كەتتى.

ئۇ ئۆمرىدە بۇنداق بىخۇدلۇق قىلمىغانىدى. قاچاندۇر بىر چاغلاردا، جىمى يەر - جاھان باھار قۇياشنىڭ ئىللىق نۇرىغا چۆمۈلگەن مەزگىلدە ئەمدىلا قېتىۋاتقان قاناتلىرىنى بىر - بىرىگە كۆز - كۆز قىلىشىپ ھەمراھلىرى بىلەن توپىدا ئۆرە - تۆپە بولۇشۇپ ئوينىشىۋاتقاندا، خۇددى مۇشۇنداق بىر ئىش بولغانىدى. غايەت زور بۈركۈت قانتىدەك بىر قارا - سايىنىڭ ئۆز ئۈستىدىن شىددەت بىلەن چۈشۈۋاتقانلىقىنى سەزدى. ئۇ چاقماق تېزلىكىدە تېخىچە بېشىنى كۆتۈرۈپ دائىرىسىنى ئاڭلىۋاتقان كەپتەرلەر توپىدىن ئۆزىنى سىرتقا ئۆردى. بىراق شۇنىڭ بىلەن تەڭ ھېلىقى قارا سايە ئۆزى بىلەن

كەينىدىن گۇڭۇلدىغان ئاۋاز چىقاتتى. ئۇ بارغانچە يۇقىرى ئۆرلەپ تېخىمۇ تېز ئۇچۇپ بىردەمدىلا ئۇلارنى خېلىلا ئارقىدا قويدى. شۇنداقتىمۇ ئۇلار خېلى ئۇزۇنچە ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۇچتى. كېيىن ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئارقىغا ياندى. ئۇنىڭ كۈتكىنىمۇ شۇ ئىدى. شەھەرنى يوشۇرۇپ تۇرغان بۇ ئېزىتقۇ تاغلارنى ھالقىپ ئۆتۈپ ئۆز ماكانىغا كېتىۋالسا بولاتتى. قاناتلىرىدا كۈچ تېخى يېتەرلىك ئىدى. گۇگۇم چۈشكۈچە يېتىپ بېرىۋالاياتتى. بىراق ئۇمۇ ئۇچۇشتىن توختاپ قالدى. كۆكتە دائىرە ھاسىل قىلىپ ئايلىنىشقا باشلىدى. بىردىنلا ئۇنىڭدا غەلىتە بىر ھەۋەس پەيدا بولغانىدى. بۇ ھەۋەس ئوت بولۇپ ئۇلغىيىپ ياش يۈرىكىنى قىزىتاتتى. ئاشۇ مۇلايىم چىرايلىق كەپتەرلەر بىلەن بىردەمگىنە بىللە ئۇچۇپ كۆرسە - ھە! ئۇلارنىڭ قايسى ئىقلىمغا تەۋە جانىۋارلار ئىكەنلىكىنى، ئادەملەرنىڭ ماكانىدا قانداق ئاۋۇندىغانلىقىنىڭ سىرىنى بىلىۋالسا.

ھايال ئۆتمەيلا ئۇ خەتەرگە تەۋەككۈل قىلىپ ھېلىقى بىر توپ كەپتەرلەرنىڭ كەينىدىن شەھەر ئىچىگە قاراپ ئۇچۇپ كەتتى. ئۇ ئۆمرىدە نۇرغۇن خەتەرلەرنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەنىدى. ۋەھالەنكى، ئۇ بىلىدىغان ئادەملەر بىلەن بۇ جايدىكى ئادەملەر بىر جىنس ئەمەستۇر. ئورماندىكى نۇرغۇن جانۇ - جانىۋارلار بىر - بىرى بىلەن ئىچىل - ئىناق ياشايدىغۇ. شۇنىڭدەك بۇ جايدىكى جانىۋارلارمۇ ئادەملەر بىلەن ئىچىل - ئىناق ياشايدىغاندۇر. بولمىسا شەھەردە كەپتەر نېمە قىلسۇن؟

ئۇ بىردەمدىلا كەپتەر توپىغا يېتىشىۋالدى. بىراق توپقا قېتىلماي خېلىلا ئارىلىق ساقلاپ ئۇچتى. ئۇلارنىڭ ئۇچۇش ئادىتىنىڭ ئۆزلىرىگە ئانچە ئوخشىمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. شېرىن چۈشتەك لەرزىلەر، خىزىمان ئۇچاتتى. ئۆزىدەك تېز، كۆك قەرىدە ئۇچمايتتى. شەھەرگە ئىچكىرىلىگەنسىرى ئۇنىڭ دېمىغىغا يات، سېسىق پۇراق ئۇرۇلدى. ئۇ ئەزەلدىن تىخىشاپ باقمىغان تۈرلۈك - تۈمەن سادالار قايتىدىن ۋەھىمە سېلىشقا باشلىدى. ئۆۋەندە شەھەر باغرىغا چەمبەرچاس تارتىلغان يوللاردا ئادەملەر مىغىلدايتتى. ئادەملەر بىلەن ئاللىقانداق

قاناقا پۇتىنىڭ كارى چاغلىق. ئۇ قەپەس ئىچىدىكى سۇ قاچىسىغا ئازراق سۇ قويۇپ، بىر سىقىم دان چاچتى. ئاندىن قەپەسنى كەپتەرخانىغا ئەكىرىۋېتىپ، ئىشىكىنى قۇلۇپلاپ بىنادىن چۈشۈپ كەتتى. ئەتراپىنى ئاستا - ئاستا گۈگۈم قاپلاشقا باشلىدى. ئۇ زىنداندا قاراڭغۇ كەپتەرخانىدا، تار قەپەس ئىچىدە جىمجىت ياتاتتى. قاتتىق ئاغرىق دەستىدىن مىدىرلىغۇدەك ھالىمۇ قالمىغانىدى. كىچىككىنە بېشى زىڭىلىداپ، ھازىرلا يېرىلىپ كېتىدىغاندەك چىڭىلاتتى. پۈتۈن بەدىنى تارتىشىپ، دىرىلدەپ تترەيتتى. كەپتەرخانا ئىچىدە ھېسابسىز كەپتەرلەر ئۆرە - تۆپە بولۇشۇپ، قەپەسنى ھېلىلا ئۆرۈپتەيدىغاندەك ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ ئۇنىڭ جېنىنى قاقشىتاتتى. ناھايىتىمۇ ئۇزاقتىن كېيىن (بەلكى ئۇنىڭغا شۇنداق تۇيۇلدى) كەپتەرلەرمۇ تىنىچلىدى. شەھەرنىڭ شاۋقۇن - سۈرەنلىرىمۇ بېسىقلىق، جاھان نۇن سۈكۈناتىغا چۆمدى. شۇندىلا ئۇنىڭغا ئۆز ھالى توغرىسىدا باش قاتۇرۇشقا ئىمكان تۇغۇلدى. قەپەس كەپتەرخانىنىڭ بۇلۇڭىدىكى ئەسكى ساندۇقنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭ يېنىغا كەپتەرلەرنىڭ كىرىپ - چىقىشى ئۈچۈن قالدۇرۇلغان بىرنەچچە تۆشۈك بار ئىدى. شۇ يەردىن كەپتەرخانىغا گۈڭگۈ يورۇقلۇق چۈشۈپ تۇراتتى. ئۇ بېشىنى كۆتۈردى. پەقەت ئاشۇ يورۇقلۇقلا ئۇنىڭغا نىجاتلىق ئاتا قىلالايدىغاندەك تۇيۇلدى. ئۇ قاقشاقچۇق ئاغرىق ئازابغا چىداپ، تۇمشۇق تىرەپ بىر پۈتى بىلەن ئۆرە بولدى. تۆشۈكلەردىن تۈن ئاسمىنى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. يىراق كۆك قەرىدە يۇلتۇزلار يىڭنە ئۈچىدەك پىلىلدايتتى. ئاي شەھەر ئاسمىنىدىن تېزىرەك ئۆتۈپ كەتمەكچى بولغاندەك ئىس - تۈتەكلەر ئىچىدە گام كۆرۈنۈپ، گام كۆرۈنمەي ئىلدام ئۈزەتتى. كەپتەرنىڭ كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلۇشقا باشلىدى. ئۇ ئاپىرىدە بولغاندا، ئۇنى بۇ ئالەمدىن ئايرىپ تۇرغان كىچىككىنە شاكىلىنى يېرىپ چىققاندا خۇددى بۈگۈنكىدەك كىچە ئىدى. ئاي بىپايان ئورمانلىقنى مامۇق نۇرى بىلەن يۈرۈتۈپ تۇراتتى. ئۇ كۆزىنى ئاچقاندا تۇنجى بولۇپ ئاينى كۆردى. شۇ چاغدا ئۇ ئاينى ئۆزىنى بۇ جاھانغا ئايرىدە قىلغان ئانىسىمىكىن دەپ قالغانىدى. كېيىن ئۇ ئاينىڭ چېھرىنى كۆرسىتىپلا

قاناقا پۇتىنىڭ كارى چاغلىق. ئۇ قەپەس ئىچىدىكى سۇ قاچىسىغا ئازراق سۇ قويۇپ، بىر سىقىم دان چاچتى. ئاندىن قەپەسنى كەپتەرخانىغا ئەكىرىۋېتىپ، ئىشىكىنى قۇلۇپلاپ بىنادىن چۈشۈپ كەتتى. ئەتراپىنى ئاستا - ئاستا گۈگۈم قاپلاشقا باشلىدى. ئۇ زىنداندا قاراڭغۇ كەپتەرخانىدا، تار قەپەس ئىچىدە جىمجىت ياتاتتى. قاتتىق ئاغرىق دەستىدىن مىدىرلىغۇدەك ھالىمۇ قالمىغانىدى. كىچىككىنە بېشى زىڭىلىداپ، ھازىرلا يېرىلىپ كېتىدىغاندەك چىڭىلاتتى. پۈتۈن بەدىنى تارتىشىپ، دىرىلدەپ تترەيتتى. كەپتەرخانا ئىچىدە ھېسابسىز كەپتەرلەر ئۆرە - تۆپە بولۇشۇپ، قەپەسنى ھېلىلا ئۆرۈپتەيدىغاندەك ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ ئۇنىڭ جېنىنى قاقشىتاتتى. ناھايىتىمۇ ئۇزاقتىن كېيىن (بەلكى ئۇنىڭغا شۇنداق تۇيۇلدى) كەپتەرلەرمۇ تىنىچلىدى. شەھەرنىڭ شاۋقۇن - سۈرەنلىرىمۇ بېسىقلىق، جاھان نۇن سۈكۈناتىغا چۆمدى. شۇندىلا ئۇنىڭغا ئۆز ھالى توغرىسىدا باش قاتۇرۇشقا ئىمكان تۇغۇلدى. قەپەس كەپتەرخانىنىڭ بۇلۇڭىدىكى ئەسكى ساندۇقنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭ يېنىغا كەپتەرلەرنىڭ كىرىپ - چىقىشى ئۈچۈن قالدۇرۇلغان بىرنەچچە تۆشۈك بار ئىدى. شۇ يەردىن كەپتەرخانىغا گۈڭگۈ يورۇقلۇق چۈشۈپ تۇراتتى. ئۇ بېشىنى كۆتۈردى. پەقەت ئاشۇ يورۇقلۇقلا ئۇنىڭغا نىجاتلىق ئاتا قىلالايدىغاندەك تۇيۇلدى. ئۇ قاقشاقچۇق ئاغرىق ئازابغا چىداپ، تۇمشۇق تىرەپ بىر پۈتى بىلەن ئۆرە بولدى. تۆشۈكلەردىن تۈن ئاسمىنى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. يىراق كۆك قەرىدە يۇلتۇزلار يىڭنە ئۈچىدەك پىلىلدايتتى. ئاي شەھەر ئاسمىنىدىن تېزىرەك ئۆتۈپ كەتمەكچى بولغاندەك ئىس - تۈتەكلەر ئىچىدە گام كۆرۈنۈپ، گام كۆرۈنمەي ئىلدام ئۈزەتتى. بىردىنلا ئۇنىڭ ئۈمىدىسىزلىكىنىڭ قارا زۇلمىتى باسقان ئالىمى ۋاللىدە يۈرۈپ كەتكەندەك بولدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا، باش ئۈستىدىلا خۇددى

ئۆگزىگە تارتىپ چىقاردى. بۇ چاغدا كەپتەرلەر بىنا ئۆگزىسىنى بىر ئالغانىدى. ئەمدىلا كۆتۈرۈلۈۋاتقان قۇياشنىڭ ئالتۇن نۇرلىرى رەڭگارەڭ كەپتەرلەرنىڭ ئۈستىدە بىر ساماۋى مەنزىرە ھاسىل قىلىپ جۇلايىتى. بالا خۇشال ۋارقىراپ، كەپتەرلەرنى ئۈركىتىپ يۈگۈرۈشكە باشلىدى.

ھېلىقى ئادەم بۇلارغا ئېرەن قىلماستىن ئالدىراپ تېنەپ قاراڭغۇ كەپتەر خانىدىن ياۋا كەپتەر سولانغان قەپەسىنى كۆتۈرۈپ چىقتى. ئۇ قەپەسكە شۇنداق سەپىلىپلا قاتتىق چۆچۈگىنىدىن ۋارقىراپ تاشلىدى. ئاڭغىچە ئوغۇل بالىمۇ يۈگۈرۈپ كەلدى. كەلدىيۇ، ئۆڭسىلى ئۆچۈپ ئۇنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈۋالدى. قولتىغا مەھكەم يېپىشىپ ئاستا پىچىرلىدى.

دادا، ئۇ ئۆلۈپتۇ. ئۇ ياۋا كەپتەر ئۆلمىگەندى. ئۇ پوكىنتىنى مۇزدەك قەپەسكە يېقىپ، بېشىنى تەستە كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى. بىر كۆزى قۇيۇلغان، ئۆتكۈر، ئۇزۇن تۇمشۇقى تۈۋىدىن سۇنۇپ پەسكە ساڭگىلاپ قالغانىدى. ئەبجەق تۆمۈر قەپەسنىڭ ئۇششاق سىملىرى ئۇنىڭ بويۇن ھەم پوكىنتىنى ئۆتمە - تۆشۈك قىلىپ قانغا بويۇتەتكەندى. شۇ تۇزقىندا ياۋا كەپتەر دەھشەتلىك قىيىن قىستاقتىن يېزىم جان بولۇپ قالغان مەھبۇسنى ئەسلىتەتتى.
 - ھەي! باغرى تاش ئادەم بولدى، بەش ئەمدى. مېنى بۇ تۆمۈر قەپەسىڭدىن ئازاد قىلىۋەت. تۆمۈرلەرنىمدىكى ئىسسىق قانلىرىم ئېقىپ تۈگەي دەيدى. كۈچ - ماغدۇرۇم قۇرۇپ، ئاخىرقى نەپەسلىرىم قالدى. مەن سەن ئۈچۈن قەدىردان ئايىمىدىن سەن ياققۇرىدىغان ھەممە نەرسىلەرنى تىلەي. ھەر بىر قانات قاققاندا ساڭا مەدھىيە ئوقۇي. تۆمۈر قەپەسىڭنىڭ ئىشىكىنى ئېچىۋەت. مەن ۋۇجۇدۇمدىكى ئەڭ ئاخىرقى كۈچۈمنى توپلاپ، ئۆز ماكانىمغا ئۆچۈپ كېتىۋالاي.

ياۋا كەپتەر ئادەمگە قاراپ شۇنداق نىدا قىلدى. گەرچە، ئۇ ئەركىنلىكىنى ئەزلەدىن تىلەپ ئالغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، يەنىلا شۇنداق قىلدى.

تېپىرلايدىغان، ئۇچۇشقا ئىنتىلىدىغان بولدى. ئاخىرى كاشۇنداق تېپىرلاپ يۈرۈپ يېتىلدى، قاناتلىرى قاتتى، بالدۇر ئۇچۇرۇم بولدى. خۇددى ئۇ ئالەمگە كۆز ئاچقان ئايىدىڭ كېچىدە كۆككە، ئېگىزگە ئايغا قاراپ پەرۋاز قىلدى. لېكىن تېزلا دەرىماندىن كەتتى، ئىشەنچ قىلغان قاناتلىرى بوشاپ ئوشۇقچە بىر نەرسىدەك بولۇپ قالدى. ئورمانلىققا خۇددى بىر چالمىدەك چۈشۈپ كەتتى. ئاي ئۇنىڭ ئويلىغىنىدىنمۇ بۈيۈك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. ھامان بىر كۈنى پەرۋاز قىلىپ ئايغا قونۇشنى، قاشتېشىدەك گەردىشىدىن ئۆپۈشنى ئويلىدى.
 مانا ئەمدىلىكتە بەختى قارا بولۇپ، پۇتلىرى سۇنۇپ، قاناتلىرى قايرىلىپ تۆمۈر قەپەسنىڭ ئىچىدە ھالسىز يانماقتا.
 شەھەر ئاستىنىنى قازا بۇلۇت قاپلاشقا باشلىدى. ھايال ئۆتمەي ئاي ھەم يۇلتۇزلارمۇ يۇلتى. ئەتراپ تىنچىق، تۆم قاراڭغۇلۇققا چۆمدى.
 زىنداندىك قاپقاراڭغۇ كەپتەر خانىدا، تۆمۈر قەپەسنىڭ ئىچىدە ياۋا كەپتەر تۇمشۇقىنى تىرەپ جىمجىت ياناتتى. ئۇنىڭ ئەمدى مىدىرلىغۇدەكمۇ ھالى قالمىغانىدى. ئۇ شۇ تەرىزدە خېلى ئۇزۇنغىچە ياتتى. ئاندىن بېشىنى كۆتۈرۈپ ئورنىدا ياتقان پېتى قەپەسنى چوقۇلاشقا باشلىدى. ئەمدى ئۇنىڭدا تۆمۈر قەپەستىن قۇتۇلۇشقا پارەم بېرەلگۈدەك ئەنە شۇ ئۆتكۈر تۇمشۇقلا قالغانىدى. باشتا ئاستا، جانسىز چوقۇلدى. بارا - بارا ئاداققى ئۈمىدىنى، ھەممە غەزەپ - نەپرىتىنى تۇمشۇقىغا يىغىپ، پۈتۈن جان - جەھلى بىلەن چوقۇلاشقا باشلىدى.
 ياۋا كەپتەر زۇلمەت باسقان جىمجىت كېچىدە تۆمۈر قەپەسنى چوقۇلايتتى. تىنىم تاپماستىن، بىر دەقىقىمۇ ئوختاپ قالماستىن چوقۇلايتتى.

تاڭ يورۇشى بىلەن ھېلىقى ئادەم ئۆگزىدىن ئېچىلغان تۆشۈكتە پەيدا بولدى. ئارقىدىن يۈزلىرى ئاپئاق، ئوماققىنە بىر ئوغۇل بالىنى

قايقارا قوي كۆزلۈكۈم

غۇلجىلىقلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك «قايقارا قوي كۆزلۈكۈم» دېگەن ناخشىنى ئېيتالايدۇ. ئۇلار ھەتتا ھەر بىر قېتىم ھاراق ئىچىشىپ ئولتۇرۇشقاندىمۇ مۇشۇ ناخشىنى ئېيتىشىدۇ.

ھاراق ئىچىش بىلەن ناخشا ئېيتىش ئىلمىي نۇقتىدىن قارىغاندا بىر - بىرىگە زىت، ئەمما كەيپىيات ئۇقىنىسىدىن قارىغاندا يەنىلا بىردەك.

مەن بۇ ناخشىنى تۇنجى قېتىم 1965 - يىلى قىشتا ئاق ئۆستەڭدىكى ئەجدىھا ئېغىزى قۇرۇلۇشى بولغان «جەڭگاھ» تا ئاڭلىغانىدىم. ئۇ يەردە مەن دېھقانلار بىلەن بىرگە يەر ئاستىغا كولىغان ئۆڭكۈر ئۆيدە تۇراتتىم. ئۇنىڭ ئىچىدە ۋاقىتلىق ئاشخانىمۇ بار بولۇپ، زىمىستان قىش كۈنلىرىدە ئاشخانىنىڭ قېلىن ھەم ئېغىر پاختىلىق مېلەڭزىنىڭ سىرتىنى مۇر تۇتۇپ كېتەتتى. مېلەڭزىنىڭ يۈزلىرىدىن ئاشخانىغا سوغۇق كىرىپ تۇراتتى. ئېغىرلىقىدىن قايرىشۇ تەسكە چۈشىدىغان بۇ ئالاھىدە پەردىنى قايرىپ ئاشخانىغا كىرگەندە ئاددىيغىنە ئاشخانا ئىچىنى ھور قاپلاپ كەتكەن بولاتتى، چىراغ يورۇقمۇ ئىنتايىن غۇۋا كۆرۈنەتتى.

ھەممە يەرنى تاماكا ئىسى ۋە گۆشنىڭ مەزىلىك ھىدى، شۇنداقلا ناخشا ساداسى قاپلىغان بولۇپ، ناخشا كىشىنى تاڭ قالدۇراتتى. ناخشا كىشى قەلبىنى كۆيدۈرۈپ قىشنىڭ سوغۇقلىرىنى ئاللىقاياقلارغىدۇر قوغلىۋەتكەندەك تۇيغۇ بېرەتتى.

ئىلى خەلق ناخشىلىرىنىڭ ئۇيغۇر خەلق ناخشىلىرى ئىچىدىكى باشقا ناخشىلارغا ئوخشىمايدىغان يېرى، ئۇ تېخىمۇ يېقىملىق، تېخىمۇ چەكسىز، بېشىمۇ، ئاخىرىمۇ يوقتەك ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز ھېسسىيات ئۇنىڭغا باغلانغان بولۇپ، ئاڭلىغان ھامان سىزنى ئۆزىگە رام قىلىۋالاتتى.

مەن شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئىلى خەلق ناخشىلىرىنى ئىنتايىن ياخشى كۆرۈپ قالىدىم. غۇلجىدىكى ئۆيۈمدە كېچىلىرى دائىم دېگۈدەك «قايقارا قوي كۆزلۈكۈم» دېگەن ناخشىنى ئاڭلاپ تۇراتتىم. ناخشا ئېيتىۋاتقان مەستىمدۇ ياكى كېچىدە يول يۈرگۈچىمىدۇ؟ ۋە ياكى يۇلتۇزلۇق كېچىدە كېتىۋاتقان كىشىمىدۇ، ھارۋىكەشىمىدۇ؟ ئۇلارنىڭ ھەممىسى بۇ ناخشىنى شۇنچىلىك ھېسسىيات بىلەن ئېيتاتتى. غېزىبلىق باسقان سوغۇق كېچىدە ئۇلار ناخشىنى ئارقىلىق «قارا كۆز» قىزغا بولغان مۇھەببىتىنى، رومانىك ئارزۇسىنى ئىپادىلەيتتى. تۇرمۇش ئىنتايىن مۇشەققەتلىك، بەزىدە ھەتتا ئىنتايىن مەنسىز بولىشىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ ناخشىسى شۇنچە قېزغىن، ھېسسىيات ئۇرغۇپ تۇراتتى. كېيىن، مەن بىر قانچە قېتىم دېھقان قېرىنداشلىرىم بىلەن بىرگە سورۇنلاردا ھاراق ئىچىشكەچ ناخشا ئېيتىشتىم. ئارىمىزدا بىر ناخشىچى بولۇپ، ئۇ خەلق قوغدىغۇچىلار ئەترىتىنىڭ باشلىقى ئىدى. ئۇنىڭ ئات - جۈنى خالىق ئەمەت بولۇپ، ئۇ ناخشا ئېيتىشلا بىزمۇ ئەگىشەتتۇق. ھەر بىر مىتىرنىڭ ئاخىرقى

كۈتكەن بولغىمىدىڭ؟ ناخشا دېگەن گويياكى كۈچلۈك شامال، كۆكتىكى لاچىن، گويياكى پەسىل دەريالىرىدا ئۆزكەشلىگەن كەلكۈندەك شۇنچە ئەرەك بولىدۇ. ناخشا يەنە توسقۇنلۇققا ئىگە بولۇپ تۈرلۈك - تۈمەن ئازاب - ئوقۇبەتلىك كەچمىشلەر ناخشىدا بىر خىل توسالغۇ پەيدا قىلىدۇ.

«قايقارا قوي كۆزلۈكۈم» دېگەن بۇ ناخشىنى ئېيتىش بىلەن كۆزلىرىمدىن تاراملاپ ياشلار تۆكۈلۈشكە باشلايدۇ.

ئۇيغۇر شائىرى نەۋائىي «غەم - قايغۇ ناخشىنىڭ روھى» دەپ ئېيتقانىكەن. بۇ يەنە بىر مىللەتنىڭ خاراكتېرىگە بېرىپ تاقىلىدىغان ئىش. سەن نېمىشقا شۇنچە ئازاب چېكىسەن؟ ئاشۇ قۇرغاق قۇملۇقلار ئۈچۈنمۇ؟ سېنىڭ بوستانلىقىڭ قاغىرىغان قەلبىلەرگە سالقىنلىق ئاتا قىلىۋاتامدۇ؟ ئارىلىقىڭ يىراقلىقىدىن خەۋەرلىشەلمەي قېلىشىڭدىن ئەندىشە قىلىۋاتامسەن؟ سېنىڭ ئېتىڭ ۋە چېكىسەن سەۋر - تاقىتىڭ ئالاقە قىلىشىڭغا قۇيالىق يارىتىپ بېرىدىغۇ؟ ياكى سۆيگىنىڭنىڭ جاۋابىغا ئېرىشەلمەسلىكتىن ۋايىم يەۋاتامسەن؟ سېنىڭ ناخشاڭ، ئۈسسۈلۈڭ، مەي - شارابلىرىڭ نەقەدەر سەرخۇش - ھە! يۈمۈرلىرىڭ بولسا ئادەمنى تېخىمۇ مەست قىلىدۇ.

قىزىقى نەسىردىن كەپەندى يۇرتداشلىرىنىڭ «قايقارا قوي كۆزلۈكۈم» گە ئېيتىپ تۈگىتەلمەيدىغان مەڭگۈلۈك مۇھەببەت كۈيلىرى بار.

مەن بۇ سىرنى يېشەلمىدىم. ئۆزۈمنى شىنجاڭنى، ئۇيغۇرلارنىڭ تىلى ۋە تۇرمۇشىنى چۈشىنىمەن دېسەممۇ تاكى بۈگۈنگىچە بۇ ناخشىنى ئېيتىشنى ئۆگىنەلمىدىم. مەن ناخشا ئېيتىشنى ياخشى كۆرسەممۇ، نۇرغۇن ناخشىلارنى ئېيتىشنى بىلسەممۇ، ئۆزۈمچە ناخشا ئۆگىنىش ئىقتىدارىمدا چاتاق يوق دەپ قارىساممۇ، بۇ ناخشا ماڭا نىسبەتەن شۇنچىلىك تونۇش ۋە شۇنچىلىك ئۆگەنگۈم بولسىمۇ بىراق يەنىلا ئۆگىنەلمىدىم. بۇ نېمىدېگەن غەلبە ئىش - ھە!؟

مەيلى مەن «قايقارا قوي كۆزلۈكۈم» نى ئۆگىنەلمەي ياكى ياخشى ئېيتالماي قالاي، بىراق

ئاھاڭى ئۆزگىچە بولۇپ، مەن ھەرقانچە ئەگىشىپ ئېيتساممۇ، غىغشىساممۇ يەنىلا ئاشۇ خىل قىزغىن ھېسسىيات، بىپايان غەربىلىققا ئەگىشەلمەيۋاتقاندەك ھېس قىلاتتىم.

بەزىدە ئۇلارغا ئەگىشىپ ئېيتىمىز - جىمچىت تىڭشاپ ئولتۇراتتىم، پەقەت خالىق ۋە باشقىلارنىڭ پۈتكۈل ھېسسىياتى بىلەن ناخشا ئېيتقىنىغا قاراپلا ئىنتايىن ھايپانلىناتتىم. 1973 - يىلى مەن غۇلجىدىن ئايرىلدىم. 1979 - يىلى بولسا شىنجاڭدىن ئايرىلدىم.

1991 - يىلى تاۋۇز چاغىنىدىن كېيىن ئىلىغا قايتا بېرىپ زىيارەت قىلدىم. بۇ قېتىمقى سەپىرىمىزدە شائىر تېيىپجانمۇ مەن بىلەن بىرگە ئىدى. «كېيىنەك» ناملىق ئەسەرگە ئاساسەن كىنو ئىشلەش ئۈچۈن چاچچۇن كىنو ستۇدىيىسىنىڭ رېژىسورى ئارىلىقنى يىراق كۆرمەي مېنى ئىزىدەپ ئىلىغا كەپتۇ. بىر كۈنى كەچتە بىز غۇلجا «خۇڭنىڭ» (ھازىرقى خەننىڭ يېزىسىدا، نەھىرىدىن) گۇڭشىسىدا، يەنى غەربىي باغچىغا يېقىنلا يەردە پائالىيەتكە قاتناشتۇق. بىز ئىسمايىل ئىسىملىك بىر ئەما خەلق سەنئەتكارىنى تەكلىپ قىلغانىدۇق. ئۇ دۇتارنى قولغا ئېلىپ ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ دەسلەپ ئېيتقىنى يەنىلا شۇ «قايقارا قوي كۆزلۈكۈم» ئىدى.

ئۇنىڭ ئاۋازى شۇنداق يېقىملىق بولۇپ، ئانچە يۇقىرى بولمىسىمۇ لېكىن ئىنتايىن سوزۇك ئىدى. ئۇنىڭ ئېيتىۋاتقنى مۇھەببەت ناخشىسى ئىدى. مەڭگۈلۈك سېغىنىش، شۇنداقلا بىر ئۆمۈر ئېرىشكىلى بولمايدىغان مۇھەببەت ئىدى. ئۇ ئىنتايىن يىراقتىن ئاڭلانغان ھەم مۇڭلۇق، ھەم يېقىملىق ئاۋاز ئىدى. كىشى قەلبىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا مەڭگۈ ساقلانغۇدەك مۇشۇنداق ناخشا ئېيتالغىن ئادەم نەقەدەر ئامەتلىك - ھە! ئادەم مۇشۇنداق ناخشىنى ئېيتىپ تۇلۇپ كەتسىمۇ ئارمان يوق - تە! ئەي، يورۇقلۇقتىن مەڭگۈلۈك مەھرۇم قالغان ئەما ناخشىچى، بەلكىم ناخشاڭدا يورۇقلۇققا بولغان ئىنتىلىش ۋە تەسەۋۋۇر باردۇر. ئىلىنىڭ بىپايان يايلىقىدا يالغۇز كېتىۋاتقان چەۋەنداز، سەن بۇ ناخشىنى ئېيتقان چېغىڭدا كىشىلەردىن ئىللىقلىق

تىنچ ۋە سىرلىقلىقنى ھېس قىلالايدىغاندۇ؛ ئۇلار يەنە قەلبىدىكى يالقۇننىڭ گەۋج ئېلىۋاتقانلىقىنى، نۇر چېچىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىدىغاندۇ. ئۇلار ئۇزۇن ۋاقىت سەپەر قىلدى، شۇنچە يىل تەقەززا بولدى. ئۇلار نۇرغۇن شەھەر، بازارلارنى قۇردى، ئۇلار يەنە تېخىمۇ كۆپ بولغان ئىنسانىي مېھىر - مۇھەببەتنى كۈتۈۋاتىدۇ.

مەن تۇنجى قېتىم مۇشۇنداق بىر ناخشىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغانلىقىمنى مەڭگۈ ئۇنتۇمامەن. ئۇ دەل زەرەپشان دەرياسىنىڭ شەرقىي قىرغىقى، تەكلىماكان قۇملۇقىنىڭ غەربىي چېتىدىكى مەكىت ناھىيىسىدىكى ۋاقتىم بولۇپ، 1964 -

يىلى مەن ناھىيىلىك پارتكوم مېھمانخانىسىدا تۇرۇۋاتقان بولۇپ، يانتاق يېزىسىغا بارماقچى بولۇپ تۇراتتىم. مېھمانخانا بۇ يەرگە يېڭى ئۆي سېلىۋاتقان بولۇپ، ھەر كۈنى ئەتىگىنى سەككىزدىن كېيىن يېزىدىن كەلگەن ۋاقىتلىق قۇرۇلۇش ئىشچىلىرى ئېشقا چۈشەتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئىككى ياش ئايال بولۇپ، ئۇلار ئالدىنقى - تەمتىرمەي زەمبىلەدە كېسەك توشۇغۇچ ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى. ئۇلارنىڭ ئېيتقىنى يەنىلا «ئانارگۈل» بولۇپ، ناخشا ئىنتايىن تەبىئىي ئاڭلىناتتى. ئۇلارنىڭ ناخشىسى گويا ئۆزىنىڭ ئاڭلىشى ئۈچۈنلا ئېيتىلغاندەك شۇقەدەر ئەركىن - ئازادە ئىدى. ئۇلار بېشىغا شەپقەت سارغۇچ كىچىك دوپپا، ئۈچىسىغا قىزىل رەڭلىك كۆڭلەك ۋە يېشىل رەڭلىك ئىستان كىيىۋالغانىدى. ئۇلار بۇ ناخشىنى ئەتىگەندىن - چۈشكەچە ئېيتىپ، ئاندىن بىر ئاز دەم ئېلىۋالغاندىن كېيىن تاكى كۈن ئولتۇرغۇچە ئېيتتى. ئۇلارنىڭ روھىيىتىگە، قىزغىنلىقىغا، ئاۋازىغا چەكسىز كۈچ يوشۇرۇنغاندەك ئىدى. بىز شەھەردە ئالدىراشچىلىق، ئەنسىرەش ياكى غەم - ئەندىشە ئىچىدە تۇرمۇش كەچۈرسەكمۇ، لېكىن مۇشۇنداق ناخشىنى ئېسىمىزگە ئالغىنىمىزدا ئاشۇ ئىللىق ئېقىمدىن قەلبىمىز قانداقمۇ ھاياجانلانماي تۇرالىسۇن؟

مەن يەنىلا ئۇنى بىلىمەن، ئۇنى ياخشى كۆرىمەن، ئۇنىڭغا ئىنتىلىمەن. ئۇنى نەچچە مىڭ خىل ئاۋازلار ئىچىدىن بىراق تۇرۇپمۇ پەرقلەندۈرەلەي. مەن. بۇ ناخشا مەن ياشىغان ئاشۇ ئىلى دىيارى، مېنىڭ سىرلىق پىغانلىرىم، ھېچبولمىغاندا ئىلىدىن ئايرىلغانلىقىم ئۈچۈن، ھېچبولمىغاندا ئۇ تا بۈگۈنگىچە مېنى خۇشال قىلىدىغان ھەم ماڭا تونۇش بولغان، ئەمما مەن ئاھاڭغا كەلتۈرۈپ ئېيتىنالمىدىغان ئاشۇ ناخشا بولغانلىقى ئۈچۈن.

ئانارگۈل

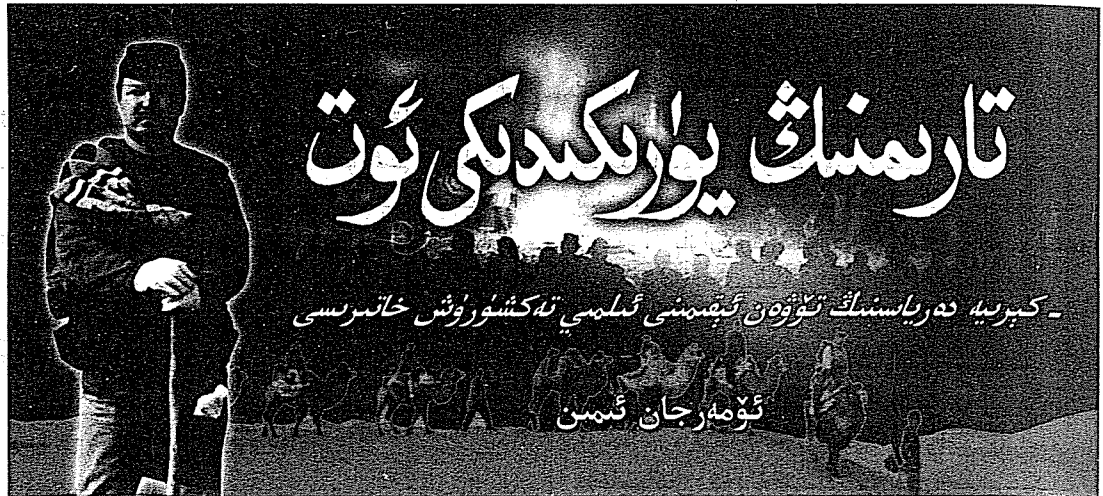
قەشقەرنى مەركەز قىلغان جەنۇبىي شىنجاڭ ناخشىسى بىلەن ئىلىنى مەركەز قىلغان شىمالىي شىنجاڭ ناخشىسىنىڭ خېلى زور پەرقى بار. «ئانارگۈل» نىڭ مەنىسى ئانارگۈلى دېگەنلىك بولۇپ، ئۇ جەنۇبىي شىنجاڭدا كەڭ دائىرىدە ئومۇملاشقان قىزلارنىڭ ئىسمى. بۇ ئىسىم بەكمۇ چىرايلىق. «ئانارخان» ناملىق فىلىمنىڭ ئاساسلىق ناخشىسى دەل مۇشۇ «ئانارگۈل» ئاساسىدا رەتلەنگەن. ناخشا باشلىتىشىدىلا:

راۋايىم جاراڭلايدۇ بالا،
تارىسى ئالتۇنمىكىن؟

دەپ ياشلىنىدۇ. تىكىستىكى «بالا» سۆزى ئىنگلىزچىدىكى baby يەنى «بالا» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. «ئانارگۈل» قاتارلىق جەنۇبىي شىنجاڭ خەلق ناخشىلىرى تېخىمۇ رىتمىلىق بولۇپ، كىشىلەر بۇ ناخشىنى ئېيتقان چاغدا خۇددى ئېغىر قەدەم تاشلاۋاتقاندەك، گويىكى تاشلىق يولدا ئۇزۇن سەپەرگە كېتىۋاتقاندەك، قارلىق چوققىلار قۇياش نۇرىدا جۈللىنىپ، قۇرۇپ كەتكەن ئوت - چۆپلەر شامالدا يەلپۈنۈۋاتقاندەك ئۇيغۇ بېرىدۇ. يولۇچىنىڭ ناخشىسىدىن مەن گويا ناخشا ئېيتقۇچىنىڭ جەنۇبىي ئايتىپىدا كۆيۈپ قارىداپ كەتكەن چىرايىنى كۆرگەندەك بولىمەن.

يەلگىم، ئۇلار بۇ ناخشىنى ئۆگىگەن مېنى ئېيتىۋاتقاندۇ. «قۇملۇق كېمىسى» نىڭ ئۈستىدە ئۇلار زېمىننىڭ بىپايان، چەكسىز،

ئەسلىدىكى نەسخىسىدىن ئېلىنغان. ئۇنىڭدا «ئانارگۈل» دېگەن سۆز بار. بۇ سۆز ئىنگلىزچىدىكى baby دېگەن سۆزنىڭ خەلقئارا ئىسمىدۇر. «ئانارگۈل» دېگەن سۆز ئىنگلىزچىدىكى baby دېگەن سۆزنىڭ خەلقئارا ئىسمىدۇر.

تارىمنىڭ يۈرىكىدىكى ئوت

- كېرىيە دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىمىنى ئىلمىي تەكشۈرۈش خاتىرىسى

ئۆمەر جان ئىمىن

مۇھەررىردىن: «شىنجاڭ سەنئىتى» ژۇرنىلىنىڭ تەھرىرى، ياش تەتقىقاتچى ئۆمەر جان ئىمىن ئۆتكەن يىلى ژۇرنال خىزمىتى بىلەن خوتەندە تۇرغان ئەزگىلىدە، ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ مەخسۇس ھۆججەت چىقىرىپ تەستىقلىشى بىلەن قىسقا مۇددەتلىك «قۇملۇق ئەركىسى» ئېكسپېدىتسىيە ئەترىتىنى تەشكىللىگەن. خوتەندىكى بىر قىسىم ياش تەتقىقاتچىلاردىن تەشكىل قىلىنغان بۇ ئەترەت كېرىيە ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ماددىي - مەمۇرىي جەھەتتىن قوللىشى بىلەن، 2002 - يىلى 10 - 11 - ئايلاردا كېرىيە دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىمىدىكى تەبىئىي بوستانلىق - دەريا بويى يېزىسىدا تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپ، بۇ قەدىمىي سىرلىق ۋادىنىڭ ئېكولوگىيەلىك مۇھىت گەھۋالى، دەريا بويى كىشىلىرىنىڭ تۇرمۇش ئۆرپ - ئادەتلىرى، فولكلور - ئىنتوگرافىيىسى، تىل - شۆۋە ئالاھىدىلىكى، ئۈستىدە جەمئىيەتشۇناسلىق تەتقىقاتى ئېلىپ بېرىش بىلەن بىرگە، تۆگە بىلەن تەكلىماكان چۆللۈكىدە ئون كۈنگە يېقىن سەپەر قىلىپ، قۇملۇقنىڭ مەركىزى قىسمىدىكى يۇمىلاققۇم، قارا دۆڭ، مارجانلىق قاتارلىق قەدىمىي شەھەر خارابىلىرىغا بېرىپ، نەق مەيداندا تەكشۈرۈش - تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ، تارىم ۋادىسىنىڭ تارىخ - ئارخېئولوگىيىسىگە، جۈملىدىن دەريا بويى خەلقىنىڭ ئىتىقائى مەنبەسىگە مۇناسىۋەتلىك مۇھىم بىرىنچى قول ماتېرىياللارغا ئېرىشكەن. ئاپتور «قۇملۇق ئەركىسى» ئېكسپېدىتسىيە ئەترىتىنىڭ تەشكىللىگۈچىسى ھەم يېتەكچىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن شۇ قېتىمقى ئىلمىي تەكشۈرۈش پائالىيىتىنىڭ ئەمەلىي خاتىرىسى ئاساسىدا ئۈچ بۆلۈم، 20 بابتىن تەركىب تاپقان «تارىمنىڭ يۈرىكىدىكى ئوت: كېرىيە دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىمىنى ئىلمىي تەكشۈرۈش خاتىرىسى» ناملىق كىتابىنى يېزىپ پۈتتۈرگەن. بىز «قۇملۇق ئەركىسى» ئېكسپېدىتسىيە ئەترىتىنىڭ بۇ ئەھمىيەتلىك پائالىيىتىنى قۇتۇقلاش يۈزىسىدىن ژۇرنىلىمىزنىڭ بۇ ساندا مەزكۇر كىتابتىن پارچە بەردۇق.

بۇ گەپلەرگە ئوت گۇۋاھ

10 - ئۆكتەبىر، پەيشەنبە.

يېقىنلا جايدىن كېلىۋاتقان مۇڭلۇق ئەزان ئاۋازىدا ھەممىمىز ئويغىنىپ كەتتۇق ھەم دەريا بويى يېزىسى بىلەن تېزىرەك تونۇشۇشى ئىستىكىدە، چالا ئۇيقۇلۇق كۆزلىرىمىزنى تەستە ئېچىپ سىرتقا يۈگۈرۈشتۈق. ئەتراپ ياپراقلىرى قىزىرىپ گۈزەل تۈسكە كىرگەن يوغان توغراقلار بىلەن قاپلانغان، قۇياش تېخى كۆتۈرۈلۈپ چىقمىغان بولسىمۇ، يەر يۈزى خېلىلا يورۇپ قالغانىدى. بىز ياتقان لاي تاملۇق ئۆيىنىڭ ئۇدۇلىدىكى يازلىق ساتمىدا ئوت كۆيۈپ تۇراتتى. ساتما ئىچىدىن كېلىۋاتقان گۇڭغۇر - مۇڭغۇر پاراڭ

ئاۋازىدىن ئابلا كېرەم ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ يېڭى بىر كۈنلۈك پائالىيىتىنى باشلىۋەتكەنلىكىنى جەزم قىلىشقا بولاتتى. بىز توغراق بادىرلىرى بىلەن بالداق توساق ھالەتتە تام چۆرۈلگەن كەڭرى ھويلىدا ئەزەلدىن ئۇچرىتىپ باقمىغان ساپ - سالقىن ھاۋادىن ھوزۇرلىنىپ تۇرۇشقىنىمىزدا، ئابلا كېرەم ئائىلىسىدىكى چوڭ - كىچىك ھەممەيەلەن ساتمىدىن چىقىپ بىزگە سالام قىلدى.

- ئوبدان قويۇشاپلىما؟

- خۇداغا شۈكرى، ئوبدان قويۇپتۇق.

ھەرقايسىلىرىمۇ ئوبدان قويۇشۇپلا، - بىزمۇ بىر ئېغىزدىن ئۇلارنىڭ سالىمغا سالام بىلەن جاۋاب قايتۇرۇشتۇق.

- دەي بويى دېگەن مۇشتاق چۆل ژوت مانا،

كەتكەن قىممەتلىك نەرسىنىڭ تۇيۇقسىز سۇ يۈزىگە لەپلەپ چىقىپ قېلىشىنى كۈتۈپ تۇرۇشقان كىشىلەردەك كۆزىمىزنى شەرق ئۇيۇقىدىكى قۇم يۈزىدىن - قۇياش چىقىدىغان پەيتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىدىن دالالەت بېرىپ بارغانچە توق رەڭگە كىرىپ كېڭىيىۋاتقان قىزىللىقتىن ئۈزەي تۇرۇشتۇق. غەيرەتنىڭ فوتوئاپاراتىدىن چىقىۋاتقان «تىرىق - تىرىق» قىلغان ئاۋازنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئارىنى ئېغىر سۈكۈنات باستى. توستاتتىن گويا قۇم ئاستىدىكى نامەلۇم كۈچتۈڭگۈر تەرىپىدىن زەرب بىلەن ئۇرۇلغان ھىلال ئاي شەكىللىك قىلىچىنىڭ يېلىنچاپ كۆيۈۋاتقان ئەگرى بىسى قۇمنى تېشىپ چىققانداك قۇياشنىڭ ئۈستۈنكى ئەگمىسى قۇم يۈزىگە كۆتۈرۈلدى. مەن ئون يىللار ئىلگىرى شەنشىدىكى خۇاشەن تېغىدا قۇياشنىڭ سۈنى يېرىپ چىققانلىقىنى كۆرگەن. بۈگۈن بولسا تارىمنىڭ يۈزىگە تۇرۇپ قۇياشنىڭ قۇمنى يېرىپ چىققانلىقىنى كۆردۈم. قۇياش ئېغىر قۇم ئاستىدىن تەستە سۇغۇرۇلۇپ چىققانداك ئاستا - ئاستا كۆتۈرۈلۈپ، بارغانچە يوغانىپ، ئاخىر ئۆزىنىڭ دۈپ - دۈگىلەك ھالىتىنى تولۇق ئاشكارىلىدى. تەكلىماكاننىڭ مەركىزىدىكى بۇ سىرلىق بوستانلىقتىمۇ يېڭى بىر كۈنلۈك ھاياتلىق باشلاندى. بىز بارغانچە ئىللىپ بېرىۋاتقان پاكىز قۇم ئۈستىدە يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇشۇپ قۇياشنىڭ ئۈزلۈكسىز كۆتۈرۈلۈش ھالىتىنى تاماشا قىلىشتۇق. ئارىدىن قانچىلىك ئۆتتىكىنىڭ، قۇياش ئارغامچا بويى كۆتۈرۈلۈپ، ئۆزىنىڭ كۈچلۈك نۇرىنى يەر يۈزىگە سېپىشكە باشلىدى. ھارازەتلىك نۇر تەپتىدە كۆزلەر چاڭقىيىپ، ئۇنىڭغا داۋاملىق قاراش مۇمكىن بولمىدى.

بىز ئەتە سەھەردە يەنە مۇشۇ دۆڭ ئۈستىدە قۇياشنىڭ چىقىشىنى كۈتۈۋېلىشنى پىلان قىلىپ، ئورنىمىزدىن تۇرۇشتۇق. مەن قۇم دۆڭنىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىسىغا چىقىپ ئەتراپقا كۆز تىكتىم. دۇرۈن بىلەن يىراق - يىراقلارنى كۆزەتتىم. تەكلىماكان قۇملۇقى كۆپمەكتە، زېمىن كۆپمەكتە ئىدى. دەريا بويى يېزىسىنى نۇقتا قىلىپ شىمال

قىيىنلىپ قېلىشالمىكىن، مېڭىشىلا ئۇتلاققا كىرىلى، - ئابلا كېرەم بېشى بىلەن يازلىق ساتىمىنى ئېما قىلىپ تۇرۇپ شۇنداق دەيدى. بىز تەكلىماكان قۇملۇقىنىڭ مەركىزىگە توغرا كېلىدىغان بۇ يەردىكى تۇنجى سەھەرنى قۇياشنىڭ كۆتۈرۈلۈشى مەنزىرىسىنى تاماشا قىلىش بىلەن ئۆتكۈزۈشكە ئالدىراپ تۇرغاچقا، ئۇنىڭغا ئۆزۈرە قويۇپ سىرتقا ماڭدۇق. بۇ يەردە يۈسۈپجان، مەختەپتە بېي ئېغىز ئوقۇغۇچىلار ياتىغى بىكا بولغان، مېمانلا بۈگەندىن باشلاپ شۇ يەدە تۇرسۇن، تامىقىنىمۇ ئاينىساخاننىڭ ئاشخانىسىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ بېزەلى، - ئابلا كېرەم بېشىنى ھويلا تېمىنىڭ رولىنى ئوينىيدىغان توغراق بادىرلىرى ئارىسىدىن چىقىرىپ تۇرۇپ يۈسۈپجانغا شۇنداق جېكىلەپ قويدى.

بىز يۈسۈپجاننىڭ يول باشلىشى بىلەن بىر تەنتەربىيە مەيدانىچىلىك كۆلەمدىكى بوشلۇققا جايلاشقان يېزا مەركىزىنى - قويۇق چانقاللىق ئارىسىغا جايلاشقان يېزىلىق ھۆكۈمەت ئورگىنى، يىزى ئېغىزلىق ئۆيلەردىن تەركىب تاپقان ساقچىخانا، مەدەنىيەت يونكىتى، زامانىۋى ئۇشۇلۇبتىكى شىپاخانا ۋە مەكتەپنى كېلىشىپ ئۆتۈپ، 8 - 10 ئېغىزلىق قىغىر - قىسىق

ئۆيلەردىن ھاسىل قىلىنغان يېزا بازىرىنىڭ شەرقىي شىمالغىچە چىقتۇق. بىزنى ئوراپ تۇرغان جەنۇبتىن شىمالغا سوزۇلغان تار ئەنلىك يېشىللىق كارىدورىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، شەرق - غەرب تەرىپىمىزدە، بىپايان قۇم دېڭىزى يېپىلىپ ياتاتتى. بىز گويا دېڭىز گىرۋىكىدە تۇرۇپ سۇغا چۈشۈپ

جەھەتتىن بىز تۇنىگەن دەريا بويىغا كەلگۈچە پەتە قىلىپ ئۆتكەن يول ئۈستىدىكى ئۆيلەرنىڭ شۇ خىلدىكى يازلىق ساتمىلىرىدىن قىلچە پەرقلەنمەيتتى. بىز ئوت كۆيۈپ تۇرغان يانتۇ ئوچاقنىڭ ئىككى تەرىپىدە روبىرو ئولتۇرۇشتۇق. ئوت يالقۇنىدا ئۇنىڭ ئورۇق، قاپقارا چىرايى چوغ ئۈستىدە پۇرۇقلاپ قايناپ تۇرغان مىس چۆگۈندەك پارقىراپ تۇراتتى. ئابلا كېرەم مېنىڭ ئوچاقتىكى ئوتقا قارىغىنىمچە چوڭقۇر خىيالغا پېتىپ كەتكىنىمدىن خىيالىمدىكىنى دەرهال سېزىۋالدى.

- ئەمىرانجان، «دەييا بويىدا غىرىب بولساڭ ئوت سىن» دەيدىغان بىر گەپ بار. بۇ بىكاغا چىققان گەپ ئەمەس. ئوت دېگەن سەۋدانى كېسىپ، غەمنى يوقىتىپ، ئادەملەرنى دوستلاشتۇرىدىغان ئاجايىپ نەسە بۇ. بىز دەييا بويلىقلار زامانلاردىن بۇيان مۇشۇ ئوت يېنىدا تۇغۇلۇپ، ئوت يېنىدا چوڭ بولغان، ئوتنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ كۆمەچ يەپ ئۆملەشكەن خەق بىز. بىي - بىستىن قېچىپ، يىزاق - يىراق توقايلاغا چېچىلىپ كەتكەن ئەدەم خالىماس بېنىملىكەن دەپ قالمىسىلا بىزنى. مالچى دېگەن ئاشتاق كەڭ يەدە ياشايتقان خەكەن ئاينا. ھەر بىي ئۆيلۈك بىيىدىن توقايدا يالغۇز ياشاساقما، ساتمىلاردا قىشمۇ - ياز ئوتنى ئۆچۈرمەيمىز. ئوت بىزگە ھەمراھ. ئوتنى بار ساتما چۆلدەرەپ قالمايدۇ، مۇشۇ ئوت بولغاچقىلا، يۈرىكىمىز پۈتۈن، كۆڭلىمىز توق يۈرۈيمىز! - دېدى ئۇ چوغ تېگىدىكى قىزىق قۇم ئاستىدىن يېڭىلا ئالغان سوقتا كۆمەچنى پىچاق بىلەن پارچىلاۋېتىپ.

- مەن ئىلگىرى «دەريا بويىدا 400 يىلدىن بېرى ئۆچۈرۈلمەي كېلىۋاتقان ئوت بار ئىكەن» دېگەن گەپنى ئاڭلىغانىدىم. مۇشۇ گەپ راستما؟ - سورىدىم مەن ئۇنىڭ گەپنى ئوتتىن باشلىغانلىقىدىن خۇش بولۇپ.

- بۇ ھۆكۈمەت كېلىشىن ئاۋالى ئىشكەن، - ئابلا كېرەم چوڭقۇر ئويلىنىش ئىچىدە سۆزگە كىرىشتى، - ئىشقىلىپ، دەييا بويىدا مۇشۇ گۈگۈت دېگەن نەرسە يەيدا بولغان. 50 - يىللاردىن ئىلگىرى ئاتا - بوۋىلىرىمىز چاقماق تاشتىن ئوت چىقىرىپ ئىشلىتىپتىكەن. چاقماق تاش بەك قىس بولغاچقا، ئوتنى بىر قالدۇلسا خېلى ئۇزاق

تامان سوزۇلغان چەكسىز توغراقلىق ئۆزىنىڭ كۈز پەسلىگە خاس قىزارغان بايراقلىرى بىلەن شەرقتىن كۆتۈرۈلگەن قىزىل قۇياش نۇردا ئوتقا شەك جۇلالىنىپ، يېلىنچاپ كۆيۈۋاتقان ئوت دېڭىزغا ئوخشاپ قالغانىدى.

يېزا مەركىزىگە قايتىپ كېلىۋېتىپ يۈسۈپجان ماڭا يېزىنىڭ بارلىق يىغىن - مەسلىھەتلىرى ھەم يۇقىرىدىن كەلگەن مېھمانلارنى كۈتۈش - قوندۇرۇش ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ ئابلا كېرەم ئائىلىسىدە بەجا كەلتۈرۈلىدىغانلىقى، گەرچە ئابلا كېرەم يېزىنىڭ سېكىرتارلىقى، يېزا باشلىقلىقى قاتارلىق ۋەزىپىلىرىدىن ئارقا - ئارقىدىن چېكىنگەن بولسىمۇ، لېكىن دەريا بويلىقلارنىڭ ئۇنى يەنىلا ئەڭ چوڭ رەھبەر ئورنىدا كۆرۈپ ھۆرمەتلەيدىغان. لىقى، يېزا تەۋەسىدە ئۇ قول تىقىمىغان ئىشنىڭ ئىش بولمايدىغانلىقى، ئۇنىڭ دەريا بويىنىڭ پۈتۈن ئەھۋالىنى بىش قولدەك بىلىدىغانلىقى... قاتارلىق ئەھۋاللارنى سۆزلەپ بەردى.

شۇڭا، دەريا بويىغا بارغاندا بۇ كىشى بىلەن چوقۇم ئەتراپلىق پاراڭلىشىمەن، دېگەن نىيەتنى كۆڭلۈمگە پۈككەندىم. يۈسۈپجاننىڭ بۇ گەپلىرى مەندىكى بۇ ئىستەكنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى. شۇ كۈندىن باشلاپ ئابلا كېرەم بىلەن پاراڭلىشىشنىڭ پېيىدە يۈردۈم. ئېرىنمەي، كۈندە نەچچە رەت ئۇنى ئىزدەپ، ئۆز مەقسىتىمنى ئىپادىلەپ تۇردۇم. بىراق ئۇ كىشى ھە دېسلا تۈرلۈك باھانە - سەۋەبلەرنى كۆرسىتىپ، ئۆزىنى قاقچۇرۇپ يۈردى. بۇ ھال كۆڭلۈمنى ناھايىتى غەش قىلدى. بىز دەريا بويى يېزىسىغا كېلىپ 7 - كۈنى (16 - ئۆكتەبىر، چارشەنبە) چاشكا ۋاقتى بىلەن ئابلا كېرەم ئاتاين مەكتەپتىكى ياتقىمىزغا كېلىپ، مېنى ئۆيىگە تەكلىپ قىلىپ قالدى.

- ۋاي، ئەمىرانجان، بىزنىڭ ئەدەملىدىن ئاڭلىدىم. ئابدان بالىكەنسىلە، نەچچە كۈندىن بېرى قارىيالىمىغىنىمغا نەپسىم بەك ئىزا تارتتى. ئەسلىدە تۆگە سويىمۇ كەلتۈرگىلى بولمايدىغان مېھمانلار كەنسىلە، بۈگەن بىي ئوتلاقتا ئولتۇرۇپ مۇڭدېشىۋاللى، - دېدى ئۇ مېنى قولتۇقلاپ ئۆي تەرەپكە ئېلىپ كېتىۋېتىپ.

ئابلا كېرەم مېنى ئۆزىنىڭ يازلىق ساتمىسىغا باشلىدى. ساتما قۇرۇلما ۋە سەرەمجانلاشتۇرۇش

ئۇنىڭدىنمۇ ئوتقا ئېرىشەلمىگۈچىلەر باشقا توقايغا ئوت سوزاپ بارىدىغان گەپكەن. ئوت سوزاپ بارغۇچىلار ياشلاڭ ئىرەكتىلەر بولغاچقا، ئۆي ئىگىسىنىڭ قىز بالىلىرى بىلەن ئىچ - پەش تارتىشىپ قالىدىغان، كېيىنچە يۇرتقا ئوي بېرىپ بىر تەككىگە باش قويىدىغان ئەھۋاللارمۇ بولىدىكەن. ھەتتا قىز - يىگىتلەر ئارىسىدا بىر - بىرىگە ئوت سوۋغا قىلىدىغان ئىشلارمۇ كۆرۈلۈپتىكەن. ئوت ئاشۇنداق خاسىيەتلىك بولغاچقا، كىمىنىڭ ساقلىغان ئوتى كونا بولسا، شۇنىڭ بۇزى يورۇق، گېپى چوڭ بولىدىغان گەپكەن.

- دەريا بويلىقلار باراق ھەم تەكە دەپ ئىككى قەبىلىگە ئايرىلىدىكەنسىلەر، مۇشۇ ھەقتە بىرىنچە دەپ بەرگەن بولسىلا.

- چوڭ دادامنىڭ سۆزلەپ بېرىشىچە، - ئابلا كېرەم قولىدىكى كۆسەي بىلەن ئوتنى چۈچىلەپ تۇرۇپ سۆزگە كىرىشنى، - بۇرۇقى زامانلاردا، كېرىينىڭ جاي كەتتىدە يۇمىلاق باراق، قالدۇق كەتتىدە ھەم تەكە ئىسىملىك ئىككى ئوۋچى ئۆتكەنكەن. ئۇلار ھەمىشە بىرىگە ئوۋ قىلىدىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇلار كېرىيە دەرياسىنىڭ سۈيى ئۈزۈلىدىغان بېرىگىچە بېرىشماقچى بولۇپ، پۇختا تەييارلىق بىلەن يولغا چىقىپتۇ. نەدە كەچ بولسا شۇ يەردە يېتىپ، ئوۋ ئولجىلىرىنى يەپ بىر ئايدىن ئارتۇق يول يۈرۈپمۇ، دەريانىڭ ئاخىرقى نۇقتىسىغا چىقالماپتۇ. قارىسا، دەريانىڭ ئىككى قاسنىقى قويۇق يۇلغۇن - توغراقلار بىلەن قاپلانغان، سۈيى ئەلۋەك، ئوت - چۆپلىرى بولۇق ئۆسكەن ھاۋالىق بىر جاي ئىكەن. ئۇلار مەسلىھەتلىشىپ، ئۆي - ۋاقىنى، مال - چارۋىلىرىنى يۆتكەپ كېلىپ ئولتۇراقلىشىپ قېلىشنى قارار قىپتۇ ھەم شۇنداق قىپتۇ. دەريانىڭ شەرقىي تەرىپى ھەم تەككىگە، غەربىي تەرىپى يۇمىلاق باراققا تەۋە بوپتۇ. كېيىن ئەۋلادلار كۆپىيىپ، بۇ جاي «دەريا بويى» دەپ ئاتىلىپتۇ. مانا مەنمۇ يۇمىلاق باراقنىڭ ئەۋلادلىرىدىن بولىمەن.

- سىزنىڭچە، يۇمىلاق باراق بىلەن ھەم تەككىنىڭ دەريا بويىنى ماكان تۇتىشىغا قانچىلىك يىللار بولغاندۇ؟

- نۇڭغاز باسىمدا ئولتۇرۇشلۇق تەكە جامائەسىدىن بولغان قادىر ئاخۇن ئاقساقالنىڭ

مەزگىلىگىچە ئۆچۈرمەي ئىشلىتىپتىكەن. بىر ئۆمۈر قولدامدا ياشاپ 90 نەچچە يېشىدا ئالەمدىن ئۆتكەن توقسۇندامنىڭ سۆزلەپ بېرىشىچە، كوپىراتسىيە ۋاقتىدا دادىسى رۇستەمدام ئۇنىڭغا ئوچاقتىكى ئوتنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ «بۇ ئوت ماڭا دادامدىن قالغان، دادامخۇمۇ چوڭ دادامدىن قالغانىكەن» دېگەنكەن. مۇشۇنىڭدىن قارىغاندا، ئىلگىرىكى چاغدا سىلى دېگەندەك ئەھۋالنىڭ بولغانلىقى ئېنىق.

- ئوتنى بىر قالمۇغانچە بىرقانچە ئون يىل ئۆچۈرمەي ساقلاش ئوڭاي ئەمەس - تە، قانداقمۇ ساقلىغان بولغىدې؟

- مەن 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا مال بېقىپ يار چۈشكەنگە بارغاندا توقسۇنداملارنىڭ دادىسى رۇستەمدامنىڭ ساتىمىسىدا بىر كېچە قونغان. ئۇ چاغدا رەھمىتىنىڭ يېشى 100 گە يېقىنلاپ قالغانىدى. ئۇنىڭ دەپ بېرىشىچە، بالدۇرقلار ئوتنى مۇنداق بىرنەچچە خىل ئۇسۇلدا ساقلىرىمىكەن. بىرى، قۇرۇپ قاقشال بولۇپ كەتكەن يوغان توغراق ياغىچىنى توپىغا كۆمۈپ، بىر ئوچىغا ئوت تۇتاشتۇرۇپ قويىدىكەن. توغراق يا بەك كۆيۈپ كەتمەي، يا ئوچۇپ قالماي دېگۈدەك بىر باشتىن كۆيۈپ تۇرىدىكەن. ھەپتە - ئون كۈندە بىرەر قېتىم تەكشۈرۈپ تۇرىدىكەن. بىر توغراق كۆيۈپ تۈگەش ئالدىدا، يەنە بىر توغراق كۆتىكى كۆمۈلۈپ، ئوت ئۇنىڭغا تۇتاشتۇرۇلىدىكەن. ئوت لازىم بولسا، كۆيۈۋاتقان ئوچىنى كولاپ چوڭ ئېلىپ ئىشلىتىدىكەن. ھەر بىر ئائىلە ئۆز توقىيىدىكى توغراقلارنى، چارۋا - ماللارنى قانداق ئاسرىسا، يەرگە كۆمگەن ئوتنىمۇ شۇنداق ئاسرايدىكەن. بۇنى چوڭ ئوت دېيىشىدۇ. كەن. يەنە بىزى، ئەگەر ئۆيىدىن بىرەر ئاي ئۆتۈپتۇرسىدە ئاجراپ كېتىشكە توغرا كەلگەندە، ئوچاققا ئازراق چوڭ قالدۇرۇپ، ئۈستىگە توغراق پورى سېلىپ، كۈل بىلەن كۆمۈۋېتىپ ماڭىدىكەن. قايتىپ كەلگۈچە ئوت ئۆچمەي تۇرىدىكەن. كىچىك ئوت دېگىنى مۇشۇكەن. چوڭ ئوتنىمۇ، كىچىك ئوتنىمۇ ئۆچۈرۈپ قويغۇچىلار ئوچاق ئاستىنى چوڭقۇر كولاپ، قولى بىلەن تەكشۈرۈپ باقىدىكەن. بارماق كۆيگۈدەك قىزىق بولسا، توغراق پورنىنى شۇ جايغا تەگكۈزۈپ تۇرۇپ، پۈدەپ يۈرۈپ ئوت تۇتاشتۇرۇۋالىدىكەن.

قاچۇن يېزىسىدىكى چارۋىلارنىڭ سانىنى ئېنىقلاش بولغاندا، ناھىيىدىن مەخسۇس ئادەم كېلىپ، دەي بويىدىكى چارۋىلارنىمۇ ئېنىقلىغان. شۇ قېتىمدا، ئابدۇۋاقىت دېگەن كىشىنىڭ مىڭ تۇياق چارۋىسىنى مۇسادىرە قىلىپ كېرىپ قوي فېرمىسىغا ئۆتكۈزۈۋالغان ھەم بۇ جايىنى قاچۇن گۆڭشېسىنىڭ بىر گەرتىنى سۈپىتىدە ئىسدارە قىلغان. 1959 - يىلى قاچۇن گۆڭشېسىغا

قاراشلىق كەنت بولۇپ قۇرۇلغان. سىدىق ئىبراھىم سېكرىتار بولغان. ئۇ كىشى دەي بويىدىكى تۇنجى پارتىيە ئەزاسى بولۇپ، تاكى دەريا بويىدا يېزا قۇرۇلغانغا قەدەر سېكرىتار بولغان. باۋدۇن روزى 1959 - يىلىدىن 1987 - يىلىغىچە كەنت باشلىقى بولغان. 1959 - يىلى كېرىپتىن بارات تۇردى، مەسۇم تۇرسۇنلار دەي بويىغا كېلىپ، 50 تىن ئارتۇق ئادەمنى يىغىپ، تېرىم دېگەن يەردە بوز يەر

ئاچتۇرغان. ئۇلار بىرەر يىلچە چوڭ قازاننىڭ تامىقىنى يېگەن. شۇنداق قىلىپ، بۇ يۇرتتىمۇ كوپىراتسىيە باشلىنىپ كەتكەن. دەسلەپتە تۇڭغاز باستىنىڭ تۆۋەن تەرىپىدە ئولتۇرۇشلۇق روزى ئاقساقال دېگەن كىشىنى «تەشكىلگە بويسۇنمىدى» دەپ «بەش خىل ئۇنسۇر» قالىپىنى كىيىدۈرۈپ، 1500 تۇياق چارۋىسىنى كوپىراتسىيىگە ئۆتكۈزۈۋالغان. باشقا ئائىلىلەرمۇ چارۋىلىرىنى پايغا قېتىشقا سەپەرۋەر قىلىنغان. قىسقا ۋاقىت ئىچىدە 20 مىڭدىن ئارتۇق چارۋا پايغا قېتىلغان. چوڭ قويغا ئون كويىدىن پۇل بەرگەن. بۇ مەزگىللەردە، دەريا بويلىقلار ئاشلىقتا بەك قىيىنالغان. ھۆكۈمەت ھەر ئايدا چوڭ نوپۇسقا 20 جىڭ، كىچىك نوپۇسقا 15 جىڭ قوناق ئۇنى بېرىتتى. كېرىپتىن چىققان ئېشەك كارۋىنى 13 كۈندە دەي بويىغا يېتىپ كېلەلەيتتى. كارۋان ھەر كەلگەندە بىر نوپۇسقا 8 - 10 جىڭدىن قوناق ئۇنى تەقسىملەپ بېرىتتى. ئاشۇ ئۇنى دەپ نۇرغۇن كىشىلەر بىرقانچە كۈنلۈك يولنى پىيادە بېسىشقا تىزىپ، نورما ئاشلىقى ئاز بولغاچقا يەتمەيتتى. شۇڭا كىشىلەرنىڭ كۆرى يولدا ئىدى. ھەممە ئادەم كەنتتىن كېلىدىغان ئۇنىنىڭ تېزىرەك

دادىسى روزاخۇن ئاقساقال، بوۋىسى تۇرسۇنئاخۇن ئاقساقال بولۇپ، تۇرسۇنئاخۇن ئاقساقال تەكە تامغا ئاقساقال بولغان كىشىكەن، ئۇنىڭ دادىسى توختىكام تەكە بەش بىر تۇغقان بولۇپ، ئەل ئارىسىدا «بەش تەكە» دەپ ئاتالغانىكەن. قادىرئاخۇن ئاقساقال ھېلىمۇ ھەم تەكەنى بوۋامنىڭ بوۋىسى، دەپ ھېسابلايدۇ. شۇنداق ھېسابلىغاندا، دەي بويىنىڭ تارىخى 150 يىلغا

بارىدۇ. بۇ ھېساب كىشىنى قايىل قىلالمايدۇ. مېنىڭچە، قادىرئاخۇن ئاقساقال ھەمە تەكەنىڭ 7 - ياكى 8 - ئەۋلادى بولۇشى مۇمكىن. چۈنكى باراق جامائەسىدىكىلەر ئەجدادلىرىمىزنى سۈرۈشتۈرۈش ئارقىلىق، تارىخىمىزنى ئاز بولغاندا 280 يىل، جىق بولغاندا 350 يىلغا ئاپارغىلى بولىدىغانلىقىنى ئېنىقلىغان. لېكىن ئېنىق يىلنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. دەي بويلىقلار يىل ساناپ ئادەتلەنمىگەن. ئۆزىنىڭ قانچە ياشقا كىرگەنلىكىنىمۇ ئۇقمايدىغان خەق بۇ. - دەريا بويىدا 50 - يىللاردىن كېيىن يۈز بەرگەن ئىشلارنىمۇ بىلىدىغانلا؟ مەسلەن... - ھە، ئەندەرەپ كەتمىسە غوجام، دەي بويىنىڭ ئەھۋالى بىزگە قۇرئاننىڭ رۇپىسىدەك ئېنىق. بۇنىمۇ سۆزلەپ بېرى، - ئابلا كېرەم تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ قىزىقىپ سۆزلەشكە كىرىشتى، - كېرىپتە 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا قاچۇن گۆڭشې قۇرۇلغاندىن كېيىن، ھازىرقى جاي، مۇغاللا يېزىلىرى قاچۇنغا تەۋە بولغان. بۇ جايلاردىكى، بولۇپمۇ جاي كەنتىدىكى چوڭ چارۋىدارلارنىڭ چارۋىلىرى ئاساسەن مۇشۇ دەي بويىدا بېقىلىدىغان بولغاچقا، 54 - 55 - يىللىرى

تۇرسۇن، بەكرى تىكە، ئابدۇۋاھى تەكە قاتارلىق چوڭ چارۋىدارلارنى ئائىلىسى بويىچە سەھنىگە چىقىرىپ، يۈزىگە قازان قارسى سۈركەپ پىپىن قىلدى. قادى كۆرەك ئۆز باش پاناھى روزى ئاقساقالنى ساتما ئوتتۇرىسىدىكى ئوتقا ئىتتىرۋەتتى. ئايالنى كالتەك بىلەن ئۇرۇپ مېيىپ قىلىپ قويدى. روزى ئاقساقال قاتارلىق تارتىپ چىقىلغانلارنى كېچىسى ئايرىم ساتىمغا سولاپ قويسا، كۈندۈزلىرى ئېغىر ئىشلارغا سالدى. يۇلغۇن - قومۇشتىن تۇقۇپ، ئۈستىگە تېرە تۇتۇلغان ئۇرۇن قاپلىقلارنى ئۇلارنىڭ باشلىرىغا كىيىدۈرۈپ، ئادىمىزات يوق توغراقلىقلاردا، چۆللۈكلەردە ئايلىندۇرۇپ يۈرۈپ، ئەسكى تۈنەك، داسلارنى چېلىپ پىپىن قىلدى. ئاندىن ئۇلارنى چالا ئېغىلدا يېڭىدىن قۇرۇلغان كۈرەش ئەترىتىگە ئەكەتتى. كېيىن ئۇقساق، ئۇ يەردەمۇ كۈرەش ناھايىتى قىزىپ كېتىپتۇ. شۇ مەزگىللەردە زىددىيەتلەشمىگەن، دۈشمەنلەشمىگەن ئادەم قالغانىدى بۇ يۇرتتا. كېيىن، لىن بياۋنىڭ چەتكە قاچقىنىنى پىپىن قىلدۇق. ماۋجۇشنىڭ ۋاپاتىغا تەزىيە بىلدۈرۈپ تۇرساق، «تۆت كىشىلىك گۇرۇھنى پىپىن قىلىسىلەر» دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن، زامان ئوڭشىلىپ كەتتىغۇ.

- زامان ئوڭشالغاندىن كېيىن، قانداق ياخشى ئىشلار بولدى؟

- يۇقىرى رەھبەرلىك بەك كۆڭۈل بۆلدى. غوپۇر ئابدۇللا خوتەنگە ۋالىي ۋاقتىدا، 1987 - ۋە 1988 - يىللىرى ئۇدا ئىككى قېتىم دەي بويىغا كېلىپ خىزمەتلەرنى تەكشۈردى. 1989 - يىلىنىڭ بېشىدا تۆمۈر داۋامەت كېلىپ خىزمەتلەرنى تەكشۈرۈپ كېتىپ، ئۇزۇن ئۆتمەي شۇ يىلىنىڭ ئاخىرىدا، يەنى 12 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ۋىلايەت، ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرى كېلىپ يېزا قۇرۇپ بەردى. مەن يېزا باشلىقى بولدۇم. مەنتۇرسۇن سۇلايمان سېكرىتار بولدى. 2001 - يىلى ۋاڭ زۇڭلى سېكرىتار، ئۆمەر جان يېزا باشلىقى بولۇپ ناھىيىدىن كەلدى. غوپۇر ئابدۇللانىڭ كۆڭۈل بۆلۈشى بىلەن ئۈرۈمچىدىكى خۇڭجى شىركىتى 2001 - يىلى ئىككى مىليونغا يېقىن مەبلەغ ئاجرىتىپ مەكتەپ، شىپاخانىلارنى يېڭىلاپ قۇرۇپ بەردى. ناھىيىلىك سۇ ئىدارىسى

پىتىپ كېلىشىنى كۈتۈپ، كۈن ساناش بىلەن ئاۋارە ئىدى. ئىككى - ئۈچ كۈندە بىرەر قېتىم ئادا، ئوماچ چېلىپ ئىچكەندىن باشقا، قالدى چاغلاردا ئادەملىرىمىز چۆلمۇچۇل يۈرۈپ قاغا جىگدىسىنى قىقىپ يەيتتى. كۆپ ۋاقىتلاردا جىگدىنى قازاندا قاپىتىپ، ئۈستىگە ئازراق قوناق ئۇنى سېپىپ «مۇجىمىلاق» ئېتىپ ئىچەتتى. چارۋىغا بېرىدىغان قوناقنى چۆگۈندە قاپىتىپ يەپ كەتكەن ئەھۋاللارمۇ بولغانىدى. مەدەنىيەت ئىنقىلابى مەزگىلىدەمۇ، دادۇي مەخسۇس تۆگە كارۋىنى تەسىس قىلىپ، كېزىپىدىن چالا ئېغىلچە ئۈن يۆتكىگەنىدى. چارۋىنىڭ ھەممىسى ھۆكۈمەتنىڭ قولىدا بولغاچقا، كىشىلەر ھەر نوپۇسقا بېرىلىدىغان 10 - 20 جىڭ قوناق ئۇنى ئۈچۈن ئايدا بىر قېتىم چالا ئېغىلغا پىيادە بېرىپ كېلەتتى. بۇنىڭ ئۈچۈن قۇملۇقتا 200 كىلومېتىرغا يېقىن يول يۈرۈشكە توغرا كېلەتتى. دەي بويىدا كوپىراتسىيە دەۋرىدىلا كېزىپە شىپىن گۇڭسىدىن كېلىپ ئاچقان بىر دۇكان بار ئىدى. مەخسۇس رەخت بار ئىدى. مالچىلار تېرە، يۇڭ تىۋىت ئەكەلىپ رەختكە تېگىشەتتى. ئاياللار قولىدا كىيىم تىكەتتى. تېرە كىيىم كىيىدىغانلارمۇ بار ئىدى. ئۇ چاغلاردا پۇل دېگەن نەرسىنى ئۇقمايتتۇق. 1980 - يىللاردىن باشلاپ، ھەممە نەرسە پۇل بىلەن بولىدىغان بولۇپ كەتتى. 1967 - يىلى كېزىپىدە قىزىل قوغدىغۇچىلار ئەترىتى قۇرۇلۇپ، ئارقىدىنلا دەييا بويىدىمۇ 30 كىشىلىك ئىنقىلابىي ئەترەت تەشكىل قىلىنغان. 1969 - يىلى كېزىپىدىن سەككىز كىشىلىك خىزمەت ئەترىتى كەلگەندىن كېيىن، ھەرىكەت تېخىمۇ جانلىنىپ كەتتى. ئۇلار «پىيەنخانا سالىسىلەر» دەپ بەش ئورۇنغا ناھايىتى چوڭ ساتمىلارنى سالدۇردى. ئارقىدىنلا ئابلا ساچقاننىڭ كۈلكىلىك رەسىملىرىنى سىزىپ، ساتما تېمىغا چاپلاپ، ئۇنىڭ مەنقاسىم پومبىشچىقا قانداق ئېزىلگەنلىكى تەشۋىق قىلىندى. ئابلا ساچقانمۇ ھەرخىل يىغىنلاردا مەنقاسىم پومبىشچىك ئۈستىدىن شىكايەت قىلىپ يۈردى. كېيىن، كېزىپىدىن مەخسۇس شىۋىتار توۋلايدىغانلار كېلىپ، چۈشەنگىلى بولمايدىغان شوئارلارنى توۋلىدى، باشقىلارنىمۇ مەجبۇرىي توۋلاتتۇردى. ئارقىدىنلا روزى ئاقساقال، ئابدۇراخمان

توغراقلىققا قېچىپ بېرىۋالغان. تۇڭخاز باستلىق مۇھەممەدشاھ ئوسمان 1960 - يىللاردا ئېشەكلىك كېرىيىگە چىققاندا، ئېشىكىنى ئېتىزلىقتىكى بۇغدايلىققا قويۇۋېتىپ ئوتلانغانىكەن. دېھقانلار ئۇنى تۇتۇۋاپتۇ. ئۇ «مەن تېخى قىياقلىقىمىكىن دەپ قاپتىمەن. بۇغداينىڭ بۇنداق يەردە بولىدىغانلىقىنى بىلمەيدىكەنمەن» دەپ ئاران قۇتۇلۇپتىكەن. يەنە بەزىلەر كېرىيىگە يېڭى چىققاندا، بازاردا سېتىلىۋاتقان ئۈزۈملەرنى كۆرۈپ، ھەيران بولغان ھالدا ئۈزۈم ساتقۇچىدىن «بۇ مېۋىنى سېپىغا قانداقمۇ ئۆتكۈزۈپ بولغانلا» دەپ سورىغانىكەنتۇق. يەنە بىر كىشى كېرىيىگە تۇنجى بارغاندا، ئېتىزلىقتىكى قوناقنى كۆرسىتىپ دېھقانلاردىن «بۇ قانداق ئوت» دەپ سورايتۇ. دېھقانلار چاقچاق قىلىپ: «بۇ دېگەن پاسا» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. ھېلىقى دەپ بويلىق تېخىمۇ قىزىقىپ: «نېمىنداق قۇلقى يوغان پاسا بۇ، بىزنىڭ يۇرتتىكى پاسانىڭ قۇلقى كىچىك بولىدىغان» دەپتۇ. دېھقانلار بىرنەچچە باش قوناقنىڭ سويىقىنى يېرىپ كۆرسىتىپ، «بىزنىڭ پاسا مانداق مارجانلايدۇ، سىلەرنىڭ يۇرتتىكى پاسامۇ مارجانلامدۇ» دەپ ئۇنى ئەخمەق قىپتۇ. ئۇ كىشى بەكلا ھەيران قاپتۇ. 1968 - يىلى دەپ بويىغا تۇنجى قېتىم زەنجى تاپان

400 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، بىر قۇدۇق قېزىپ بەرگەن، سۇ چىقىرىدىغان ماتور بولمىغاچقا، تېخى ئىشلىتىلمىدى. 38 مىڭ يۈەنلىك ماتور ئالمىسا بولمىغۇدەك. توك مەسىلىسىگە كەلسەك، ھازىر يېزىدا بىر ماتور بار. يېزا مەركىزىگە يېقىن جايىدىكى 18 ئائىلىلىك ئايدا 20 يۈەندىن پۇل تۆلەپ چىراغ ياقىدۇ. كۈندە ئىككى - ئۈچ سائەت توك ئىشلىتەلەيدۇ. 1989 - يىلى دەپ بويلىقلار ئۆزىمىز 40 مىڭ يۈەن مەبلەغ توپلاپ، بىر مولۇق كۆلەمدە مەسچىت سېلىۋالدۇق. ئۇنىڭدىن باشقا ھەربىر كەنتتە بىردىن مەسچىت بار. يېزىدىكى ھەربىر رەھبەر بىردىن مەسچىتكە مەسئۇل. ھازىر يېزىمىزدا 44 نەپەر پارتىيە ئەزاسى، 54 نەپەر ئىتتىپاق ئەزاسى بار. ئۇلار خەلقكە ئۈلگە بولىدۇ. يۇقىرىدىنمۇ يىلدا 50 مىڭ يۈەنلىك قۇتقۇزۇش ئاشلىقى كېلىپ تۇرىدۇ. 1965 - يىلى ئەيسا ئىبراھىم ۋىلايەتلىك سەنئەت ئۆمەكىنىڭ ئارتىسلىرىنى باشلاپ كېلىپ 20 كۈن ئويۇن قويدۇرۇپ بەرگەندىن كېيىن، ئۇنداق ئىشلارمۇ بولمىغان. 1989 - يىلى ۋە 1992 - يىللىرى ناھىيىلىك سەنئەت ئۆمىكى كېلىپ-ئالاھىدە ئويۇن قويۇپ بېرىپ كەتتى. يەنە جىق ئىشلارنى قىلىمىز دېيىشىۋاتىدىغۇ.

- ھە راست، ئابلاكا، دەريا بويىدا تۇنجى كىنو قويۇلغاندا كىشىلەر قورقۇپ كېتىپتىكەن، دېگەن گەپلەرنى ئاڭلىغانىم، بۇ راستمۇ؟ - راست. 1966 - يىلى كېرىيىدىن راشىدىن قاسىم ئىسىملىك كىنوچى «يايلاقتىكى بۈركۈت» دېگەن كىنوني ئەكىلىپ قويغان. 1968 - يىلى ئۇ يەنە بىر كېلىپ، «چاپايىق» دېگەن كىنوني قويغان. كىنودا كىشىلەرنىڭ ئات چاپتۇرۇپ كەلگەن كۆرۈنۈشى چىققاندا، ھەممە كىشى قورققىنىدىن ئورۇنلىرىدىن تۇرۇۋېلىشقان. بەزى كىشىلەر قېچىپ كېتىشكەن. شۇڭا كىشىلەرگە تەربىيە ئىشلەشكە مەخسۇس ئادەم ئاجرىتىلغان. دەپيا بويىدا بۇنداق كۈلكىلىك ئىشلار خېلى بار. مەسىلەن، 1960 - يىلىنىڭ باشلىرىدا ئاقسۇ تەرەپتىن بىر ئايروپىلان ئۇچۇپ ئۆتكەندە ھەممە كىشى

تراكتور كەلگەندە، كىشىلەر ھەيرانلىق ئىچىدە ئۇنى سىيلاپ كەتكەن. بەزىلەر شوپۇردىن: «ھەجەپ يوغان جاننۇركەن بۇ، قورسىقىنى قانداقمۇ بېقىپ بولىدىغانىلەر؟ ھەلەپ يەمدۇ، پاسامۇ» دەپ سورىغان. شوپۇر چاقچاق قىلىپ: «بۇ جاننۇرنى پاسا بىلەن باقىمىز» دەپ جاۋاب

مۇڭدىشىقا موھتاج. ئىچىمىز دەيدىغان نۇرغۇن گەپلىرىمىز بار. بىزمۇ ئاڭلىسا ئاڭلىغۇچىلىكى بار گەپ قىلالايدىغان خەق. **ئابدۇراخمان قاھار** چىق نەرسىلەرنى يېزىپ كەتكەن، سىلەرمۇ ئۇزۇنراق تۇرۇپ، جىقراق نەرسىلەرنى يېزىپ كېتىڭلار.

- بىزگە كۆڭۈل بۆلگەنلىرىگە، بىزنى چۈشەنگەنلىرىگە رەھمەت. بۇرۇنقى چاغلاردا سىلەرنىڭ ئۇستۇنلاردىن تارقالغان «قۇيرۇقى بار ياۋايى ئادەملەر» دېگەن گەپلەر نېمە سەۋەبتىن تارقالغان بولغىدى؟

- بۇ 1988 - يىلىدىكى گەپ، - ئابلا كېرەم ئۆرە تۇرۇۋېلىپ، تاقەتسىزلىك بىلەن چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى، - شۇ چاغدا يېزىنىڭ سېكرىتارى قانداق نىياز ئۆلۈپ كەتكىلى ئۇزۇن بولمىغانىدى. شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئىلەكتە ئولتۇرۇشلۇق ئوبۇل ھەسەن باراقتىڭ بالىلىرى ئۆز توقىيىدا مال بېقىۋېتىپ بىر تۈتۈنچىگە ئۇچراپ قاپتۇ ھەم قورقۇپ كېتىپ قېچىپتۇ. تۈتۈنچىدىن ئۈچ كىشى چۈشۈپ ئۇلارنى قوغلاپتۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىرى بىزنىڭ تىلىمىزنى چالا بىلەمدىكەنمۇ دەيمەن، ئۇلار ئوبۇل ھەسەن بىلەن پاراڭلىشىپتۇ. ئۇلارنىڭ: «سىلەر قانچە ئادەم، تەشكىللىڭلار بارمۇ؟» دېگەن سوئالىغا ئوبۇل ھەسەن باراق: «تەشكىلىمىز يوق. باشلىقىمىز يېقىندا ئۆلەپ كەتكەن، تېخى باشلىق سايلىمىدۇق. بىز 25 ئائىلىلىك» دەپ قانداق نىيازنىڭ ئۆلۈمى بىلەن ئۆزى تۇرۇشلۇق 6 شياۋدۇينىڭ ئائىلە سانىنى بىرلەشتۈرۈپ جاۋاب بېرىپتۇ. بۇ كەلگەنلەر ئەسلى خوتەننىڭ تەۋەككۈل دېگەن يېرىدىن نېفىت ماشىنىلىرىغا يول ئېچىپ ماڭغانلار ئىكەنتۇق. شۇ چاغدا، ئوبۇل ھەسەن باراق ئۇزۇن چاپىنىنىڭ ئىچىدىكى پوتسىغا تىۋەزىن ① قىستۇرۇۋالغانىكەن. تىۋەزىننىڭ دەستىسى ئارقا تەرەپتىن چاپاننى كۆتۈرۈپ تۇرغاچقا، ئۇلار بۇنى خاتا ھالدا قۇيرۇق بولۇشى مۇمكىن، دەپ قالغان گەپ. ئەتە - ئۆگۈن ئوبۇل ھەسەن باراقتىڭ توقىيىغىمۇ بارىمىز تېخى، ئۇنىڭمۇ قۇيرۇقى يوقلۇقىنى شۇ چاغدا بىلدى.

مەن ئابلا كېرەمنىڭ ئۆيىدىن يانغاندا،

بەرگەندە كىشىلەر ئىشىنىپ قېلىپ، بىر باغلام پاسانى تراكتورنىڭ ئالدىغا تاشلاپ، يېيىشىنى كۈتۈپ تۇرۇشقان. 1970 - يىللاردا ئابلا مۇسا دېگەن كىشى كىچىك بىر رادىئونى كېرىدىن ئېلىپ كەپتىكەن، كىشىلەر: «بۇنىڭ ئىچىگە ئادەم قانداق پاتقاندى» دەپ ھەيران بولۇشقان. كېيىن بۇ يۈزىمىز چىق تەرەققىي قىلىپ كەتتى. ھازىر يېزا تەۋەسىدە يۈزدىن ئارتۇق موتو، 40 تىن ئارتۇق چوڭ - كىچىك ماشىنا بار. رادىئو، ئۇنىۋالغۇ دېگەن نەرسىلەر ھەممە ئۆيدە بار بولۇپ كەتتى. يېزا تەۋەسىدە يەنە يەتتە دانە تېلېۋىزور بار.

ئابلا كېرەمنىڭ ئەستە ساقلاش ئىقتىدارى ناھايىتى يۇقىرى بولغاچقا، سۆھبەت بەكلا ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلدى. مەن ئۇنىڭغا بولغان رەھىمىتىمنى بىلدۈرۈپ، قايتماق بولۇپ قوزغىلىپ تۇرۇشىمغا، ئابلا كېرەم يەنە قىزىپ سۆزلەپ كەتتى.

- ئەمىرانجان، بەك بەلەن ئىشقا تۇتۇش قىلىشىپلا، بىزدىن يانمىسا، خۇدادىن يانا، مۇشۇ دەريا بويىنى راسا بىر يېزىپ، خەلقى - ئالەمگە بىر تونۇتۇۋەتسىلە، بىزنىڭ قانداق ئادەملىكىمىزنى ئەللەر بىلىپ قالسۇن، - ئۇ سۆزلەشتىن تۇيۇقسىز توختاپ ئورنىدىن تۇردى ھەم پەللىكىنى ماڭا كۆرسىتىپ تۇرۇپ، - ئوبدان قارىسىلا غوجام، مەندە قۇيرۇق بارمىكەن. مەن سىلگە دەپسەم، دەي بولىقىنىڭ ھېچقايسىسىدا قۇيرۇق يوق! مايمۇن ئەمەس، ئادەم بىز، سىلگە ئوخشاشلا ئادەم ئاتا بىلەن ھاۋا ئانىنىڭ ئەۋلادلىرىدىن. كەلگەنلەرمۇ ساپلا رەسىمگە چۈشكىلى كېلىدىكەن بۇ يۇرتقا. بىردەم «تۆگە تېپىڭلار، مىنىپ رەسىمگە چۈشۈۋالايلى» دەيدۇ، بىردەم «كۆمەچ سالساڭلار، يەپ ئولتۇرۇپ رەسىمگە چۈشۈۋالساڭ» دەيدۇ. نۇرۇپلا «مەكتەپ بالىلىرىنى مەيدانغا يىغىڭلار، دەپتەر - قەلەم تارقاتقاننى رەسىمگە ئالىمىز» دەيدۇ. ئىشقىلىپ سىرتتىن كەلگەنلەرنىڭ بىز بىلەن مۇڭدىشىقا چولى تەگمەيدىكەن. رەسىمگە تارتىدىغان، سىنىڭغۇغا ئالدىغان ئىشلار بولمىغان بولسا، ھېچكىم كەلمەسكەن بۇ يۇرتقا. بىز سىردىشىشقا،

① تىۋەزىن - كىچىك پالتا.

ھەرىكەتتىن توختاپ قالغاندەك تۇيغۇ بېرىدىغان بۇ چۆل يولىدا، ماشىنا بۇچۇقلىرىدىن كىرىۋاتقان ئاچچىق توپا - چاڭغا مىللىتىپ ئولتۇرۇپ، تاشپاقىدەك ئاستا ئىلگىرىلەپتۇق.

ماشىنا يۇلغۇنلۇق ئارىسىدىكى كارىدورسىمان بوغۇنلۇق يولدىن چىقىپ، قۇرۇپ قۇملىشىپ كەتكەن كونا دەريا قىلىنىدىن ئۆتۈشكە، يۇلغۇنلۇق بىلەن توغراقلىق ئارىسىدا پاسىل ھاسىل قىلىپ تۇرغان كۆرۈمىسىز دۆڭ ئۈستىدە بىر يۈرۈش ساتمىلىق ئۆيلەر كۆرمىزگە چېلىقتى.

- بۇ سۇياخۇننىڭ توقىيى. ئىشكەتتە قۇلپا تۇرىدۇ، مېڭۇبىرەيلى، - دېدى يۈسۈپجان ماشىنا دېرىزىسىدىن بېشىنى چىقىرىپ سىنچىلاپ قارىغاندىن كېيىن.

بىز شەرقىي شىمال يۆنىلىشىگە سوزۇلغان، شور توپا ئۆرلەپ تۇرغان ئوڭغول - دۆڭغول يول بىلەن قويۇق توغراقلىق ئارىسىغا كىرىپ كەتتۇق. ھەم يول ئۈستىدىكى ئاھالىلەرنى زىيارەت قىلىپ مېڭىش مەقسىتىدە، يۈسۈپجاننىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە، ئادەم ئىزى ئۇچرىمايدىغان چاتقاللىقلاردا ھېلى ئوڭغا، ھېلى سولغا مېڭىپ يۈرۈپ، ئوبۇلئاخۇن، سەيىدى ئابدۇل، سادىق ئاخۇن، نۇراخۇن، ئابلا غوجا، مەتسىدىقئاخۇن، قۇربىنئاخۇن، ئۇرايىمئاخۇن، ئەخمىتئاخۇن، قاسىمئاخۇن قاتارلىقلارنىڭ ساتمىلىرى ئالدىدا توختاپ ماڭغان بولساقمۇ، لېكىن ھېچقايسى ساتمىدا ئادەم بولمىغاچقا، قېرى توغراقلار بىلەن يۆڭىلىپ تۇرغان بۇ توقايغا ئايرىم بىر كېلىپ زىيارەت قىلىشنى كۆڭلىمىزگە پۈكۈپ، يولمىزنى داۋاملاشتۇردۇق. مەن يۈسۈپجاندىن بۇ ساتمىدىكىلەرنىڭ قەيەرگە كەتكەنلىكىنى سورىۋىدىم،

يۈسۈپجان:
- ھازىر دېگەن زەدەك كولاشنىڭ تازا ئوبدان ۋاقتى، بۇنداق چاغدا سەل جېنى بار ئادەملەر ئۆيىدە ئولتۇرمايدۇ، - دەپ چۈشەنچە بەردى.
بىز قاسىمئاخۇننىڭ ساتمىسىدىن شەرققە بۇرۇلۇپ ئۇزۇن ئۆتمەي، ماشىنىنىڭ ئالدى

ئەسىر ۋاقتى بولۇپ قالغانىدى. ئابلا كېرەم ماڭا بېرىم قويىنىڭ گۆشىنى كۆتەرتىپ قويدى.

توقسۇن جەمەتى

13 - ئۆكتەبىر چۈشكە يېقىن، بىز يۈسۈپجاننىڭ يول باشلىشى بىلەن دەريا بويى يېزىسىنىڭ دەريا بويى كەنت سېكرىتارى مەمتىمىن توقسۇننىڭ تولىمىدىكى توقىيىغا قاراپ يولغا چىقتۇق. مەقسىتىمىز - دەريا بويى يېزىسىدىكى ئەڭ چوڭ جەمەت - توقسۇن جەمەتى بىلەن تونۇشۇش ئىدى.

ماشىنا يېزا مەركىزىدىن غەربىي شىمالغا قاراپ مېڭىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، قويۇق يۇلغۇنلۇق ئارىسىدىكى تار ھەم يىلانباغرى كەتكەن كاتتاڭلىق توپا يولغا چۈشتى.

ئالتۇن كۆز پەسلى بولغىنىغا قارىماي ھاۋا يەنىلا تىنچىق ئىدى. قۇرغاق توپا ھىدى كېلىپ تۇرىدىغان ئاپتاپ، كۆڭۈلنى ئاينىتىدىغان دىمىق ھاۋا تولۇپ قىزارغان ياپراقلىرى بىلەن پاراسلاپ كۆيۈۋاتقان ئوت يالقۇنىنى ئەسلىتىدىغان توغراق شاخلىرىنى، گۈيا ئۈستۈشلىرىدىكى قېلىن بىر قەۋەت توپا - چاڭنى كۆتۈرۈش ئېغىر كەلگەندەك، باشلىرىنى ئېگىپ، قىيىسىنىپ تۇرۇشقان يۇلغۇنلارنى قىمىر قىلدۇرمايتتى. يولنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى قۇرۇپ قىيىسىنىپ قالغان يۇلغۇن قاقشاللىرىنىڭ ماشىنىغا ئۇرۇلغانىدىكى «تاك - توك» لىرى بىلەن ماتوردىن چىقمۇناتقان يېقىمىسىز ئاۋازنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئەتراپتىن ھېچقانداق شەپ كەلمەيتتى. بىز ئادەمگە بارچە ھاياتلىق

ئېيتىپ قېپقالدى. ماشىنا قوزغىلىدىغان چاغدا يۈسۈپجان:

- ھەي پوزا، ئۇنتۇپ قالماي ئالچى راۋابىڭنى ئالغاچ بار جۇما! كەچتە كارامىنىڭنى بىر كۆرسەتمەسەڭ بولمايدۇ، - دەپ جېكىلىدى. يول ئۈستىدە يۈسۈپجان بىزگە مەنقۇۋان توقسۇننىڭ دەريا بويىدىكى بىردىنبىر راۋابچى ئىكەنلىكىنى، نۇرغۇن يېيىت - قوشاق بىلىدىغانلىقىنى، ياشتا چوڭ بولسىمۇ شوخلۇقتا، چەيدەسلىكتە ياشلاردىن قېلىشمايدىغانلىقىنى، ئۇ باش بولمىغان توپنىڭ قىزمايدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى.

بىز مەتتىمىن توقسۇننىڭ مەھەللىسىگە چۈشتىن كېيىن سائەت بەشلەردە يېتىپ كەلدۇق. تولدما - يېزا مەركىزىنىڭ شىمالىغا 17 كىلومېتىر كېلىدىغان، بۈك - باراقسان توغراقلار بىلەن قاپلانغان، كىشىنى مەپتۇن قىلغۇدەك دەرىجىدە گۈزەل، ياشاشقا بەكلا ماس كېلىدىغان كۆڭۈلدىكىدەك توقاي. مەتتىمىن توقسۇن ئائىلىسى دەريا بويىدىكى ئەڭ چوڭ جەمەت سانالغان توقسۇن جەمەتىدىكى غوللۇق، ئابىرۇپلۇق ئائىلىلەرنىڭ بىرى. يېشى 50 تىن ئەمدىلا ھالقىغىنىغا قارىماي، كەكە ساقىلىنى ئۆستۈرۈۋالىدىغان، ئاق كۆڭۈللۈكى ۋە نەدىر كارلىقى بىلەن يېزا تەۋەسىدە خېلى ئوبدانلا ئابىرۇپ قازىنىپ قالغان بۇ ئۈچىك كىشى ئايالى قۇۋانخان ۋە ئابدىراخۇن، پەزىلەتخان، رىۋىدخان، ئالىپ، ئابىشخان، رەخمىتخان، مۇسراخۇن قاتارلىق يەتتە پەرزەنتى بىلەن مۇشۇ توقايىنىڭ ئەڭ ھاۋالىق يېرىدىكى دۆڭلۈككە شەرقتىن غەربكە سوزۇلدۇرۇپ ئۇزۇنسىغا سېلىنغان كەڭرى ئۆيلەردە بەختلىك ياشايدۇ. مەن ئۆيدىن خېلىلا يىراق جايلاردىكى يۇلغۇن - توغراق ئۆسمىگەن قۇم دۆۋىلىرىنىڭ بېقىنلىرىغا يانداشتۇرۇلۇپ يۇلغۇن، توغراق بادىلىرىدا سېلىنغان، ھەجىمى ۋە شەكلى بىر - بىرىگە ئوخشمايدىغان ئۈستى ئوچۇق قوتان شەكلىدىكى ئۆيلەرنى بىر - بىرلەپ تەكشۈرۈپ چىقتىم. بىلىدىكى، كىچىك تىپتىكى بۇ ئۆيلەرنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا ۋەزىپىسى بار.

چاقىرى ئۈستىنى بىر قەۋەت شور توپا قاپلىغان بەز - لەش لايداڭغا يېتىپ قالدى. ئابلىز ماينى قۇلاقچىچە ئۇردى، بىز ئارقىسىدىن ئىتتەردۇق. لېكىن چاقلارنىڭ يېپىشقاق سېغىز لاي ئارىسىدا بىكارغا چۆرگىلىگىنى چۆرگىلىگەندى. نېمە قىلىشىمىزنى بىلەلمەي تېڭىز قاپ تۇرۇشقىنىمىزدا، توساتتىن جەنۇب تەرەپتىكى توغراقلىق ئارىسىدىن بېشىغا ئېگىز قارا تەلپەك، ئۇچىسىغا ئاق يەكتەك كىيگەن، بېلىگە چىڭ باغلانغان پوتىسىغا قىسقا ساپلىق پالتا قىستۇرۇۋالغان، پۇتىغا ھەربىيچە چۇخەي كىيىپ، پاقالچەكلىرىنى ئۆچكە يۇڭىدا توقۇلغان ئاق شىراقچە بىلەن تاڭغان 60 ياشلاردىكى كەكە ساقال بىر كىشى يوغان بىر قوينى يېتىلگىنىچە چىقىپ كەلدى.

- دەريا بويىدىكى مەنقۇۋان توقسۇن دېگەن داڭدار كىشى مانا مۇشۇ، بىز ئۆيىگە ماڭغان مەتتىمىن توقسۇن سېكىرتارنىڭ ئاكىسى، لەقىمى پوزا بۇ ئوغرىنىڭ، - يۈسۈپجان بۇ خۇشخۇي بوۋاينىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ تۇرۇپ شۇنداق دېدى.

- ئەنەنكىنم مەتتىمىن ئاخۇن يۇقىرىدىن باشلىق كەلمەكچى، قويدىن بىرنى تۇنچاق كەلسۇن دەپ خەۋەر سۇقاپتىكەن، مەن شۇ ئىش بىلەن ئاينا. ئىرىخ ياشلاڭ ئىرەكتىلەر كەنغۇ بۇلار، ۋاي، سىلەر مۇخبىر كەنسىلەر - دە، بەك بەلەن بوپتۇ. كەچتە ئوتلاققا بىر كىرىپ كەتسەك، بىزنىڭ گەپلىنى يېزىپ دەپتىرىڭلارمۇ قالمايدۇ تېخى، - مەنقۇۋان توقسۇن شۇنداق دېگىنىچە، ماشىنىنىڭ ئالدى تەرىپىگە ئۆتۈپ بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن:

- ئەسلى ئىيىنغىراق سالىدىغان گەپكەن بۇ گۈينى، شورۇپچىنىڭ يېرى، ھەجەپ پۈتۈپ كېتىپتۇ بۇ يەر، - دېگىنىچە يەكتىكىنىڭ يېشىدە قۇم ئەكەلىپ چاق ئاستىغا تۆكۈشكە باشلىدى. بىزمۇ ئەقىل تاپقاندىك بولۇپ گۈرچەك بىلەن چاق ئاستىدىكى لاپىنى ئېلىۋېتىپ، ئورنىغا قۇم، شاخ - شۇمبا دېگەنلەرنى بېسىپ، ئىتتىرىپ يۈرۈپ ماشىنىنى ئاران چىقىرىۋالدۇق. بوۋاي قوينى كەينىمىزدىن ئېلىپ بارىدىغانلىقىنى

ھەممىمىز خۇش بولۇپ كېنىشتۇق. قوي سويۇلۇپ بولغاندىن كېيىن، ئاكا-ئۇكا توقسۇنلار گۆشنى تاقىۋىلاپ يۈرۈپ، ئۆگە ئۆگىلىرىدىن ئاجراتتى. دە، يېرىم چىڭ، بىرەر جىڭدىن پارچىلاپ ساتمىغا يۆتكىدى. قۇۋانغان قارامۇچ، زەنجىۋىل، تۇز ۋە ئۇششاق توغرىغان پىيازنى ئېلىشتۇرۇپ قىلغان قىيىمىنى قولى بىلەن تېتىپ كۆردى. دە، يوغان تۇنكا داستىكى گۆش ئۈستىگە تۆكۈپ خېلى ئارىلاشتۇرغاندىن كېيىن، ئۈستىنى لېگەن بىلەن يېپىپ قويۇپ، تېخى ھورى كەتمىگەن لېگەرنى سانمىنىڭ شەرق تېمىغا يۆلەپ سېلىنغان، ئوت كۆيۈپ تۇرغان مورسىز تىڭ ئوچاقتىكى قازانغا سالدى. مەمتىمىن توقسۇن سۈپىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئوت كۆيۈپ تۇرغان يانتۇ ئوچاقنىڭ لېۋىدە ئولتۇرۇپ، داستىخاندىكى چاۋا ياغلارنى نېپىز قىلىپ يېرىشقا باشلىدى. ئون مىنۇتلاردىن كېيىن، قۇۋانغان قازاندىكى چالا پىشقان جىگەرنى سۈزۈۋېلىپ ئۇششاق توغراپ، ئۇنىڭغا پىياز، قارامۇچ،

زىرە، تۇز قاتارلىقلاردىن قىلىنغان قىيىمىنى ئېلىشتۇرۇپ، شاپتۇل ئۈچكىسى چوڭلۇقىدا كومىلاچلاشقا باشلىدى. مەمتىمىن توقسۇن ئوخشاش چوڭلۇقتا كومىلاچلانغان بۇ قىيىملارنىڭ ھەر بىرىگە چاۋا ياغنى نەچچە قاتتىن يۆگەپ، يۇلغۇن شويۇڭىدىن قىلىنغان زىخقا ئۆتكۈزۈپ، ئوچاقتىكى چوغقا قاقلاپ پىشۇرۇشقا باشلىدى. دەريا بويلىقلار بۇ كاۋىپىنى «ياغ بېغىر» دەپ ئاتايدىكەن. ياغ بېغىر كاۋىپى گەرچە ھەر بىرىمىزگە ئىككى تالدىن تەڭگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۆزگىچە مەزىلىك تەمى تىلىمىزنىڭ

ئىكەن. دەريا بويلىقلار ئەخلەت، كۈل، سۆڭەك، يۇڭ - چۈپۈر... دېگەندەك تۇرمۇش ئەخلەتلىرىنى ئايرىم - ئايرىم ئورۇنغا تۆكىدىكەن، ھەتتا مال ئۆلتۈرىدىغانغىمۇ مەخسۇس يالاق ئۆيلەرنى سالىدىكەن.

مەن مەسچىت سۈپىسىدا ئولتۇرۇپ ئابدۇرىشاتنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىۋاتقان مەمتىمىن توقسۇندىن بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىۋېدىم، ئۇ كەكە ساقلىنىپ سىلاپ تۇرۇپ: - ۋاي غوجام، پاكىز يۇتلار بۇ، ھەممە نەرسىنى ئارىلاشتۇرۇپ تۆكۈۋەرسەك ئۇلۇغلىرىمىزغا قانداق يۈز كېلىمىز، - دەپ جاۋاب بەردى. دەل شۇ چاغدا غەربىي رەنۇب تەرەپتىكى توغراقلىق ئارىسىدىن غىگىشىپ ناخشا ئوقۇغىنىچە مەنفۇۋان پوزا چىقىپ كەلدى. ئۇ يولدا بىز كۆرگەن يوغان ئاق قوينى يېتىلتىۋالغانىدى. قولىۋاتقاندا بىر راۋاب تۇراتتى.

ئۇ ھەممىمىز بىلەن ئالدىراشچىلىق ئىچىدە كۆرۈشۈپ چىققاندىن كېيىن:

- راۋاب مەمتان يونىڭدىتى، ئەكىلىپ بولغۇچە ھاياللىشىپ قالدىم. ھاي، مۇزغىلەكلىشىپ تۇرماي تاق - تاق بولدى، بالام ئابدۇلران، قولغا سۇ ئەكىلىڭ، ئىنىم مەمتىمىن ئاخۇن قوينى يالاققا سولاپ پىچاق تەييار قىلىڭ. يورۇق ئالەمدە چىقىرتۇۋالدى بۇ گۈينى، - دېگىنىچە ئۇزۇن چاپىنىنى سېلىشقا كىرىشتى.

مەمتىمىن توقسۇنۇ:

- ئابدۇلران بالام، ئانىڭىزغا دەڭ، قىيىملارنى تەييارلىسۇن، مەنتۇران بىلەن ئاقىدىكى دۆڭگە ئوت قالاپ قۇمنى قىزىتىڭلار، پاكىز قۇمنى تاللاڭلار بالام، - دەپ چېكىلىگىنىچە پىچاقتى بىلەشكە باشلىدى.

- بۈگۈن دەريا بويىنىڭ يەرلىك كاۋاپلىرىغا ئېغىز تېگىدىغان بولدۇڭلار. سىلەرگە قېرىن كاۋىپى، تال بورداق، ياغ، بېغىر دېگەن كاۋاپلارنى قانداق پىشۇرىدىغانلىقىنى كۆرسەتەكچى، يېزىدىن ئورۇنلاشتۇرغان، - دېدى يۈسۈپجان بىزنى چەتكىرەك تارتىپ.

ئۇچىدىلا قالدى. ياغ بېغىر كاۋىپى يېپىلىپ بولغاندىن كېيىن، مەنقۇۋان توقسۇن ئىنسىنىڭ ئۆتۈنۈشى بىلەن تال بورداق كاۋىپىنى ئېتىشكە تۈتۈش قىلدى. ئۇ ئالدى بىلەن تالنىڭ بىر چېتىدىن بارماق پانقىدەك تۆشۈك ئېچىپ، بېگىز بارمىقى بىلەن كېڭەيتىپ، تاماكا خالتىسى شەكلىگە كەلتۈرۈۋالغاندىن كېيىن، قوۋانخان قارامۇچ، زىرە، نۇز ئارىلاشتۇرۇپ تەييارلاپ بەرگەن چاۋا ياغ قىيمىسىنى ئاۋايلاپ ئىچىگە سالدى - دە، ئۇنى يۇلغۇن شوپۇڭىدىن ياسالغان ئىككى تال زىخقا ئۆتكۈزۈپ، ئونقا قاقلاپ پىشۇردى. بۇ كاۋاپمۇ ھەر بىرىمىزگە بىر چىشلەمدىن تەگكەن بولسىمۇ، ياغ بېغىر كاۋىپىغا ئوخشىمايدىغان ئۆزگىچە ئەمى بىلەن بەك تېتىپ كەتتى. ئارىدىن يېرىم سائەتلەر ئۆتكەندىن كېيىن، قوۋانخان چوڭ قىزىنىڭ ياردىمىدە قېرىننى قايتا - قايتا يۇيۇپ، پاكىز تازىلاپ تەييار قىلدى. مەتىمىن توقسۇن يوغان تۇنكا داستىكى قىيما تېتىنقۇلىرى سىڭىشىپ تەييار بولغان گۆشنى قېرىن ئىچىگە تۆكۈپ، ئاغزىنى كۆك يۇلغۇن شوپۇڭىدا ياماپ، ساتما ئارقىسىدىكى دۆڭدە ئۇلۇغ كۆيۈۋاتقان گۈلخان تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى. بىزمۇ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ چىقتۇق. بالىلار ئوتنى يانغا تارتىۋېتىپ، ئاستىدىكى قىزىق قۇمنى كەتمەن بىلەن كولاشقا باشلىدى. كۆيۈپ قىزغۇچ رەڭگە كىرىپ قالغان ھارارەتلىك قۇم پۈتۈن بىر قوينىڭ گۆشى تىقىلغان قېرىننى ئۆز قوينىغا ئالدى. بىز قېرىن كاۋىپى كۆمۈلگەن قىزىق قۇمنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇشتۇق.

كەچ كىرىپ كۆز باغلانغان چاغ بولۇپ قالغانىدى. پۈتۈن ئەتراپنى ئۇنىسىز قاراڭغۇلۇق بېسىپ كەلمەكتە ئىدى. مەنقۇۋان توقسۇن: «ئازراق مەسلىھەتلىشىدىغان ئىشىم بار ئىدى» دەپ ئىنسى مەتىمىن ئاخۇننى ساتمىغا ئەكىرىپ كەتكەچكە، بىز بۇ ئائىلىدە ئىشلەمچىلىك قىلىدىغان مەنتۇردىئاخۇن بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق. ئىككى سائەتكە يېقىن ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، ئاكا - ئۇكا توقسۇنلار بىر - بىرىنى قولتۇقلاشقانچە، پەس ئاۋازدا پاراڭلىشىپ چىقىپ كەلدى. مەتىمىن توقسۇن

خېلىلا سوۋۇپ قالغان قۇمنى قولى بىلەن ئىككى يانغا تارتىپ، قېرىننىڭ ئۈستۈنكى يۈزى كۆرۈنگەندە ئېڭىشىپ تۇرۇپ پۇراپ باقتى - دە: - قىل قاپتۇق ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋەتكىلى، يەنە ئازراق تۇرغان بولسا كۆيگەن يەرلىرى تېشىلىپ، ئىچىگە قۇم كىرىپ كېتەتتىكەن، - دېگىنىچە، قول چىراغنىڭ يورۇقىدا گويا سەللا سىلكىنىپ كەتسە پارنىلاپ كېتىدىغان بومبىنى كولاپ ئېلىۋاتقانداك، قېرىننىڭ تۆت تەرەپىدىكى قۇمنى ئاۋايلاپ ئېلىشقا باشلىدى. ناھايىتى مەزىزلىك ھىد دىماغلارغا ئۇرۇلدى. ئۇ ئونۇرغا كۆمۈلگەن كاۋاپقا ئوخشاش تارشىدەك قېتىپ سارىغىيىپ، ئۇ يەر - بۇ يەرلىرى كۆيۈشكە باشلىغان قېرىننى ناھايىتى ئاۋايلاپ ئالدى - دە، ئۈستىدىكى قۇم يۇقۇندىلىرىنى ئالغانلىرى بىلەن سېپاشتۇرۇۋەتكەندىن كېيىن چوڭ داسقا تۆكتى. ساتمىغا داستىخان تارتىلىپ قېرىن كاۋىپى زىياپىتى باشلاندى. بىز دورا - دەرمەكلەرنىڭ ئەمى سىڭىپ، سۇلۇق ھەم يۇمشاق پىشقان مەزىزلىك كاۋاپنى يەپ، شىرنىدەك قويۇق سۈيىنى ئىچىپ ناھايىتى ھۇزۇرلاندۇق. قورساق تويۇپ، ھاردۇقىمىز بىراقلا چىقىپ قالغانىدى. ئەنسى يېزا مەركىزىگە قايتىدىغان بولغاچقا، سائەتنىڭ 11 بولۇپ قالغانلىقىغا قارىماي، مەنقۇۋان توقسۇننى راۋاب چېلىپ بېرىشكە تەلپ قىلىپ تۇرۇۋالدۇق. ئۇمۇ ئويۇنخۇمار، كۆڭۈلچەك كىشىكەن. تەلپىمىزگە دەرھال ماقۇل بولدى. بىز باشقىلارنىڭ ئارام ئېلىشىغا تەسىر يەتكۈزمەسلىك ئۈچۈن ساتما ئارقىسىدىكى دۆڭگە قايتىدىن سورۇن قۇردۇق. مەتىمىم، غەيرەتلەر يېقىن ئەتراپتىن توغراق ئوتۇنلىرىنى يىغىپ كېلىپ گۈلخان سالدى. ئوت پاراسلاپ كۆيۈپ، توغراق بويى ئېگىزلىكتە كۆيۈشكە باشلىدى. بىز مەنقۇۋان توقسۇننى ئارىمىزغا ئېلىپ، ئونقا قاراپ ئولتۇرۇشتۇق.

ۋاقىتنى تېجەش ئۈچۈن مەن راۋابقا تارا ئۇلاۋاتقان مەنقۇۋان توقسۇندىن گەپ سوراشقا باشلىدىم:

- دەريا بويىدا سازەندە - نەغمىچىلەر خېلى بارمۇ؟

ئۇچىدىلا قالدى. ياغ بېغىر كاۋىپى يېپىلىپ بولغاندىن كېيىن، مەنقۇۋان توقسۇن ئىنسىنىڭ ئۆتۈنۈشى بىلەن تال بورداق كاۋىپىنى ئېتىشكە تۈتۈش قىلدى. ئۇ ئالدى بىلەن تالنىڭ بىر چېتىدىن بارماق پانقىدەك تۆشۈك ئېچىپ، بېگىز بارمىقى بىلەن كېڭەيتىپ، تاماكا خالتىسى شەكلىگە كەلتۈرۈۋالغاندىن كېيىن، قوۋانخان قارامۇچ، زىرە، نۇز ئارىلاشتۇرۇپ تەييارلاپ بەرگەن چاۋا ياغ قىيمىسىنى ئاۋايلاپ ئىچىگە سالدى - دە، ئۇنى يۇلغۇن شوپۇڭىدىن ياسالغان ئىككى تال زىخقا ئۆتكۈزۈپ، ئونقا قاقلاپ پىشۇردى. بۇ كاۋاپمۇ ھەر بىرىمىزگە بىر چىشلەمدىن تەگكەن بولسىمۇ، ياغ بېغىر كاۋىپىغا ئوخشىمايدىغان ئۆزگىچە ئەمى بىلەن بەك تېتىپ كەتتى. ئارىدىن يېرىم سائەتلەر ئۆتكەندىن كېيىن، قوۋانخان چوڭ قىزىنىڭ ياردىمىدە قېرىننى قايتا - قايتا يۇيۇپ، پاكىز تازىلاپ تەييار قىلدى. مەتىمىن توقسۇن يوغان تۇنكا داستىكى قىيما تېتىنقۇلىرى سىڭىشىپ تەييار بولغان گۆشنى قېرىن ئىچىگە تۆكۈپ، ئاغزىنى كۆك يۇلغۇن شوپۇڭىدا ياماپ، ساتما ئارقىسىدىكى دۆڭدە ئۇلۇغ كۆيۈۋاتقان گۈلخان تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى. بىزمۇ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ چىقتۇق. بالىلار ئوتنى يانغا تارتىۋېتىپ، ئاستىدىكى قىزىق قۇمنى كەتمەن بىلەن كولاشقا باشلىدى. كۆيۈپ قىزغۇچ رەڭگە كىرىپ قالغان ھارارەتلىك قۇم پۈتۈن بىر قوينىڭ گۆشى تىقىلغان قېرىننى ئۆز قوينىغا ئالدى. بىز قېرىن كاۋىپى كۆمۈلگەن قىزىق قۇمنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇشتۇق.

كەچ كىرىپ كۆز باغلانغان چاغ بولۇپ قالغانىدى. پۈتۈن ئەتراپنى ئۇنىسىز قاراڭغۇلۇق بېسىپ كەلمەكتە ئىدى. مەنقۇۋان توقسۇن: «ئازراق مەسلىھەتلىشىدىغان ئىشىم بار ئىدى» دەپ ئىنسى مەتىمىن ئاخۇننى ساتمىغا ئەكىرىپ كەتكەچكە، بىز بۇ ئائىلىدە ئىشلەمچىلىك قىلىدىغان مەنتۇردىئاخۇن بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق. ئىككى سائەتكە يېقىن ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، ئاكا - ئۇكا توقسۇنلار بىر - بىرىنى قولتۇقلاشقانچە، پەس ئاۋازدا پاراڭلىشىپ چىقىپ كەلدى. مەتىمىن توقسۇن

كۆرەك، تۇرسۇن كالىدىرلار بىلەن تونۇشتۇم. سىدىق قويچى ماڭا راۋاب ئۆگەتتى. نۆۋەت بىلەن بولۇپ تۇرىدىغان مەشرەپلەردە يۈرۈپ، تېخىمۇ كۆپ سازەندىلەر بىلەن تونۇشتۇم. يىراق - يىراق جايلاردىن ئات - ئۇلاغلىق كېلىپ، بىزنى مېھمانغا تەكلىپ ئېتىشەتتى. ئوي - تۆكۈن بىز بولمىساق قىزىمايتتى. 1968 - يىلى مۇشۇ چوڭ دەريا ئىككىگە ئايرىلىدىغان يوغان توغراققا تۇغ باغلاش بولغاندا، ناھىيىدىن چىققانلار سازلىرىمىزنى بوينىمىزغا ئېسىپ سازى قىلىپ تۆت كۈننى يوقىتىش ئېلىپ باردى. ئارقىدىن

دەريا بويىدىكى بارلىق سازلارنى ۋە نۇرغۇن كونا كىتابلارنى كۆيدۈردى. ئۇستازىم سىدىق قويچىنى بىرسى بەك ئۇرۇۋەتكەچكە بىر مەزگىل كېسەل تارتىپ ئۆلۈپ كەتتى. مۇشۇ راۋاب ئاشۇ رەھىمىدىن قالغانىدى. بىر كۈنى ناھىيىدىن كەلگەن ئۈچ كىشى كالتەكلەرنى كۆتۈرۈشكەن ھالدا بىزنىڭ توقايغا

كېلىپ «راۋابنى چىقار» دەپ تۇرۇۋالدى. ئۇلار مېنى يالڭاچلاپ، ساتما ئالدىدىكى قېرى توغراققا باغلاپ بىر كېچە پاشىغا يەم قىلدى. مەن زۇۋان سۈرمەي تۇرۇۋالغاچقا، ئۇلار مېنى خېلى قاتتىق ئۇرۇۋەتكەندىن كېيىن كېتىپ قېلىشتى. ئەسلىدە بۇ راۋاب مېنى باغلىغان توغراقنىڭ كاۋىكىغا تىقىقلىق ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىنكى چاغلاردا، بەك پۇغانىم ئۆرلەپ كەتسە، راۋابنى جۇۋامغا يۆگەپ قۇملۇققا كىرىپ كېتىپ، بىرەر كېچە قانغۇدەك چېلىۋېلىپ، يەنە شۇ توغراق كاۋىكىغا يوشۇرۇپ قويۇپ يۈردۈم. يۇڭ - تېرىلەرنىڭ ئارىسىغا يۆگەپ ساقلىدىم دەپسە بۇ كاساپەتتى. ئاشۇ 15 - 20 يىل ئىچىدە مەندە راۋاب بارلىقىنى خەق تۈگۈل ئۆيدىكىلەرمۇ ئوقماي قېلىشتى. كېيىن بىز قېرىغاندا زامان ئوڭشالدى دېيىشتى. ئۇ كېيىننىڭ ئاخىرىنى يىغا ئارىلاش چۈشۈرۈۋەتتى.

... ھاي ياقەي، نەغمىچى - سازەندە دېگەن تۆت كۈننى يوقىتىشتا تۈگىگەن ھاي بۇ زۇتلاردا. بىزدىن بىلەك تۈزۈكرەك راۋابچىمۇ قالمايدى ئاينا. زەيلىكتىكى قاسىم ئىسلام، يالغۇز توغراقتىكى مەتشېرىپئاخۇن، ئىيىندىكى توقايدا ئولتۇرۇشلۇق مەمتان پۇلار مۇشۇ راۋابنى سورىۋېلىپ ئاندا - ساندا تىرىڭشىتىپ يۈرىشىدۇ قالسىلا.

- ئۇنداقتا، مەدەنىيەت ئىنقىلابىدىن ئىلگىرى نەغمىچى - سازەندىلەر خېلى كۆپكەتتۇق - تە، بۇ يەردە؟

- بىز كىچىك چاغلىدا، ھەي... ئاجايىپ زامانلارنى ئۇ. مۇشۇ مەتتۇداندەك شاش چاغلىرىم ئىدى. بىر قېتىم دادۇي بوغالتىرى قادىر نىياز ھېساب تەكشۈرگىلى چىققاندا مېنى ھازىرقى 3 - شۇدۇي بېشىدىكى خانقا دېگەن توقايغا بىرگە ئېلىپ باردى. بۇ توقايدا ئۇغۇلەك ئانام ئىسىملىك يېشى 70 تىن ئاشقان، ئورۇق، ئېگىز كەلگەن ئاپئاق چاچلىق بىر موماي ئولتۇرىدىكەن. ئۇ مەزلۇم دۇتار چېلىپ ناخشا ئوقۇشقا بەك يامانكەن. بارغان كۈنىمىز بالا - ۋاقلىرىنى يىغىپ كېچىچە مەشرەپ قىلىپ بەردى. ئۆزى تاڭ ئانقۇچە دۇتار چېلىپ ناخشا ئوقۇدى. بالىلىرى، كېلىن - ئەۋرىلىرى ئۇسسۇل ئوينىدى. قادىر نىيازمۇ راۋاب چالدى. ھەيران قالدىم. شۇ كۈندىن باشلاپ ئىچىمگە بىر پارچە ئوت كىرىۋالغاندەك بولۇپ قالدىم. قادىر نىيازغا ئەگىشىپ يۈرۈپ مازاردا ئولتۇرۇشلۇق سىدىق قويچى، خانقاغا يېقىن جايىدىكى قادىر

جىمجىتلىق بۇ يەرنىڭ دائىملىق ھەمراھى. بۇ يەرنىڭ سەھرى جىمجىتلىق ئىچىدە باشلىنىدۇ. جىمجىتلىق يەنە كېچىگە ئۆلىنىدۇ. كېچىمۇ جىمجىتلىق ئىچىدە سەھەرنى كۈتۈۋالىدۇ. لېكىن سەن باغرىڭنى قۇمغا يېقىپ يېتىپ، قۇلاق سېلىپ تىڭشاساڭ ھەر بىر تۈپ توغراق، ھەر بىر تال يۇلغۇن، قومۇشنىڭ ھەتتا ھەر بىر تال گىياھىنىڭمۇ شىۋىرلاپ ئېيتىۋاتقان چۆچىكىنى ئاڭلىيالايسەن. . . ئەتراپ سىياھتەك قاراڭغۇ، يۇلتۇزلار گويا باش ئۈستىمىزگىلا ئېسىلغان سانسىز نىئون چىراغلىرىدەك نۇر چېچىپ تۇرىدۇ. مەنقۇۋان توقسۇننىڭ گەپلىرى كەيپىمىزنى ئۇچۇرۇۋەتتى. بىز ئۆكىنىش، خۇرسىنىش ئارىلاش ئۇلۇغ - كىچىك تىنىقلار ئىچىدە جىمجىت ئۆلتۈرۈپ كېتىشتۇق.

بىر كەمدە، مەنقۇۋان توقسۇننىڭ راۋابى سايراپ كەتتى. ئۇ راۋابىنى خوتەن - كېرىيە تەرەپلەردە تاغ راۋابىدا (قويچى راۋابى دەپمۇ ئاتىلىدۇ) ئورۇندىلىدىغان، بىر قەدەر كەڭ ئومۇملاشقان ئۇششاق يەدىلەرگە چېلىپ، ئۆزىنىڭ بىر يۈرۈش ناخشىسىنى باشلىۋەتتى. مەن جۈمەنىياز تۇتۇپ بەرگەن قول چىراغنىڭ يورۇقىدا ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىققان تېكىستلەرنى بىرمۇ بىر خاتىرلەپ ماڭدىم. بوۋاي ناخشىسىنى بىر باشلىۋالغانچە 70 كۈپلەتتىن ئارتۇقراق ئوقۇپ توختىدى. بۇ يەردە ئۈلگە سۈپىتىدە بىرقانچە كۈپلەت كەلتۈرۈش بىلەن چەكلەندىم.

قوي كېلەر قوزا بىلەن،
بىر - بىرىنىڭ ئىزى بىلەن.
مېنىڭ يارىم قاچان كېلەر،
قارا كۆزى، قېشى بىلەن.

دۆڭمۇ دۆڭ قۇمنى ساناپ،
ئالدىم قولۇمغا بىر راۋاب.

قايسى چۆلدە بۇرسىز،
مەڭزى قىزىل باغرى كاۋاپ.
ئۆستەڭ ياقلاپ بارىپ،
چار ئارغامچا تېپىپ بالدىم.
سەن يارىمدىن ئايرىلىپ،
يۈرەك ئاغرىقى تېپىپ بالدىم.

ئات بولسا جەدە بولسا،
كالىسى كىچىك جەدە باش.
يارى بولسا نوچى بولسا،
بۇغداي ئۆڭلۈك قاراقاش.
سەن كېلىسەن يۇقىرىدىن،
مەن يىغلىسام سەن كۈلىسەن.
ھەممە ئىشنى بىلىسەن،
ئوتقا سېلىپ كۆيدۈرسەن.

ئوچاققا ئوتان سالسام،
چۈچۈك بولۇپ كۆيمەيدۇ.
كىچىككىنە يار تۇتسام،
خىجىل بولۇپ سۆيمەيدۇ.

بىز ئەتىسى چاشكا ۋاقتى بىلەن مېھمانخانا ئۆيىدىكى ئەزەلدىن ئادەم يېتىپ باقمىغاندەك پاكىز كۆرۈنىدىغان، دۇخاۋا، خاڭدەنلەر بىلەن تاشلانغان ئاپئاق ئەستەرلىك يوتقان - كۆرپىلەر ئارىسىدىن سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ، توقسۇن جەمەتىدىكى يېڭى بىر كۈنلۈك ھاياتىمىزنى باشلىدۇق. قۇۋانخان كۆمەچ سالىدى. چايدىن كېيىن باشقىلار ئۆزلىرى قىزىقىدىغان تېمىلار بويىچە تەكشۈرۈشكە چىقىپ كەتتى. مەن ئوت كۆيۈپ تۇرغان ئوچاق ئالدىدا ئاكا - ئۇكا توقسۇنلار بىلەن سۆھبەتلىشىپ، توقسۇن جەمەتىنىڭ ئائىلە نەسەبىنى ئېنىقلاشقا باشلىدىم.

غالجىر بۇقا ۋە ئېزىپ تەلۋە

(ئەسلىمە)

ئېزىپ ساۋۇت

كۆز ئالدىمىزدا سۇپسۇزۈك سۇلىرى ئەتىگەنلىك سەلەكن شامالدا بىلىنەر - بىلىنمەس داۋالغۇپ تۇرغان ئەشمەكۆل نامايان بولدى. ئەتىگەنلىك قۇياش نۇرىدا ئەينەكتەك يالتىراپ تۇرغان، كەڭ كەتكەن بۇ تەبىئىي كۆل، چىرايلىق كۆرۈنۈشى بىلەن كىشىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلاتتى. بېلىق ئالغۇچلار، ئۆردەك، چۆمگەك ئاقچاپاق قاتارلىق ئۇچار - قۇشلار توپى كۆلىنى ئۆزىگە يازلىق ماكان قىلىشقان. ئۇلارنىڭ زېمىن تالىشىپ كۆتۈرۈشكەن قىيا - چىيالىرى، سۇ دولقۇنلىرىدەك ئاستا - ئاستا يىراقلارغا تارقىلاتتى.

مەن بوستان كەنتى (ئىلگىرى دادۇي) نىڭ بىر قىسىم كەنت، مەھەللە كادىرلىرى بىلەن كەنت ۋە ھەرقايسى مەھەللىلەرنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى كۆزدىن كەچۈرۈش ۋە تەكشۈرۈش ئۈچۈن مەھەللىمۇ مەھەللە ئايلىنىپ كېتىپ باراتتىم. 1978 - يىلى 8 - ئاي مەزگىلى ئىدى. ئالدىنقى كۈنى باشقا مەھەللىلەرنى تەكشۈرۈپ، ئەشمەكۆل بويىدىكى تۆتىنچى مەھەللىگە تۆۋەت كەلگەندە كەچ كېرىپ كېتىپ ئىشلار ئەتىگە قالغانىدى. مانا بۈگۈن سەھەردىلا، جەنۇبتىكى ئەشمەكۆلگە بانداش بولغان بۇ مەھەللىنىڭ ئىشلىرىنى كۆزدىن كەچۈرۈشكە چۈشتۈق. يول ئەشمەكۆل بويىدىن ئۆتەتتى. مەھەللە ئىچىگە يېقىنلاشتۇق. دەل شۇ چاغدا مەھەللىنىڭ غەربىي چېتىدىكى چوقچىيىپ تۇرغان قېلىن سوقما تاملىق قوتان ئىچىدىن، بىر ھايۋاننىڭ ئاچچىق ۋە دەھشەتلىك تارتقان نەرسى ئاڭلاندى. كۆپچىلىك چۆچۈپ ئاۋاز كەلگەن تەرەپكە قاراشتۇق. ئارىمىزدىكى مەمتىلى:

- بۇ ھېلىقى غالجىر بولۇپ قالغان ئەسلىلىك سېرىق ئالا بۇقىنىڭ ئاۋازى، بىز ئۇنى نەسىل ياخشىلاش ئۈچۈن قىممەت باھادا سېتىۋالغاندۇق. ئىككى - ئۈچ يىلدىن بېرى كەنتىمىز ۋە قېرىنداش - قوشنا يېزىلارغا

نەسىللەندۈرۈپ بېرىپ ئوبدان نەپ بەرگەن. بىزمۇ كۆپ كىرىم قىلىۋالغانىدۇق. ئەمدى ئويلىمىغان يەردىن غالجىر بولۇپ قالدى. ھېلىمۇ يېنىك ۋاقتىدا ئاشۇ يالغۇز قوتانغا سولۇۋېتىپتەن كەنىمىز. بارغانسېرى غالجىرلىقى كۈچىيىپ كەتتى. ئادەم پولاتمايدۇ. ئەلپازى بەك يامان، قورقۇنچىلۇق. كۈندە ئۆگزىگە چىقىپ ئوت، بوغۇز، سۇ چۈشۈرۈپ بېرىمىز. خىرىس قىلىپ تۇرىدۇ. ئەگەر بوشاپ كېتىدىغان بولسا بالايىئاپەت!... ھەي ئىست!... دېدى ئەلەم بىلەن.

- قانداق بولۇپ غالجىر بولۇپ قالدى بۇ بۇقا؟- دەپ سورىدى ئارىمىزدىن بىر مەھەللە باشلىقى.

- باققۇچىلار بۇقىغا ئوت - چۆپ بەرگەندە، جاڭگالدىكى تەلۋە ئوت دەپ ئاتىلىدىغان ياۋا بېدە تىپىدىكى بىر خىل زەھەرلىك ئوت ئارىلىشىپ قاپتۇدەك. شۇنى يەپ سېلىپ غالجىر بولۇپ قالدى دېيىشىدۇ. راست، تەلۋە ئوتتى يەرلىك مال - چارۋىلار يەپ سالىمۇ تەلۋە بولۇپ، چۆرۈلۈپ يۈرۈپ ئۆلۈپ كېتىدۇ،- دېدى مەھەللە باشلىقى پەرىشان ھالدا.

- ياق!- دەپ ئېتىراز بىلدۈردى كەنت باشلىقى، ئېگىز، چوقۇرراق كەلگەن ساپىت ئاخۇن،- ئازراق يەپ سالغانغا بۇنداق زور بۇقىغا ھېچقانچە تەسىر كۆرسىتەلمەيدۇ. چارۋا دوختۇرلىرىدىن سورسام، «بۇ بىر خىل يۇقۇملۇق كېسەل. يۇلۇن سۈر ماددىسىنىڭ يالۇغلىنىشىدىن بولىدىغان تاسادىپىي كېسەللىك» دېدى، ئەمما داۋالاپ كۆرۈۋېدۇق، ئەكسىچە ئەدەپ كەتتىكى، كار قىلالىمىدى.

- بۇقا ئالىمادىس بوشىنىپ كەتسە، ئالدىغا

شايلىنى ئاققان زور بىر ئاقسېرىق ئالا بۇقا بىزگە ئېتىلىپ كېلىۋاتاتتى.

توۋا، تىلسىز بۇ ھايۋان، ئۆزىنىڭ بۈگۈن ئېتىۋېتىلىش خەۋىرىنى قانداق ئۇقۇپ قالغاندۇ؟ يا بىزنى «خەۋەر» بەرمىسە؟ ئۇ ئۆزىنىڭ ھايۋانلىق سەزگۈرلۈكىگە تاياندىمۇ ياكى ئۇنى بۇ يەرگە ئەجەل سۆزەپ كەلدىمۇ؟ كىشىلەر

ئاغزىدىن: «ھايۋانلار ئارىسىدا ياۋا توڭگۇز بىلەن ياۋا غاز، قاغىلار دولا باقىدۇ، ئاسان ئوتقىلى، ئۆلتۈرگىلى بولمايدۇ، ئۆزلىرىنى ئوۋلاش - ئۆلتۈرۈش كويىدا، جىمجىت يوشۇرۇنۇپ، كۆڭلىگە پۈكۈپ كېلىۋاتقان ئادەم ياكى باشقا جانلىقلارنىڭ نىيىتىنى ئالدىن سېزلەيدۇ - دە، قىچىپ قۇتۇلىدۇ. مۇداپىئە تەدبىرلىرىنى كۆرەلەيدۇ» دەپ ئاڭلىغانىدىم. لېكىن بۇقا - كالىلارنىڭ بۇنداق خىسلەتلىرىنىڭ بارلىقىنى ئاڭلىماپتىكەنمەن.

- تېز قېچىڭلار! ئۆزۈڭلارنى دالىغا ئېلىڭلار! بالىلارغا ھامى بولۇڭلار! - دەپ ۋارقىرىدى ھەببۇللا شۇجى بىزنى ۋە ئېتىزدا ئىشلەۋاتقانلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ، ئاندىن يېنىدىكى باش مېنىڭ پەيچاڭىنى بۇيرۇدى، - جۇڭو ئۇكام! دەرھال كەنت ئىسكىلاتىدىن ئوق - مىلتىق ئېلىپ كەل!

مېنىڭ پەيچاڭى يۈگۈرۈپ كەتتى. بىزمۇ، ئېتىزدىكىلەرمۇ تەرەپ - تەرەپكە قېچىپ، دەرەخ ئۈچىغا، ئۆگزىلەرگە چىقىشىپ، دالىدىلارغا مۆكۈشتۈق - غالجىرلاشقان بۇقا قۇتراپ - چىرقىراپ ئېتىزلارنى تىلغاپ، زىرائەتلەرنى چەيلەپ، چەللە - باراڭلارنى ئۇرۇپ - بىقىتىپ مەھەللە ئىچىگە كىرىپ كەلدى - دە، تېخىمۇ غالجىرلىشىپ تاملارنى، دەل - دەرەخلەرنى ئۈسۈپ قىڭخايىتىپ ئالغا ئىلگىرىلىدى. مەنمۇ بىر بۆلەك دېھقانلار بىلەن يۇختا سېلىنغان بىر تامنىڭ ئۈستىگە چىقۇۋالغانىدىم. يەنە بىر ئۆگزىدىكى بىر خوتۇننىڭ:

- ۋاي ئىسىت بالام! ئەمدى قانداق قىلارمەن؟! - دېگەن نالە - پەريادى ئاڭلاندى. قارىساق، يول بويىدىكى سۈسۈز ئېرىق ئىچىدە ئۈچ ياشلاردىكى ياللىڭچا بىر ئوغۇل بالا، ھېچنەمىدىن خەۋەرسىز قۇم ئويىناپ ئولتۇراتتى. بۇقنىڭ قىلىقلىرىغا تېخىمۇ ھەيران قالدۇق. دەھشەتلىك چىرقىراپ، ئۈسۈپ - چەيلەپ، يۈگۈرۈپ - چاچىپ كېلىۋاتقان بۇقا بالىنى كۆردى - دە، چىرقىراشتىن توختاپ بالىغا

ئۇچرىغانلىكى نەرسىنىڭ ھەممىسىنى ئۈسۈپ - چەيلەپ گۈمران قىلىپ بالا تېرىيدۇ، - دېدى كەنت پارتىيە ياچېيكا شۇجىسى، دىغماق، تەنبەل، ئاقسېرىق چىراي ھەببۇللا كېتىپ بېرىپ، - ئۆتكەندە بۇقنى ئېتىۋېتىپ ئاندىن چەت يەرگە ئاپىرىپ چوڭقۇر كۆمۈۋېتىڭلار، دېمەگەنمىدىم؟

- يېزىنىڭ، كەنتىنىڭ يازما قارارى، ناھىيىلىك قوراللىق قىسىمنىڭ ئوق چىقىم قىلىش يازما تەستىقى بولمىسا قانداق ئىجرا قىلالايمىز؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ قىسمەتلىك نەسىلنىڭ بۇقا تۇرسا؟... مەھەللە باشلىقى پاتىڭنى قاشلاپ ئېتىراز بىلدۈردى.

- بىر بۇقنى دەپ زىرائەتلەرنى، ئادەملەرنىڭ ھاياتىنى خەۋىپكە ئۇچراتساق بولمايتى ئەمەسمە؟ ئادەم ھەممىدىن مۇھىم. بۈگۈن مېنىڭ پەيچاڭ مىلتىقلىرىدىن بىرنى، مەزكەن مېنىڭلارنىڭ بىرنى ئېلىپ تام تۇپسىگە چىقىپ ئېتىۋېتىڭلار! بەك ياخشى قارىغا ئېلىڭلار! پېشانە، مېڭىسىگە ئېتىڭلار! بىر پاي ئوق بىلەن يىقىلىدىغان بولسۇن. چالا تەڭكۈزۈپ يارىندار قىلىپ قويساڭلار، قورۇق تاملارنى ئۆرۈپ بالانىڭ چوڭىنى تېرىيدۇ... سىلەر تېلەپ قىلغان يازما تەستىقلارنىڭ ھەممىسىنى ھەل قىلىپ ئېلىپ كەلدىم، ھېلى بېرىمەن.

گەپ بىلەن بىردەمدىلا مەھەللە ئىچىگە يېقىنلىشىپ قاپتىمىز. شۇ كۈنى بۇ ئىشنى كۆرگەنلەرنىڭ ھەممىسى ھەيران. ھەببۇللا شۇجىنىڭ گېپى تۈگىشىگىلا يەنە بۇقنىڭ چىرقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. بۇ قېتىمقى چىرقىراش غەلىتە ۋە تېخىمۇ قورقۇنچىلۇق ئىدى. ھەممىمىزنى سۈر باستى. دەم ئۆتۈپ «گۈلدۈر - غالاپ» قىلىپ ئېغىلنىڭ سوقما تاملىرى ئۆرۈلدى - دە، چاڭ - توپىلار قاپلىغان يۈچۈقتىن دەھشەتلىك بىر مەخلۇق ئېتىلىپ چىقىپ كەلدى ۋە چىرقىراپ - ھۆركىرگىنىچە بىزگە قاراپ يۈگۈردى.

كۆز ئالدىمىزدا، بىزنىڭ يەرلىك بۇقلىرىمىزدىن ئۈچ ھەسسە زور، كۆكرىكى شىرنىڭكىدەك بوغان، كەينى ئىنچىكە، ياچاقلىرى ئۆزۈرۈكتەك، ئېگىلىپ بورتۇپ چىققان قۇدرەتلىك بويۇن - گەدەنلىرى بەھەيۋەت، چوققىسىدىكى ئىرەك تۈكلىرى ھۈرپەيگەن، چىرايلىق مۇڭگۈزلىرى نەيزىدەك تىكلەشكەن، كۆزلىرى ئالايغان، ھەيۋەتلىك بۇرنى، ئېغىزىدىن

چىرقىرىغىنىچە شېرىپ تەلۋىگە ئېتىلىدى. شېرىپ تەلۋىمۇ قىلچە تەمتىرمەستىن پالتىنى يانغا، ئارقىسىغا باندۇرۇپ، بېشىنى سەل يانتۇ ئېگىپ ئۈسمەكچى بولۇپ ئۆزىگە تاشلانغان بۇقنىنىڭ ئىككى مۇڭگۈز ئارىلىقىدىكى پېشانىسىنى چەنلەپ كۈچ بىلەن ئۇردى. پالتا پېشانە سۆڭەكلىرىنى پاقچاقلاپ ئۆتۈپ مېڭىسىگە تۈۋىگىچە كىرىپ كەتتى. بۇقا جان ئاچچىقىدا بىر چىرقىراپ، ئىككى مۇڭگۈزى بىلەن شېرىپ تەلۋىنى ئېلىپ دەس كۆتۈرۈپ، بىر سىلكىپ يىراققا ئېتىۋەتتى. ئارقىدىنلا زەربە تەسىرى قىلغان بۇقا دەلدۈگۈنۈپ، بويۇن ۋە بېشىنى تىرتىتىپ گويا تاغ يېقىلغاندەك يانغا ھەيۋەت بىلەن «گۈپ» قىلىپ يىقىلدى. دە، ئىككى - ئۈچ پۈت تېپىپ جىمىقتى. پالتا مېڭىسىگە كىرىپ كەتكەندى. ئېرىق ئىچىدە بالا ھېچنەرسىدىن بىخەۋەر غەمىسىز غويىناۋاتاتتى. يىراققا ئېتىۋېتىلگەن شېرىپ تەلۋە يول ئۈستىدە ئىڭراپ ياتقىنىچە قوپالماي قالدى.

شۇنداق قىلىپ، بۇ دەھشەتلىك قىيامەت چېڭى ئاخىرلاشتى. ھەممىمىز ئالمان - تالمان ئۆگزە، دەرەخلەردىن چۈشۈپ، شېرىپ تەلۋىنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈشتۈق. شېرىپ ئاخۇننىڭ چىرايى ساماندەك سارغىيىپ، مۇنچاق - مۇنچاق تەرلەپ كەتكەندى. يەرگە قاتتىق چۈشكەنلىكتىن ئۈچ تال قوۋۇرغىسى سۈنۈپ، ئۆپكىسىنى قىسۇۋالغانىكەن. بالىنىڭ ئانا - ئانىسىمۇ ئامان قالغان. ئوغلىنى كۆتۈرۈپ، ھاسىراپ ياتقان شېرىپ ئاخۇننىڭ قېشىغا كېلىپ زوڭزىيىپ ئولتۇردى. دە، كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ:

جېنىم شېرىپ ئاخۇن، بالىمىزنى قۇتقۇزۇپ قالدىلا، كۆپ رەھمەت! ئوغلۇم، شەپقەتچى داداڭنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قوي! - دېدى. ئوغلۇ ئىڭراپ ياتقان شېرىپ ئاخۇننىڭ پېشانىسىگە يۈمران لەۋلىرى بىلەن ئىللىققىنە سۆيۈپ قويدى. ھەبىبۇللا شۇجى: -

بولدى، كېيىن سۆيۈشۈۋالايلى! ماڭ ھاشىر، تراكتورنى ئوت ئالدۇر! شېرىپ ئاخۇننى دەرھال يېزا دوختۇرخانىسىغا ئاپىرايلى. كەنت ئىتتىپاق ياپچىكا شۇجىسى ئاۋۋۇت مەسئۇل بولۇپ ئاپارسۇن! داۋالاشنىڭ پۈتۈن چىقىمى كەنت پاراۋانلىق فوندىدىن بولىدۇ! - دېدى ئىشىش ئورۇنلاشتۇرۇپ.

مەنچۇ؟ مەن نېمە ئىش قىلىمەن! - دېدى بالىنىڭ دادىسى ئوتتۇرىغا چىقىپ رەنجىگەن

بىر پەس قازاپ تۇردى. ئاندىن سالماق قەدەم تاشلاپ بالىغا قاراپ ماڭدى. ئوق - مىلتىقمۇ ئۈلگۈرۈپ كېلەلمىدى. ئارىمىزدىكى ھېچكىمدە بۇقا بىلەن ئېلىشىپ بالىنى قۇتقۇزۇۋالالايدىغان جاسارەت يوق ئىدى. ھەممىمىز قورقۇنچ، ۋەھىمە ئىچىدە ئۆرە - تۆپە بولۇشاتتۇق. شۇ چاغدا يولدا ئاسماندىن چۈشكەندەكلا بىر ئادەم پەيدا بولدى. دە، «ھوش! ھوش! ھوش! ھەي، نېجىس كەت نېرى! بالىغا تەگمە!» دېگىنىچە بۇقىغا ئېتىلىپ كەلدى. ئۇ سېپى قاۋۇل، تىغى توم ئۇزۇن پالتا كۆتۈرگەن، گىروي ئادەم ئىدى. نېرىدا يول ئۈستىدە لىق قاقشال كۈتۈن بېسىلغان، سېرىق ئۆي قوشۇلغان بىر ھارۋا تۇراتتى.

ۋاي، بۇ شېرىپ تەلۋىغۇ؟ - ئۇ قاراكۆل جاڭگىلىغا ئوتۇنغا كەتكەن ئەمەسمىدى؟ قايتىپ كەلگەن ئوخشايدۇ. ئۇ بالىنى قۇتقۇزالارمۇ؟ ئۇ بالىنى دەپ ئۆز جېنىنى.

ئۇنى «شېرىپ تەلۋە، شېرىپ گازگون» دەپ ياراتماي يۈرۈپتىكەنمىز، مانا ئەمدى ھەممىمىز خوتۇن كىشىدەك تىرتىشىپ تۇردۇق. ئەزىلىكىنى كۆرسەتتى. دە، شېرىپ ئاخۇن! ئۆگزىلەردە ئاشۇنداق غۇلغۇلا كۆتۈرۈلدى. مەن كەنت كادىرلىرىدىن، مەھەللىنىڭ كوللىكتىپ ئەمگەكلىرىگە قاتناشايدىغان، كەنت - مەھەللە كادىرلىرىنى كۆزىگە ئىلمايدىغان، گېپىگە كىرمەيدىغان، ئاچچىقى تۇتسا ئالەمنى مالەم قىلىدىغان ئاشۇنداق مەستخۇش، جۈنۈن سۈپەت بىر ئادەمنىڭ بارلىقىنى ئاڭلىغانىدىم. كەنتتىكىلەرمۇ ئۇنىڭ جۈنۈن مىجەزىگە قاراپ چىشىغا تەگمەي، مەيلىگە قويۇۋەتكەن. شېرىپ تەلۋىنىڭ شۇ تاپتىكى تۇرقىمۇ ئاشۇ بۇقىدەك قورقۇنچلۇق، ھەيۋەتلىك ئىدى. بىر مېتىر توقسان سانتىمېتىرلىق بويى، بىرەر مېتىر كەڭلىكى يەلكە - گەۋدىسى، بۇقىنىڭكىدەك بويۇن - دولىسى، كۈچلۈك - بىلەك، تۆۋرۈكتەك مەزمۇت پاچاقلىرى، تاۋاقتەك يوغان ئەمما ئورۇق - قاناڭغۇر، قارامتۇل سۈرلۈك يۈزى، قېلىن قارا قاشلىرى ئارىسىدا پارقىراپ ئويىناپ تۇرىدىغان كۆزى... گويا ئەپسانىلەردىكى گىگانت ئادەمنى ئەسلىتەتتى.

بۇقا پالتا كۆتۈرۈپ يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقان شېرىپ تەلۋىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، بېشىنى بۇراپ بىر قارىدى. دە، بالىنى تاشلاپ دەھشەتلىك

دەپ كۆكسۇڭگە ئالتۇن مېدال ئاسقان بولاتتى. ئەمدى مېدالنى شېرىپ ئاخۇن ئېلىپ بولدى. كۆزۈمدىن يوقىلا! ماڭ، بېرىپ خوتۇننىڭ ئوچىقىغا ئوت قالا!

- قالسام قالدىم! نېمە تىللايلا؟! -
پەيچاڭ غالداسلاپ كېتىپ بېرىپ گەپ ياندۇردى.
- بۈگۈنكى خىزمەت پوزىتسىيەڭنىڭ ئۆزۈم، سېنىڭ لايىقەتلىك مېنىڭ ۋە پەيچاڭ ئەمەسلىكىڭنىڭ ئىسپاتى، كىسپۇرۇش، كېيىن ھېسابلىشىمىز تېخى سەن بىلەن.
ھەببۇللا شۇجى غەزەپلىنىپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ۋارقىرىدى.

- ئۇ قانداقلارچە مېنىڭ پەيچاڭ بولۇپ قالغان؟

- بىر نەۋرە ئاكىسى يېزا قوراللىق قىسىمدا، شۇنىڭ كۈچى بىلەن بولمامدۇ! - دېدى كەنت مۇدىرى.

- بۈگۈنكى پوزىتسىيىسى يېتەرلىك. باشقا ساغلام، ياش، جاسارەتلىك پەيچاڭ قويۇش كېرەك. بۇ يولنى ئۆزۈم ماڭمەن، - دېدى ھەببۇللا شۇجى كۆتۈرەڭگۈ روھ بىلەن تەكىتلەپ.

- شېرىپ ئاخۇننى قويىمىزمۇ يا؟ - دېدى ئارىمىزدىن جىزىسى. ھەممەيلەن بىر - بىرىگە قاراپ كۈلۈمسىرەشتى.

- ياق! - دېدى ھەببۇللا شۇجىمۇ كۈلۈمسىرەپ قويۇپ، - ئۇ ياخشى، جاسارەتلىك ئادەم. بۈگۈنكى بانۇرلىقمۇ يېتىپ كەلدى. ئەمما... ئەمما... ئۇ قاراپ تۇرغانلارغا ئېغىزدىكى قالدى گېپىنى «دېمە - دېمەيۇ؟» دېگەندەك دەڭسەپ تۇرۇپ قالدى. دە، ئاخىر دەۋەتتى:

- ئەپسۇس، ئۇنىڭ تەبىئىتى نازا نورمال ئەمەس. رەھبەرلىك ۋەزىپىسىگە مۇناسىپ كەلمەيدۇ. كەنتىمىز ئىچىدە مۇناسىپ كېلىدىغانلار يەنە چىقىپ قالار. بۇنى كېيىن دېيىشەيلى. قېنى، ئىشىمىزنى داۋام قىلىۋېرىيلى. بۈگۈنلا بۇقىنىڭ گەۋدە - گۆشلىرىنى چەتكە ئېلىپ بېرىپ چوڭقۇر ئازگال كولاپ كۆمۈۋېتىڭلار! يەنە «ئۇ نېمىسى لازىم، بۇ نېمىسى لازىم» دەپ تاتقۇشلايدىغانلارغا قەتئىي يول قويمايلى! - دەپ ئورۇنلاشتۇردى مۇئاۋىن كەنت باشلىقىغا.

قالغانلىرىمىز يەنە ئۆز ئىشىمىزغا چۈشۈپ مېڭىپ كەتتۇق.

ھالدا، - بارلىق چىقىمىلارغا مانا مەن بار! ھېچنېمە قالمىسىمۇ، قەرزگە بوغۇلۇپ كەتسەمۇ، كۈتۈش، پەرۋىش، داۋالاش... بارلىق چىقىملىرىنى ئۆزۈم كۆتۈرىمەن!

قاراپ تۇرغانلىرىمىز بۇ مەرد دېھقاننىڭ ھىممىتىگە «بارىكاللا!» دېيىشتۇق.

- ھىممەتلىرىگە بارىكاللا! - دېدى ھەببۇللا شۇجىمۇ ئۇنىڭ مۇرىسىگە قېقىپ، - شۇنداق بولسىمۇ بىزمۇ قاراپ تۇرساق بولمايدۇ. سىلنىڭمۇ تېرىلغۇلىرى بار. قىيىنچىلىقلىرى ئېغىر، قېنى، شېرىپ ئاخۇننى تراكاتورغا ياتقۇزۇڭلار!

كىشىلەر قولمۇ قول كىگىز - كۆرىپلەر سېلىنغان تراكاتور ئۈستىگە شېرىپ ئاخۇننى كۆتۈرۈپ ئاۋايلاپ ياتقۇزدى. تراكاتور قويۇق ئىس چىقىرىپ ئورمانلار ئارىسىدا كۆزدىن غايىب بولدى. دەل شۇ پەيتتە ئىككى مېنىڭكى ئەگەشتۈرۈپ، مىلىق كۆتەرگەن ھالدا ھېلىقى پەيچاڭ پەيدا بولدى.

- «ئۈجمە تۈگىگەندە سوپىياڭ تاز كەپتۇ!» دەپ، ئەتىدىن بېرى نېمە ئىش قىلىدىك، ھەزىلەك!؟

بۇقىنىڭ ئۆلگىنىنى كۆرۈپ توختاپ قالغان پەيچاڭ - ياش يىڭىت، ئاچچىق گەپتىن چىچاڭشىپ، ھۈرپەيگەن ھالدا ھەببۇللا شۇجىغا گەپ ياندۇردى قوللىرىنى سىلكىپ تۇرۇپ:

- ئەتىگەننىڭ ئېتىمى نېمە ئىش قىلاتتىم، ئېشەك باقتىم! ئاچقۇچنى تېپىپ بولغۇچە ۋاقىت كەتتى!

- قۇلۇپنى چىقىشىمۇ بىلمىدىڭمۇ، ھەزىلەك! - شۇجىنىڭ تېخىمۇ ئوغىسى ئۆرلەپ كەتتى.

- ئۇ دېگەن قورال ئىسكىلاتى! قۇلۇپنى چاقسام سونقا تارتىلمامدەن! ئىنتىزىمغا خىلاپ بولمامدۇ؟

- ھەي، لاتا غىلاپ، ياغاچ پىچاق! مۇشۇنداق خەلقنىڭ ھاياتى جىددى خەۋپ ئىچىدە قالغاندا، دۈشمەن باستۇرۇپ كېلىۋاتقاندا، ھەربىي ئۈزۈم، ئاچقۇچ دەپ تەمتىرەپ يۈرۈشنىڭ ئۆزى ھەربىي قائىدىگە خىلاپلىق قىلغانلىق بولىدۇ. ئىشنىڭ تەبىئىياتىدىن خەۋەر تاپقان رەھبەرلىك، ھېلىغۇ ناھىيە رەھبەرلىرى، قوراللىق قىسىم مەسئۇللىرى بولسۇن، ھەتتا مەركەزنىڭ رەھبەرلىرى، دۆلەت مۇداپىئە مېنىستىرىمۇ: «ناھايىتى توغرا قىلىپسىلەر!»

يارلانغان سوقرات

(ھېكايە)

ب. بېرشت (گېرمانىيە)
رىشات ئىنايىتئوللا تەرجىمىسى

مۇھەررىردىن: گېرمانىيە يازغۇچىسى فوشتۇئاگ مۇنداق دېگەندى: «سوقراتنىڭ خاراكتېرى بېرشتنىڭ بارلىق ئەسەرلىرىدە بالقىپ تۇرىدۇ». بىز تۆۋەندە بېرشتنىڭ قەلىمى ئاستىدىكى سوقراتنىڭ ئوبرازىنى كۆرەلەيمىز.

قەدىمكى يۇنان پەيلاسوپى سوقرات (مىلادىدىن ئىلگىرىكى 399 - يىلىدىن 469 - يىلىغىچە) نىڭ مۇنداق بىر مەشھۇر سۆزى بار: «مەن ئۆزۈمنىڭ ھېچنەمى بىلمەيدىغانلىقىمنى بىلىمەن». ئۇ مۇنازىرىلەشكەن چىغدا، دائىم رەقىبىنىڭ باشتا سۆزلىشىگە يول قوياتتى.

ئاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ قارشى پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، رەقىبىنى نۇقتىئىنەزىرىنى توغرىلاشقا دەۋەت قىلاتتى. مۇشۇنداق شەكىلدىكى تەكرار مۇنازىرىلەردىن كېيىن، ئۇنىڭ رەقىبى ئىدىيىسىنى قانداق قىلىپ مۇكەممەل ھالدا ئىپادىلەشنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالاتتى. ھەقىقەتنى سوئال - جاۋاب شەكلى ئارقىلىق تونۇشنىڭ بۇ خىل شەكلى دىئالېكتىكا دەپ ئاتىلىدۇ. سوقراتنىڭ ئۆزى بولسا بۇنى «روھنى تۇغدۇرۇش ئۇسۇلى» دەپ ئاتىغان. بۇ ھېكايىدە، بېرشت سوقراتنى ئۆزى ئۈچۈن ئىدىيە تۇغدۇرغۇزىدۇ.

سوقرات گېرېتسىيە بىلەن سپارتانىڭ زومىگەرلىك تالىشىپ قىلغان بىروپىنىس ئۇرۇشىدىكى ئۈچ قېتىملىق جەڭگە قاتنىشىپ، باتۇرلۇق كۆرسەتكەندى. ئەمما بۇ ھېكايىدە بولسا، ئاپتور ئۇنى گېرېتسىيە بىلەن پىرسىيىنىڭ سودا مەنپەئىتى ئۈچۈن ئېلىپ بارغان ئۇرۇشىغا قاتناشتۇرىدۇ. ئۇ بۇ ئۇرۇشقا گۇمانىي پوزىتسىيىدە بولىدۇ. باشپىياز يەپ قورقۇنچى باسدۇ. ئەمما جەڭ مەزگىلىدە سەپتىن قاچىدۇ (بۇ پۈتۈنلەي تارىخىي پاكىتلارغا ئۇيغۇن ئەمەس). ئاپتور بۇ ئارقىلىق كىتابخانلارنىڭ ئەجەبلىنىش ۋە گۇمانىنى قوزغاپدۇ، كېيىن ھېكايىنىڭ ئاخىرىدا سوقراتنىڭ ھەقىقىي قىياپىتىنى ئېچىپ بېرىدۇ. بىراق ئاپتور كىتابخانلارنى «باتۇرلۇق» قا نىسبەتەن يېڭى تونۇشقا ئىگە قىلىدۇ. بۇ بېرشتنىڭ دراما يېزىش ئۇسۇلىنى ھېكايىچىلىققا تەدبىقلىشىدىكى بىر مۇۋەپپەقىيەتلىك مىسال.

«يارلانغان سوقرات» 1949 - يىلى يېزىلغان بولۇپ، كېيىن «كالىئىدار ھېكايىلىرى» ناملىق توپلامغا كىرگۈزۈلگەن. ئۇنىڭ باش تېمىسى «يۇلتۇس. سىزارنىڭ سودىسى» غا ئوخشاش بولۇپ، ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىنكى بۇرژۇئازىيىنىڭ قەھرىمانلىقىغا چوقۇنۇش ئىدىيىسى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن.

ھەممىنى شالغۇت پىكىر قاتارىغا چىقىرىۋەتمەيتتى. ئۇ پۈتكۈل يۇنانلىقلار ئارىسىدا ئەڭ زېرەك كىشى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ئەڭ باتۇرلار قاتارىغا كىرەتتى. پلاتون ئەسەرلىرىنى ئوقۇغان كىشىلەر سوقراتنىڭ ئۆزىنى ئۆز دۆلىتى ۋە خەلقىگە بېغىشلىغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئېرىشكىنى ئاخىر بېرىپ دائىرىلەر سۇنغان ئوغا

تۇغۇت ئانىسىنىڭ ئوغلى سوقرات باشقىلار بىلەن سۆھبەتلەشكەندە، بىر تەرەپتىن قىزىق پاراڭلارنى قىلىپ، سۆھبەتلىشىشقا چاقچاق قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ توغرا ئوي - پىكىرلىرىنى ئەپچىللىك بىلەن قوبۇل قىلاتتى، ھەمدە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ ئوي - پىكىرى بىلەن بىردەك كۆرەتتى. ھەرگىز باشقا ئۇستازلاردەك

ئىكەنلىكىنى، سوقراتنىڭ ئۇنى خۇشاللىق بىلەن چىرايىنى ئۆزگەرتىمۇ قويماي بىر كۆنۈرۈپلا ئىچىۋەتكەنلىكىنى بىلىشەتتى. بۇنىڭدىن قارىغاندا، ئۇنىڭ باتۇرلۇق شان - شەرىپى بىكار تارقالمىغانىدى. ئەمما ئۇنىڭغا چوقۇندىغان بەزى كىشىلەر ئۇنىڭ جەڭ مەيدانىدىكى باتۇرلۇقى ئۈستىدە ئېغىز ئېچىش زۆرۈر دەپ قارايتتى. ئۇ ھەقىقەتەن دالۋەن جەڭگە قاتناشقانىدى. ئۇ پەقەت يېنىك قوراللانغان پىيادە ئەسكەرلەر قىسمىدىلا ئەسكەر بولالايتتى. چۈنكى مەيلى ئۇنىڭ دەرىجىسى (ئۇ موزدۇز ئىدى)، ياكى ئۇنىڭ كىرىمى (ئۇ پەيلاسوپ ئىدى) بولسۇن، ئۇنىڭ مەرتىۋىسى يۇقىرى، چىقىمى تېخىمۇ كۆپ بولغان ئەسكەرنى قىسىمغا قوبۇل قىلىنىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ ئالاھىدە باتۇرلۇقىنى كۆرۈۋېلىش مۇمكىن ئىدى. جەڭ باشلانغان كۈنى سەھەردە، سوقرات بۇ قېتىملىق قان تۆكۈش ئۈچۈن ئىمكانقەدەر تولۇق تەييارلىق كۆردى، ئۇ ھەدەپ باشپىياز چاپنايتتى. ئەسكەرلەرنىڭ ئېيتىشىچە، باشپىياز يېنىسە قورقماس بولارمىش. سوقرات نۇرغۇن جەھەتلەردە گۇمانىي پوزىتسىيىدە ئىدى. بۇ ئۇنىڭ باشقا بىر مۇنچە جەھەتلەردە يېنىكلىك بىلەن ئىشىنىپ قېلىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. ئۇ روھانىيلىققا قارشى بولۇپ، ئەمەلىي نەتىجىسىنى قۇۋۋەتلەيتتى. شۇڭا ئۇ ئىبلالارغا چوقۇنماي باشپىيازغا ئىشەندى. ئەپسۇسكى، ئۇ باشپىيازنىڭ ھېچقانداق ئالاھىدە ئۈنۈمىنى كۆرمىدى. شۇڭا، ئۇ روھىسىز ھالدا بىر توپ شەمشەرۋازلارغا ئەگىشىپ، ئېغىزلىقتا قاتارلىشىپ پەرىشان ھالدا كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئالدى ۋە ئارقىسىدا ئافىنا شەھىرىنىڭ يېقىن ئەتراپىدىكى يېزىدىن كەلگەن ئىككى ياش ماڭدامدا بىر دېگۈدەك ئېغىزغا پۈتلىشىپ مۇدۈرۈپ كېتىپ باراتتى. ئۇلار ئافىنانىڭ قورال - ياراغ دۇكانلىرىدا ياسالغان دېۋولغا ساۋۇتلارنىڭ سوقراتتەك سېمىز كىشىلەرگە بەك كىچىك كەپقالدىغانلىقىنى ئۇنىڭ سەمگە سالاتتى. سوقراتتىمۇ شۇنداق ئوي بولغانىدى. بىراق ئۇنىڭ ئويلىغىنى پەقەت كەڭ يەلكىلىك كىشىلەر بولۇپ، بۇنداق كۈلكىلىك ھالدىكى كىچىك دېۋولغا ساۋۇتلار ئۇلارنىڭ بەدىنىنىڭ يېرىمىنىمۇ ياپالمايتتى. سوقراتنىڭ ئالدى ۋە كەينىدىكى ئىككى ياش

بىلەن چوڭ قورال - ياراغ سودىگەرلىرىنىڭ كىچىككىنە دېۋولغا ساۋۇتلارنى ياساپ، كۆپلەپ پايدا ئالغانلىقى توغرىسىدىكى پاراڭلىرى «ئارام ئېلىڭلار» دېگەن بىر ئېغىز بۇيرۇق بىلەن ئۈزۈلۈپ قالدى. كۆپچىلىك بۇغداي ئېغىزى بىلەن قاپلانغان ئېتىزدا ئولتۇردى. كوماندىر كېلىپ، سوقراتنى دېۋولغا ساۋۇت ئۈستىدە ئولتۇرماقچى بولغىنى ئۈچۈن ئەيىبلەدى. باشلىقنىڭ تىلىنى ئاڭلىشىغۇ مەيلى، سوقراتنى ساراسىمگە سېلىپ ھۈدۇقتۇرغان ئىش، ئۇنىڭ پەس ئاۋازدا تىللىغىنى بولدى. بۇنىڭدىن دۈشمەننىڭ يېقىن ئارىلىقتا ئىكەنلىكى ئېنىق بېلىنىپ تۇراتتى. شەھەردىن ئۆزلىگەن كۈلەڭ تۇمان ئالدى تەرەپتىكى ھەممە نەرسىنى توسۇۋالغانىدى. ئەمما ئاياغ تىۋىشلىرى ۋە قورال - ياراغلارنىڭ جاراڭ - چۇرۇڭ ئاۋازلىرى، تۈزلەڭلىكنىڭ قوشۇن بىلەن تولغانلىقىنى يىلدۈرەتتى. سوقرات تۈنۈگۈن كەچتە ئاقسۆڭەك بىر ياش بىلەن قىلىشقان گەپلىرىنى ئەسلەپ، كەيپىنى ئۇچىتى. ئۇ بۇ كىشى بىلەن سەھنە ئارقىسىدا ئۇچرىشىپ قالغانىدى. ئۇ ھازىر ئاتلىق ئەسكەر قىسىمدا سەركەردە ئىدى. ئىنتايىن ئېچىل چازە، دېگەندى بۇ سۆلەن ئۆز بايۋەچچە، بۇ دېۋەڭ پىيادە ئەسكەرلەر تۈپىنى قوشۇننىڭ ئالدىغا ئۇرۇنلاشتۇرۇپ، ئۇلارنى دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىغا تۈتۈپ بېرىش كېرەك. شۇ چاغدا ئاتلىق ئەسكەرلەر ئويمانلىق تىن ئايلىنىپ، دۈشمەننى ئارقىسىدىن قورشىشى كېرەك. بۇ ئويمانلىق ئوڭ تەرەپتىكى خېلى يىراق جايدا بولۇپ، تۇماندا ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولمايتتى. شۇ تاپتا ئۇ يەردىكى ئاتلىق ئەسكەرلەر بەلكىم ئاتلانغاندۇ. سوقرات دەسلىپىدە بۇنى ياخشى، ھېچبولمىغاندا پامان ئەمەس پىلان ئىكەن دەپ قارىدى. ھامان پىلان بولۇشى لازىم. بولۇپمۇ دۈشمەن ئۆزىدىن كۈچلۈك بولغان چاغدا تېخىمۇ شۇنداق. ئەمما جەڭ راستتىنلا باشلانغاندا، ھەممە ئىش ئاددىيلىشىپ، پەقەت ئالدىغا كەلگەننى چېپىشقا ئايلىنىپ، ھەر كەتمۇ پىلان بويىچە بولماي قالىدۇ. دۈشمەننىڭ قەيىرى ئاجىز بولسا، سەن ئۆزۈڭنى شۇ يەرگە ئۇرۇشۇڭ كېرەك. سوقراتنىڭ ئالدى ۋە كەينىدىكى ئىككى ياش

ئەمما، ھازىر تۇمانلىق شۇ سەھىرەدە، بۇ پىلان سوقراتنىڭ قارشىچە شۇنچە ئەرزىمەس كۆرۈندى. بۇ نېمە گەپ، ئەمدى! پىيادە ئەسكەرلەر نېمىشقا دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىشى كېرەك ئىكەن؟ دۈشمەننىڭ قىرىشىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، ئەسكەرى كۈچىنى ساقلاپ قېلىش كىشىنى خۇشال قىلىدىغان ئىش ئەمەسمۇ! ھازىرقى ئەپچىل پىلان ئۇلارنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىشنى مەقسەت قىلغان. ھەممىدىن يامىنى، سەركەردىنىڭ ئۆزى ئاتلىق ئەسكەرلەر توپىدا ئىدى.

سوقراتنىڭ كالىسىدا پەقەت بىرلا ئۇقۇم قېپقالغانىدى. بەلكىم بۇ ئۇقۇمنىڭ پەيدا بولغىنىغا خېلى بولغاندۇر. ئۇ ئېغىر قەدەم بىلەن ئارقىغا بۇرۇلۇپ قېچىشقا باشلىدى. ساۋۇت ۋە ئېغىر تۆمۈر تىزلىق ئۇنىڭ يۈگۈرۈشىگە كاشىلا قىلاتتى. ئۇلار قالغانغا قارىغاندا خەتەرلىك ئىدى. چۈنكى ئۇلارنى دەرھال سېلىپ تاشلىۋەتكىلى بولمايتتى.

بۇ پەيلاسوپ ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ يۈگۈرۈپ ئېگىزلىقتىن چىقتى، ھەممە ئىش ئالدىدا يۈگۈرۈپ، يېتەرلىك ئارىلىق قالدۇرۇش ياكى قالدۇرالماسلىقىغا باغلىق ئىدى. ئۇ ئارقىسىدىن كېلىۋاتقان ياش يىگىتلەرنىڭ دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىغا بىر مەھەل دال بولۇپ تۇرۇشىنى تىلەيتتى.

توساتىنىلا قاتتىق بىر ئاغرىق ئۇنىڭ يۈرىكىگە سانجىلىدى. ئۇنىڭ سول تايىنى خۇددى ئوتتا كۆيگەندەك ئېچىشىپ ئاغرىپ، زادىلا چىدىيالماي قالدى. ئۇ ئىنجىقلىغىنىچە يەرگە ئولتۇردىمۇ، دەرھال قاتتىق ئاغرىقتىن ئىگراب ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى. ئۇ ئالاق - جالاق بولغان ھالدا ئەتراپقا قاراپ، ئۆزىنىڭ جىغانلىق ئېچىگە كىرىپ قالغىنىنى كۆردى.

بۇ غۇژمەك ئۆسكەن جىغاننىڭ تىكەنلىرىمۇ ئۆتكۈز ئىدى. تايىنىغىمۇ يوغان بىر تال تىكەن سانجىلغان ئوخشايدۇ، ئۇ باشقا تولغان كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ، ئەتراپتىن ئولتۇرغۇدەك يەر ئىزدىدى ۋە ساق پۇتى بىلەن سەكرەپ يۈرۈپ ئالغاندەك بىر پارچە يەرنى تاپتى. دە، دەرھال ئولتۇرۇپ پۇتىغا كىرگەن تىكەننى ئېلىش بىلەن ئاۋارە بولدى.

ئۇ ئالدى تەرەپتە، يۈز ماڭدام يىراقلىقتا ھەدەپ كۈچىنىۋاتقان ئۇر - چاپ ئاۋازغا تەشۋىش ئىچىدە قۇلاق سالدى. بۇ ئاۋازلار ئاستا - ئاستا، ئەمما ناھايىتى ئېنىق ھالدا ئۇ تۇرغان يەرگە يېقىنلاشماقتا ئىدى.

ئەمما، ھازىر تۇمانلىق شۇ سەھىرەدە، بۇ پىلان سوقراتنىڭ قارشىچە شۇنچە ئەرزىمەس كۆرۈندى. بۇ نېمە گەپ، ئەمدى! پىيادە ئەسكەرلەر نېمىشقا دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىشى كېرەك ئىكەن؟ دۈشمەننىڭ قىرىشىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، ئەسكەرى كۈچىنى ساقلاپ قېلىش كىشىنى خۇشال قىلىدىغان ئىش ئەمەسمۇ! ھازىرقى ئەپچىل پىلان ئۇلارنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىشنى مەقسەت قىلغان. ھەممىدىن يامىنى، سەركەردىنىڭ ئۆزى ئاتلىق ئەسكەرلەر توپىدا ئىدى.

بازاردىكى باشپىياز ھەرقانچە كۆپ بولسىمۇ، ئادەملەرنىڭ يېتىشىگە يېتىشمەيتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئىش تەبىئىي ئەمەس ئىدى. شۇنچە قاقبودا كارىۋاتسا تاتلىق ئۇخلاپ ياتماستىن، بەلكى كەڭ كەتكەن ئېگىزلىقتا ئون نەچچە كىلوگرام ئېغىرلىقتىكى تۆمۈر ساۋۇتنى كىيىپ، قولىدا شەمشەر تۇتۇپ، ئۆلۈمنى كۈتۈپ ئولتۇرۇشقا توغرا كېلەتتى. ئۆز شەھىرى دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىغاندا، ئۇنى چوقۇم قوغداش كېرەك! ئۇنداق قىلىنسا بالايىئاپەتتىن قېچىپمۇ قۇتۇلالمايدۇ. ئەمما شەھەر نېمىشقا ھۇجۇمغا ئۇچرايدۇ؟ چۈنكى كىچىك ئاسىيادىكى سودا كېمىلىرىنىڭ خوجايىنلىرى، ئۈزۈمزار غوجىدارلىرى ۋە قۇل سودىگەرلىرى پىرسىيىدىكى سودا كېمىلىرىنىڭ خوجايىنلىرى، ئۈزۈمزار غوجىدارلىرى ۋە قۇل سودىگەرلىرىنىڭ مەنپەئىتىگە ئاجاۋۇز قىلغانىدى. بۇ ئاساسلار يېتەرلىكقۇ!

كۆپچىلىك بىردىنلا قەددىنى رۇسلاپ ئولتۇرۇشتى. سول تەرەپتىكى تۇمان ئىچىدىن چۇقان - سۈزەن كۆتۈرۈلگەنىدى. ئۇنىڭغا تومۇرنىڭ بىر - بىرىگە ئۇرۇلغاندىكى جاراڭ - جۇرۇڭ ئاۋازىمۇ ئارىلىشىپ كەتكەنىدى. بۇ ئاۋاز ناھايىتى تېزلا ھەممە يەرگە تارقالدى. دۈشمەن ھۇجۇمغا ئۆتكەنىدى.

ئەسكەرلەر ئورنىدىن تۇرۇشتى. كۆپچىلىك كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ئالدى تەرەپتىكى قوپۇق تۇمانغا تىكىلگەنىدى. ئون ماڭدام نېرىدا يېزەيلەن يەرگە يىقىلىپ، ئىنجىقلىغان پېتى ئىللارنىڭ ناملىرىنى چاقىرغىلى تۇردى. سوقرات كېچىككەنلىكىنى ھېس قىلدى. نۇپۇقسىز ئوڭ تەرەپتىكى سەل يىراق جايدىن

ئەمەس، تەخىمىنەن يېگىرمە - ئوتتۇزچە ئادەم ئىدى. ئۇلار ئالدىغا بىر قانچە قەدەم يېقىنلاشقاندا پەيلاسوپ ئىككى تۈپ تىكەننىڭ ئارىسىغا زوڭ ئولتۇرۇپ، ھولۇققىنىچە دۈشمەنگە قارىدى. ئۇ قىمىرلىيالمىيىتى، قورقۇنۇپ تاپىنىنىڭ قاتتىق ئاغرىشىدىن كۈچلۈك ئىدى. ئۇ نېمە قىلارنى بىلمەي قالدى، ئارقىدىنلا چۇقان - سۈرەن سېلىپ ۋارقىراشقا باشلىدى.

ئەسلىدە ئەھۋال مۇنداق بولغانىدى: ئۇ ئۆزىنىڭ ۋارقىراۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى. ئۇ خۇددى كانايىدىن ئېتىلىپ چىققانداك جاراخلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى: «3 - ئەترەت، بۇياققا كېلىڭلار! بالىلىرىم، ئۇلارنىڭ كۆرگۈلىكىنى راسا كۆرسىتىپ قويايلى» - شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇ قولدىكى شەمشەرنى ھەدەپ ئوڭغا، سولغا پۇلاڭلاتقانلىقىنى كۆردى، چۈنكى بۇ چاغدا چانقاللىق ئىچىدىن چىققان بىر پىرسىيلىك ئەسكەر نەيزىنى تەڭلەپ ئۇنىڭ ئالدىدا تۇراتتى. نەيزە بىر چەتكە قېقىلىپ، ھېلىقى پىرسىيلىك ئەسكەرىمۇ يىقىلىپ چۈشتى.

سوقرات يەنە ئۆزىنىڭ چۇقان - سۈرەن سالغان ئاۋازىنى ئاڭلىدى: «بالىلىرىم! بىرقەدەممۇ چېكىنىشكە بولمايدۇ. بۇ ئىتنىڭ بالىلىرى بىزنىڭ قايقىنىمىزغا چۈشتى! كىلپروس، 6 - ئەترەتنى ئېلىپ كەل! نوروس، ئوڭ تەرەپكە بار! كىم چېكىنسە مەن شۇنى چېچىپ تاشلايمەن!»

ئۇ يېنىغا كېلىپ قالغان ئۆز ئادەملىرىنى كۆردى، ئىككىيلەن كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ئۇنىڭغا ھەيرانلىق بىلەن قاراپ تۇراتتى. «ۋارقىراڭلار» دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا، «خۇدا ھەقىقى، ۋارقىراڭلار!» ئۇلارنىڭ بىرى قورققىنىدىن تىلى گەپكە كەلمەي قالدى. يەنە بىرى ھەدەپ چۇقان - سۈرەن سېلىشقا باشلىدى، ئەمما نېمە دەپ ۋارقىراۋاتقانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى ھېلىقى پىرسىيلىك ئەسكەر ئورنىدىن مەڭ تەستە قوپۇپ، چانقاللىققا قېچىپ كىرىپ كەتتى.

يان تەرەپتىكى بوشلۇقتىن ھېرىپ ھالىدىن كەتكەن بىر قانچە ئادەملەر سەتتۈرۈلۈپ كېلىشتى. پىرسىيلىكلەر چۇقان - سۈرەن ئاۋازىنى ئاڭلاپلا ئارقىغا قېچىشتى. ئۇلار

سوقرات پۈتتىكى يازلىق ئايانغى سالالمىدى، چۈنكى ئۆتكۈر تىكەن ئۇنىڭ نېپىز چەمىنى تېشىپ ئۆتۈپ، تاپىنىغا چوڭقۇر كىرىپ كەتكەنىدى. ئۇلار نېمىشقا بۇنداق نېپىز چەملىك ئايانغى بەرگەندۇ؟ ئۇ پۈتتە كىرگەن تىكەن بىلەن ھەپىلەشكەنسىرى قاتتىق ئاغرىق يۈرىكىگە سانجىلاتتى. ئاخىر ئۇ ھېرىپ ھالىدىن كەتتى. سېمىز بىلەن كىلىرى يەسكە ساڭگىلاپ، نېمە قىلىشىنى بىلمەي قالدى.

ئۇنىڭ ئەلەملىك كۆزلىرى يېنىدىكى خەنجەرگە چۈشتى ۋە بىردىنلا كاللىسىغا بىر ئوي كەلتى ھەم ئۇنى باشقىلار بىلەن مۇنازىرلەشكەن چاغلىرىدا ئويلاپ تاپقان ئوي - پىكىرلىرىدىنمۇ بەكرەك خۇش قىلىۋەتتى: بۇ خەنجەرنى قەلەمترىچ ئورنىدا ئىشلەتكىلى بولماسمۇ؟ ئۇ دەرھال خەنجەرنى قولغا ئالدى.

دەل مۇشۇ چاغدا، ئۇ ئېغىر قەدەم ئاۋازىنى ئاڭلىدى، بىر تۈپ كىشىلەر دەرەخلىق ئىچىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ كېلىشتى. خۇداغا شۈكۈر، ھەزىمە بولسا ئۇلار ئۆز ئادەملىرى ئىكەن! بۇ كىشىلەر ئۇنى كۆزۈپلا بىر قانچە دەققە جاپىدا تۇرۇپ قېلىشتى. «ھېلىقى موزدۇز ئىكەن» - سوقرات ئۇلارنىڭ شۇنداق دېيىشكەنلىرىنى ئاڭلىدى، بىردەمدىن كېيىن ئۇلار قاچقانچە نەگىدۇر يوقالدى.

ئەمما، بۇ چاغدا ئۇلارنىڭ سول تەرىپىدىمۇ ئادەم شەپسى ئاڭلىنىپ، چەت ئەل تىلىدا بېرىلگەن بۇيرۇق ئاڭلاندى.

سوقرات ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشەلدى، ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا، گەرچە قىسقا بولسىمۇ قولدىكى شەمشەرنىڭ سېپىغا تايىنىپ، ئوڭ پۈتى بىلەن ئورنىدىن تۇردى. دەل شۇ چاغدا ئۇ سول تەرەپتىكى كىچىككىنە بىر پارچە بوشلۇقتا قۇچاقلاشما جەڭ قىلىۋاتقان ئەسكەرلەرنى كۆردى، ئۇلارنىڭ چۇقان - سۈرەنلىرى، قىلىچ - خەنجەرلەرنىڭ تۆمۈر ئادەمگە چېپىلغان چاغدىكى ئاۋازلىرىنى ئېنىق ئاڭلىدى.

سوقرات جىددىيلىشىپ قالدى، ئۇ ساق پۈتى بىلەن جېنىنىڭ بارىچە دىڭگاڭلاپ سەكرەپ ئارقىغا قېچىشقا باشلىدى. سوقۇشۇۋاتقان كىشىلەرنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، يەسكە ئېگىشىۋىدى، يارىدار بولغان پۈتى يەرگە تېگىپ، ۋايىجانلىغىنىچە يىقىلىپ چۈشتى. قۇچاقلاشما جەڭ قىلىۋاتقانلارنىڭ سانى كۆپ

شورپىسى قاينىتىۋاتاتتى. ئۇ ئوچاق ئالدىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ، قوۋۇرنى كۆپتۈرۈپ ئوتنى پۈۋلەيتتى. بەزىدە قايرىلىپ سوقراتقا قاراپ قوياتتى.

سوقرات ھېلى سەپداشلىرى ئولتۇرغۇزۇپ قويغان ئورۇندۇق ئۈستىدە قىمىرلىماي ئولتۇراتتى. سەن نېمە ئىشقا يولۇقتۇڭ؟ - ئۇ شۈبھىلىنىپ سورىدى.

مەن، سوقرات دۇدۇقلاپ جاۋاب بەردى، -

ھېچنېمە. ئۇلارنىڭ رەھمىسى سېنىڭ باتۇرلۇقۇڭ توغرىسىدا سۆزلىشىۋاتىدۇ، بۇ نېمە ئىش، - دېدى سانتىپا. ئېنىق سوراپ بىلىۋالماقچى بولۇپ.

ھەممىسى كۆپتۈرمە گەپ، - دېدى سوقرات، - شورپا ھەجەپمۇ خۇش پۇراق بوپتۇ.

ئەمدىلا ئوت ياقا - ياقماي تۇرغان نەرسە قانداقمۇ خۇش پۇراق بولسۇن؟ سېنى يەنە باشقىلار ئەخمەق قىلغان چېغى، شۇنداقمۇ؟ -

دېدى ئۇ ئاچچىقى بىلەن، - مەن ئەتە يولكا سېتىۋالغىلى بارغاندا، يەنە باشقىلار مېنى مازاق قىلىشىدىكەن. دە!؟

مەن ھەرگىزمۇ ئەخمەق قىلىنمىدىم. مەن جەڭ قىلغىلى باردىم.

سەن مەست بولۇپ قالدىڭمۇ؟

ياق، ئۇلار چېكىنگەن چاغدا، مەن ئۇلارنى توسۇۋالدىم.

سەن ئۇزۇڭ ئورنىڭدىن تۇرالماستىن بوپقاپسەنمۇ، - دېدى سانتىپا ئورنىدىن تۇرۇپ، بۇ چاغدا ئوت ئولغايدى، - شىرە ئۈستىدىكى ئۆزىنى ئېلىۋەتكەنە.

مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە، - دېدى سوقرات ئاستا، خۇددى بىر نېمىنى ئويلاۋاتقاندەك ھالدا، - ھېس قىلىشىمچە، پۇرچاق شورپىسىنى ئىچمىسىم بولغۇدەك، ئاشقازنىم سەل ئاغرىۋاتىدۇ.

مەن دېمىدىممۇ، سەن چىق ئىچىۋاپسەن، ئورنىڭدىن تۇرۇپ ئۆي ئىچىدە مېڭىپ ياق، شۇ چاغدا نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ.

ئۇ سوقراتقا ئادىللىق بىلەن مۇئامىلە قىلماي، خېلى ئازابلىدى. ئۇنىڭ نېمىلا بولمىسۇن ئورنىدىن تۇرغۇسى، سانتىپاغا ئۆزىنىڭ ماڭالمايدىغانلىقىنى كۆرسەتكۈسى يوق.

بۆكتۈرمە بار ئوخشايدۇ دەپ قورققانىدى. - بۇ يەردە نېمە بولدى، - دەپ سورىدى بىر سەپدىشى سوقراتتىن، ئۇ يەنىلا يەردە ئولتۇراتتى.

ھېچنېمە بولغىنى يوق، - دېدى سوقرات، - مېنى مۇنداق ئورۇنلاپ قاراپ تۇرماڭلار، سىلەرنىڭ ئۇياق - بۇياققا يۈگۈرۈپ يۈرۈپ، ۋارقىراپ بۇيرۇق چۈشۈرگىنىڭلار تۈزۈك، بولمىسا دۈشمەن بىزنىڭ ئازلا ئادەم ئىكەنلىكىمىزنى سېزىپ قالدۇ.

ئەڭ ياخشىسى، بىز چېكىنەيلى، - دېدى ھېلىقى ئادەم شۈبھى بىلەن.

بىرقەدەممۇ چېكىنىشكە بولمايدۇ، - دەپ سوقرات ئۇنىڭغا قارشى چىقتى، - سىلەر شۇنداق توخۇ يۈرەكلەرمۇ؟

دەل شۇ چاغدا ئۇلار خېلى يىزاقتىن كېلىۋاتقان ئاتلارنىڭ تۇپاق تىۋىشلىرى ۋە ۋارقىرىغان ئاۋازلارنى ئاڭلىدى. ناھايىتى ئېنىقكى، ئۇلار يۇنانلىقلار ئىدى! شۇ كۈنى پىرسىيلىكلەر ئېغىر تالاپەتكە ئۇچرىدى، ئۇرۇش مۇشۇنداق ئاياغلاشتى.

ئارچىبىيادىس^① ئاتلىق ئەسكەرلەرنى باشلاپ جىغانلىققا كەلگەندە، بىر توپ پىيادە ئەسكەرلەرنىڭ بىر سېمىز ئادەمنى ئۆشنىسىگە ئارتىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى.

ئۇ ئېتىنى توختىتىپ، ھېلىقى ئادەمنىڭ سوقرات ئىكەنلىكىنى تونۇدى. ئەسكەرلەر ئارچىبىيادىسقا دەل مۇشۇ ئادەمنىڭ باتۇرلارچە قەتئىي قارشىلىق كۆرسىتىشى ئارقىلىق، تەۋرىنىپ قالغان سېپىنى مۇقىملاشتۇرغانلىقىنى ئېيتىپ بەردى.

ئۇلار سوقراتنى كۆتۈرگەن پېتى، يول بويى غەلبىنى تەنتەنە قىلىشىپ كارۋان ئەترىتىگە كېلىشتى. ئەسكەرلەر ئۇنىڭ ۋارقىراپ قارشى تۇرۇشىغا پىسەنت قىلماي، ئاشلىق توشۇيدىغان ھارۋىغا ياتقۇزۇشتى. ئاندىن كېيىن سوقرات ھارۋىنى چۆرىدەپ مېڭىپ، تەرلەپ - پىشىپ چىنىنىڭ بارىچە تۈۋلىشىۋاتقان ئەسكەرلەرنىڭ ھىمايىسىدە پايتەختكە قايتىپ كەلدى.

كېشىلەر ئۇنى كۆتۈرۈپ، ياكار ئۆيگە ئەكىرىپ قويدى.

سوقراتنىڭ ئايالى سانتىپا ئۇنىڭغا پۇرچاق

ئارچىبىيادىس (مىلادىدىن بۇرۇنقى 403 - 450 يىللار)، ئافېنانىڭ سىياسىتى ۋە باش قوماندانى، سوقراتنىڭ تالىمى.

① ئارچىبىيادىس (مىلادىدىن بۇرۇنقى 403 - 450 يىللار)، ئافېنانىڭ سىياسىتى ۋە باش قوماندانى، سوقراتنىڭ تالىمى.

ئىدى. نېمىنىڭ سوقرانغا پايدىسىز ئىش ئىكەنلىكىنى ئېنىقلاشقا توغرا كەلگەندە، ساتىنپا ناھايىتى ئەقىللىق ئىدى. ئەمما ھازىر كۆپچىلىك سوقراننىڭ جەڭدە قەتئىي تەۋرەنمەي تۇرغانلىقىنىڭ تېخىمۇ چوڭقۇر سەۋەبلىرىنى بىلىپ قالسا، ئاقىۋىتى پايدىسىز بولاتتى.

ساتىنپا بىر تەرەپتىن قايناۋاتقان پۇرچاق شورپىسىنى ئىلەشتۈرگەچ، بىر تەرەپتىن ئۆزىنىڭ ئوي - پىكرىنى دېگىلى تۇردى.

مەن جەزملەشتۈرەلەيمەنكى، يەنىلا سېنىڭ ھېلىقى قىممەتلىك دوستلۇرۇڭ، ساڭا ئارقا سەپتىكى يىراق بىر يەردە، سەپەر ئوچىقىنىڭ يېنىدا يوشۇرۇنىدىغان جاي تېپىپ بەرگەن گەپ، بۇ ساختىپەزلىك.

سوقرات چىرايىنى پۇرۇشتۇرۇپ، ئۆيىنىڭ پەنجىرىسىدىن تار كوچىغا قارىدى. نۇرغۇنلىغان كىشىلەر ئاق پانوسلارنى كۆتۈرۈپ ئۇياق - بۇياققا مېڭىپ يۈرەتتى. ئۇلار غەلىبىنى تەبرىكلەۋاتاتتى.

ئۇنىڭ مەرتىۋىلىك دوستلىرىنىڭ بۇنداق ئىش قىلىش خىيالى يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە سوقراتمۇ ئۇنداق قىلىشقا ئۇنىمايتتى، ھېچبولمىغاندا يېنىكلىك بىلەن ماقۇل بولمايتتى.

ئۇنداق بولسا ئۇلار سەن موزدۇز بىلەن بىللە جەڭگە بېرىشنى مۇۋاپىق كۆرەتتىمۇ؟ ئۇلار ھەرگىز سېنىڭ غېمىڭنى يېمەيدۇ. ئۇلار ئۇ دېگەن بىر موزدۇز، بېرىپ ئۆزىنىڭ موزدۇزلۇقىنى قىلسۇن، بولمىسا بىز ئۇنىڭ ئەسكى ئۆيىگە قانداقمۇ بېرىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىرنەچچە سائەت پاراڭلىشىپ ئولتۇرايلىمىز؟ دېيىشىدۇ. يەنە ھەممىلا يەردە سېنىڭ توغراڭدا كۆسۈرلىشىۋاتقان: «قاراڭلار، ئۇ موزدۇزمۇ ياكى ئەمەس؟ بۇ ئاقسۆڭەكلەر راستتىنلا ئۇنىڭدىن تەلىم ئېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن فىلېرسوفىيە^① توغرىسىدا سۆزلىشەرمۇ؟ كېرەكسىز بىرنەمە!

فىلېرسوفىيە - فىلېرسوفىيە، - دېدى سوقرات سەۋرچانلىق بىلەن. ساتىنپا ئۇنىڭغا ئاچچىقى بىلەن گۈلەيدى. - ماڭا ئۈگۈت - نەسەھەت قىلمايلا قوي،

سوقرات تىترەپ كەتتى ۋە دەرھال ساتىنپانىڭ كۆرۈپ قالغانلىقىنى تىلىدى. بۈگۈن نېمە بولسا مەيلى، ئۇنىڭغا پۈتۈمنى يۇغۇرمايمەن. خۇداغا شۈكۈر. ساتىنپا باشقا ئىشلار ھەققىدە كۈتۈلدىغىلى چۈشتى.

قارىغاندا سەن ھازىر ئىچىپ مەست بولۇپ قالماپسەن. باشقىلارمۇ ساڭا يوشۇرۇنىدىغان جاي تېپىپ بەرمەپتۇ، ئۇنداقتا سەن بىر جەڭچىگە ئوخشاش ئۇرۇشقاندۇرسەن. قولۇڭ قانغا بويالغاندۇ؟ مەن بىرەر تال ئۆمۈچۈكنى دەسسەپ ئۆلتۈرۈپ قويماس، سەن دەرھال كۈتۈلدەيسەن، مېنى سېنىڭ ھەقىقەتەن شۇنداق باتۇر ئىكەنلىكىڭگە ئىشىنىدۇ دەپ قالما، سەن چوقۇم بىرەر ھەيئە ئىشلەتتىڭ. بولمىسا ئۇلار مۇشۇنداق مۇرەڭگە ئۇرۇپ ماختايتتىمۇ؟ سەن قارايتۇر، مەن سېنىڭ ھەيئە - مىكرىڭنى ئېچىۋېتىمەن.

بۇ چاغدا شورپا تەييار بولغانىدى. ئۇنىڭ يۇرقى ئادەمنىڭ ئىشتىھاسىنى قوزغايتتى. ساتىنپا كۆڭلىكىنىڭ پېشى بىلەن كورنىنىڭ سېپىنى تۇتۇپ شىرە ئۈستىگە قويدى. دە، شورپىنى ئۈستۈشقا باشلىدى. سوقرات ئۆزىنىڭ ئىشتىھاسى بارلىقىنى بىلدۈرۈش ياكى بىلدۈرمەسلىك ھەققىدە ئويلىدى. شورپا ئىچمەن دەپسە، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۈستەلنىڭ يېنىغا بېرىشقا توغرا كېلەتتى، شۇڭا ئۇ شۇلگىيىنى بۇتۇپ، جىم ئولتۇرۇۋالدى.

سوقراننىڭ كەيپى چاغ ئەمەس ئىدى. ئۇ بۇ ئىشنىڭ ئىخى تۈگمىگەنلىكىنى، بۇنىڭغا ئۆلىشىپ يەنە ھەر خىل كۆڭۈلسىزلىكلەرنىڭ چوقۇم يۈز بېرىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلەتتى. پىرسىيلىكلەر بىلەن بولغان بۇ ئۇرۇشتا ھەل قىلغۇچ رول ئوينىمىغان كىشىلەرنى باشقىلار ئاۋازە قىلمايتتى. ھازىر غەلىبىنى تەبرىكلەش ئەمدىلا باشلانغان بولۇپ، كىشىلەر تەبىئىي ھالدا ھېلىقى خىزمەت كۆرسەتكەن ئادەمنى ئېسىگە ئالماي، ھەر كىم ئۆزىنىڭ تۆھپىسىنى كۆز -

① فىلېرسوفىيە (philosophie) يەنىلىپ (philosophie) نىڭ خاتا ئوقۇلىشى. «فىلېرسوفىيە» بولسا ياسالما سۆز. «philo» نىڭ مەنىسى «ياخشى كۆرۈش»، «phobia» نىڭ مەنىسى «قورقۇش» دېگەنلىك بولىدۇ. ئېيتىشلارغا قارىغاندا ساتىنپا ئاچچىقى يامان ئايال بولۇپ، سوقرات ئۇنىڭدىن قورقىدىكەن. شۇڭا ئۇ مۇشۇ كۆلكىلىك گەپنى توغقان.

پەزىشان ئىدى. ئۇ ئايىغىنى سېلىۋەتكەن بولسىمۇ، تىكەننى تارتىپ چىقىرىۋالغانغا پۈتۈ بەك ئىشىشىپ كەتتى. بۈگۈن ئەتىگەندە ئايالى خېلىلا ياۋاشلاپ قالغانىدى.

تۈنۈگۈن كەچقۇرۇن، سانتىپا شەھەردىكى ھەممە كىشىنىڭ ئېرى ئورنىدا سۆزلىشىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىغانىدى. چوقۇم كىشىلەر ئۇنىڭغا قايىل بولغۇدەك بىر ئىش يۈز بەرگەن بولسا كېرەك. سانتىپا ئېرىنىڭ پىرسىيىلىك پۈتكۈل سەپ ئەسكەرلەرگە تاقابىل تۇرالىغىنىغا ھەرقانداق قىلىپمۇ ئىشەنمەيتتى. «سوقرات يىغىلىشقا قاتناشقان كىشىلەرگە سوئال قويۇپ، ئۇلارنى تىل قىسىنچىلىققا قالدۇرالايدۇ» دەپ ئويلايتتى سانتىپا. «ئەمما پىرسىيىلىك ئەسكەرلەرنى پۈتكۈل سەپ بويىچە توختىتىپ قالالمايدۇ. ئۇنداقتا، زادى نېمە ئىش يۈز بەرگەندۇ؟!»

ئۇ ئويلاۋېرىپ تېگىگە يېتەلمىدى. شۇڭا قوي سۈتىنى كارىۋاتتا يانغان سوقراتنىڭ قولغا سۈندى. سوقراتنىڭ زادىلا ئورنىدىن تۇرغۇسى يوق ئىدى.

- سېنىڭ كوچىغا چىققۇڭ كەلمىدىمۇ؟ - دەپ سورىدى سانتىپا.

سوقرات «كۆڭلۈم تارتىۋېلىدۇ» دەپ غۇتۇلدىنى ھېچكىم ئايالىنىڭ مۇلايىملىق بىلەن سورىغان سوئالىغا بۇنداق قوپال جاۋاب بەرمەيتتى. ئەمما سانتىپا ئۇنىڭ كىشىلەرگە كۆرۈنگۈسى يوق ئوخشايدۇ دەپ ئويلىدى. دە، سوقراتنىڭ قوپال جاۋابىنى ئاڭلىمىغانغا سالىدى. كىشىلەر ئەتىگەندە ھال سوراپ كېلىشكە باشلىدى.

بۇ بىرقانچە ياش باي ئائىلىلەرنىڭ پەرزەنتلىرى بولۇپ، ئادەتتە بۇ ئۆيگە كېلىپ كىتىشىپ تۇرۇشاتتى. ئۇلار ئىزچىل ھالدا سوقراتنى ئۇستاز دەپ بىلەتتى. ھەتتا ئۇ سۆزلىگەن چاغدا گويىكى بىرەر يېڭىلىقنى چۈشۈرۈپ قويماسلىققا تىرىشقانداك تولۇق خاتىرىلىۋېلىشاتتى.

بۈگۈن ئۇلار ئۆيگە كىرىپلا، سوقراتقا پۈتكۈل ئافىيانىڭ ئۇنى مەدھىيەلەۋاتقانلىقىنى دوكلات قىلىشتى ۋە بۇ پەلسەپە تارىخىدىكى زور ئىش (شۇڭا يەنىلا سانتىپانىڭ دېگىنى دۇرۇس

كۆز قىلىشماقتا. ئەمما ئەتە ياكى ئۆگۈنلۈككە كىشىلەر باشقىلارنىڭ ھەممە شان - شەرەپىنى ئۆز دەپتىرىگە يېزىۋالغانلىقىنى كۆرگەندىن كېيىنلا، كۆپچىلىك ئاندىن ئۇنى كۆتۈرۈپ چىقىشىدۇ، پەقەت ئۇلار بۇ موزدۇزنىڭ بىرىنچى نومۇرلۇق ھەقىقىي قەھرىمان ئىكەنلىكىنى ئېلان قىلغاندىلا، كۆپچىلىك ئاندىن باشقىلارغا سەت تىللارنى ياغدۇرۇشقا باشلايدۇ. ئارچىبىيادېسنى ئېلىپ ئېيتقاندا، كىشىلەر ئۇنىڭدىن ئانچە رازى ئەمەس. بىراق ئەمدى كۆپچىلىك ئۇنى «ئورۇشتا سەن غەلىبە قىلدىڭ، ئەمما دۈشمەننى بىر موزدۇز قوغلىۋەتتى!» دەپ مەسخىرە ئارىلاش مەدھىيىلىنىشىدۇ.

پۈتتە كىرىپ كەتكەن تىكەن تېخىمۇ بەكرەك ئاغرىتىشقا باشلىدى. ئەگەر ئايىغىنى سېلىپ تىكەننى ئېلىۋەتمىسە قان زەھەرلىنىشى مۇمكىن ئىدى.

- تاماق يېگەندە مۇنچۇلا شالاپلىتىپ كەتمە، - دېدى ئۇ سەۋرىسىلىك بىلەن. ئايالى شورپا قوشۇقىنى ئېغىزدىن چىقارمىغان يېتى توختاپ قالدى.

- مەن نېمە قىلىپتىمەن؟ - ھېچنېمە، - سوقرات چۆچۈپ كەتتى ۋە دەرھال، - مەن بىرنەرسىنى ئويلاۋاتاتتىم، - دەپ قوشۇمچە قىلدى.

سانتىپا ئاچچىقى بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ، كورنىنى ئوچاق ئۈستىگە قويدى. دە، يۈگۈرۈپ سىرتقا چىقىپ كەتتى.

سوقرات كۆڭلى جايىغا چۈشۈپ چوڭقۇر بىر تىنىۋالدى. ئۇ ھولۇققىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئەتراپقا قورقۇمسىراپ نەزەر تاشلىدى. ھەمدە ساق پۈتى بىلەن سەكرەپ ئارقا تەرەپتىكى كارىۋاتنىڭ قېشىغا باردى. سانتىپا ئۆيگە رومىلىنى ئالغىلى كىرگەندە ئۇنىڭ ئاسما تېرە كارىۋاتتا مېدىرلىماي ياتقىنىنى كۆرۈپ ھەيران قالدى ۋە دەرھال كالىسىغا «ئۇ ھەقىقەتەن بىناپ ئوخشايدۇ» دېگەن ئوي كېلىپ، ئۇنىڭدىن سورىغۇسى كەلدى. چۈنكى سانتىپا ئېرىگە ناھايىتى سادىق ئىدى. ئەمما ئۇ تېخىمۇ ياخشى چارىنى ئويلاپ تېپىپ، ئۇيدىن غىڭ قىلماي چىقتى. دە، قوشنىسىنىڭ ئايالى بىلەن بىللە تەبرىكلەش يىغىنىغا كەتتى.

سوقرات ئۇياق - بۇياققا ئۇرۇلۇپ ياخشى ئۇخلىيالمىدى، ئويغانغان چېغدا كۆڭلى ناھايىتى

بولۇپ، بۇنى باشقا بىرنىمە دەپ ئەمەس، بەلكى «قىلىپ سۈپەت» دەپ ئاتاش كېرەك، سۈقرات ئۇلۇغ كۆزەتكۈچىنىڭ ئۇلۇغ پائالىيەتچىسى بولالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى، دېيىشتى.

سۈقرات ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى جىم تۇرۇپ ئاڭلىدى، ئۇنىڭ ھازىر ئادەتتىكىچە چاقچاقلارغىمۇ زىي يوق ئىدى. ئۇلار بەس - بەس بىلەن سۆزلەۋاتقان چاغدا، سۈقرات ئۆزىنى گويىكى باشقىلار چىراقتىكى گۈلدۈرما ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك، يىراق بىر يەردە كۆتۈرۈلگەن ئاسمان زېمىنىنى تىنرەتكۈدەك قاتتىق كۈلكە ئاۋازىنى ئاڭلاۋاتقاندەك ھېس قىلدى. ئۇ پۈتكۈل شەھەرنىڭ، ھەتتاكى پۈتكۈل دۆلەتنىڭ كۈلكە ئاۋازى بولۇپ، ناھايىتى يىراقتىن ئاڭلىناتتى، بەلكى بارغانسېرى يېقىنلاپ توسقىلى بولمايدىغان ھالدا يېقىنلاپ كېلىپ، بارلىق كىشىلەرنى، يولدا كېتىۋاتقانلار، بازاردىكى سودىگەرلەر ۋە سىياسىي ئۇلار، دۇكانلاردىكى ھۈنەرۋەنلەرنى ئۆز ئىچىگە تارتىۋاتاتتى.

سۈقرات بۇ گەپلەرنىڭ ھەممىسى يالغان، - دېدى سۈقرات ئۇيۇقسىزلا قەتئىي ئىرادىگە كېلىپ، - مەن ھېچنېمە قىلمىدىم. ياشلار بىر - بىرىگە قاراپ كۈلۈشتى، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىرى:

- راست، بىزمۇ شۇنداق دېدۇق، چۈنكى بىز سىزدە مۇشۇنداق كۆز قاراشنىڭ بارلىقىنى بىلەتتۇق. ئون يىلدىن بۇيان سۈقرات روھى جەھەتتە ئەڭ ئۇلۇغ تۆھپىلەرنى ياراتتى. ئەمما ھېچكىم ئۇنى كۆزگە ئېلىپمۇ قويمىدى. ھازىر ئۇ بىر قېتىم غەلبىلىك جەڭ قىلسا، پۈتكۈل ئافىنادا ئۇنىڭ گېپى بولۇۋاتىدۇ. سىلەر بۇنىڭ نولمۇ يىرگىنىشلىك ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر، دېدۇق. - دېدى.

سۈقرات ئۇھ تارتتى.

«ئەمما مەن غەلبىلىك جەڭ قىلغىنىم يوق، دۈشمەن ماڭا ھۇجۇم قىلغاندا، مەن يەقەت ئۆزۈمنى قوغدىدىم، مەن بۇ ئۇرۇشقا قىزىقمايمەن، چۈنكى مەن قورال - ياراق سودىگىرى ئەمەس، بۇ ئەتراپتا ئۆزۈم ئارقىمۇ يوق. مەن ئۆزۈمنىڭ نېمىشقا ئۇرۇشىدىغانلىقىمنى زادىلا بىلمەيمەن. مەن شەھەر ئەتراپىدىن كەلگەن بىرقانچە كالىسى سەگەك كىشىلەر بىلەن بىللە بولدۇم، ئۇلارمۇ بۇ ئۇرۇشقا قىزىقمايدىكەن. مەن قىلغاننى ئۇلارمۇ قىلدى،

كۆپ بولغاندا مەن ئۇلاردىن سەل تال دۇرراق قىلغاندۇرمەن» دېگەن سۆزنى ئاڭلىدى. ئۇلار نېمە دېيىشىنى بىلمەي قېلىشتى. - شۇ ئەمەسمۇ، - دېيىشتى ئۇلار يەنە، - بۇنى بىزمۇ دېدۇق، سىزنىڭ قىلغانلىرىڭىز ئۆزىنى قوغداشتىن باشقا نەرسە ئەمەس. بۇ سىزنىڭ جەڭدە غەلبە قىلغانلىقىڭىزنىڭ سىرى. ئەپۇ قىلىڭ. بىز تەنتەربىيە سارىيىغا بارايلى، بىز دەل مۇشۇ مەسىلە ئۈستىدە سۆزلىشىۋاتاتتۇق. پەقەت سىزدىن ھال سوراپ كېلىش ئۈچۈن سۆھبەتنى ئۈزۈپ قويدۇق.

ئۇلار ئۆيىدىن چىقىپ، يول بويى مۇنازىرىلىشىپ مېڭىشتى.

سۈقرات ئۇن - تىنىسىز ياناتتى. ئۇ بېشىنى ئىككى ئالغىنىنىڭ ئۈستىگە قويغان پېتى ئىستىن قارايدىغان تۈرۈستىن كۆز ئۆزۈمەيتتى. ئۇ توغرا قىياس قىلغانىدى. قورقۇنچلۇق ئىش ئاخىر يۈز بەردى.

سانتىيا ئۇنىڭ بىز بۇلۇڭىدا ئولتۇرۇپ كونا كۆڭلەكنى يامىغاچ، ئېرىگە پات - پات قاراپ قوياتتى.

ئۇ بىزدىنلا:

- بۇنىڭ ئىچىدە زادى قانداق ئويۇن باردۇرۇمەن! - دېدى پەس ئاۋاز بىلەن.

سۈقرات چۆچۈپ كەتتى ۋە تەشۋىش ئىچىدە ئۇنىڭغا قارىدى.

سانتىيا كۆپ جاپا چەككەن ئايال ئىدى. كۆكرىكى خۇددى ياغاچتەك تۈز بولۇپ، كۆزلىرى غەمكىن ۋە مەيۈس ئىدى. سۈقرات ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى بىلەتتى. ئۇنىڭ تالىپلىرى كەلگۈسىدە سۈقرات ئۇ ھەممە ئىشلارنى ئىتكار قىلغان ئەسكى بىر موزدۇزغۇ؟ دېيىشىشە، سانتىيا يەنىلا سۈقراتنى قوللايتتى. ئۇ سۈقرات بىلەن بىللە كۆپ جاپا چەكتى، ئەمما ئىزدىن ئاغرىتىپ باقمىدى. ھەتتا سۈقرات ئاخشاملىرى پۇللۇق تالىپلىرىنىڭ يېنىدىن ئاچ قورساق يېنىپ كەلگەن چاغلاردىمۇ، ئوچاق ئۈستىدە ئايالى ئۇنىڭ ئۈچۈن تەييارلاپ قويغان بولكا بىلەن بىر پارچە چوشقا مېيىنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرەتتى.

ئۇ ئۆزىدىن ھەممە ئىشنى ئايالىغا دەپ بېرەيمۇ دەپ سورىدى، ئەمما دەرھال «ئەگەر ھەقىقىي ئەھۋالنى ئۇنىڭغا دەپ بەرسەم، ھېلى يەنە باشقا كىشىلەر كۆرگىلى كېلىپ، مېنىڭ

بولۇپ، بۇنى باشقا بىرنىمە دەپ ئەمەس، بەلكى «قىلىپ سۈپەت» دەپ ئاتاش كېرەك، سۈقرات ئۇلۇغ كۆزەتكۈچىنىڭ ئۇلۇغ پائالىيەتچىسى بولالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى، دېيىشتى.

سۈقرات ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى جىم تۇرۇپ ئاڭلىدى، ئۇنىڭ ھازىر ئادەتتىكىچە چاقچاقلارغىمۇ زىي يوق ئىدى. ئۇلار بەس - بەس بىلەن سۆزلەۋاتقان چاغدا، سۈقرات ئۆزىنى گويىكى باشقىلار چىراقتىكى گۈلدۈرما ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك، يىراق بىر يەردە كۆتۈرۈلگەن ئاسمان زېمىنىنى تىنرەتكۈدەك قاتتىق كۈلكە ئاۋازىنى ئاڭلاۋاتقاندەك ھېس قىلدى. ئۇ پۈتكۈل شەھەرنىڭ، ھەتتاكى پۈتكۈل دۆلەتنىڭ كۈلكە ئاۋازى بولۇپ، ناھايىتى يىراقتىن ئاڭلىناتتى، بەلكى بارغانسېرى يېقىنلاپ توسقىلى بولمايدىغان ھالدا يېقىنلاپ كېلىپ، بارلىق كىشىلەرنى، يولدا كېتىۋاتقانلار، بازاردىكى سودىگەرلەر ۋە سىياسىي ئۇلار، دۇكانلاردىكى ھۈنەرۋەنلەرنى ئۆز ئىچىگە تارتىۋاتاتتى.

سۈقرات بۇ گەپلەرنىڭ ھەممىسى يالغان، - دېدى سۈقرات ئۇيۇقسىزلا قەتئىي ئىرادىگە كېلىپ، - مەن ھېچنېمە قىلمىدىم. ياشلار بىر - بىرىگە قاراپ كۈلۈشتى، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىرى:

- راست، بىزمۇ شۇنداق دېدۇق، چۈنكى بىز سىزدە مۇشۇنداق كۆز قاراشنىڭ بارلىقىنى بىلەتتۇق. ئون يىلدىن بۇيان سۈقرات روھى جەھەتتە ئەڭ ئۇلۇغ تۆھپىلەرنى ياراتتى. ئەمما ھېچكىم ئۇنى كۆزگە ئېلىپمۇ قويمىدى. ھازىر ئۇ بىر قېتىم غەلبىلىك جەڭ قىلسا، پۈتكۈل ئافىنادا ئۇنىڭ گېپى بولۇۋاتىدۇ. سىلەر بۇنىڭ نولمۇ يىرگىنىشلىك ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر، دېدۇق. - دېدى.

سۈقرات ئۇھ تارتتى.

«ئەمما مەن غەلبىلىك جەڭ قىلغىنىم يوق، دۈشمەن ماڭا ھۇجۇم قىلغاندا، مەن يەقەت ئۆزۈمنى قوغدىدىم، مەن بۇ ئۇرۇشقا قىزىقمايمەن، چۈنكى مەن قورال - ياراق سودىگىرى ئەمەس، بۇ ئەتراپتا ئۆزۈم ئارقىمۇ يوق. مەن ئۆزۈمنىڭ نېمىشقا ئۇرۇشىدىغانلىقىمنى زادىلا بىلمەيمەن. مەن شەھەر ئەتراپىدىن كەلگەن بىرقانچە كالىسى سەگەك كىشىلەر بىلەن بىللە بولدۇم، ئۇلارمۇ بۇ ئۇرۇشقا قىزىقمايدىكەن. مەن قىلغاننى ئۇلارمۇ قىلدى،

قەھرىمانلىق ئىش - ئىزلىرىم ئۈستىدە سۆز ئاچسا، مەن سانئىپانى قارىتىپ تۇرۇپ يالغان ئېيتىشقا مەجبۇر بولىمەن» دەپ ئويلىدى. ئۇنىڭ مۇنداق قىلغۇسى كەلمىدى، بولۇپمۇ ئايالى ھەقىقىي ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، يەنە ساختىلىق قىلىشقا كۆڭلى تارتمايتتى، چۈنكى سوقرات ئايالىنى ھۆرمەت قىلاتتى. شۇڭا ئۇ بۇ خىيالنى تاشلاپ مۇنداق دېدى:

- تۈنۈگۈنكى سوغۇق پۇرچاق شورپىسى قورسىقىمنى كۆپتۈرۈۋەتتى. . . . .

سانئىپا ئۇنىڭغا ئىشەنمىگەندەك قىلىپ يالتىدە قازاپ قويدى. . . . .

ئۇلارنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالى ئاشقان تاماقنى تۆكۈۋېتىشكە يول قويمايتتى. ئۇ پەقەت ئايالى سورىغان سوئالدىن ئۆزىنى قاچۇرماقچى ئىدى. سانئىپا ئۇنىڭ ئىچىدە قانداقتۇر بىر جىننىڭ بارلىقىغا بارغانسېرى چوڭقۇر ئىشەندى. ئۇ نېمىشقا ئورنىدىن تۇرمايدۇ؟ دۇرۇس، ئۇ كۈندە دېگۈدەك كەچ يېتىپ ۋاخچە قوپاتتى. بىراق تۈنۈگۈن بالدۇرلا يېتىۋالدى. بۈگۈن ھەممە ئادەم غەلىبىنى تەبرىكلەش ھەلەكچىلىكى بىلەن بەيت، بازاردىكى دۇكانلارنىڭ ھەممىسى تاقىلىپتۇ. دۈشمەننى قوغلاپ كەتكەن ئاتلىق ئەسكەرلەرمۇ ئەتىگەن سائەت بەشتە قايتىپ كېلىشتى. كۆپچىلىك ئاتنىڭ تۇياق ئاۋازىنى ئاڭلىدى. سوقرات ئادەتتە تاماشا كۆرۈشكە ئىراق ئىدى. بۇنداق كۈنلەرگە يولۇققاندا، ھامان ئەتىگەندىن كەچ كىرگىچە ئۇيان - بۇيان چېپىپ يۈرۈپ كىشىلەر بىلەن بەس - مۇنازىرلىشەتتى. بۈگۈن نېمىشقا ئورنىدىن تۇرمايدۇ؟

ئىشكىتە كىشىلەرنىڭ قازىسى كۆرۈنۈپ تۆت ئەمەلدار ئۆيگە كىرىپ كېلىشتى. ئۇلار ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۆزە تۇرۇپ سوقراتقا قاراشتى ۋە بىرسى ئەمەلدارلىق كىبرى بولسىمۇ ئىنتايىن ئەدەپ - قائىدىلىك تەلەپپۇزدا، ئۆزىنىڭ تاپشۇرۇققا بىنائەن سوقراتنى ئارپوپاڭقا^① تەكلىپ قىلىپ كەلگەنلىكىنى ئېيتتى. سەر كەردە ئارچىپىيادىس سوقراتنىڭ جەڭدە كۆرسەتكەن خىزمىتىنى تەقدىرلەش ھەققىدە تەكلىپ بېرىپتۇ. كۈچىدىن ئاڭلانغان كىشىلەرنىڭ ئاۋازلىرى قوشنىلارنىڭ ئىشىك ئالدىغا توپلانغانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى.

سوقرات پۈتۈن بەدىنىنىڭ قارا تەرگە چۆمگەنلىكىنى ھېس قىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بىللە بېرىشىنى رەت قىلغان تەقدىردىمۇ، ئورنىدىن تۇرۇپ كىرۋاتتىن چۈشۈشى، ھېچبولمىغاندا ئۆزە تۇرۇپ بىرقانچە ئېغىر رەھمەت سۆزلىرىنى ئېيتىپ، بۇ كىشىلەرنى ئىشىك ئالدىغا ئۆزىنى چىقىشى لازىملىقىنى بىلەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇ شۇنىمۇ بىلەتتىكى، ئۆزى ئەڭ كۆپ بولغاندا، پەقەت ئىككى قەدەم ماڭالىشىشى مۇمكىن، ئۇ چاغدا ئۇلار ئۇنىڭ پۈتىنى كۆرىدۇ. دە، ھەممە ئىش ئاشكارىلىنىپ قالىدۇ، شۇنىڭ بىلەن شۇئان قۇلاقىنى يارغۇدەك كۈلكە ئاۋازى كۆتۈرۈلىدۇ. . . . .

شۇڭا ئۇ ئورنىدىن تۇرمىدى، بەلكى ئورۇلۇپ يۈزىنى قاتتىق ياستۇق ئۈستىگە قويدى. دە، سەۋرىسىزلىك بىلەن مۇنداق دېدى:

- ماڭا ھېچقانداق تەقدىرلەشنىڭ كېرىكى يوق. سىلەر ئارپوپاڭغا قايتىپ بېرىپ، مېنى «دوستلىرى بىلەن سائەت 11 دە ئۆيگە كېلىپ كۆپچىلىك قىزىقىدىغان بەزى پەلسەپە مەسىلىلەرنى ئۈستىدە تەپسىلىي مۇزاكىرلىشىمىز دەپ كېلىشىپ قويدۇ. شۇڭا بارالمايدىغانلىقىدىن ناھايىتى ئەپسۇسلاندى» دەپ قوبۇلدار. مەن ئەمەلدارلارنىڭ يىغىلىشىغا قاتنىشىشقا لايىق كەلمەيمەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە بەك ھېرىپ كەتتىم. . . . .

ئۇنىڭ ئاخىرقى جۈملىسىنى قوشۇپ قويۇشىدىكى سەۋەب، ئۇ پەلسەپىنى مۇھاپىزەت كۈنلۈكى قىلىۋالغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىگە ئۆزى ئاچچىقلانغانىدى. ئالدىنقى گەپنى قىلىشتا، قوبال يۈزىنى سەبە بىلەن ئەمەلدارلارنى تېزىرەك كەتكۈزۈۋېتىشى مەقسەت قىلاتتى. ئەمەلدارلار بۇ گەپنىڭ مەنىسىنى چۈشەندى. ئۇلار دەرھال بۇرۇلۇپ سىرتقا ماڭدى ۋە ئىشىك ئالدىغا توپلىنىپ تاماشا كۆرۈۋاتقان كىشىلەرنىڭ پۈتىنى دەسسەپ ئۆتۈپ يۈرۈپ كېتىشتى.

- سېنىڭ ئەمەلدارلارنى بۇنچىۋالا كۆزگە ئىلماسلىققا نېمە ھەددىڭ؟ قارايتۇر، ئۇلار تاناۋىڭنى تارتىمسا، - دېدى ئايالى ئاچچىقى بىلەن ۋە ئاشخانا ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

سوقرات ئايالى يوق يەتتىن پايدىلىنىپ، ئېغىر گەۋدىسىنى تەسلىكتە ئۆردى. دە،

① ئارپوپاڭ - تاغ ئىسمى، ئافىنا ئالىي ئوتۇ شۇ يەرگە

بىلەن تىرەپ، ئۆزىنىڭ ئاسما كارىۋىتىنى يېنىك تەۋرىتەتتى، ئۇنىڭ پولىتىيىپ چىققان بىر جۈپ كۆزى ئانتىتانسىغا تىكىلگەندى. سەن يەنە كىملىرىنى ئۇچراتتىڭ؟

خېلى كۆپ. سوقراتنىڭ ئىمانى ئۇچتى. ئۇ ئوڭدىسىغا يېتىپ تۇرۇشقا قارىدى. ھەقىقىي ئەھۋالنى ئانتىتانسىغا ئېيتايۇ؟ ئۇ بۇ دوستىغا ئىشىنىپتۇ. سوقرات ئەزەلدىن ئوقۇش پۇلى ئالمايتتى. شۇڭا ئانتىتانسى بىلەن ھېچقانداق پايدا - زىيان تۇقۇنۇشى يوق ئىدى. بەلكىم بۇ ئاۋازچىلىقنى ئۇنىڭغا ئېيتىش زۆرۈردۇر.

ئانتىتانسى بەزىدە نۇز چاقناپ تۇرىدىغان كۆزى بىلەن دوستىغا قىزىقىشىنى قاراپ ئولتۇراتتى. ئۇ بىردىنلا مۇنداق دېدى:

ھېلىقى گىئودىياس كىمىنى كۆرسە ئۇنىڭغا سېنى «دۈشمىنى» كۆرۈپلا تىكىۋېتىپتۇ. بەك ئالدىراپ قېچىپ نىشانىدىن ئادىشىپ، ئالدى نەزەرگە قاراپ كېتىپتۇ» دەپتۇ. مۇشۇ سۆز ئۈچۈن بىرقانچە يىگىتلەر ئۇنىڭ ئەدىپىنى بەرمەكچى بولۇشۇپتۇ. سوقرات بېشىنى بىردىنلا بۇراپ، خاپا ھالدا ئۇنىڭغا قارىدى.

يالغان گەپ، - دېدى ئۇ ئاچچىقى بىلەن. ئۇ دۈشمەنلىرىنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى بىلىۋالسا، ئۆزىگە تاقابىل تۇرۇش چارىسىنى تېپىۋالدىغانلىقىنى چۈشەندى.

سوقرات ئۈنۈگۈن كەچتىن تارتىپ تاڭ سۈزۈلگىچە خىيال سۈرۈپ، بۇ ئىشنىڭ پۈتكۈل جەريانىنى بىر تەجرىبە دېيىشكە بولامدۇ - يوق، دېگەن مەسىلە ئۈستىدە ئويلىنىپ ھەممە ئۇ كىشىلەرنىڭ قانچىلىك ھالدا يېنىكلىك بىلەن ئىشىنىپ قالدىغانلىقىنى كۆرۈپ باقماقچى بولدى. يىگىرمە يىلدىن بۇيان مەن ئىزچىل ھالدا ھەممە يەردە تىنچلىقپەرۋەرلىكنى تەشۋىق قىلىپ كەلدىم، ئەمما بىرەر پىتىنە - ئېغىۋا سۆز چىقسىلا، ھەتتا ئوقۇغۇچىلىرىمۇ مېنى ئۇرۇشپەرەس ۋەھاكازالار دەپ قارىشىدۇ. ئەسلىدە بۇ ئۇرۇشتا غەلبە قىلماستىن كېرەك

كارىۋات قىرىدا ئولتۇرۇپ، ئىشىككە قارىدى ۋە يارىلانغان پۇتتا جېھىتىيات بىلەن يەرنى دەسسەپ باقتى، ئەمما ئاغرىققا چىدىماي ۋارقىراپ تاشلىدى.

ئۇ يەنە قارا تەرگە چۆمۈپ، ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلىدى. پېرىم سائەت ئۆتتى. سوقرات بىر پارچە كىتابنى ئېلىپ ئوقۇشقا باشلىدى. يارىدار پۇتتا تېگىپ كەتسىلا، باشقا ھېچقانداق سېزىم يوق ئىدى.

بىردەمدىن كېيىن ئۇنىڭ دوستى ئانتىتانسى كەلدى. ئۇ قېلىن پىلاستىننى يەشمەستىنلا كارىۋات بېشىغا يېقىن كېلىپ ئۇردى ۋە ھاسىراپ يۆتىلىشكە باشلىدى. ئاندىن كېيىن ساقىلىنى تاتلىغاچ سوقراتقا قارىدى.

سەن تېخىچىلا ياتامسەن؟ مەن ئۆيدە پەقەت سانتىپالا بارمىكىن دەپتەنمەن. مەن ئالاپتەن سېنى كۆرگىلى كەلدىم. ئېغىر زۇكام بولۇپ قاپتەنمەن. شۇڭا تۈگۈن كېلەلەمدىم.

ئولتۇر، - دېدى سوقرات. سوغۇقلا. ئانتىتانسى ئۆيىنىڭ بولۇڭىدىن بىر دانە ئۇرۇندۇقىنى ئەكىلىپ، سوقراتقا يېقىن ئولتۇردى.

مەن بۈگۈن كەچقۇرۇن يەنە دەرس ئۆتۈشنى باشلايمەن، يەنە ئارقىغا سۈرەۋېرىشكە بولمايدىغان ئوخشايدۇن. شۇنداق.

مەن ئۇلارنىڭ كېلىش - كېلەلمەسلىكىدىن ئەنسىرەيمەن. بۈگۈن غەلبە تەبرىكلەش زىيائىتى بولىدىكەن. يولدا كېلىۋاتقىنىدا خۇرسىتون دېگەن يىگىت بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم، مەن ئۇنىڭغا بۈگۈن كەچقۇرۇن ئالگېيرادىن دەرس ئۆتمەن دېسەم، بەك خۇش بولۇپ كەتتى. مەن شىلىومىگنى كىيىپ كېلىۋەردىم، دېدىم. پروتىگولاس قاتارلىقلار ئانتىتانسى ئۇرۇشتىن كېيىنكى بىرىنچى ئاخشامدا يەنە ئالگېيرا دەرسىنى ئۆتۈشكە باشلاپتۇ دەپ ئاڭلىسا، چوقۇم ئاچچىقىدىن سەكرەپ كېتىدىغان بولدى - دە.

سوقرات سەل - يەل قىساپىغان تامنى قولى

① ئانتىتانسى (مىلادىدىن ئىلگىرى 368 - 444 يىللاردا ياشىغان، سوقراتنىڭ تالپى. يۇناندىكى بىر ئىلمىي ئېقىمنىڭ ئىجادچىسى)
② پروتىگولاس (مىلادىدىن ئىلگىرى 415 - 485 - يىللار) يۇناندىكى بىر ئىلمىي ئېقىمنىڭ ئاساسىي ۋەكىلى. سوقراتنىڭ مۇنازىرىدىكى دۈشمىنى. ئۇنىڭ «ئىنسان ھەممە مەۋجۇداتنىڭ ئۈلچىسى» دېگەن ئاتاقلىق سۆزى بار.
③ گىئودىياس (مىلادىدىن ئىلگىرى 375 - 483 - يىللار) يۇنان ئىقتىسادىنى پەيلاسوپ، سوقراتنىڭ مۇنازىرىدىكى دۈشمىنى. ئۇ ئىقتىسادىنىڭ ھەرقانداق ھەقىقەتنى بىلىش مۇمكىنچىلىكىنى ئىنكار قىلىدۇ.

ئىدى. ناھايىتى ئېنىقكى، ھازىر تىنچلىقپەرۋەرلىكنى نەس باسىدىغان بولدى. ئۇرۇشتا يېڭىلىمە، ھەتتا يۇقىرىدىكى كىشىلەرمۇ بىر مەھەل تىنچلىقپەرۋەر بولۇشۇۋالدى؛ ئۇرۇشتا يەڭسە، تۆۋەندىكى كىشىلەرمۇ ئۇرۇشنىڭ ھىمايىچىلىرىگە ئايلاندى. ھېچبولمىغاندا بىر مەزگىل شۇنداق بولىدۇ. بۇ ئىش تاكى ئۇلار غەلبە ۋە مەغلۇبىيەتنىڭ ئۆزى ئۈچۈن قىلچە پەرقسىز ئىكەنلىكىنى ئاڭقىرىۋالغۇچە شۇنداق بولىدۇ. بولمايدۇ، ھازىر تىنچلىقپەرۋەرلىك قىلىپ باش كۆتەرگىلى بولمايدۇ.

كۈچىدىن ئاتنىڭ تۇپاق ئاۋازى ئاڭلاندى. ئاتلىق كىشى ئىشىك ئالدىدا ئېتىنى توختاتتى. ئارچىيادېس يېتىڭ قەدەملەر بىلەن ئۆيگە كىرىپ كەلدى.

ئەتىگەنلىكىڭلار خەبەرلىك بولسۇن. ئانتانتانس، سېنىڭ پەلسەپە ئىشىڭ يېقىندىن بېرى قانداق بولۇۋاتىدۇ؟! ئۇلارنىڭ ئاچچىقى كەينى، دېدى ئۇ خۇشاللىق بىلەن يۇقىرى ئاۋازدا، - سوقرات، ئازىۋياكىكى ھېلىقى كىشىلەر سېنىڭ جاۋابىڭنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، خاپا بولۇپ سەكرەپ كېتىشتى. مەن ئەسلى ساڭا شەرەپ گۈل چەمبىرىكى تاقاشنى تەكلىپ قىلغانىدىم، كېيىن چاقچاق قىلىپ سېنى ئەللىك تاياق ئۇرۇشقا ئۆزگەرتتىم. بۇ ئەكلىپ ئۇلارنى تېخىمۇ تىرىكتۈرۈۋەتتى. چۈنكى ئۇلار كۆڭلىدە شۇنداق ئويلايتتى. ئەمما سەن چوقۇم مەن بىلەن بىللە بار، ئىككىمىز مېڭىپ بارىمىز.

سوقرات ئىغىر ئۆھ تارتتى. ئۇ ئارچىيادا دېس بىلەن ناھايىتى چىقىشتى. ئىككىسى دائىم بىللە ھاراق ئىچەتتى. ئۇنىڭ ئىزدەپ كېلىشتىكى مۇددىئاسى ياخشى ئىدى. بۇ ئەلۋەتتە ئازىۋياكى مەسخىرە قىلىش بىلەنلا توختاپ قالمايتتى. ئەگەر ئاشۇ ئوي بىلەنلا كەلگەن بولسا، يەنىلا ھۆرمەت قىلىش، قوللاش زۆرۈر ئىدى.

سوقرات ئۆزىنىڭ ئاسما كارىۋاتىنى داۋاملىق ئەۋرىتەتتى. ئاخىرىدا ئۇ توختاپ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن مۇنداق دېدى:

- ئالدىراقسانلىق گويكى ئۆتكۈنچى شامالغا ئوخشاش، ئادەمنى ھارغۇزۇۋېتىدۇ، ئولتۇر. ئارچىيادېس قاقاقلاپ كۈلۈپ، ئورۇندۇقنى تارتىپ كارىۋات يېنىدا ئولتۇردى. ئۇ ئولتۇرۇشتىن ئىلگىرى، ساتتىپاغا ئەدەپ

بىلەن ئېگىلىپ سالام قىلدى. ساتتىپا بۇ چاغدا ئاشخانا ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا تۇرۇپ، ھۆل قوللىرىنى كۆڭلىكىنىڭ پېشىگە سۈرتۈۋاتاتتى. - سىلەر پەيلاسوپلار ھەقىقەتەن كۈلكىلىك ئادەملەرگە نىسبەتەن، دېدى ئارچىيادېس سەل - پەل سەۋرىسىزلىك بىلەن، - بەلكىم سەن مېنىڭ غەلبىلىك جەڭ قىلىشىمغا ياردەم بەرگىنىڭگە پۇشايمان قىلغاندۇرسەن. ئانتانتانس سېنىڭ سەمىڭگە ساپتىغۇ؟! سەۋەبلىرى كۆپ بولسىمۇ، يەنىلا يېتەرلىك ئەمەس، شۇنداقمۇ؟

- بىز ھېلى ئالگېبىرا ئۇستىدە سۆزلەشتۈق، - دېدى ئانتانتانس ئالدىراپ، ئارقىدىنلا يەنە يۆتلىشكە باشلىدى.

ئارچىيادېس خىزىقراپ كۆلدى.

- مەن خېلى بۇرۇنلا مۇشۇنى ئويلىغان. دېمەكچى بولغىنىم، بۇنداق ئىش ئۈچۈن داۋراڭ كۆتۈرمىسىمۇ بولىۋېرىدۇ، توغرىمۇ؟ بوپتۇ، مېنىڭ قارىشىمچە، بۇنى باتۇرلۇق دەپ ئاتاش كېرەك. سىلەرنىڭ دېگىنىڭلار بويىچە ئالاھىدە بىر ئىش قىلمايلى. بىراق شەرەپ گۈل چەمبىرىكى ئېشىش قانداق ئالاھىدە ئىش بولسۇن! سەن قېرى، چىشىڭنى چىشلەپ مۇشۇ قېتىم ئۇلارنىڭ دېگىنىنى قوبۇل قىلغىنى. ئاغرىققا بىردەم چىدىساڭ بولىدىمۇ؟! بۇ ئىش نۆڭسە ئىككىمىز بېرىپ روما سوقۇشتۇرمىز. ئۇ سوقراتنىڭ يوغان گەۋدىسىنىڭ ئاسما كارىۋاتتا تېخىمۇ بەكرەك تەۋرىنىۋاتقانلىقىغا قىزىقىپ قارىدى.

سوقرات ئەپچىل چارە ئويلاپ، ئىشەنچلىك سەۋەبتىن بىرنى تېپىپ چىقتى. ئۇ پۈتۈمنى تۈنۈگۈن كەچتە ياكى بۈگۈن ئەتىگەندە قايرىۋالدىم دېسە، ياكى مەسىلەن، ئەسكەرلەر مېنى مۇرىسىدە كۆتۈرۈپ كېلىپ يەرگە قويغان چاغدا ئېھتىياتسىزلىقتىن ھوشۇقىمنى چىقىرۋاپتىمەن دېسە بولىۋېرەتتى. بەلكى بۇنداق دېسە ئازراق پەلسەپە پۇرتقىمۇ چىقاتتى. چۈنكى بۇ بىر كىشىنىڭ قېرىنداشلىرىنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشكەن چاغدا ئۆزىنى ئوڭايلا رەخمەلەندۈرۈۋالدىغانلىقىنى بىلدۈرەتتى.

ئۇ ئاسما كارىۋاتنىڭ تەۋرىنىشى توختىماي تۇرۇپلا ئورنىدىن تۇرۇپ ئولتۇردى ۋە ئوڭ قولى بىلەن يالغۇچ سول مۇرىسىنى ئۇۋۇلاپ، دۈدۈقلاپ مۇنداق دېدى:

- ئىش مۇنداق ئىدى، مېنىڭ پۈتۈم...

ئىدى. ناھايىتى ئېنىقكى، ھازىر تىنچلىقپەرۋەرلىكنى نەس باسىدىغان بولدى. ئۇرۇشتا يېڭىلىمە، ھەتتا يۇقىرىدىكى كىشىلەرمۇ بىر مەھەل تىنچلىقپەرۋەر بولۇشۇۋالدى؛ ئۇرۇشتا يەڭسە، تۆۋەندىكى كىشىلەرمۇ ئۇرۇشنىڭ ھىمايىچىلىرىگە ئايلاندى. ھېچبولمىغاندا بىر مەزگىل شۇنداق بولىدۇ. بۇ ئىش تاكى ئۇلار غەلبە ۋە مەغلۇبىيەتنىڭ ئۆزى ئۈچۈن قىلچە پەرقسىز ئىكەنلىكىنى ئاڭقىرىۋالغۇچە شۇنداق بولىدۇ. بولمايدۇ، ھازىر تىنچلىقپەرۋەرلىك قىلىپ باش كۆتەرگىلى بولمايدۇ.

كۈچىدىن ئاتنىڭ تۇپاق ئاۋازى ئاڭلاندى. ئاتلىق كىشى ئىشىك ئالدىدا ئېتىنى توختاتتى. ئارچىيادېس يېتىڭ قەدەملەر بىلەن ئۆيگە كىرىپ كەلدى.

ئەتىگەنلىكىڭلار خەبەرلىك بولسۇن. ئانتانتانس، سېنىڭ پەلسەپە ئىشىڭ يېقىندىن بېرى قانداق بولۇۋاتىدۇ؟! ئۇلارنىڭ ئاچچىقى كەينى، دېدى ئۇ خۇشاللىق بىلەن يۇقىرى ئاۋازدا، - سوقرات، ئازىۋياكىكى ھېلىقى كىشىلەر سېنىڭ جاۋابىڭنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، خاپا بولۇپ سەكرەپ كېتىشتى. مەن ئەسلى ساڭا شەرەپ گۈل چەمبىرىكى تاقاشنى تەكلىپ قىلغانىدىم، كېيىن چاقچاق قىلىپ سېنى ئەللىك تاياق ئۇرۇشقا ئۆزگەرتتىم. بۇ ئەكلىپ ئۇلارنى تېخىمۇ تىرىكتۈرۈۋەتتى. چۈنكى ئۇلار كۆڭلىدە شۇنداق ئويلايتتى. ئەمما سەن چوقۇم مەن بىلەن بىللە بار، ئىككىمىز مېڭىپ بارىمىز.

سوقرات ئىغىر ئۆھ تارتتى. ئۇ ئارچىيادا دېس بىلەن ناھايىتى چىقىشتى. ئىككىسى دائىم بىللە ھاراق ئىچەتتى. ئۇنىڭ ئىزدەپ كېلىشتىكى مۇددىئاسى ياخشى ئىدى. بۇ ئەلۋەتتە ئازىۋياكى مەسخىرە قىلىش بىلەنلا توختاپ قالمايتتى. ئەگەر ئاشۇ ئوي بىلەنلا كەلگەن بولسا، يەنىلا ھۆرمەت قىلىش، قوللاش زۆرۈر ئىدى.

سوقرات ئۆزىنىڭ ئاسما كارىۋاتىنى داۋاملىق ئەۋرىتەتتى. ئاخىرىدا ئۇ توختاپ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن مۇنداق دېدى:

- ئالدىراقسانلىق گويكى ئۆتكۈنچى شامالغا ئوخشاش، ئادەمنى ھارغۇزۇۋېتىدۇ، ئولتۇر. ئارچىيادېس قاقاقلاپ كۈلۈپ، ئورۇندۇقنى تارتىپ كارىۋات يېنىدا ئولتۇردى. ئۇ ئولتۇرۇشتىن ئىلگىرى، ساتتىپاغا ئەدەپ

ئۇ ئۆي ئىچىگە ئەسنىزلىك بىلەن نەزەر تاشلىدى، چۈنكى ھازىر بۇ ئىش ئۈچۈن راستتىنلا يالغان گەپ قىلىۋاتاتتى. بۇنىڭدىن بۇرۇن ئۇ بۇ ھەقتە گەپ قىلماي جىم تۇرۇۋالغانىدى. ئەمما بۇ گەپ ئاغزىدىن چىقىشى بىلەنلا ئاشخانا ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا تۇرغان سانئىپانى كۆرۈپ قالدى. سۇقرات گەپلىگە بىرنەرسە تىنقىلغاندەك بولۇپ توختاپ قالدى. ئۇ بىردىنلا بۇ ھېكايىنى توقۇپ چىقىشتىن يالتايدى. ئۇنىڭ پۈتى قاپرىلىپ كەتكىنى يوق.

ئاسما كارىۋات تەۋرەشتىن توختىدى. - ئاڭلاپ تۇر، ئارچىبىيادىس! - دېدى سۇقرات بىردىنلا روھلىنىپ، ھەمدە ئىنتايىن كېنىق تەلەپپۇزدا سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، - بۇ ئىشتا بانۇرلۇق ئۈستىدە ئىغىز ئاچقىلى بولمايدۇ. مەن جەڭ باشلىنىشى بىلەنلا، يەنى بىرىنچى تۈركۈمدىكى پىرسىيلىكلەرنى كۆرۈپلا قاچتىم، يۇنىلىشىمۇ خانا ئەمەس، ئارقىغا قاراپ قاچتىم. قىچىپ كېتىۋېتىپ بىر چانقاللىققا كىرىپ قايتىمەن. بىر چاغدا پۈتۈمغا تىكەن كىرىپ كېتىپ يۈگۈرەلمەي قالدىم. شۇنىڭ بىلەن مەن پۈتۈمنىڭ ئاغرىقىغا چىدىماي شەمشەر ئوينىتىپ ساراڭلارچە چايقىلى تۇردۇم. ئۆزىمىزنىڭ ئادەملىرىدىن نەچچىسىنى چېپىپ تاشلىغىلى ئاس قايتىمەن. قورققىنىدىن ساراسىمگە چۈشۈپ، پىرسىيلىكلەرنى بۆكتۈرمىگە ئۇچراتتۇق دەپقالسۇن دەپ، باشقا ئەترەتلەرنىڭ نامىنى ھەدەپ تۈۋلىغىلى تۇردۇم. بۇمۇ بىر ئەخمەقلىق، چۈنكى ئۇلار يۇنان تىلىنى بىلمەيدۇ. دە، ئەمما يەنە بىر تەرەپتىن ئۇلارمۇ ئوخشاشلا خېلى جىددىيلەشتى. ئاخىرىدا ئۇلار بۇ چوقان - سۈرەنگە چىدىماي قالدى. سەۋەب، ئۇلارمۇ ئالغا بېسىش يولىدا چوقۇم قاتتىق چارچىغان. دە. پىرسىيلىكلەر بىردەم تېڭىرقاپ تۇرۇپ قېلىۋېدى، ئۈستىگە ئاتلىق ئەسكەرلىرىمىز باستۇرۇپ كەلدى. ھەقىقىي ئەھۋال مانا شۇ...

ئۆيىنىڭ ئىچى بىر قانچە دەقىقە جىمجىتلىققا چۆكتى. ئارچىبىيادىس مىدىر - سىدىر قىلماي سۇقراتقا قاراپ ئولتۇراتتى. ئانتىتانىس ئاغزىنى قولى بىلەن توسۇۋېلىپ يۈتلىشكە باشلىدى. ئەمما بۇ قېتىم ئۇ ناھايىتى تەبىئىي ھالدا يۆتەلدى. سانئىپا تۇرغان ئاشخانا ئۆي ئىشىكىدىن قۇلاقنى يارغۇدەك كۈلكە ئاۋازى ئاڭلاندى.

ئانتىتانىس ئالدى بىلەن ئىغىز ئېچىپ: - ئىش مۇنداق ئىكەن، سەن ئەلۋەتتە ئارپوپاڭقا بارالمايسەن، ئاقساقلاپ تۇرۇپ پەلەمپەيمۇ پەلەمپەي سەكرەپ چىقىپ، شەرەپ گۈل چەمبىرىكى ئېلىشىنى ئوتتۇرىغا قويۇشنىڭ تېخىمۇ زۆرۈرىمىتى يوق. بۇنى مەن بىلىمەن، - دېدى. ئارچىبىيادىس ئورۇندۇققا يۆلىنىپ، قاپقىنى تۈرگەن ھالدا كارىۋاتتىكى پەيلاسوپنى كۆزىتىۋاتاتتى. مەيلى سۇقرات ياكى ئانتىتانىس بولسۇن، ھېچقايسىسى ئۇنىڭغا قارىمىدى.

ئارچىبىيادىس قەددىنى رۇسلاپ ئولتۇردى - دە، ئىككى قولى بىلەن تىزىنى تۇتتى. ئۇنىڭ ئورۇق، بالىلارچە يۈزى سەل - پەل تارتىشىپ تۇراتتى. ئەمما ئۇنىڭ قانداق ھېسسىياتتا بولۇۋاتقانلىقىنى ياكى نېمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى.

- سەن نېمىشقا باشقا يەردە يارىلاندىم دېمەيسەن، - دەپ سورىدى ئۇ.

- چۈنكى پۈتۈمغا بىر تال يوغان تىكەن كىرىپ كەتتى، - دېدى سۇقرات قوپاللا قىلىپ.

- ھە، شۇنىڭ ئۈچۈنلىمە؟ - دېدى ئارچىبىيادىس، - مەن ئۇقتۇم...

ئۇ ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ، كارىۋات يېنىغا باردى.

- ناھايىتى ئەپسۇس. مەن ئۆزۈمنىڭ ھېلىقى شەرەپ گۈل چەمبىرىكىمنى ئالغاچ كەلمەپتىمەن، ئۇنى مۇھاپىزەتچىگە بېرىپ قويۇپتىمەن. بولمىسا ھازىر ساڭا قالدۇرۇپ كېتەتتىم. سەن مېنىڭ سۆزۈمگە ئىشەنگەن، مېنىڭ قارشىمچە، سەن ھەقىقەتەن قەھرىمان ئىكەنسەن. مەن ھېچكىمنىڭ مۇشۇنداق ئەھۋالدا تۇرۇپمۇ سەن بايا ئېيتقان گەپلەرنى دېگىنىنى كۆرۈپ باقمىغان...

ئۇ تېز قەدەملەر بىلەن مېڭىپ، ئۆيدىن چىقىپ كەتتى.

كېيىن سانئىپا سۇقراتنىڭ پۇتىنى يۇيۇپ، نىكەتنى سۇغۇرغان چاغدا، خاپا ھالدا مۇنداق دېدى:

- قان زەھەرلىنىشكە تاسلا قايتۇ.

- ھەر ھالدا، - دېدى جاۋابەن پەيلاسوپ.

(خەنزۇچە «چەت ئەل ئەدەبىياتى» پەسىللىك ژۇرنىلىنىڭ 1981 - يىللىق 1 - سانىدىن ئېلىندى).

مۇھەببەت - بىر خىل راھەت ۋە ھۇزۇر دېمەكتۇر

ئوشۇ (ھىندىستان)
مۇختار مەخسۇت تەرجىمىسى

چاڭقاقتىنقىزنى قاندۇرۇۋالسىڭىز، بۇنى بىر ئاسادىيىلىق دېيىشكىلا بولىدۇ. قەلبىڭىزدە سۆيگۈ - مۇھەببەت بولمايدىكەن، سىز خۇددى قەلەندەرگە ئوخشاش ئۇنى باشقىلاردىن تەلەپ قىلىسىز، باشقىلارمۇ سىزنىڭ ئۇنىڭغا مۇھەببەت ئاتا قىلىشىڭىزنى كۈتىدۇ، بىرسى - بىرسىدىن مۇھەببەت سوراۋاتقان ئىككى قەلەندەر تەلمۈرۈشكەن ھالدا بىرسى - بىرسىگە قوللىرىنى ئۇزىتىشىپ قالىدۇ. ئاخىرقى ھېسابتا ھەر ئىككىلىسى مەغلۇپ بولغانلىقىنى، بىرسى - بىرسىگە ئالدىغانلىقىنى چۈشىنىدۇ. ئەجەبلىنەرلىك بىر ئىش، قەلبىدە سۆيگۈ - مۇھەببەتنىڭ زەررىچىسىمۇ بولمىغان بەزى كىشىلەر ئىشقى - مۇھەببەت ئوتىدا ئۆرتىنىپ يۈرىدۇ، دەل ئۇلارنىڭ قەلبىدە سۆيگۈ - مۇھەببەت دېگەن نەرسە بولمىغانلىقى ئۈچۈنلا، ئۇلارمۇ باشقىلارغا مۇھەببەت ئاتا قىلالمايدۇ. يېتىلمىگەن ئادەم ھامان ئىككىنچى بىر يېتىلمىگەن ئادەم بىلەن سۆيۈشۈپ قالىدۇ، چۈنكى پەقەت مۇشۇلارلا بىرسى - بىرسىنىڭ تىلىنى چۈشىنىدۇ، يېتىلگەن ئادەم بولسا چوقۇم يېتىلگەن ئادەمنى سۆيىدۇ. ئالدى بىلەن سىز پىشىپ - يېتىلىشىڭىز كېرەك، بۇ مۇھەببەتنىڭ مۇھىم ئاساسى. شۇنداقلا سىزمۇ پىشىپ يېتىلگەن جورنىسى ئىزدەيسىز، پىشىپ يېتىلمىگەن ئادەم سىزنى ھەرگىزمۇ مەھلىيا قىلالمايدۇ. ئالاپلۇق، سىز يىگىرمە بەش ياشقا كىرىپ تۇرۇپ ھەرگىزمۇ ئىككى ياشلىق بوۋاقتىڭىزنىڭ ئىشقى ئوتىدا كۆيۈپ يۈرمەيسىز، بۇنداق بولۇشى ھەرگىزمۇ مۇمكىن ئەمەس. سىز پىسخىكا جەھەتتىن، مەنىۋى جەھەتتىن پىشىپ يېتىلگەن ئادەم بولسىڭىز بىر بوۋاقتى ياخشى كۆرۈپ قالمايسىز، بۇنىڭ ئىنتايىن بىمەنئىش ئىكەنلىكىنى چۈشىنىسىز. ئەمەلىيەتتە پىشىپ يېتىلگەن ئادەملەر مۇھەببەت سەۋدالىقىدا ئۆزىنى يوقىتىپ قويمايدۇ، ئۇلار سۆيگۈ ئىچىدە يېتىلىدۇ،

بىر ئادەم موھتاج بولماستىن، بەلكى سۆيۈش پەللىسىگە ئۆتكەندە، بۇ ئۇنىڭ پىشىپ يېتىلگەنلىكىنىڭ بەلگىسى بولىدۇ. ئەنە شۇ چاغدا بۇ ئادەمنىڭ ھېسسىياتى ئۇرغۇپ تۇرىدۇ، ئۆزىدىكى نەرسىلەرنى باشقىلارغا بېغىشلايدۇ ۋە ئۇلارنىمۇ ئەڭ بەھرىمەن قىلىدۇ. مۇھەببەت بىلەن موھتاجلىقنىڭ كۆزلەيدىغىنى تامامەن ئوخشىمايدۇ، موھتاجلىق قانداق قىلسام كۆپرەك ئېرىشمەن دېگەننى ئويلايدۇ، مۇھەببەت بولسا، ئۆزۈمدىكى نەرسىلەرنى قانداق قىلسام كۆپرەك بېغىشلايمەن، قانداق قىلسام تەمەسسۇز ۋە مىننەتسىز بېغىشلايمەن دېگەننى تەكىتلەيدۇ. مانا بۇ - ئادەمنىڭ ئۆسۈپ يېتىلگىنى. مۇھەببەت - بىر خىل راھەت ۋە ھۇزۇر دېمەكتۇر. ئۇ مەنلەرگە ئىنتايىن باي كېلىدۇ، ھاياننىڭىزنى تەكرار - تەكرار يارتىدۇ، لېكىن سىز ئۇنىڭ ئۈچۈن نېمە قىلىپ بېرىشىنى بىلمەيسىز، شۇڭا باشقىلارنىمۇ بەھرىمەن قىلىشىنى ئويلايسىز. قەلبىڭىزگە سىغماي قالغان ناخشىلارنى تىڭشايدىغان ئادەمنىڭ بار - يوقلۇقىدىن قەتئىي نەزەر، ئېيتىماي زادى تۇرالمايسىز، ھەتتا ئۆزىڭىزنى تۇتۇۋالماي ئۈسسۈل ئويىناپ كېتىسىز. بەلكىم باشقىلار مۇھەببەتكە ئىگە بولغان بولۇشى ۋە ياكى ئۇنىڭدىن مەھرۇم بولغان بولۇشى مۇمكىن، لېكىن سىز ھامان ئۇنىڭ دولقۇنلىنىپ، ئۇرغۇپ تېشىپ تۇرغانلىقىنى كۆرىسىز، دەريالار ھەرگىزمۇ سىزنى دەپ ئاقمايدۇ، سىزنىڭ بار - يوقلۇقىڭىز بىلەن ئۇنىڭ پەرۋاى - پەلەك، ئۇ ھەرگىزمۇ سىزنىڭ چاڭقىغانلىقىڭىز ئۈچۈنلا، ئېتىزلارنىڭ قۇرۇپ كەتكەنلىكى ئۈچۈنلا ئاقمايدۇ. ئۇ پەقەت ئۆز يولى بىلەن ئېقىپ ئۆتىدۇ. شۇ پۇرسەتتە بەلكىم سىز ئۈسسۈزلۈقىڭىزنى قاندۇرۇۋېلىشىڭىز ۋە ياكى قۇرۇق تەلمۈرۈپ قېلىشىڭىز مۇمكىن. بۇ ئۆزىڭىزگە باغلىق ئىش. دەريالار ھەرگىزمۇ سىزنىڭ رايىڭىزغا بېقىپ ئاقمايدۇ، سىز ئۇنىڭ بىلەن ئېتىزلىرىڭىزنى سوغۇرۇۋالسىڭىز ياكى

قەلبىڭىزدە سۆيگۈنىڭمۇ شۇنچە تېز يېتىلىۋاتقانلىقىنى، ھېس قىلىسىز. ئۇ ئېتىراپ قىلىشقا، چۈشىنىشكە موھتاج ئەمەس. ئۇنىڭغا ئىسپاتنامە تارقىتىپ بېرىش ھاجەتسىز، ئۇنى ھېچكىم تېتىپ باقمىسىمۇ بولىدۇ. باشقىلارنىڭ چۈشىنىشى تاسادىپىيلىقتىن ئىبارەت. بۇ مۇھەببەت ئۈچۈن ئانچە مۇھىم نەرسە ئەمەس. مۇھەببەت ئۆز يولى بىلەن خۇددى دەريادەك ئېقىۋېرىدۇ. پەقەت ئۇنىڭ ئاشۇنداق ئېقىش جەريانىدىلا سىز بەخت ۋە خۇشاللىق ھېس قىلىسىز. . . ئۇنىڭ ئاشۇنداق ئېقىشى جەريانىدا، سىزدىكى كۈچ - قۇدرەتمۇ ئۇرغۇپ تۇرىدۇ.

سىز ھېچكىم يوق بىر قۇرۇق ئۆيدە ئولتۇرغان بولسىڭىز، كۈچ - قۇدرىتىڭىز ئۇرغۇپ، سۆيگۈ - مۇھەببىتىڭىز پۈتۈن ئوينى قاپلىغان بولسا، سىزگە تەشەككۈر ئېيتىدىغان ئادەممۇ بولمايدۇ. لېكىن سىزدىكى كۈچ - قۇدرەت ئۆز نۇرىنى چېچىۋېرىدۇ، مەۋج ئۇرۇپ ئېقىۋېرىدۇ. . . شۇندىمۇ سىز ئۆزىڭىزنى بەختلىك ھېس قىلىۋېرىسىز، خۇددى شامال خۇش پۇراقنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى چۈشەنمىسىمۇ، گۈل خۇش ھىدىنى تارقىتالغانلىقى بىلەن ئۆزىنى بەختلىك سانغانغا ئوخشاش.

مۇرتلىرىمنىڭ بولۇش - بولماسلىقىدىن قەتئىينەزەر مەن ھامان مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋېرىمەن. مەن ھەرگىزمۇ ئۇلارغا بېقىنىپ ياشىمايمەن. مەنمۇ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئۇلارنى مەندىن مۇستەقىل ياشىسىكەن، دەيمەن. مەن سىلەرگە ئىرىكىنلىك بېرىمەن، سىلەرنى ھەرقانداق ئۇسۇل بىلەن ئاجىزلاشتۇرۇشنى خالىمايمەن، مەن سىلەرنىڭ پەقەت ئۆزۈڭلارگىلا ئوخشىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن، كۈنلەرنىڭ بىرىدە سىلەر مەندىن مۇستەقىل تۇرالغان چاغدىلا، مېنى چىن دىلىڭلاردىن سۆيىدىغان بولىسىلەر.

مەن سىلەرنى سۆيىمەن، مەن سىلەرنى سۆيۈشكە مەجبۇر، مەن سىلەرنى سۆيەلمەيدىم يوق، بۇنىڭ كازاينى چاغلىق، سىلەر يېنىمدا بولمىساڭلارمۇ مەن يەنىلا سىلەرنى سۆيۈۋېرىمەن، مېنىڭ مۇھەببىتىم پۈتۈن زالغا تولۇپ تاشىدۇ، ئۇ ھەرگىزمۇ ئۆزگىرىپ قالمايدۇ، مەن بۇ دەرەخلەرنى، بۇ قۇشلارنى ئەبەدىلىك بەد سۆيىمەن، ئۇلار بۇ ئالەمدىن يوقىلىپ كەتسىمۇ، ئۇلارغا بولغان مۇھەببىتىم يەنىلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋېرىدۇ، يەنىلا دەريادەك دولقۇنلىنىپ ئېقىۋېرىدۇ.

سەۋدايلىق ئۇلارغا خاس ئەمەس. پەقەت پىشىپ يېتىلمىگەن كىشىلەرلا ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا مۇھەببەت قاينىمغا غىرق بولىدۇ، كۆڭۈل توختىتىپ، مۇستەھكەم دەسەپ تۇرالمىدۇ. بىرەر ئايالنى كۆرۈپلا ئۇنىڭ ئايىمغا يىقىلىدۇ، بىرەر ئەرنى ئۇچراتسىلا ئەس - ھوشنى يوقىتىپ قويدۇ، بۇنداق ئادەملەر كىشىلەرنىڭ ئايىمغا باش قويۇشقا، ئۆسەشكە ھەرقاچان تەييار تۇرىدۇ، ئۇلار ئومۇرىقىسى يوقتەكلا لىغشىپ تۇرىدۇ، ئەۋرىشمەدەك ئېگىلىدۇ، مۇستەقىللىقى بولمايدۇ.

پىشىپ يېتىلگەن ئادەملەر بولسا مۇستەقىل ياشاشنى مۇكەممەللىككە يەتكەن بولىدۇ، ئۇلار باشقىلارغا مۇھەببەتنى بېغىشلىغاندا، ھېچقانداق شەرت نەلەپ قىلمايدۇ. ئۇلار ئۆز مۇھەببىتىنىڭ مەقبۇل بولغانلىقىدىن مەنئەتدار بولىدۇ، سىزگە تەشەككۈر ئېيتىدۇ.

پىشىپ يېتىلگەن ئىككى ئادەم بىرسى - بىرسىنى ياخشى كۆرگەندە، ھاياتلىقتىكى ئەڭ ئۇلۇغ ۋە گۈزەل ھادىسە بارلىققا كېلىدۇ. گەرچە ئۇلار خۇددى بىر ئادەمدەك ئىچىل ۋە يېقىن بولۇپ كەتسىمۇ، لېكىن ئۇلار ئۆز شەخسىيەتلىرىنى ھەرگىزمۇ يوقىتىپ قويمايدۇ، تولۇق مۇستەقىللىقنى ساقلاپ قېلىۋېرىدۇ، شەخسىيەتلىكى تېخىمۇ كۈچىيىدۇ. ئۇلار مۇھەببەتلىشىۋاتقان چاغدا، بىرسى - بىرسىگە ھۈنەر ئىشلەتمەيدۇ، دىپلوماتىك ۋاسىتە قوللانمايدۇ، بىرسى - بىرسىنى كونترول قىلىشقا ئۇرۇنمايدۇ، بەلكى بىرسى - بىرسىنى تېخىمۇ ئەرەك قىلىشقا تىرىشىدۇ. ئويلاپ بېقىڭ، ئۆزىڭىز سۆيگەن ئادەمنىڭ ئىرىكىنلىكىنى بوغۇشقا قانداقمۇ كۆڭلىڭىز ئۇنايدۇ؟

سىز ئۆيىڭىزگە قايتىپ بېرىپ، ئۆزىڭىزنىڭ كىم ئىكەنلىكىڭىزنى چۈشەنگەندىن كېيىن، ھايات بېغىڭىزدا سۆيگۈ گۈللىرى بەرق ئۇرۇپ ئېچىلىپ، جاھانغا خۇش پۇراق چاچىدۇ، سىز سۆيگۈڭىزنى باشقىلارغا ئاتا قىلالايسىز. ھېچنېمىسى يوق ئادەم باشقىلارغىمۇ ھېچنېمە بېغىشلىيالمايدۇ. بېغىشلاش ئۈچۈن ئالدى بىلەن ئۆزىڭىز مەلۇم نەرسىگە ئائىل بولۇشىڭىز كېرەك.

بەلكىم كېيىنچە سىز ئۆزىڭىز موھتاج بولغان مۇناسىۋەتلەرنى ئۈتۈپ، ئۆز مەۋجۇتلۇقىڭىز ئۈستىدە يەنى روھىيىتىڭىزنى تېخىمۇ پاك، سەزگۈر قىلىش ئۈستىدە كۆپرەك باش قاتۇرۇشقا باشلىشىڭىز مۇمكىن. سىز ئۆزىڭىزنىڭ مەلۇم بىر مۇكەممەللىككە قاراپ ئىلگىرىلەۋاتقانلىقىڭىزنى ھېس قىلغانسىز،

باشقىلارنىڭ چاپىدا تەرلىگى بولامدۇ؟

- ئابلان ئۆمىدىغا ئوچۇق خەت

ئەزىزى

سۆزدىن كېيىن ئىزاھات بېرىپ، مېنىڭ «بۈيۈك شائىر ئەلىشىر نەۋائىي» دېگەن كىتابقا كىرگۈزۈلگەن يۇقىرىقى ماقالەم ئەسكەرتىلگەن بولسىمۇ، لېكىن سىزنىڭ مېنىڭ ماقالەمدىن سىتات ئالغانلىقىڭىز ياكى ئىجادىي ياپىدىغانلىقىڭىزنى بىلگىلى بولمايدۇ. مەن بۇ نۇقتىنى، كۆچۈرمىچىلىك قىلىشى ئۈچۈن ئەتەي قىلىنغان ئىش دەپ چۈشەندىم. لېكىن ھەرقانداق سەگەك ئوقۇرمەن سىز ئىزاھ بەرگەن نۇقتا بىلەن مېنىڭ ماقالەمدىكى مۇناسىۋەتلىك نۇقتىلارنى سېلىشتۇرۇپ كۆرسىلا، بۇنىڭ ئۇيغۇنچۇق كۆچۈرمىچىلىك ئىكەنلىكىنى بىلىۋالالايدۇ.

ئابلان، سىز ئۆز ماقالىڭىزنى كۆچۈرۈپ «قۇراشتۇرۇش» جەريانىدا، چاندۇرۇپ قويماستىن - لىق ئۈچۈن بىر قىسىم نۇقتىلارنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋېتىپسىز. لېكىن بۇنىڭ بىلەن ئوقۇرمەنلەرنى، يەنە كېلىپ مېنى ئالداشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ئۇنتۇپ قاپسىز.

ئابلان، مەن ئۆزۈم يازغان ھەر بىر ئەسەرگە قابىلىيەتتىم ۋە ئىمكانىيەتتىم بار بەرگەن دائىرىدە جاۋابكارلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىمەن. شۇڭا يۇقىرىقى ماقالەمدە ئۆزۈم ئاساسلانغان مەنبە ۋە ئۇچۇرلارنى تولۇق ئەسكەرتىپ ئۆتكەنمەن ھەم بۇنى ئېلىم يولىدىكى ئىزدىنىشنىڭ ئەقەللىي شەرتى دەپ قارايمەن.

مېنىڭ نامىم بىلەن ئېلان قىلىنغان ھەر بىر ئەسەر ئىگىدارچىلىق نۇقتىسىدىن پەقەت ماڭىلا تەكەللۇق. ئۇنى باشقىلارنىڭ خالىغانچە تالان - تاراج قىلىشى ماڭا قىلىنغان بىر ھاقارەت ھېسابلىنىدۇ. شۇ نۇقتىدىن سىزگە بۇ خەتنى يېزىشقا مەجبۇر بولدۇم. ئەگەر سىز مېنىڭ بۇ يازغانلىرىمغا قايىل بولمىسىڭىز، ئوچۇق - ئاشكارا ھالدا دەلىل - ئىسپاتلىرىڭىزنى ئوتتۇرىغا قويىشىڭىز بولىدۇ.

ھەرقانداق بىر مېھنەت ھالالىق ئۈستىگە قۇرۇلغاندىلا ئاندىن ئۇنىڭ قەدەر - قىممىتى بولىدۇ. مەن سىزنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ئىزدىنىشلىرىڭىزگە ئەستايىدىللىق، سەمىمىيلىك ۋە ئۇتۇق تىلەيمەن.

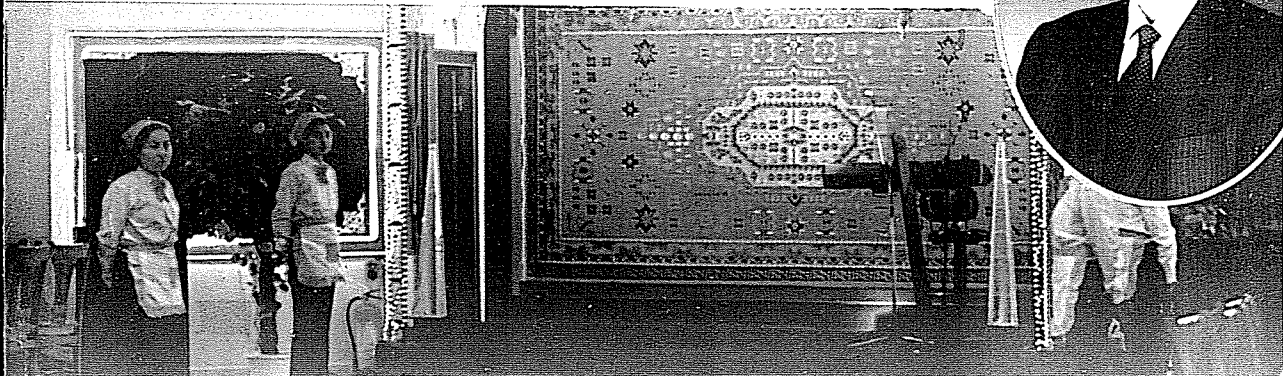
ئابلان!

بۇلتۇر مەن «قەشقەر ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ 5 - سانىنى كۆرۈۋېتىپ سىزنىڭ «نەۋائىي ئەسەرلىرىنىڭ دۇنياغا تارقىلىشى ۋە خەلقئارادىكى نەۋائىي شۇناسلىق» دېگەن ماقالىڭىزنى «ماقالىڭىز» نى كۆرۈپ تولىمۇ ئەجەپلەنگەندىم. چۈنكى بۇ ماقالە مېنىڭ «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلىنىڭ 2001 - يىللىق 1 - ساندا ئېلان قىلىنغان «تۇتاشتۇرۇپ دىنلارنى دىلغا» دېگەن ماقالەمدىن ئەينەن «ئۆزۈۋېلىش» ئارقىلىق «يېزىلغان» بولۇپ، ئاز - تولا بولسىمۇ ئىجادىي ئىزنا يوق ئىدى. مەن سىزنى مەن ياپىدىغان مەنبەدىن ياپىدىغانلىقىڭىز دەپ دەپسەم، سىزنىڭ «ماقالىڭىز» دا سىز ئاساسلانغان ھېچقانداق مەنبە ئەسكەرتىلمىگەندى. سىزگىمۇ ئايدانكى، ھەرقانداق بىر ئىزدىنىش مۇئەييەن پاكىت ۋە ئىشەنچلىك مەنبەلەرگە ئاساسلانغان بولىدۇ. ئاساسىي بولمىغان ھەرقانداق ئىزدىنىش ۋە ئۇچۇر كىشىلەرنى قايىل قىلالمايدۇ.

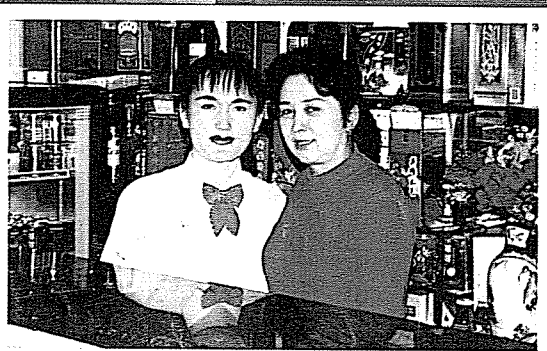
مەن سىزنىڭ «ماقالىڭىز» نى ئۇنۋان ئېلىش ئۈچۈن ئۆتكۈلى ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش ئۆزىڭىز قۇرۇپ يەتمەيدىغان ئۆتكەلدىن ئۆتۈۋېلىش ئۈچۈن قىلغان ئىش بولسا كېرەك دەپ قاراپ، بولدى قىلغاندىم. يېقىندا «مۇنبەر» ژۇرنىلىنىڭ 2003 - يىللىق 2 - سانىدا بۇ ماقالىنى يەنە كۆرۈپ قالدىم. دە، ئەمدى يەنە سۈكۈت قىلىپ تۇرۇشنىڭ ئورنى قالمايلىقىنى ھېس قىلىپ، سىزگە بۇ خەتنى يېزىش قارارىغا كەلدىم. سىزنىڭ «مۇنبەر» ژۇرنىلىدىكى «ماقالىڭىز» غا گەرچە «ئاپتور بۇ ماقالىنى 2001 - يىلى 12 - ئايدا يېيىشىدا ئۆتكۈزۈلگەن مەبلەكەتلىك نەۋائىي شۇناسلىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتنىشىپ، يىغىن جەريانىدا ئىگىلىگەن يېڭى ئۇچۇرلار ئاساسىدا يازدى» دەپ ئەسكەرتىش بېرىلگەن بولسىمۇ، لېكىن سىزنىڭ قانداق ئۇسۇللار بىلەن قايسى مەنبەلەردىن ئۇچۇر ئىگىلىگەنلىكىڭىز ھەققىدە ئادەمنى قايىل قىلغۇدەك ھېچقانداق مەلۇمات يوق. «ئەسەرڭىز» نىڭ ئافغانىستاندىكى نەۋائىي شۇناسلىققا ئائىت قىسمىدا «سىز ئىگىلىگەن چەكلىك ماتېرىياللارغا» دېگەن

ئالمانىن ئالماس رېستورانتى

ئالمانىن رېستورانتى تىجارەت باغلىق بېشى بىلەن بۇلارنىڭ بىدارلارغا قىزغىن، ئەلا مۇلازىمەت قىلىشنى تۈپ مەقسەت قىلىپ، ۱۵ - سائائەتنى مەمۇرىي باشقۇرۇش، باج ۋە بەھىيە ئورۇنلىرىنىڭ ئىلىچە - تۈزۈملىرىگە ئائىلىق رىئايە قىلىپ، تىجارىتىنى قانۇنلۇق ئاساستا ھەققى قىلدۇردى ھەم ئىش ئورنىدىن قالغانلارنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ، مۇھىبەت مۇقەممىلىقى ۋە تەرەققىياتى ئۈچۈن تۆھپە قوشتى.

بىر قېتىمدا 300 كىشىلىك مېھماننى ئۇزىتىشقا بولىدىغان، ئايرىم ئايرىم بار بۇ رېستوران ھەر خىل توي - تۆكۈن، نەزىر - چىراغ، دوسىلار تىرىشىشى ۋە چايلىرىنى ئۆتكۈزۈشكە مۇۋاپىق كېلىدۇ. 200 كىشىدىن ئۆتۈپ مېھمان چاقىرىغانلارغا ئاق ئالتۇنلۇق ئالماس ئۇزۇكتىن بىرى ئۇغا قىلىنىدۇ. توي ئۆتكۈزگۈچىلەرگە باغاق ھەقىقىز تەمىنلىنىدۇ.

جۈشقۇن ناخشا - ئۇسۇل ۋە قىزىقارلىق سەنئەت نومۇرلىرىدىن زوقاپ، تەملىك ئۇيغۇر تائاملىرى ۋە ھەر خىل تېمىلىق قورۇمىلاردىن زەتلىنىڭ!

دىرېكتور: توختى ئابدۇللا

ئورنى: شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇت يولى لىيۇشەن بازىرى 25-17-A
 بۇر (شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇت قارمىقىدىكى 1 - دوختۇرخانا يېنىدا)
 ئالاقىلىشىش تېلېفون نومۇرى: 4360725، يانپون: 13999103479

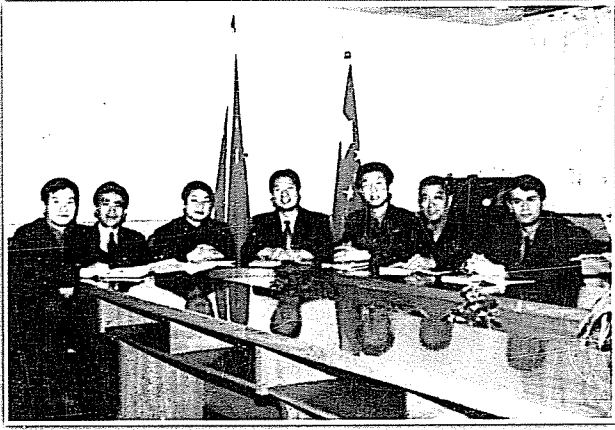
ئۈچتازدەك تەرەققىي قىلىۋاتقان

شىنجاڭ قاتناش مەكتىپى

شىنجاڭ قاتناش مەكتىپى، شىنجاڭ قاتناش تېخنىكا ئىنژىنېرلىق مەكتىپى شىنجاڭدا ئەڭ بۇرۇن قۇرۇلغان تېخنىكوم مەكتەپلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇ رايونىمىزدىكى بىردىنبىر تاشيول قاتناش تۇرۇلۇشى ۋە تاشيول قاتناش ترانسپورت كەسپى بويىچە ئىختىساس ئىگىلىرىنى تەربىيەلەشنى ئاساس قىلغان دۆلەت دەرىجىلىك نۇقتىلىق كەسپى تېخنىكوم مەكتىپى، ھازىر بۇ مەكتەپكە 4140 نەپەردىن ئوشۇق ئوقۇغۇچى بار بولۇپ، مەكتەپنىڭ ئوقۇ - ئوقۇتۇش ئۈنۈمى ئىلغار ۋە تولۇق بولۇشكە ئەۋزەللىكلەرگە ئىگە.

بۇ مەكتەپ ئۇزۇن يىللىق مەكتەپ باشقۇرۇش جەريانىدا ھەر خىل كەسىپلەر بويىچە ئوتتۇرا تېخنىكوم، ئىنژىنېر تېخنىكومى، ئالىي كەسپى تېخنىكوم، تولۇق ۋە مەخسۇس كۇرسلارنىڭ ماتېرىيال ئارقىلىق ئوقۇتۇش، ھەر خىل تىپقا كۇرسلاردا تەربىيەلەشنى قاتارلىق كۆپ تىپلىق، كۆپ شەكىلدىكى مەكتەپ باشقۇرۇش ئەندىزىسىنى شەكىللەندۈرگەن. مەكتەپ ھەر خىل بازار ئۇچۇرلىرىنى ئىگىلەپ، ھەر خىل ئادر ئارقىلىق ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىشقا قۇرۇلىشىنى نىسبىتى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، ئاپتونوم رايون بويىچە «مەكتەپ تۈزگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ نىسبىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندا» دېگەن رەپلىك نامىنى ساقلاپ كەتكەن. مەكتەپ مۇھىتىنىڭ زەئىلىكى، ئىسسىق مەكتەپ تىپى، ئەلا مۇلازىمىتى بىلەن ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك «دەنئەتلىك ئورۇن» ۋە «ئەتراپىدا تەربىيەلەش» نامىغا ئېرىشكەن. ئاپتونوم رايونىنىڭ «دۆلەتلىك كەسپى تېخنىكا مەكتىپىنى باھالاش پىكىتى» تىپى پونكىتى، بۇ مەكتەپكە مىس قىلىنغان بولۇپ، توموبىل شوپۇرلىقى،

ئىتتىپاقلىشىپ تىرىشىپ ئىلگىرىلەۋاتقان مەكتەپ رەھبەرلىك كولىپكىتى

مەكتەپ ئادرېسى: شىنجاڭ مىچۈەن شەھىرى دوستلۇق يولى 22 - نومۇر
 مەكتەپ تور ئادرېسى: Http://www.xjtu.edu.cn پوچتا نومۇرى: 831401
 ھەقسىز مەسلىھەت سوراڭىز تېلېفونى: 2233 = 893 = 800
 ئالاقىلىشىش تېلېفونى:
 مەكتەپ رەھبەرلىكى: 0991 = 6866501
 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئىشخانىسى: 0991 = 6861343
 چوڭلار مائارىپى ئوقۇتۇش ئىشخانىسى: 0991 = 6861427

بۇ مەكتەپ ئۇزۇن يىللىق مەكتەپ باشقۇرۇش جەريانىدا ھەر خىل كەسىپلەر بويىچە ئوتتۇرا تېخنىكوم، ئىنژىنېر تېخنىكومى، ئالىي كەسپى تېخنىكوم، تولۇق ۋە مەخسۇس كۇرسلارنىڭ ماتېرىيال ئارقىلىق ئوقۇتۇش، ھەر خىل تىپقا كۇرسلاردا تەربىيەلەشنى قاتارلىق كۆپ تىپلىق، كۆپ شەكىلدىكى مەكتەپ باشقۇرۇش ئەندىزىسىنى شەكىللەندۈرگەن. مەكتەپ ھەر خىل بازار ئۇچۇرلىرىنى ئىگىلەپ، ھەر خىل ئادر ئارقىلىق ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىشقا قۇرۇلىشىنى نىسبىتى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، ئاپتونوم رايون بويىچە «مەكتەپ تۈزگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ نىسبىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندا» دېگەن رەپلىك نامىنى ساقلاپ كەتكەن. مەكتەپ مۇھىتىنىڭ زەئىلىكى، ئىسسىق مەكتەپ تىپى، ئەلا مۇلازىمىتى بىلەن ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك «دەنئەتلىك ئورۇن» ۋە «ئەتراپىدا تەربىيەلەش» نامىغا ئېرىشكەن. ئاپتونوم رايونىنىڭ «دۆلەتلىك كەسپى تېخنىكا مەكتىپىنى باھالاش پىكىتى» تىپى پونكىتى، بۇ مەكتەپكە مىس قىلىنغان بولۇپ، توموبىل شوپۇرلىقى،